
3 1761 07288006 5

SCHETSEN

AANGAANDE DE

LANDELIJKE ADMINISTRATIE

VAN

JAVA.

Gedrukt bij A. D. SCHINKEL, te 's Gravenhage.

SCHETSEN

AANGAANDE DE

LANDELIJKE ADMINISTRATIE

VAN

JAVA,

ZOO ALS DIE GEWEEST IS, THANS BESTAAT, EN ZOO ALS DIE IN TE RIGTEN IS,

DOOR

Pieter de Haan, P.sz

TE LEYDEN, BIJ
C. C. VAN DER HOEK.
MDCCCXXIX.

LIBRARY
SEP 28 1967
UNIVERSITY OF TORONTO

Deze schetsen, die door mij in het licht gebragt worden, dragen het kenmerk, van bezield te zijn, door het streeven naar de eer, van aan mijn vaderland eene gewigtige dienst te bewijzen. Ik mag het daarvoor houden, dat het oordeel niet gedeeld zal zijn, ten aanzien van het hooge aanbelang van voor *Java*, die rijke bezitting van den Staat, eenen verbeterden grondslag van administratie voor te stellen, waardoor die bezitting in eenen bloeijender staat, voor het Rijk begunstigend, voor handel-belang en industrie, veel voordeeliger zou worden.

Men zal daaraan tegenwerpen, dat de Schrijver niet in *Indië* geweest is, en daardoor zal een twijfel ontstaan, of hij op eene zoodanige onderneming aanspraak mogt maken.

Op den weg die ik heb ingeslagen, heb ik een' Voorganger, die in dezelfde omstandigheden verkeerde. James Mill, de beroemde Geschiedschrijver van Brittisch Indië, oordeelde, dat hij, in weerwil van die consideratie, in staat was, een werk van een aanmerkelijk nut over *Indië* te schrijven. Ik mag dan ook het Besluit, dat hij aannam, voor het mijne nemen. « Ik was van « begrip, » zegt hij; « dat, als niemand van uit« stekender bekwaamheden te voorschijn trad, om

« dit

« dit werk op zich te nemen, het beter was,
« dat het, schoon niet volledig, geschiedde; en
« zelf, dat het beter was, dat het ten uitvoer ge-
« bragt wierd met de vermogens, waartoe ik in
« staat ben, dan dat het geheel achterwege bleef. »

Het is niet voor de eerstemaal, dat ik het onderneem, van mijne belangstelling voor de zaken van *Indië* te doen blijken. Ik heb mij toegelegd, om, in onze taal, een werk over te brengen, hetwelk de kennis van onze bezittingen in *Indië*, voornamelijk van *Java*, aanmerkelijk verrijkte. Schroomende, of ik niet een te hooge vlugt nam, voegde ik daaraan mijnen naam niet bij. Later, heb ik meermalen mij bekend gemaakt in het voorstaan van de belangen van *Java*. Ik mag mij derhalve beroepen, dat ik mijnen tijd, en mijne vermogens toegewijd en gerigt heb, om niet onvoorbereid het voornemen ten uitvoer te brengen, waarvan ik mij hierbij kwijte.

Een verblijf op *Java* had gewis mijne kennis uitgebreid, en zou mij in staat gesteld hebben, den kring, waartoe ik mij bepaald heb, verder uit te strekken, maar het zou mij niet beter geschikt gemaakt hebben voor het voornemen, dat ik mij heb voorgesteld. Welk voordeel zou er in gelegen zijn, zonder tusschenpoozing omringd te zijn van voorwerpen, die, in de sterkste botzing, met mijn zamenstel zijn en uit alle monden de lofspraak te hooren, van al hetgene er bestaat, en de gebreken verschoond of omzwachteld te zien, en aangenomen denkbeelden en vooroordeelen, met

met hevigheid te hooren staande houden? — zoo zou dat dagelijks zien en hooren, allengs, de sterke indrukken verflaauwen; hetgene gewoonte werd, zou allengs aan het oordeel zijne kracht ontnemen. De leerstelsels, die ik heb voorgedragen, zouden op *Java* geen gunstig onthaal gevonden hebben. Het zou, als geene geringe toegevendheid, geacht worden, als men zich verledigde, die aan te hooren. Alle bestaande denkbeelden zouden aan redeneringen, die aan het volks-bestaan eene nieuwe schepping geven, zich ergeren; driften, hartstogten, en het eigen belang zouden tegen mij opgestaan zijn, en zwarigheden en beletselen tot onoverkomelijke bergen opgehoopt worden. Zoo zou de moed bezweken, en mijn ontwerp, als niet uitvoerlijk, achter wege gebleven zijn.

In mijne overtuiging staat het vast, dat voorstellen, gebouwd op grondbeginselen, zoo als hier voorgedragen zijn, niet van *Java* kunnen ontstaan. Als mijne voordragt, in staat is alhier *populariteit* te verkrijgen, kan het, door die opinie ondersteund, daardoor eerst de kracht verkrijgen, van op *Java* geacht te worden, eenige opmerking te verdienen.

Had zich mijn ontwerp bepaald tot hetgene door de zinnen waargenomen moet worden, om het te kennen, dan zou ik veel te kort geschoten zijn, door dat ik niet op *Java* geweest ben. Eene te zamengetrokken omschrijving van mijn vertoog zou gezegd moeten worden voornamelijk te bestaan in het ontwikkelen van oorzaken, en die

in

in verband te brengen met derzelver uitwerkselen; dit heb ik gevolgd, beide in hetgene veroordeeld is, als in de grondslagen, die voorgesteld zijn: tot zoodanige werkzaamheden van verstand en oordeel zal men erkennen, dat een verblijf in *Indië* geen onmisbaar vereischte kan geacht worden.

Doordrongen te zijn van eene algemeen nuttige waarheid, en zich genoopt te gevoelen, die algemeen te maken, ontheft mij thans van alle verantwoording wegens mijn geschrift. Zoo als ik het deed, wensch ik, dat de staatkunde daarin « *waarheid* zal kunnen erkennen, » en dat ik in het oordeel van hen, die hunnen geest met de groote algemeene belangen bezig houden « toestemming zal vinden. »

Ik erken, dat het gewigtige der behandelde zaak aanleiding kan geven tot aanmerkingen op den titel, die aan het hoofd van dit geschrift geplaatst is. Of mijne redeneringen bewijzende, of oppervlakkig zullen geacht worden, zal, door de benaming van *Schetsen*, niet bepaald worden. Ik mogt mij derhalve aan ondergeschikte consideratien overgeven, en in de verscheidenheid der voorwerpen, welke in de behandeling van mijn onderwerp voorgekomen zijn, eene aanleiding daartoe vinden. Daarenboven laat de benaming van *Schetsen* mij ongehinderd, om dezelven te kunnen vervolgen, als ik, te eenigen tijd, mogt oordeelen, dat voor mij, daartoe, eene genoegzame reden bestond.

Tot aan het laatst der 15de eeuw, was Europa geheel onwetend, hoe, of door middel van direkte scheepvaart, Indië, het geboorteland der rijkste voortbrengselen, bereikt kon worden. In dien tijd trad een onbekend man van geringe afkomst te voorschijn, die zijne eeuw verre vooruit gestreefd was, en in zijn' vasten geest door zijn' rijken schat van sterrekunde, en de kennis, die hij verkregen had, het besluit vaststelde, dat de kortste en zekerste weg was, regtstreeks westwaarts koers te zetten naar Indië. Zijn naam was *Christoph Columbus*. Met drie scheepjes, waarvan de geheele uitrusting geene vijftig-duizend guldens gekost had, bemand met negentig koppen, stak hij, in 1492, in zee.

Het tot stand brengen zijner onderneming werd alleen door zijn' volhardenden ijver verkregen. Aan *Genua*, zijn vaderland, deed hij den eersten voorslag van het grootsche ontwerp, in zijn' ver-

lichten geest ontwikkeld; maar hij wierd met smaad afgewezen. Geen beter lot trof hem in *Portugal*, waar hij woonachtig was. Door *Engeland*, toen reeds groot in handel, en stoutmoedig in scheepvaart, werd hij door hoogmoed terug gestoten. Ten laatste bewoog hij *Spanje*, het traagste en besluitelooste Hof, tot de vermelde onevenredige uitrusting.

Aan *Columbus* is *Europa* de kennis van een werelddeel, waarvan het bestaan niet vermoed was, verschuldigd; de glorie en de hooge waarde dier ontdekking voorbij gaande, wordt de zaak alleen bijgebragt, om den waan van het voortreffelijke genie van *Columbus* te doen opmerken, van te westwaarts den naastgelegen weg naar *Indië* te zullen vinden; een waan, in dien heldengeest zoo diep ingeworteld, dat hij zelf, in zijne opgevolgde reizen, daarin nog volhardde.

Gedurende bijna geheel de 15de eeuw, was, in *Portugal*, de beoefening der sterrekunde met kracht voortgezet, en het vertrouwen gesterkt, waardoor de togten langs de westkust van *Afrika* ondernomen werden, tot dat, onder *Jan den* II, begunstiger der wetenschappen, de Kaap de Goede Hoop omgezeild werd. Dan *Emmanuel* was het voorbehouden, op dat voetspoor, verbazende schreden te doen. In 1497 gaf hij, aan *Vasco de Gama*, het bevel over vier schepen, die, na lang zwervens in onbekende zeeën, *Hindostan* bereikten. Die gewenschte uitslag verleende kracht en moed tot meer belangrijke ondernemingen. De stoutmoe-

moedige en schrandere *Alphonso Albuckerque*, drong door tot *Ceylon*, *Malacca*, en tot in de *Molucco's*.

De *Portugeezen* bleven, gedurende de 16de eeuw, bijna alleen in het ongestoorde bezit der Indische zeeën. De schatten van *Indië* en alle derzelver voortbrengselen maakten *Lissabon* tot het Emporium van dien handel. Holland vergenoegde zich de, voor zijn' koophandel onontbeerlijke, waren aldaar te koopen. In vervolg van tijd werd ook hun die handel afgesneden. Inmiddels had zich de republiek tot een' zelfstandigen Staat gevormd: de trotsche Spaansche Armada was vernield, en strekte tot een gedenkteeken, dat hare magt op zee niet onverwinnelijk was. De handel met Indische voortbrengselen had rijke schatten uitgestort op die wegen, langs welke, in de vroegste tijden, derzelver vervoer naar *Europa* had plaats gevonden. In latere tijden waren die vruchten voor *Venetië* en *Genua* nog glansrijker geworden, en nog mogten die rijkdommen, slechts als tiendens, geacht worden van geheel de aanzienlijke handel-voordeelen. De Indische prauwen verzamelden die waren op eenige handelplaatsen, zoo als *Bantam*, op *Sumatra*, *Patani*, *Malacca*, en andere plaatsen, van waar die door de Arabieren gebragt wierden naar den *Indus*, de Persische en de Roode Zee; zij, zoowel als alle die handen, aan wie dezelve overgingen, op den verbazend langen reisweg, trokken de eerste winsten. De knevelarijen bij den doorvoer, de

 ge-

gevaren en schaden van verschillenden aard, en de verbazende kosten op den grooten omweg strekten allen, om den koopprijs te verhoogen. De natuurlijke en, in dien tijd, regtstreeksche weg door de Roode Zee, van waar het naar *Alexandrië* aan de Middellandsche Zee op de beste wijze kwam, was, eeuwen lang, de wel ingerigte reisweg geweest. Het fanatismus, en de verbittering, door de kruistogten geboren, maakte het afschuwlijk, om met de ongeloovigen in *Egypte* te handelen. Later wierden, onder de banieren van het kruis en uit de gevolgen der kruistogten, nieuwe wegen afgeleid, voor den vervoer der Indische voortbrengselen. Die rijke handel bleef niet langer aan die bezitters verzekerd, dan tot dat een veerkrachtiger volk, door gouddorst opgewekt, krachten inspande, om er zich meester van te maken. De Italiaansche Staten hadden dien handel aan elkanderen betwist; *Genua* overweldigde het op *Venetië* en de laatste bleef, bij het overmeesteren van het Grieksche rijk door de Mahomedanen, in het alleen-bezit.

De geschiedschrijver *Robertson* geeft een' staat van de grootheid der zeemagt, waartoe *Venetie* door den koophandel geklommen was. *Denina*, een Italiaansch geloofwaardig schrijver, zegt hij, berigt, dat de Doge *Mocenigo*, omtrent het jaar 1420, verklaarde, dat de zeemagt van *Venetie*, ten dien tijde, bestond uit 3000 koopvaardijschepen van verschillende grootte, bemand met 17000 matrozen, uit 300 schepen van

groo-

grootere sterkte, bemand met 8000 koppen en 45 galjassen of karakken, 11000 scheepslieden voerende.

Aan *Brugge* was het vergund in den Venetiaanschen handel te deelen. Het was de stapelplaats, vanwaar zich de kostbare voortbrengselen verspreidden. Nimmer vertoonden weelde en rijkdom zich zigtbaarder, als medgezellen van den koophandel, dan bij de inwoners van *Brugge*. Toen *Joanna van Navarre*, gemalin van *Philips den Schoone*, in 1301, zich eenige dagen aldaar ophield, voelde zij zich zoodanig gekrenkt, door de grootheid en pracht, die zij aanschouwde, dat zij zich niet weerhield te zeggen: *ik dacht, dat ik hier alleen Koningin zijn zoude, maar ik vinde er eenige honderden.* Het was dierhalve wel natuurlijk, dat eene groote kracht toekwam aan de begeerte, om die voortbrengselen van den oorsprong te verkrijgen, met vermijding van alle tusschen beide komende, en die, op eene veel onkostbaarder wijze, naar *Europa* over te brengen, hetgeen onmetelijke schatten zou uitstorten. Dat bezef was in staat eene geestdrift op te wekken, waardoor reusachtige ondernemingen bezield wierden; het vermogt de *Portugeezen* die stoutmoedige ondernemingen ten uitvoer te doen brengen, waardoor zij den grooten handelstaat aan de oostelijke havens van *Europa* onttrokken, om dien bij hen over te brengen. De uitkomst deed zien, dat de Portugeesche onderneming volkomen geslaagd was; het verkrijgen

en

en het behoud van dat bezit maakte een deel uit van de magt van dat rijk in dien tijd, even trotsch, als magtig. Het bezit van bijna eene eeuw verzekerde hetzelve niet. Diezelfde aandrift, waardoor *Portugal* dien handel aan *Venetie* onttrokken had, de onberekenbare waarde van dien handel voor *Portugal*, wekte ook den naijver op van *Hollanders* en *Engelschen*, om op het spoor, langs hetwelk *Portugal* die gewesten bereikt had, ook het geboorteland der specerijen te bereiken, aan de Portugeezen dien handel te ontweldigen, en denzelven bij hen over te brengen. Wij kunnen ons niet verwonderen, dat die handel uit deze republiek niet eerder ondernomen is, maar wel, dat men daartoe poging gedaan heeft, toen zij nog voor hare onafhankelijkheid streed.

Die naijver werkte bijna gelijktijdig in *Engeland*, en de ondernemingen, die het ten uitvoer bragt, hadden met die in *Nederland* eene groote overeenkomst, zoodanig, dat het der opmerking overwaardig is, daarvan een kort verslag te geven.

De reisweg, langs welken de Portugeesche vloten, om den uithoek van *Afrika* naar *Indië*, gedurende bijna eene eeuw, gestevend hadden, was geheel wereldkundig. Niet te min waren zoo wel Engelschen, als Hollanders angstvallig zoekende, en volhardend aanhoudende, om, met trotsering van de grootste moeijelijkheden en gevaren, eenen anderen reisweg naar de gewesten van *Indië* uit te vinden. Was dan de onderneming op zich zelve niet stout genoeg, wierd het

be-

bereiken van *Indië* niet met ongeduld verlangd, waarom moesten, aan alle de gevaren dier ontzettend groote reizen, nog nieuwe gevaren van een' hoogst gewigtigen aard worden toegevoegd? De middelen, die gekozen werden, hoe wijd onderscheiden zij ook waren, getuigen van grootsche bevattingen, en van de verachting van gevaren, die op wegen, welke door het scherpzinnig verstand ondersteld, maar nimmer beproefd waren, te ontmoeten zijn. Het bestond, om, langs de kusten van de nieuwe wereld, derzelver zuidhoek om te varen, en, door den ondersteldеn zuidelijke oceaan, *Indië* te bereiken; zij schenen daardoor het begrip van den grooten *Columbus* te volgen. Andere redeneringen leidden tot het aannemen van een stelsel, *diametraal* aan het eerste tegenovergesteld. Het was, om, aan de N. W. kust van *Amerika*, een' doortogt naar de Indische zee te zoeken, of benoorden *Europa* om, langs de Noordkust van *Azië*, *China* en *Japan* om te stevenen, en in *Indië* aan te landen. Voor dat die dikwijls herhaalde avonturen, vooral die van de Hollandsche reistogten, vermeld worden, komt eenige overweging toe aan de oorzaken, welke tot die gebeurtenissen aanleiding kunnen gegeven hebben.

De oorzaak van het zoeken van eenen anderen reisweg naar *Indië* zou men geredelijk meenen te vinden in het heerschende denkbeeld van dien tijd, dat, daardoor, de reis aanmerkelijk bekort kon worden. De Engelschen hadden, in 1567,

eene

eene uitrusting gedaan, om een noord - west *passage* te zoeken. Eerst tien jaren later zetten zij het ontdekken van *Indië* voort, schoon zij ook, intusschen, het zoeken naar een N. O. *passage* beproefd hadden. De Portugeesche en Spaansche *Cosmographen* waren, door hunne Souvereinen, ten scherpste gelast, aan vreemde volken, te dezen opzigte, geen het minste onderrigt te geven, vermits zij bezorgd waren, dat, indien er eene zoodanige doorvaart bestond, het een veel korter weg zou zijn langs de N. W. of N. O., dan die, welken zij gebruikten. Hier uit ziet men de algemeenheid en de kracht van dit stelsel, hetwelk bevestigd zal worden door het overzigt van de hevige drift, met welke hetzelve werd begonnen en doorgezet, de daaraan verspilde schatten, en de groote gevaren, die het vergezelden.

Andere beweegredenen hadden nog sterker klem. Het was gelegen in de groote overmagt der Portugeesche vloten in de Indische zeëen, en hunne magt in *Indie* zelf: het was gelegen in de vrees, om de reis verijdeld te zien, door het ontmoeten van Portugeesche vloten; hunne schepen waren sterk gewapende en sterk bemand zeekastelen, en, in elk opzigt, waren onze schepen verre beneden dezelve. In *Engeland* ging men op dezelfde wijze te werk, zonder eenigzins te ontveinsen en te verdonkeren, dat zij daartoe door dezelfde drangreden, als de Hollanders, bewogen werden. De kracht dier redenering, welke,

ke, gedurende een reeks van jaren, zoo sterk gekenmerkt is, heeft, zoo het schijnt, eene zeer zwakke zijde. Op den wijden Oceaan was de kans, om Portugeesche vloten te ontmoeten, niet zeer groot. Dat gevaar wilde men ontwijken, en, ten zelfden tijd, achtte men het niet, den vijand, op een veel meer *geconcentreerd* veld in *Indie*, aantetasten, of door hem aangetast te worden, hem zijn bezit met dapperheid te betwisten, en zijne verwatene meerderheid te vernederen.

In het jaar 1527, schijnt Koning *Hendrik* VIII twee schepen te hebben uitgezonden, met het vermoede oogmerk, om een N. W. passage naar *Indie* te vinden. Een derzelve is in de golf *St. Laurens* vergaan; het andere kwam terug, zonder eenige ontdekking te hebben gedaan.

In 1536 werd, op aanmoediging van dienzelfden Vorst, door eenige kooplieden twee schepen uitgerust, op ontdekkings-reizen, aan de Noordkust van Amerika. Schoon zij vruchteloos trachtten een N. W. passage te vinden, ontdekten zij en stelden zij zich in het bezit der visscherijen op *Terre-Neuve*.

In 1567 ondernam *Martin Frobisher*, met twee Barken van 13 lasten ieder en eene sloep, eene reis met hetzelfde oogmerk. Hij kwam in *Hudsons-Baaij*, van waar hij een soort van blinkenden steen bragt, uit welken men zich vleidde veel goud te zullen trekken. Schoon deze verwachtingen geheel mislukten, en geen uitzigt

voor

voor een N. W. passage zich opdeed, werd dit geliefd ontwerp echter voortgezet.

In 1578, onder de Regering van *Elisabeth*, werd dezelfde *Frobisher* andermaal uitgezonden, een smaldeel van 15 schepen onder zijn bevel gesteld, met het dubbel oogmerk, om de verlangde N. W. passage te vinden, en ook om het ondersteelde gouderts op te delven, waartoe hij mijnwerkers aan boord had; die onderneming liep bijster slecht af, zonder eenige ontdekking te doen; alleen bragten zij een schat, 150 lasten groot, terug van het vermeende gouderts, hetwelk niet te goed bevonden werd, om in zee gesmeten te worden.

In 1587 ondernam *John Davids*, dezelfde, die zijn naam aan de straat bewesten *Groenland* gegeven heeft, de reis tot ontdekking van een N. W. passage naar *Indië*; hij stevende, ten derdemale, die straat op; zijne eenige ontdekking was, dat hij daar een *Biscaaijs* schip zag, hetwelk hij onderstelde op de walvischvangst te zijn.

Ook in *Frankrijk* was reeds vroeg de geestdrift tot datzelfde oogmerk opgewekt. In 1534 zeilde *Jaques Cartier* uit eene Fransche haven, ter ontdekking van een N. W. passage. Het volgende jaar herhaalde hij die onderneming met drie schepen. Hij bragt het tot op *Montreal* aan de *Rivier St. Laurens*. De wonderen, die hij verrigtte, waren, dat hij, door verraad, den Koning met eenige Inlanders aan zijn boord lokte, en hen naar *St. Malo* bragt; hetwelk ten gevolge

had,

had, dat Frankrijk, gedurende eene reeks van jaren, die kusten niet durfde naderen.

Maar, eer dat de Hollanders, in 1595, hand aan het werk sloegen, om, bij den noordpool, een reisweg naar *Indië* te zoeken, was er, behalve, hetgene boven vermeld is, nog zeer veel gebeurd, hetwelk, ten aanzien van de reis naar *Indië*, groot ligt gaf, en een schat van kennis en ondervinding open lag.

Het Hof van *Spanje* heeft, in 1519, eene stoute onderneming van vijf schepen uitgerust, onder opperbevel van *Ferdinand Magellan*, die van *St. Lucar* in zee stak. Hij zeilde, voor het eerst, door de straat aan den Z. hoek van *Amerika*, dewelke hij, met regt, naar hem zelven noemde, en kwam op de *Philippijnsche* eilanden, over *Java*, *Malacca*, de *Kaap de Goede Hoop*, te *St. Lucar*, na eene afwezigheid van drie jaren, terug.

Door *Elisabeth*, van *Engeland*, werd aan Sir *Francis Drake*, bevel gegeven over vijf schepen, waarmede hij, in December 1577, in zee stak. Hij zeilde, door de straat van *Magellaan*, naar de Westkust van *Amerika*. Zijn eenig oogmerk schijnt geweest te zijn, om aldaar de Spanjaarden afbreuk te doen. Hij was daarin zeer rijkelijk geslaagd, maar, vermits hij vier schepen van zijn smaldeel verloren had, en met zijn schip alleen was overgebleven, vreesde hij, dat als hij denzelfden weg terug keerde, hij groot gevaar liep, om door de Spanjaarden onderschept te worden.

Dit

Dit deed hem besluiten, door den Zuid-Oceaan te zeilen. *Ternate* was de eerste plaats, waar hij het anker liet vallen, deed *Java* en de *Kaap* aan, en, na 34 maanden, zeilde hij met zijne buit *Plymouth* binnen.

In 1586, werd door *Thomas Cavendish*, met drie schepen, de tweede Engelsche zeereis, rondom den aardbol, ondernomen. Door de straat van *Maggellaan* en terug langs de *Kaap*, bragt hij die onderneming in 26 maanden ten uitvoer, maar hij verloor daarbij twee schepen.

Al was het, dat men van de sterke scheepvaart der Portugeezen, in een zoo langdurig tijdverloop, geen het minste onderrigt had kunnen verkrijgen, zoo gaven de drie vermelde reizen een genoegzaam licht over de te doene ondernemingen, en bewezen te gelijk, dat het ontmoeten van Spaansch-Portugeesche vloten door de verbeelding niet weinig vergroot was. De geest van dien tijd had een te sterk vermogen, en was zoozeer ingenomen met het denkbeeld van, bij den Noordpool doorboorende, eenen korteren weg naar *Indië* te vinden, dat niets daarvan kon terug houden.

Dusdanig was het gesteld met de verkregen kennis en ondervinding, toen, uit *Holland*, de eerste dier reizen naar den Noordpool, in 1594, ondernomen werd; slechts een jaar vroeger, dan onze eerste onderneming langs den Zuid-hoek van *Afrika*, en, 15 jaren later, werd nog de vierde N. Poolsonderneming herhaald.

Het smaldeel bestond uit drie schepen. *Amsterdam*, *Zeeland* en *Enkhuizen* leverden daartoe elk een schip. Op dat van *Amsterdam* was Stuurman *Willem Barendsz van der Schelling*, bij zich hebbende een Schellinger visschersjagt tot zijne assistentie, zoo hij van de andere schepen mogt afgescheiden raken. Den 5den Julij zeilden zij uit *Texel*, met den wil, om een N. O. passage te zoeken: deze reis bepaalde zich, langs de West-kust van *Nova-Zembla*, te zeilen, alwaar hij tot de Oranje Eilanden genaderd is. Zij zeilden op de hoogte van 77½ graad, hebbende den aller-Noordelijksten hoek van *Nova-Zembla*, den ijshoek, regt Oost van hen. Denzelfden weg terugkeerende, bereikten zij, den 16den September, weder *Texel*.

Het verhaal dier reize beschrijft de vervaarlijke ontmoeting met een' witten Beer, het voornemen, om grof geschut aan land te brengen, en daarmede de zeehonden aan te vallen. De buit, die zij medebragten, bestond in de huid van een' beer en den tand van een walrusch.

De tweede dier ontdekkingsreizen ten Noorden werd, in het daarop volgend jaar, ondernomen. Dezelfde *Willem Barendsz* verkreeg het opperbevel over zeven schepen. Twee te *Amsterdam*, twee te *Enkhuizen*, twee in *Zeeland*, en een te *Rotterdam* 't huis behoorende, met allerlei koopmanschappen en geld beladen, met commiesen daarbij, om den handel te drijven; en het zevende, zoo veel als een adviesjagt.

Ba-

Barendsz had, als commies op zijn schip *Amsterdam*, *Jakob van Heemskerk*, dezelfde, die, in lateren tijd, luisterrijke diensten bewezen heeft. Deze reis had ook een' Oostlijken doortogt ten doel; Zij bezeilden het *Waygat*, het *Staten-Eiland*, en gingen bij de *Samojeden* aan land. Hunne pogingen, om verder door te dringen, waren vruchteloos, hetwelk hen verpligtte de terugreis aan te nemen. Die twee vergeefsche togten, op kosten van het land, gedaan, deden de algemeene Staten van nieuwe ondernemingen derwaarts afzien. Het smaldeel schepen was, in November, op de *Maas* teruggekomen.

De algemeene Staten sloegen nu een' anderen weg in; het herhalen dier ondernemingen willende aanmoedigen, gaven zij de toezegging van groote belooningen en voordeelen, in gevalle van eene gelukkige uitkomst. *Over zulx zijnder echter, bij den Eerbaren Raad der wijd vermaarde koopstadt Amstelredam, in het begin des jaars* 1596, *besloten tot de* derde reis, met twee schepen, waartoe de manschappen, op gelijke voorwaarden, werden bijeen gebragt; te weten: eene bepaling, wat zij verdienen zouden bij onverrigter zake, en groote belooning, die, bij het wel slagen, aan het volk toegezegd werd. Op het eene was, als schipper, *Jacob van Heemskerk Hendriksz* en *Willem Barendsz*, als Opper-stuurman. Op het andere *Jan Cornelisz Rijp*, als schipper en commies van de

koop-

koopmanschappen, bij de kooplieden, daarinne gescheept.

Het schijnt hun toeleg geweest te zijn, om, zoo als bij de twee vorige reizen, oostwaarts hun heil te zoeken, maar de onbuigzaamheid van *Rijp* deed hen meer westwaarts koers houden, zoo dat zij op *Spitsbergen* aanlandden. Niet kunnende overeenkomen omtrent de koers, die zij oordeelden te moeten houden, scheidden zij hier van elkander. *Barendsz* nam zijne koers Z. en Z. ten O. en kwam aan de *Homsbaay* op *Nova Zembla*: zeilde verder N. O. boven *Nova Zembla*; alwaar zij tot nabij de Oranje eilanden, reeds den 1sten September, op de hoogte van 76 graden, in het ijs vast bezet raakten. Weldra was alle hoop verloren op de terugreize naar *Holland*, en al de verschrikkelijkheid, om, in eene zoo onherbergzame luchtstreek, de felle koude, ongemakken en het gebrek van een' langdurigen winter te moeten doorstaan, staarde hun aan. Zij bouwden zich een huis met het hout, dat zij gelukkig genoeg waren te vinden, en ook deels van hun schip sloopten. In hetzelve hebben zij het negen maanden moeten uithouden, schoon hunne ellende ten hoogste gestegen was. Met het begin van Junij, meenden zij de toebereidselen tot de terugreiste moeten maken: de hoop, om het schip te redden, was geheel verloren: de eenige toevlugt waren twee open booten, in welke zij den voorraad en de weinige levensmiddelen, die hun overgebleven waren, inscheepten. Den 14den Ju-

Junij hebben zij zich, op Gods genade, in zee begeven. *Willem Barendsz* lag reeds krank: hij werd scheep gebragt, maar den derden dag gaf hij den geest; dit verlies van den ervarenen en wakkeren man, deed het volk, in hunne gevaarlijke en wanhopige onderneming, den moed bijna ontzinken. Na dat zij, met alle gevaren, gedurende drie maanden, hadden geworsteld, kwamen zij te *Kola*, aan de Witte zee. De blijdschap der overwinning, door hunnen heldenmoed, werd niet weinig verhoogd, door dat zij, in die haven, het schip van *Jan Cornelisz Rijp* ontmoetten, die aldaar overwinterd had: met hetzelve zetteden zij de reize naar het vaderland voort, en kwamen, den 29sten October, 1597, twaalf mannen in getal, in de Maas terug.

Opmerkelijk is het, dat men, bij deze en de vorige onderneming, en, bijzonder, bij de omstandigheden, onder welke de laatste tot stand gebragt werd, dat, namelijk bij onverrigte zake, de kosten der uitrusting geheel ten lasten van de reeders viel, zij op geene middelen bedacht waren, om, in zoodanig noodlottig geval, de schade gemakkelijker te doen dragen. *Barendsz* had, door twee vroegere reizen, ondervinding verkregen; zij hadden zich omgeven gezien van schatten, die hun de natuur aanbood; eene menigte van Walvisschen, Robben bij honderden te zamen, lagen langs het strand, en, waar zij voet aan land zetten, was er eene menigte van dieren, die hun de kostbaarste pelterijen aanboden. Bij

de

de uitrusting hadden zij reeds daarvan afgezien, alzoo hunne schepen daartoe niet sterk genoeg bemand waren.

Ten dien tijd waren wij nog onbedreven, om den ontzettend grooten walvisch tot onze prooi te maken. Het duurde nog tot in 1612, eer wij daartoe geraakten. De walvischvangst was toen reeds lang door de *Biscaijers* bedreven. Bij hen was de kennis, om den visch te harponeren, tot spek te snijden, en de spermacetie te zuiveren, bekend; door hunne kundige en onverschrokken zeelieden werden wij daarin onderwezen: ook de Engelschen hadden reeds, in 1598, bij de *Biscaijers* ter school moeten gaan. Zij rustten een schip uit, op hetwelk al hetgeen de visscherij betrof aan *Biscaijers* opgedragen werd.

Ofschoon deze derde reis in teleurstelling en rampen geeindigd was, hebben Bewindhebberen der O. I. Compagnie, in het jaar 1609, de hopelooze onderneming nogmaals herhaald. Zij namen daartoe *Henry Hudson*, een zeer ervaren Engelsch stuurman, die met een vlieboot, bemand met 20 koppen, in zee stak. Deze togt was veel armer nog in *resultaten*, dan de vorige. Het muitend scheepsvolk bragt ook veel daartoe bij; verder dan *Terre neuve* kon hij niet geraken.

De volgorde in den voortgang van tijd had reeds geeischt, van de eerste reize, *Afrika* rond, te spreken; maar het was verkiesselijk eerst het

 oog

oog te slaan op al hetgene ondernomen is, om, langs omwegen, *Indië* te bereiken. Daartoe behoort de rampspoedige togt, in 1598, uit de Maas, met vijf schepen ondernomen, waarvan *Jacques Mahu* het opperbevel had. Door de straat van *Magellaan*, kwamen zij in de Zuidzee; maar reeds was *Mahu* overleden, en door *de Cordes* opgevolgd. Het smaldeel werd verstrooid: het groote jagt, kapitein *de Weerdt* geraakte van de vloot, en moest, na het doorstaan van rampen en gebrek, huiswaarts keeren; een schip viel, te *Valparaiso*, den vijanden in handen. In de Molucco's werd een ander schip, door de Portugeezen, met verraad, genomen; alleen de schepen *de Hoop* en *de Liefde* bereikten *Japan*. Een der beide schepen kwam, op de oostelijke kust van het eiland *Bungo*, te vervallen, alwaar het daarna gestrand is. De Portugeezen stelden alles in het werk, om, bij de natie, haat en vervolging tegen de Hollanders te verwekken, hetwelk hun ook in zoo verre gelukte, dat zij, eerst in 1604, verlof tot vertrek verkregen. Wat er van het laatste schip geworden is, is niet gebleken. *Valentijn* vermeldt, dat zij, met een keizerlijken jonk, naar *Patani*, op de Oostkust van het schiereiland *Malacca*, vertrokken, en zoo vele wederwaardigheden op die reis ontmoetten, dat zij, eerst in 1606, daar aankwamen, van waar zij verder naar *Malacca* zeilden.

Bijna gelijktijdig, in het jaar 1598, werd, door eenige kooplieden, eene uitrusting tot stand ge-

bragt

bragt. De *Mauritius*, op hetwelk bevel voerde de Admiraal *Olivier van Noort*; de *Hendrick Fredrick*, waarop de Vice-Admiraal *Jacob Claesz van Ylpendam* het bewind had; voorts nog twee jagten, *de Eendracht* en *de Hoop*, te zamen bemand met 248 schepelingen. De Staten van Holland hadden daartoe het geschut en de amunitie verstrekt. De reis had tot oogmerk, door de Straat van *Magellaan* en de *Zuidzee*, *Indië* te bereiken, en langs de *Kaap de Goede Hoop* de terugreis te doen. Dezelve had een gunstiger uitslag, dan die van *Mahu*. Aan de kust van *Brazilië* genaderd, bevonden zij, dat het jagt *de Eendragt* zoodanig lek geworden was, dat zij hetzelve in brand staken. Overal, waar zij voet aan land zetten, was hun gedrag woest en aanvallende, waardoor, en ook door ziekte, toen zij de kust van *Chili* bereikten, zij niet meer dan 147 man telden. Veertien maanden lang hadden zij gezworven; de grootste gevaren en moeijelijkheden hadden zij doorgestaan. Toen zij, aan het uiteinde van de *Straat van Magellaan*, in *Patagonien* en *de Geuzen baai* ten anker lagen, werd de Vice-Admiraal voor den vollen krijgsraad te regt gesteld, en, ter zake van misbruiken en ongehoorzaamheid, gevonnisd, om, in dat bijna onbewoonde land, met wat brood en wijn aan land gezet te worden. Voedsel was er niet; hij moest dus van gebrek omkomen, of door het gedierte verscheurd worden. Toen dit vonnis, waarvan de menschheid gruwt, uitgevoerd was, beval de

 Ad-

Admiraal een algemeen gebed te laten doen over de gansche vloot. *Pieter de Lint* wierd in zijne plaats aangesteld. Zij zetteden koers naar *Valparaiso*, en verloren toen de *Hendrick Fredrick* uit het gezigt. Van het lot van dit schip is nimmer iets vernomen. Het getuigde althans niet voor de bekwaamheid van den pas aangestelden bevelhebber. Te *Baldivia* in *Chili*, maakten zij zich schuldig aan gruwelen, zoo als ze door geen' Spanjaard of Portugees overtroffen zijn. Verfoeijelijk wreed was het gedrag van den Admiraal *van Noort* tegen een' Spaanschen Piloot, welke bij hem, aan boord, heusch en aan zijne tafel ontvangen was, en dien hij, uit hoofde van eenig opgevat misnoegen, en, omdat hij getracht had, te ontkomen, in zee liet smijten en verdrinken. Zijn barbaarsch gedrag is onverklaarbaar; in de Philippijnsche eilanden, op *Capul*, nabij de *Straat van Manilla*, ziende, dat er geen volk van het land te voorschijn kwam, heeft de Admiraal een deel volks aan land gezonden, en met grof geschut op de huizen doen schieten, om de inwoners een schrik aan te jagen. Van twee negers, die hij, daaromstreeks, aan boord had genomen, was er een met de boot ontvlugt; de andere bekende, dat hij ook van zins was te ontvlugten: dit was genoeg, om hem te laten doodschieten. Voor *Manilla* hadden zij een roemrijk en hardnekkig gevecht met twee Spaansche galjoenen. Een derzelve zonk na het gevecht; de andere maakte zich meester van het jagt *de*

Een-

Eendragt. Van daar zeilden zij eerst naar *Borneo;* vervolgens naar *Bantam*, alwaar zij het schip repareerden, en terstond daarna vertrokken. Op *St. Helena* namen zij provisien, en bereikten de Maas. Het was eervol den roem te verwerven van den eersten Hollander te zijn, die den aardbol had rondgezeild. Hiertoe echter bepaalt zich alles. Hij had, op zijne reizen, altijd het reisverhaal van *Cavendish* geraadpleegd en gevolgd. Winsten waren niet behaald; zijne geweldadigheid liet nergens de sporen van welwillendheid na, die verder ten nutte gemaakt konden worden. Hij bragt zijn schip *Mauritius* alleen met ruim veertig man terug, van eene reis van bijna drie jaren.

De waarde, welke in *Holland* gesteld werd, om *Indië* te bereiken, en aan den *direkten* handel deel te nemen, was niet werkeloos; zij vertoonde zich veerkrachtig, in voortdurend uitgevoerde ondernemingen. Eer dat nog *Willem Barendz*, voor zijne tweede ontdekkingsreis, in zee liep, had reeds de eerste vloot onze haven verlaten, die, om *Afrika* henen, den weg naar *Indie* moest banen. Het geschiedde, door middel van een kapitaal, hetgeen door kooplieden van *Amsterdam* werd bijeengebragt. *Raynal* begroot hetzelve op *f* 70,000; hetwelk weinig geloof verdient; zij bragten het ten uitvoer op den naam van de *Compagnie van Verre;* den naam van *Houtman* komt daarin een aanmerkelijk aandeel toe. In eene zoo gewigtige zaak verdienen klei-

nig-

nigheden ook opmerking; de berigten aangaande die mannen, zijn niet overeenstemmend. *Kornelis* en *Pieter Houtman*, zijn de zonen van *Pieter Kornelisz Houtman*, brouwer te Gouda. *Kornelis*, een Hollandsch koopman, te *Lissabon*, om zijne schulden gevangen, was een stoutmoedig en verstandig man. Hij liet aan de Hollandsche kooplieden aanzeggen, dat, als zij hem wilden rantsoeneren, hij hun vele bijzonderheden omtrent den reisweg naar *Indie*, en de wijze, om aldaar handel te drijven, zou mededeelen. De beide broeders (dus luidt een ander verhaal) hadden zich, in 1593, naar *Lissabon* begeven, en van daar had *Kornelis* de noodige onderrigtingen omtrent den Indischen handel medegebragt. In het volgend jaar ging hij naar *Amsterdam*, alwaar hij de zaak tot stand bragt. Het historisch verhaal van het begin en den voortgang der O. I. Comp. geeft nog eene andere lezing, en verhaalt, dat hij, met de Spanjaarden en Portugeezen, verscheiden reizen naar *Oostindie* gedaan had; doch nu door hen, uit vrees van eenige ontdekkingen, hunnen Oosterschen handel betreffende, te doen, gevangen zat. Ook zegt men: zijne zaken hadden hem naar *Lissabon* geroepen, alwaar hij zich naauwkeurig onderrigtte van alles wat den Indischen handel betrof; hij had, daarbij, geene voorzigtigheid, noch genoegzaam beleid gebruikt; dit gaf argwaan, in eenen tijd, waarin het, ten scherpste, verboden was, aan vreemden eenig berigt te geven; hem

werd

werd eene zware geldboete opgelegd, welke zijn vermogen verre te boven ging. Hoe het zij: zijne voorslagen, zoo wel als zijne ontwerpen werden, te *Amsterdam*, door tien kooplieden aangenomen. De vloot bestond in vier schepen: de *Mauritius*, groot 200 lasten met 84 man, gemonteerd met 6 zware metalen stukken, 14 gotelingen en 12 steenstukken. Daar op was schipper *Jan Jansz Molenaar* en commies *Kornelis Houtman*. Het schip *Hollandia*, groot en gemonteerd als het voorgaande, had tot schipper *Jan Dignumsz*, en tot commies *Gerrit van Beuningen*. Het schip *Amsterdam*, groot 100 lasten, 59 man equipagie, gemonteerd met 6 metalen stukken, 10 gotelingen en 10 steenstukken, werd bestuurd door schipper *Jan Jacobs Schellingen*, die als commies, bij zich had *Reinier van Hel*, en het *Pinasken*, gemeenlijk *jacht*, genoemd, *het Duyfken*, groot 15 last, 20 man equipagie, 2 metalen stukken, 6 gotelingen en 2 steenstukken. De schipper was *Simon Lambertsz Man*.

Aan *Kornelis Houtman* komt het aandeel niet toe, in den rang even weinig als in het gezag, waarmede hij, bij deze vloot, bekleed was, in die mate, als het tegenwoordig in algemeen aangenomen denkbeelden bestaat. Zijne principalen hebben hem geene zeemanschap willen toevertrouwen, zelfs niet over zijn schip, veelmin over de vloot; hij was commies op de *Mauritius*, dat is: zooveel, zegt *Valentyn*, als hetgene wij *opper-koopman* noemen. Op ieder der beide ande-

dere schepen was een commies, zoo als hij; het is dan niet, ingevolge de magt, aan hem door zijne principalen verleend, maar eigener gezag; dat hij zich, zoo ras zij te *Bantam* gekomen waren, aanmatigde den titel van *Capiteyn Major* en de andere Commiesen, dien van *Capiteyn* aantenemen. In die geusurpeerde meerderheid heeft hij zich doen gelden. Uit het verhaal zal blijken, in hoeverre hij daarop aanspraak mogt maken.

Het was, in April 1595, dat zij zee kozen; de reis was niet voorspoedig; na vier maanden bereikten zij de *Kaap de Goede Hoop*; water ingenomen hebbende, zeilden zij naar *Madagascar*, alwaar zij hunne zieken aan land bragten en zich zes maanden ophielden: daarop volgden zes weken zwalkens, waardoor zij aan de *Maldivische* Eilanden kwamen; en, den 19 Junij 1596, dat is: na 14½ maanden reis, lieten zij voor *Bantam* het anker vallen. Er kwam, naar luid van het verhaal: « veel volk aan de « schepen; zoo het scheen waren zij allen door « hunne komst zeer verheugd. Zij zeiden: dat « er peper genoeg te bekomen was, als ook dat « het nieuwe gewas binnen eene maand inkomen « zoude, en dat het een zoo goed peperjaar was, « als het binnen 10 jaren niet geweest was, zoo- « dat men 5 à 6 zakken, ieder 54 pond we- « gende, voor een *catties*, zijnde omtrent twintig « guldens, kocht, hetwelk het pond op 10 duiten « deed te staan komen, voor welken prijs men « anders gewoonlijk maar drie zakken verkreeg. »

(In

(In het jaar 1598 moest *Jacob Cornelisz van Neek* voor de peper, waarmede hij vier schepen belaadde, eerst drie, daarna vier realen van achten geven voor de 55 pond, en zij zijn, 6 weken na hunne aankomst, beladen vertrokken). Dit aanbod werd geweigerd, de *Sabandaar* kwam, uit naam van den Souverein (dat is: den Sultan) den kapitein uitnoodigden aan wal te komen: hetzelfde verzoek werd den volgenden dag herhaald: de Sultan deed hun alle vriendschap verzekeren, en al wat in zijne magt was, minzaam, aanbieden. Des anderen daags kwam alweer de *Sabandaar*, met vele geschenken van den Sultan, en alle vriendschapsverzekeringen van zijnentwege: zeggende: « dat, al wat in het land was, den « vreemden ten dienste stond, van welke natie « die ook mogten zijn. » Zulks vond ook te meer ingang, omdat zij er vele vreemden vonden, zoo als Chineezen, Arabieren, Persianen, Mooren, Turken van Konstantinopel, Malabaren, Peguanen en meer anderen, « alle welke, met alle « naarstigheid, poogden de onzen, zoo met « woorden, als met de daad, vriendschap te « toonen, zoo lange als zij haar zelve maar be« hoorlijk stille hielden, en hun lieden niet ver« toornden. »

Een zoo gunstig onthaal opende de voortreffelijkste vooruitzigten. De aanwezige vreemden versterkten tot een waarborg van de opregtheid der zaak: zij vonden een goed zachtzinnig en handellievend volk. Op dien grondslag, en daarop alleen,

leen, konden, zoo nu als ook in het vervolg, handelszaken tot stand gebragt worden. Dit was het eenige, dat hun, ingespannen, moest bezig houden. Het groote belang was, voor hunne meesters eenen gulhartigen toegang en voordeeligen handel te verzekeren; daarop hadden zij, met zachtzinnig beleid en schrander verstand, zich moeten toeleggen, als op de eenige zaak, waartoe zij gezonden waren. Zij hadden, bij de Javanen, toegenegenheid voor hen moeten trachten optewekken, en zich die waardig weten te maken, en den Javaan alle mogelijke goedwilligheid bewijzen. Schoon, boven niet opgenoemd, waren er, onder de vreemden, die hen aan boord bezochten, ook Portugeezen: hun aantal schijnt niet aanmerkelijk groot geweest te zijn; zij hadden, ten dien tijde, aldaar nog geen fort of versterkte plaats; ook lagen er geene Portugeesche schepen in de haven. Zij wisten, dat de Portugeezen hunne natuurlijke vijanden waren; vijanden, die hen, met geweld, uit den handel in *Indië* drijven wilden, en, al hadden zij, op dat eerste tijdstip hunner komst, nog geene ondervinding van de lage middelen, die zij gebruikten, van hun list, verraad en kwade trouw, als het hun aan magt ontbrak, zoo moesten zij kloek op hunne hoede geweest zijn. Zij onthaalden die Portugeezen, en hielden hen aan boord te gast. Daar begonnen zij hunne strikken van verraad te spannen; zij trachtten de onzen met argwaan en mistrouwen tegen de Javanen voor in te nemen.

Aan

Aan land waren zij dubbele verraders, naardien zij alles inspanden, om het bloed der Javanen te verhitten door hunne logens tegen de Hollanders, en hen tot valschheid, bloeddorst, en roof aan te zetten. Dit verraad ontdekte men wel, en men was op zijne hoede tegen hen, die, listig en behendig, zich wisten tusschen beide te dringen, in al hetgene wij met de Javanen te verhandelen hadden. Nog had al het kwaad kunnen voorgekomen worden, als men zich toegelegd had, om den invloed der Portugeezen bij de Javanen te overwinnen; of een stoutmoedigen slag, waarmede men zich van de Portugeezen meester gemaakt had, zou veel kwaad, en het storten van veel bloed hebben voorgekomen. Ondertusschen was er een zeker tractaat en handels-overeenkomst getroffen; daardoor achtten de Hollanders zich volkomen veilig. Op dien tijd verscheen de Keizer van de *Mataram* op *Bantam*. De Portugeezen gaven hem dien naam, omdat zijn vader het opperbewind over de meeste Koningen van *Java* gehad had. Hij wierd echter aldaar niet voor Opperheer erkend, omdat hij langen tijd op *Malacca* zich opgehouden had en hij de Portugeezen zeer toegedaan was, en zij vreesden, dat hij hen in de handen der Portugeezen zou leveren. Die Vorst was noch geacht noch bemind, omdat hij zich veel te buiten ging in den drank en het spel; zelfs had hij zijn Paleis buiten de stad, vermits zij hem niet toestonden in *Bantam* te vernachten. Hij was het gewenschte werktuig der

Por-

Portugeezen: geldzucht was zijn hartstogt: daarvoor stond hij hun in alles ten dienste. Het overrompelen der schepen stelden zij hem, als eene ligte zaak, voor: zij boden hem eene aanzienlijke som voor de Hollandsche schepen. Hij liet zich niet lang bidden; en stelde al terstond zijne aanslagen in het werk. Nog waren de Bantammers getrouw aan de Hollanders. De Sultan liet hun onderrigten van het gevaar, dat hen bedreigdde; en dat geschiedde ook nog den volgenden dag, en, voegde hij er bij, dat er wel van zijn volk mede in den hoop zoude komen; omdat zij daartoe genoodzaakt waren, doch wilden zij een teeken geven, dat zij zich achter af, en buiten schot wilden houden; ook raadde hij hun ten sterkste aan, peper te koopen, alzoo zij dezelve vervolgens duurder zouden moeten betalen; maar dit vond geen ingang.

Den 12den Junij, hebben zij nog meer het tractaat bekrachtigd; beloovende van hunne zijde den Sultan en zijne onderdanen naar vermogen bij te staan, als ook eerlijk en vroom te handelen. Den 20sten herhaalde de Sultan met zijne Grooten zijn bezoek aan de schepen.

Omtrent dien tijd werd den onzen veel peper geveild van verscheiden kooplieden, die aan boord kwamen, Chineezen, Arabieren en anderen; een Portugees, die een zeer schrander man was, en den onzen met der daad zeer was toegedaan, raadde hun hetzelfde, en verzekerde hun, dat het nu tot den laagsten prijs was, dien het ooit mogt gelden;

den; maar, wat hij praatte of niet praatte, men wilde zich tot geen koopen verstaan, en zij hebben zoo lang gewacht, dat zij ten laatste niet met al kregen.

Was *Houtman* begaafd geweest met de bekwaamheden, het oordeel en het beleid, dat geëvenredigd was aan den moeijelijken post, dien hij op zich genomen had, hoe ligt was het hem dan niet gemaakt, een verbond van vertrouwen en vriendschap ook voor volgende tijden te vestigen, en thans eenen voordeeligen handel te doen. Van nu af namen de zaken een keer. Het verraad der Portugeezen vond meer ingang bij den Sultan. Zij boezemden hem eene vurige drift in, om de Hollandsche schepen, als zijne buit, te beschouwen. Er waren redenen van argwaan, waarvan de Portugeezen zich meesterlijk wisten te bedienen. De schepen hadden reeds zoo veel volk verloren en waren zoo slecht bemand, dat het onmogelijk scheen, dat zij daarmede eene zoo verre reis, als zij voorgaven, hadden kunnen ondernemen, en dan ook, voornamelijk, hun anti-koophandelgeest, die hun besluiteloos liet, om zich van lading te voorzien. Deze vonken waren welhaast tot eene felle vlam aangeblazen, en, in de driften van een half barbaarsch volk, onuitblusschelijk geworden.

In dien staat van zaken werd eene groote zachtzinnigheid en toegevendheid met vastheid vereischt, maar *Houtman* nam, ongelukkiglijk, tot onbeschofte, hoonende en dreigende gedragingen

zijn

zijn toevlugt, en bragt het volk, met hetwelk hij vreedzaam moest handelen, in woede. Hij ontzag zich niet het te bedreigen, dat hij de stad *Bantam* plat zou schieten; en hij hield woord: hij naderde de stad, zoo veel mogelijk was, en nam twee Portugeesche jonken, die zich weerloos overgaven. Nog eenmaal werden de wederzijdsche vijandelijkheden bijgelegd, maar het vertrouwen was verbroken, en het vuur bleef onder de asch smeulen, De schepen verlieten de reede van *Bantam*, en bleven langs de Noordkust van *Java* zwerven. Van *Bantam* en wel van den Keizer vervolgde hun de wraakzucht en het verraad. Zij wierden voor *Toeban* overrompeld door de Bantammers, waardoor zij, van hunne zwakke manschap, twaalf man verloren. De manschappen op de vier schepen waren tot 94 gesmolten, zoo gezonden, als zieken en gekwetsten. Daarna liepen zij naar *Madura*, alwaar op nieuw een vreesselijk ongeluk voorviel: drie sterk bemande praauwen kwamen op de schepen af, aan welker boord ook de Koning benevens zijn zoontje, en vele vrouwen en kinderen zich bevonden. De onzen dachten, dat het eene herhaling zoude zijn van de verschrikkelijke overrompeling, die zij pas ondervonden hadden, schoten die praauwen in den grond, zoo dat al het volk, dat er op was, sneuvelde of verdronk, en een twintigtal gevangenen aan land gezet werd. Dit voorval is niet ten volle opgehelderd. Het ontbreekt niet aan uitleggingen, waarbij staande gehouden wordt, dat

de

de Madurezen, met vertrouwen en vredelievendheid, kwamen, en dien ten gevolge de onzen van eene gruwelijke euveldaad en eenen schrikbarenden moord beschuldigden.

Denzelfden dag is *Jan Jansz Meulenaar*, schipper op de *Mauritius*, zeer onverwacht gestorven. Waarover de chirurgijns van de andere schepen ontboden zijn, om, voor den geheelen Scheepsraad, het lijk te onderzoeken; zij hebben verklaard, dat hij vergeven was, hetwelk ook meest alle de omstanders toestemden. Hierdoor ontstond, onder het volk, een zoo hevig misnoegen, dat zij, die begeerd hadden naar de *Molucco's* te willen gaan, weigerden dat te doen, en verklaarden, dat het meer dan tijd was, om naar huis te keeren. En is *Kornelis Houtman*, daarop, door zijn scheepsvolk in de boeijen gezet; overmits hij verdacht werd, de giftmenger te zijn geweest. Hij leefde met den gestorvenen altijd in hevigen twist, was menigmaal met hem handgemeen geweest, en had hem met het geweer gedreigd. Niettegenstaande er meer redenen van beschuldiging waren, werd hij vrij gesproken, tot dat er nadere getuigenissen zouden voortgebragt worden; alhoewel het vermoeden daarom bij velen niet ophield, maar op hem bleef.

Zij hebben, te dezen tijd, het schip *Amsterdam* verlaten, uit hoofde van den slechten staat, waarin hetzelve zich bevond en het gebrek aan volk.

Den 26sten Februarij 1597 zijn zij, door *Straat Bali*, huiswaarts gestevend, met 89 man aan boord

boord, behalve acht Indianen. Den 28sten kwamen alle officieren in het schip *Hollandia* bijeen, alwaar zij hooge woorden gehad hebben, elkanderen ten laste liggende, de handelingen voor *Bantam* aangerigt. De commiezen zeiden, dat schippers en stuurlieden, uit vrees, verzeild waren; de anderen gaven den commiezen de schuld, dat er er geen peper gekocht was. Den 11den Augustus zijn zij in *Texel* binnen gekomen in eenen zoo zwakken staat, dat het schip *Hollandia*, voor *Petten* het anker hebbende laten vallen, niet in staat was, hetzelve met zijn volk te ligten.

Kornelis Houtman komt daarna andermaal op den voorgrond, zoo als ook zijn broeder *Frederik Houtman*; de eerste was hoofd-commies op twee schepen, in 1598, uit Zeeland uitgerust. Zij waren te *Acheen* op *Sumatra*, en aldaar werd hij, zoo door eigen onvoorzigtigheid, als door het bestel der Portugeezen, door den Secretaris van den Koning, in zijne kamer vermoord. Schoon die beschuldiging meermalen herhaald wordt, zijn daarvan geene bijzonderheden vermeld. De beide schepen zijn vertrokken, zonder dat zij *Frederik Houtman*, uit zijn gevangenschap, hebben kunnen verlossen. In 1600, is aldaar aangekomen het eskader van *Pieter Booth.* Zij hebben, met den Koning van *Acheen*, onderhandeld, zoowel over de vrijstelling der gevangenen, als om peper voor hunne ladingen, maar, in weerwil van een onvermoeid geduld, en de meeste toegeeflijkheid en zachtzinnigheid, ook met aanzienlijke opofferingen,

gen, hebben zij daarmede niet kunnen slagen. De Koning van *Acheen* heeft met de schandelijkste kwade trouw en geweld gehandeld, zoo dat zij enkele gevangenen gelost hebben, maar niet *Houtman*; en zij hebben onbeladen moeten vertrekken.

Zoodanig is onze aanlanding en de eerste aanvang van onze magt in *Indie* tot stand gebragt. De beide avonturiers, *van Noord* en *Kornelis Houtman*, hebben zich weinig verdienstelijk gemaakt: zij zijn al dadelijk, als gewapende handelaars, opgetreden; eene handelwijze, die regtstreeks aangekant was tegen het belang. Zij hebben hunnen geest op volgende tijden overgebragt. Het is bewezen door de beide reizen van den Admiraal *van Neck*, die op *Bantam* zeer wel ontvangen is, en die terstond lading bekomen heeft. Dit getuigt sprekend, dat alle de ontmoetingen van *Houtman* aan zijn' euvelmoed, en weinig aan de Javanen ten laste gelegd moeten worden, en dat denkbeeld wordt bevestigd, door dat hunne wraakzucht geheel bekoeld was, en dat zij de schepen van *van Neck* geenerlei wrok hebben doen ondervinden.

Het wekt eene hooge mate van verwondering op, dat, niettegenstaande de vele mislukte ondernemingen, waarvan wij een overzigt genomen hebben, er zoo veel kracht was bij bijzondere ondernemers, en zoo vele volharding ter verkrijging van den Indischen handel. Die verwondering neemt toe, als men daarmede in verband

 brengt

brengt de gesteldheid, waarin zich het gemeenebest te dien tijde bevond. Door *Frankrijk*, noch *Engeland* niet als zelfstandige Staat erkend, van vijandelijke legers omgeven, hadden wij, ter zee, der geduchte zeemagt van Spanje het hoofd te bieden. Eene angstvallige voorzigtigheid zou berekend hebben, of zij met hunne uitrustingen en kleine schepen, op zoo ontzettende afstanden, alleen op die krachten durfden steunen, en aldaar buiten de gevaren en onzekere uitkomsten hunner ondernemingen, ook aan de magtige vloten, en trotsche zeekasteelen der Portugeezen en Spanjaarden, het hoofd zouden kunnen bieden, en of de drang der tijden hen niet nog eenmaal in het gevaar kon brengen, dat de vrede met *Spanje* moest gekocht worden ten koste van den afstand van den Indischen handel.

De moed, die aan zich zelven groote krachten toevertrouwt, gebiedt de overwinning. Dit grootsch bestaan is nog eene verheffende beschouwing; gedurende bijna veertig jaren was reeds het vaderland door de gruwelen van Spanje afgemat, maar de Voorzienigheid beschermde ons vaderland, en, zoo als het daarbij betaamt, was het als een stroom van vuur, die de krachten van *Nederland* bezielde en werkzaam hield. Het ondernemen naar *Indie* was stoutmoedig. De eerste aankomst had al doen zien, dat het te duchten was, dat zij in de Indianen vijanden zouden ontmoeten. De handel in *Indie* was dermate gesteld, dat Spanjaarden en Portugeezen verdreven moesten

wor-

worden, of dat wij door hen verdreven werden. Waar de wapenen te kort schoten, gebruikten zij de snoodste middelen van kwade trouw en verraad, om den inlander tegen ons te verbitteren. Welras stond er een nog magtiger mededinger tegen ons op. *Engeland* betwistte ons allerwege den handel, en behalve, dat zijne middelen niet minder onkiesch kunnen genoemd worden, waren die oneindig gevaarlijker. De oneenigheden in *Indie*, de naijver tusschen de beide O. I. Comp. mengden zich in de staatkunde van *Europa*, en bragten den Staat, gedurende een reeks van tijd, in eene gevaarlijke verlegenheid.

Het ligt buiten den naauwen kring van dit ontwerp de voortgezette uitrustingen, de uitbreiding en vestiging van onze magt, de oprigting der O. I. Compagnie onder beschouwing te nemen. De administratie van *Java*, van die voortreffelijke bezitting alleen, geeft eenen overvloed van voorwerpen ter overweging, waaraan het onderwerp van dit geschrift bepaald is.

Het voorafgaande heeft geleid tot het tijdstip, dat wij voet aan land zetten in *Indie*. De groote drijfveder in het streven naar den Indischen handel en het verkrijgen van de fijne specerijen op de plaatsen, die dezelve voorbragten, is al terstond voortgezet. Het is niet gebleken, of het een vooraf doordacht ontwerp, dan of het toevallig was, dat *Bantam* de eerste plaats onzer aanlanding wierd, en het vereenigingspunt en de rustplaats van onze schepen op

 den

den voorttezetten reisweg naar de Specerij-Eilanden. *Sumatra* was het eerst ontdekte land; waarschijnlijk dat van de *Lampongo* in de *Straat Sunda*. Zoo wel *Acheen*, in het noorden van *Sumatra*, als *Patani*, aan de Oostkust van het schiereiland *Malacca*, waren ten dien tijd niet minder de groote marktplaatsen voor den peperhandel.

Welke beweegredenen de overhand behielden, om *Bantam* te kiezen, zeker is het, dat die keuze gelukkig uitviel; zij kwamen op de groote stapelplaats van den peperhandel; deze waar was de eenigste van de bekende voortbrengselen dier gewesten, welke de ruimte van scheepsladingen kon vullen, en in groote hoeveelheden in het vaderland te gelde gemaakt worden. Het is te verwonderen, dat, bij onze aankomst aldaar, eene zoo groote hoeveelheid dier specerij gevonden werd; en zulks te meer, vermits de zwarte peper door de inlanders bijna niet gebruikt wordt. Het berigt, dat zij op *Bantam* vele Chineezen, Arabieren, Persianen, Mooren, Turken van *Constantinopel*, Malabaren, Peguaners en andere inlanders vonden, verklaart den aard van het handelbedrijf ten dien tijde. Door tusschenkomst dier Indische handelaars, verspreidden de koopgoederen zich naar het schiereiland van *Malacca*, het westelijk *Indie* en de Roode Zee.

De gebeurtenissen van dien tijd hebben, op het lot der volken in *Indie*, eenen grooten en gewigtigen invloed gehad, die in hun bestaan tot op den dag van heden voortgaat. *Portugal* was ons

eene

eene eeuw vooruit in den toegang naar *Indie*. De ondernemingen, die zulks volbragten, waren die van een magtig Rijk, in het tijdstip van deszelfs hoogsten roem, rijkdom en magt, uitgevoerd door de stoutmoedigste en in de zeevaartkunde geoefende natie; de uitvoering geschiedde door de schatten, de schepen en de wapenen van het Rijk: het voorregt, om, door den Koning, tot bevel en gezag, op de vloten en in *Indie*, toegelaten te worden, werd, door de keur der natie, met geestdrift begeerd, om dat het tot uitstekenden roem, rijkdom en hofgunst den ruimen toegang baande.

De Spanjaarden verzadigden zich, (zoo immer de gouddorst verzadiging kent), met goud uit de mijnen van *Peru* en *Mexico*. Hunne krachten waren geheel naar de nieuwe wereld gerigt. Zoo er ergens eerbied gevonden werd voor de Pausselijke bulle, waarbij de bespottelijke aanmatiging van magt het wereldbezit verdeeldde, moest het bij den Katholieken Koning zijn. Het was zijn charter voor zijn Rijk van overheersching in de nieuwe wereld: hij moest het eerbiedigen, wilde hij hopen, dat het door eenig ander volk geeerbiedigd zou worden. Door de Zuidzee zijn zij echter naar de Leuconische eilanden gekomen en hebben die in bezit genomen. Van daar hebben zij eenige pogingen gedaan, om zich van de *Molucco's* meester te maken. Verder hebben zij zich in *Indie* niet uitgebreid. De Franschen hebben eerst, in het midden der 17de eeuw, op den handel

del van *Indie* zich toegelegd. Wij zijn minder met hun gemoeid geweest, vermits hunne ondernemingen voornamelijk naar de groote eilanden, beoosten *Afrika* gelegen, en naar *Hindostan* gerigt waren.

Maar, als door denzelfden geest bezield, ontwaakte bij de Engelschen, ten gelijken tijde, als in *Holland*, de kracht der onderneming voor den handel in *Indie*.

De bezittingen, die, door de wapens der beide Rijken van *Portugal* en *Spanje*, in *Indie* verkregen werden, waren uit den aard conquesten van de Kroon en den handel; voordeelen moesten daar van het gevolg zijn. Voor hunne onderdanen zulks te verzekeren, en er anderen nevens hen van uittesluiten, hield het zwaard tegen iederen mededinger ontbloot: maar hetzelfde zwaard was opgeheven, om, onder de leus van zwarten te doopen en kruissen te planten, in uitersten van gruwelen en misdaden tegen de inlanders zich te buiten te gaan, en verbittering, woede en wanhoop, bij ruwe, en half wilde volken, te doen inwortelen.

Van hier de naamlooze ellende, die zich aldaar vertoond, en Europeër en Indiaan ontaard heeft. In het begin der 17de eeuw, zouden mogelijk verlichte en menschlievende beginselen de kracht gehad hebben, om het gedrag van Hollandsche en Engelsche kooplieden, die aan zich zelven overgelaten waren, te regelen en te besturen. De eersten hadden, wat dit aangaat, lessen door on-

der-

dervinding verkregen. Zij wisten, dat veiligheid en vrijheid alleen den handel doet wortelen, en dat geweld en overheersching dien verdrijft. Van *Brugge* en *Antwerpen* was de handel geweken, om zich onder de banieren der Hollandsche vrijheid te vestigen. Het was niet onmogelijk geweest, dat Hollanders en Engelschen tot de regte kennis gekomen waren, om handel en overheersching voor altijd aftescheiden, en het was even mogelijk geweest, dat, zoodra zij van de wijd uitgestrekte gewesten, die *Indie* voor den handel openden, eenig begrip verkregen hadden, zij in hun eigen belang, vrijwillig, onderling hunne grenzen hadden aangenomen.

Al waren deze dan ook slechts voor vrome wenschen te houden, daaraan was een einde, alzoo in beide landen, bijna gelijktijdig, de handel op *Indie* in éénе corporatie gevestigd werd, die, op vereenigd kapitaal, onder het genot van voorregten, bij uitsluiting, handel drijven moesten. Tot dien tijd stond iedere uitrusting op zich zelve. Men maakte de aangebragte goederen te gelde, en voorzag zich van terugladïng, of, bij gebreke van dien, verzeilde men naar de *Molucco's*. Er bleef een zaakgelastigde, die, voor verwacht wordende schepen, ladingen opzamelen en het handelbedrijf voortzetten kon.

Voortaan traden de beide corporatien in *Indie*, als gewapende handelaars, op, niet alleen tegen den Indiaan, maar ook onderling tegen elkander, terwijl beiden den gemeenen vijand, de Portugeezen,

zen, te weerstaan en te verdrijven hadden. Zoodanige oorzaken keerden den natuurlijken staat om, en verwoestten al die gronden, waarop handel-verbindtenissen en handel gebouwd moesten worden. Ondernemingen, niet door den Staat, maar door bijzondere personen ten uitvoer gebragt, niet door onderling verband vereenigd, konden, noch door hunne kapitalen, noch door een staatkundig gezag, veroveringen maken, troepen in soldij nemen, noch zich eene souvereiniteit aanmatigen. Het vermogen, om zulks te doen, was de gifte van het charter der O. I. Compagnie. De Europeanen, die elkanderen, in de Indische zeeën, met ontembare woede bestreden en vervolgden, op de plaatsen, waar het toeval hen bijeenbragt, als daar de wapenen te kort schoten, namen hun toevlugt tot euveldaden en snoodheden, waartoe zij de Indianen tot medepligtigen en uitvoerders maakten. Dit opende wel de oogen der Indianen voor het lot, dat hen te wachten stond van de Europeërs, die geen' prijs te duur achtten, om het bezit van de voortbrengselen van hunnen grond te verkrijgen. De Europeanen onteerden zich door een zoo schuldig gedrag. Terwijl zij zich overgaven aan bloeddorst, verraad en kwade trouw, verwoestten zij hunne waarde, als zedelijke wezens, en naardien zij aan de Indianen hunne driften en hartstogten hadden medegedeeld, wekten zij haat en wantrouwen tegen zich zelve op, en betoonden zich aan de Indianen, als vijanden van hunne vrijheid en eigendom

dom. Noodlottig mag die toestand van zaken geacht worden. De uitwerkselen daarvan moesten met eene onbedwingbare kracht voortwerken. Omtrent het lot van *Indie* waren de steenen geworpen, die het aan de roofzucht en gierigheid der Europeanen ten prooi gaven, en dat ten koste van stroomen bloeds, en eene onafzienbare reeks van misdaden; want de Europeanen kunnen zich zelven niet onschuldig houden aan die, welke door de Indianen tegen hen gepleegd zijn.

Geheel anders, dan bij de Portugeezen en Spanjaarden, was het ten aanzien van de gezaghebbers bij ons gesteld, alwaar de uitrustingen niet door den Souverein, maar door bijzondere ondernemers geschiedden, welke, daartoe, slechts voor hunne dienst konden winnen eenige uitstekende zeelieden, en voorts een hoop gelukzoekers.

In het geschiedverhaal is reeds opgemerkt, hoe een *Houtman* en *van Noord*, trotsch op de magt, die hun toevertrouwd was, een baldadig misbruik daarvan maakten, hetwelk den ruwen onbeschaafden man kenmerkt. Een ander voorbeeld zal dit in een helderder daglicht plaatsen. Het viel voor onder de regering van den uitstekenden *Jan Pietersz Koen*, omtrent in den jare 1620. Toen de Indische Admiraalschappen reeds zoo vele treffelijke zeelieden hadden aan te wijzen gehad, bestond er, op *Java*, een zoo volslagen gemis van ambtenaren, die voor het beleid der Regering en van den handel in staat waren, dat men *om eenen algemeenen Boekhouder zodanig verlegen was,*

dat

dat men zich genoodzaakt vond, met de Trom te laten rondslaan, om te zien of er iemand onder de soldaten, of onder de andere borsten was, die het wagen durfde zich dat aantematigen. Op die oproeping verscheen niemand, behalve *Antonie van Diemen*, die bekend was als iemand, die voor deze en gene soldaten eenige verzoekschriften geschreven had. Hij werd aangenomen en baande, van wege de verdiensten, die hij aan den dag bragt, zich eenen zoo luisterrijken weg, dat hij, in het jaar 1636, als negende Opperlandvoogd van Neêrlandsch *Indie* optrad en zich in de velerleï gewigtige zaken, die onder zijne regering voorvielen, met onderscheiding gedroeg.

In den loop van de 17de eeuw, is het aanzien en de magt der Compagnie bevestigd, ons landbezit zeer aanmerkelijk uitgebreid op *Java*, en niet meer aan de Noordelijke stranden bepaald gebleven. Het *Jacatrasche*, thans de *Bataviasche* ommelanden, de *Preanger* regentschappen, daarna *Cheribon*, en vervolgens naar den Oosthoek, waren, in den loop van tijd, het landbezit der Compagnie geworden, als Souverein dier districten. Zoo lang ons bezit zich tot den zoom aan het Noorderstrand bepaalde, was, namens de Regering, het bestuur over den Inlanders niet in handen genomen. Handel en opbrengsten werden door tusschenkomst van de Regenten geregeld en de bevolking bleef aan de Europesche Regering vreemd: maar, toen wij in het bezit van het

bin-

binnenland geraakten, toen was het onverklaarbaar, dat wij handelden, zoo als wij ongelukkig het gedaan hebben.

Wij zijn in het bezit dier landen gekomen, door dat dezelven door den *Soesoetoewang* zijn afgestaan, met alle de regten en magt, zoo als hij die van zijne voorvaderen verkregen had, en door hem bezeten waren; en wij namen dat aan; de O. I. Compagnie werd dan de blanke *Amang Coerat* de 2de in zijne plaats, getreden in zijne magt en regten. Ontzag- en eerbiedwekkend had de kracht eener zoodanige gebeurtenis behooren te zijn. Wij werden de Oppergebieders over een volk, in hetwelk, zoo er gevoel van menschelijkheid bestond, wij het voorbeeld zagen van eene diepte van vernedering, onder het alvermogen van woeste Barbaren, die aan het geweld hunner onbedwongene hartstogten zijn overgegeven. Zoodanig is het Oostelijk dispotisme bij onbeschaafde volken; zoo ook was het op *Java*. Het redelijke wezen, het zedelijke beginsel is krachteloos, als de mensch niets het zijne kan noemen, en zijn leven zelf van een oogwenk van zijn' gebieder afhangt; de gebieder heeft die onbegrensde magt op en over de personen en eigendommen van zijn volk; hij alleen is eigenaar van den bodem; allen en alles, bestaat voor hem alleen.

Het Engelsch Gouvernement heeft, bij de invoering zijner instellingen van administratie op *Java*, eene groote kracht gelegd op het beginsel, dat de Vorst volstrekte eigenaar van den grond was:

was: dat er, tusschen den Vorst en den landbouwer, geene tusschen beide komende aanspraak op eigendom van den grond bestond, en dat, ten gevolge daarvan, de Souvereine magt overgegaan was op de Europesche, en het beschuldigt den Hollandschen Souverein, in der tijd, dit grondbeginsel niet verstaan, noch in kracht gehouden te hebben. In die verklaring ligt zeer veel opgesloten. Het Engelsch systema had ten doel de verbetering van den staat der bevolking, en niet minder, om aan den bezitter het eigendom van zijnen grond of, eigenlijk gezegd, het volstrekte vruchtgebruik te verzekeren. Daartoe had het gewis niet noodig, zich te beroepen op, of zulks te doen uit krachte van het Mahomedaansch despotisme. Het kwam alleen daarop aan, om het leenroerige gedeelte tot ontwijfelbare zekerheid te brengen, waardoor de vruchten, dat is: zoodanige vruchten, die in het regt van den Souverein geheven werden, en die, hetzij tot wederopzeggens toe, of levenslang, aan den leenman overgedragen waren: dat bezit moest in het belang van den landbouwer zoowel, als in dat van de Engelsche magt afgescheiden worden, die geenszins gehouden was aan de Inlandsche hoofden een bezit toe te staan; hetwelk zij onder hunne Vorsten zich niet durfden aan te matigen, en ook niet zouden genoten hebben. Het schijnt wel duister, op welken grond ondersteld wordt, dat de Hollandsche O. I. Compagnie dat Mahomedaansche regt niet in volle uitgestrektheid uitge-

oe-

oefend heeft; of zouden verpligte arbeid, levering van voortbrengsel, als schatting, of tot onevenredige prijzen, uit een' anderen grond hebben kunnen afgeleid zijn? De Hollandsche O. I. Compagnie kan alleen gezegd worden, dat regt niet verstaan of niet uitgeoefend te hebben, ten aanzien van inlandschen adel en inlandsche Hoofden, die zij niet, als wezens van éénen dag, maar als bestendig en voortdurend bij hun bezit gehouden hebben. Maar, in plaats van zulks toeteschrijven aan de onvolkomene kennis van de magt, die aan hen was overgedragen, zou het veeleer aan de onbekwaamheid en zwakheid verdienen te worden toegeschreven van eene Regering, wier gezigteinder zich niet verder uitstrekte, en die geene andere middelen wist te vinden, om de imkomsten van de inboorlingen anders dan door tusschenkomst van den regent te heffen.

Tot een voorbeeld van het onbegrensde der magt, en dat aan het leven van menschen geenerlei waarde gehecht wordt, strekke het volgende verhaal. In het jaar 1645, kwam *Soesoehoenan Ingalaga* tot den troon; acht jaren te voren had hij zich te buiten gegaan tegen den Rijksbestierder, wiens vrouw hij ontroofd had. De verongelijkte *Pangerang* beklaagde zich bij den Sultan, zijn' vader, waarvan het gevolg was des Prinsen verwijdering van het Hof, en eene diepe vernedering. De gesmoorde wraaklust was, door het lang verloop van tijd, niet bekoeld: hij verhief, na zijne komst tot den troon, den *Pan-*

ge-

gerang, twee jaren lang, tot de hoogste Staatsambten; toen hij zijne gelegenheid schoon zag, om hem, op de lafhârtigste wijze, te doen vermoorden; hetwelk zoo ras niet aan hem was volbragt, of zijn geslacht, in *Mataram* en elders, onderging hetzelfde lot. Daarna beval hij alle, die aan de aanklagte van den *Pangerang* eenig deel hadden gehad, als weerspannigen uit te roeijen, *waarop vele duizenden, niet alleen onnoozele vrouwen en kinderen ellendig om het leven gebragt werden, en alleen de zuigelingen gespaard zijn.* Vervolgens wendde hij zijne wraak tegen zijn' oudsten broeder, die de aanklagte van den *Pangerang* bij zijn' vader had ondersteund, op eene listige wijze, maar niet zoo bedekt, dat de Prins het niet ontwaarde, wierd de wraak tegen hem voorbereid. Hij nam zijne toevlugt bij de Mahomedaansche Priesters, en kwam met hen overeen in het ontwerp, om den Keizer te laten ombrengen; maar de aanslag werd, bij tijds, ontdekt, en de Prins verbeurde alle zijne eerambten; eenige van zijn volk en hunne vrouwen wierden vermoord: zijnde de zuigelingen alleen gespaard. De Prins, tot het uiterste gebragt, vatte den moed, om te overwinnen of te sneven; met zijn' kleinen hoop getrouwen, stond hij den *Soesoehoenan*, in deszelfs paleis, naar het leven. Hij werd omsingeld en alle de zijnen gedood, maar, schoon hij, als Prins van den bloede, heilig geacht en ontzien werd, viel hij, ten laatste, onder vele wonden. De twee groote vij-

vijanden waren gevallen, maar de wraakzucht van den *Soesoehoenan* was nog niet verzadigd. Zijne aandrift tot wraak bestond alleen in de aanklagte bij zijn' vader, en in de vernedering, die het hem gekost had. Aan die bloedige wraak moesten zelf de raadslieden van den *Tomangong*, de Priesters opgeofferd worden. Hij gaf aan eenige zijner hovelingen het bevel, dat ieder hunner, rondom het geheele gebied van den *Mataram*, alle de priesters, zonder eenen te laten ontkomen, om het leven moest brengen. Om dat voorzigtig te doen, namen zij eerst, in stilte, hunne namen en geslachtslijsten op, onder voorgeven, dat de Keizer voor had, hen allen van de geringsten tot de grootsten, op eene bijzondere wijze, te begunstigen. Zoo werden de namen der schuldigen en onschuldigen in één hoop vermengd, en hij gelastte, dat de uitvoering, op het gegeven teeken van een kanonschot van den Kraton, geschieden zou. Dit gevloekte sein werd gegeven, en, in een half uur tijds, 5 *a* 6000 *Priesters*, *met al hunnen aanhang vermoord!*

Zoodanig een woestaard als deze Vorst, in de eerste jaren zijner regering, was, is, sedert niet op den troon geweest. Het is hier de zaak niet van het moreel karakter, maar van de magt van den Vorst te gewagen. Waar is het Javaansch gemoed, hetwelk zich verontwaardigd zou gevoelen, over het, der menschelijkheid onteerende, geweld? Het slavenhart ontbloot den boezem, om den bevolen' dolksteek te ontvangen.

De

De gewone inleiding van een verzoekschrift aan den Koning is : *de Koninklijke slaaf onderwerpt zijn leven aan den Koninklijken wil.*

Stamfort Raffles geeft, onder zoo veel meer argumenten, nog een sprekend bewijs, in een uittreksel uit de *nitipraya*, een werk, hetwelk bij de Javanen in hoogachting staat, op hetwelk zij zich altijd beroepen. Daarin komt de volgende zinsnede voor: « Een Vorst is aan een *Dalang* « gelijk. (hij, die, bij hunne tooneelvertooningen, de « poppen bestuurd). Zijne onderdanen zijn gelijk « de *Wayangs*, (de marionetten, hetgeen wij ge- « woon zijn chineesche schimmen te noemen) « en « de wet is, als het licht van de lamp, dat bij « die vertooningen gebruikt wordt. Want de « Vorst doet met zijne onderdanen al wat hem « behaagt, op dezelfde wijze, als de *Dalang* niet « zijne *Wayangs* naar zijn zin leeft; de Vorst « de Wet hebbende, zoo als de *Dalang* de lamp, « om te verhinderen, dat het niet goed mogt gaan. »

« Het wordt voor even gelijkstaand regt gehou- « den, of de Keizer het deel van den arbeid, « dat hem behaagt, of het leven van den arbei- « der neemt; maar de laatste is daartoe te ver- « acht; details van dien aard, zijn overgedragen « aan de ambtenaren, die allen, in hun gebied, « den gloed der magt zijn van de zon, die bo- « ven aan het firmament van het rijk, staat, bui- « ten wie er geene magt aanwezig is. »

Het gezag, hetwelk hunne godsdienst geeft, smaldeelt de magt niet van den alleenheerscher;

hij

hij is van hetzelve hot opperhoofd. Er bestaat noch erfelijke adel, noch erfelijke waardigheid; alles is van den Vorst ontleend; zijn adem verheft tot de hoogste eer en aanzien, of vergruist den gunsteling. Zijn bevelschrift, waarbij hij den begunstigde tot den adel verheft, kondigt hij aan: aan *onze slaven*, hetzij groote heeren of gezaghebbers van steden of landschappen; dat wij *den kerel*, (zoo wordt de gunsteling genoemd,) uit het stof verheffen. Die grooten rigtten hunnen staat dermate in, dat het eene kleine of kleinere nabootsing is van den hofstaat van den Vorst. Zij stellen dezelfde ambtenaars aan, en zij oefenen, in hun landgebied, des Sultans magt uit. Die volheid van magt daalt neder tot op de hoofden van districten. Daar houdt het op, om over te gaan tot het patriarchale eenvoudige, en vrije van dorpshoofden, door de ingezetenen zelf, uit hun midden, gekozen.

Dat het eigendom van het geheele land gevestigd is in den Vorst, is niet minder stellig uitgedrukt, dan dat over het leven zijner slaven. Zijne inkomsten bestaan bijna geheel in het aandeel, hetwelk hij vordert van de voortbrengselen van den grond; en, uit kracht van zijne volstrekte heerschappij over den grond, begiftigt hij zijne staatsdienaars en grooten, met zijn aandeel in de voortbrengselen van die districten, die hij hun daartoe aanwijst. Ook zijne naastbestaanden, en het stichten van nuttige of godsdienstige instellingen worden, op die wijze, voorzien. Alle, van

den hoogsten in aanzien, tot de bedienden van zijn hof, ontvangen geene andere belooning. Uit die tijdelijke vervreemding of overdragt van inkomsten blijkt het oorspronkelijke regt. De Souverein ontzegt den eisch, waartoe hij geregtigd was; hij vordert van den landbouwer niets voor zichzelven, maar hij vordert, dat het betaald worde aan hen, die hij, in zijne plaats, daartoe aanstelt, zooverre de gifte strekken mogt.

De Hollanders, opgevolgd zijnde in die willekeur, hebben die niet uitgeoefend, zoo als zij bij de Javaansche Vorsten gezwaaid werd. Het onbegrensd vermogen van den Vorst over leven en dood daalt neder op de onderdanen. Alle verongelijkingen wapenen, dadelijk, de hand van beledigden met den dolk, zoodat de wet daartoe weinig wordt ingeroepen. De wraakoefening stoot allen bedwang weg, en is voor een zeer aanmerkelijk gedeelte, aan ieder vrij gelaten. Die gemoedsdrift is alleen vermogend hem uit zijnen versmaden staat optewekken, en de onderwerping en onderscheiding in standen te doen stilstaan. « Als een vrije de vrouw van eenen « slaaf met woorden beledigt, en de slaaf hem « vermoordt, zoo heeft hij geene misdaad gedaan, « vermits eene vrouw niet gering te achten is; » dat is de wet.

Dit neemt niet weg, dat er, bij de Javanen, wetten in kracht zijn, en gehandhaafd worden. Er bestaan twee gerigtshoven, die van de *Panghulu* of Hooge priester, en die van de *Jaksa*.

In

In de eerste wordt de Mahomedaansche wet of de *Koran* naauwkeurig gevolgd; in de laatste is het vermengd met de aloude gewoonten en gebruiken, *Adat* genaamd, voor welke zij den hoogsten eerbied hebben. Zoodanig was de staat van zaken, ten tijde, dat de Hollandsche magt zich op *Java* vestigde. Buiten en behalve de Koloniale wetten en reglementen, die, van tijd tot tijd, uitgevaardigd werden, behalve eenige staande orders van Heeren, Meesters, en eenige ordonnantien, die in de *Charters* van de Compagnie begrepen zijn, en in hetgene de *Artikelbrief* genoemd is, werden de Hollandsche wetten verbindend en van gezag, als de grondslag van de Koloniale wet.

In 1760 gelastte de Raad van *Indie*, dat, ter zake van erfstellingen en erfenissen ab intestato, de gebruiken der Mahomedanen moesten gevolgd worden.

In burgerlijke zaken, worden de Javanen en Chineesen, in het district van *Batavia*, door dezelfde wetten, als de Europesche bevolking, geregeerd. Misdaden, door Javanen of Chineesen gepleegd in *Batavia* en in de ommelanden, zijn, van den eersten aanvang af, te regt gesteld voor Europesche Regters, en naar Europesche wetten gerigt.

Het is klaarblijkelijk, dat de Regering, die wij overnamen, eene Regering over de laagste slaven was, met eene onvoorwaardelijke magt over hen: dat de Javanen, bij die opvolging, onze slaven werden, en dat wij, in het hoogst belangrijk gedeelte der Souvereine magt, aan de regts-

pleging zeer aanmerkelijk onze wetten hebben in de plaats gesteld, of ingesteld, waar hunne wetten zwegen.

De staat van slavernij is niet onder eenen vorm te brengen. Het is niet de galeislaaf, die, voor zijn leven, aan de roeibank geklonken is, die alleen slaaf is. Ook de neger, die, op de eilanden en in *Guyana*, de plantagien bearbeid; de slavernij in het N. en N. O. van Europa; zij die, tot huisselijke diensten gebruikt worden: men kan zich dien staat in onderscheiden gedaanten en wijzigingen voorstellen. Het komt aan op het eenvoudige verstand van den aard van dien onnatuurlijken staat.

Eene groote onderscheiding komt, in de eerste plaats, in aanmerking; het is die tusschen de staatkundige slavernij, dat is: die van een volk. Daar wordt het onderworpen volk, in het gemeen, gebruikt, en het voortbrengsel wordt het eigendom van den Souverein, zoo als op *Java*. Bij het personeel slaven-bezit, wordt het dienstbaar volksgedeelte verdeeld, in gedeelten, onder de Meesters. Een ieder doet met het zijne, wat hem goed dunkt; zoo zijn de bezittingen in de West-Indië. Onder beide gedaanten is doel en uitwerksel hetzelfde. De voorbrengselen van den

ar-

arbeid behooren den eigenaar, verminderd met het onvermijdelijk noodzakelijke, dat, tot instandhouding van het eigendom, besteed moet worden. Zoodanig is het wezen en de aard der slavernij; bijgevolg alles om den wil van den eigenaar; niets voor het eigendom. Daaraan komt het beginsel toe, maar dat is eene te zwakke uitdrukking. Het denkbeeld wordt bij hen de ongerijmdheid zelf geacht, dat die toestand niet de natuurlijke, en eene andere denkbaar zij; derhalve moet de eigenaar in de ruimte voorzien zijn, met al de kracht, om het eigendom ongekrenkt te bewaren en te handhaven, en aan hetzelve moet al de kracht ontnomen worden, die het kan ontnomen worden; het moet gedwee, buigzaam, geheel onderwerping zijn.

De eigenaar geeft zijn goud, en verkrijgt, en hij zal zijn eigendom, door vrees en ijzers, door de geduchte zweep, die altijd over hetzelve opgeheven is, tot werktuiglijke onderwerping brengen. Zoo zal het eigendom, zijn leven lang, alle zijne krachten tot op het uiterste toe, dat de arbeid den slaaf, aangemerkt als het gereedschap, niet bederve, voor hem te werk moeten stellen. Hij geeft hem eene hut, op dat het eigendom, door nachtlucht en regen, niet bederve. Hij reikt hem voedsel, schaarsch genoeg om het eigendom in het leven te behouden, en eenige lappen, die hij zegt, dat tot deksel en kleeding genoeg zijn. Dit alles doet de eigenaar in zijn verkregen regt, en dat kan hem niemand betwisten, en hij doet zulks

in

in zijn eigen belang, om zich, door hunnen arbeid, den opbrengst van zijne gronden in koffij, suiker of katoen te verzekeren.

Zoodanig is de negerslaaf in *Guyana*. Echter maakt dat niet den staat van slaaf uit. Het geweld, dat hem uit een ander werelddeel ontvoerde, de mishandeling, die hij onderging, de gewapende arm, die hem, van het aanbreken van den dag tot den avond, gadeslaat, het voedsel, dat hem, onmiddelijk, toegereikt wordt, dit alles is alleen middel, geheel en al afgescheiden van het doel daartoe. Die middelen hebben niets, het allerminste, gemeen met het geen, wat verkregen wordt door den personelen bezitter van den slaaf, als zijn eigendom; dat is: dat alles, ja het geheel, dat de slaaf in staat is voort te brengen, het eigendom van den meester is. Het kan dus niet in rekening gebragt worden, of het bezit op diezelfde wijze, dan wel door geheel andere middelen verkregen wordt, en of er andere middelen gebruikt moeten worden, om het bezit te behouden. Die staat is slavernij, waarin het voortbrengsel van den slaaf niet zijn eigendom is, maar dat van zijnen Vorst, in de staatkundige slavernij; of van zijn' eigenaar en meester, onder het personeel bezit. Deze redenering volgende, stelt ons in staat, om dezelve op de gesteldheid van *Java* toe te passen.

Voorgeslachten hadden het juk van eigendunkelijke magt getorscht, en alle gevoel van zelfstandigheid, eigen kracht en waarde, in de ziel

van den Javaan, uitgeroeid. Hij is, is zijne eigen schatting, de kleine, de verachte, de kruipende in het stof. Daardoor is zijne geaardheid, gedweeheid, en vernederende onderwerping. Zonder het gebruiken van eenig geweld, zonder zelfs het vertoon van eenige magt, wordt de slavernij op *Java*, door twee woorden, uitgesproken, wier tooverkracht te bewonderen is. De Vorst beschikt over leven en dood naar zijn' wil: daardoor is de redelijke mensch in den slaaf vernietigd, en hij is toebereid voor onderworpene gehoorzaamheid, en, voor het andere, dier gezagspreuken. De eigendom van den bodem is onverdeeld in den Vorst gevestigd. Dit is de éénige, maar het is te gelijk de voldingende en genoegzame grond, die de slavernij, onwrikbaar, vaststelt.

Het is wel der opmerking waardig, dit *axioma* in verband te brengen met de denkbeelden, die men zich kan maken van den aanvang der zamenleving; gemeenlijk gaat men uit van den huisvader, en spoort het na in den oudste of het hoofd van een geslacht, van eenige geslachten, van eene gemeente, daarna vereeniging van gemeenten. Er was dus vooraf een geslacht of eene gemeente aanwezig, die, in het gemeen belang van persoon en eigendom, één Hoofd aanstelden. Hoe is het denkbaar een voorbestaan van den Vorst te stellen? dit moet men aannemen, om zijn alléenbezit van den bodem te kunnen verklaren; van waar anders ontleende hij de magt, om, door

ge-

geweld, inwoners te verkrijgen, aan wie hij niets gaf, integendeel, aan wie hij alles ontnam? dat zij vrijwillig zich onderworpen en van hun eigendom, ten behoeve van eenen enkelen, die zich, willekeurig opwierp, afstand gedaan zouden hebben, is bij verre te ongerijmd. Het is mogelijk, dat overheersching en geweld die harde voorwaarden aan de overwonnene heeft kunnen opdringen; maar hoe heeft die verkrachting en plundering van het noodzakelijkste geleden kunnen worden; hoe is de weerstand daartegen ooit bedwongen geworden? en echter is de volstrekte magt op *Java* daarvan in het bezit, en duizende slaven liggen aan zijne voeten.

Zoo is er eene lijn getrokken, en het verkrijgen en behouden van het bezit, afgescheiden van het nut van het eigendom voor den eigenaar: die lijn moet nog voortgetrokken worden, vermits de gesteldheid der zaak in *Guyana*, zeer wijd, verschillend is van die van *Java*, zoo dat men, uit die verschijnselen en die vergelijkingen, al ligt, zeer ten onregte, gevolgen zou trekken. Het is gebleken, dat wij, voor zoo veel het niet het nut van het eigendom voor den bezitter aangaat, aan het eigendunkelijke eenigen van onze wetten hebben in plaats gesteld. Wij hebben, in dit laatstgemelde opzigt, juist het tegenovergestelde gedaan, en wij hebben ons gehandhaafd in het volle willekeurige, door eenen Sultan aan ons overgedragen. Ons misdrijf, gedurende twee eeuwen, hebben wij willen vergoelijken. Wij willen

ons

ons verdedigen tegen de blaam, van een volk in slavernij te hebben gehouden. Die verdediging krachteloos te maken, heeft niets behagelijks; maar het wordt een gebiedende pligt, om dat er geene andere oorzaak is van den jammerlijken staat van *Java;* om dat die oorzaak, schoon eenigzins gewijzigd, nog voortduurt, en eindelijk, om dat er geene redding is, dan in het geheel verlaten van dien verderfelijken weg. In tegenoverstelling van het *individueel* slavenbezit, zoo als het in *Guyana* bestaat, brengen wij onze beschouwing over op *Java*, en ontmoeten daar, de eigendunkelijke onbepaalde magt van den Souverein op den grond en op de voortbrengselen van den grond; en, daardoor, is uitgesproken, dat wij, in die onderscheiden gesteldheid van zaken, slechts één deel van overeenkomst kunnen vinden. Dat deel is het wezen der zaak zelve; het is alleen het nut en het voordeel van het eigendom, de slaaf, ten behoeve van den eigenaar, dat is: van den Souverein; alle middelen, waardoor dit verkregen wordt, vervallen in het niet. Wij zijn de slotsom genaderd; het eigendom van hunnen arbeid is verkregen; het is in beiderlei bezit hetzelfde, en daarom is het vergelijken, in bijzonderheden, tusschen den Negerslaaf en den Javaan, overbodig.

Het is, uit alle oorkonden bewezen, dat het volstrekte eigendom van den bodem in den Vorst gevestigd was, dat is: dat er, tusschen den Vorst en de gebruiker van het land, geen tusschen beide

de regt van eigendom bestaat. Die woorden zeggen dan: het onvermijdelijk noodzakelijke tot levensbehoefte en levensonderhoud van het geheele volk is onvoorwaardelijk alleen het eigendom en in de onbegrensde magt van den Vorst. Ontroerend denkbeeld! hoe zou het betoog kunnen behoeven, dat die staat de diepste en de volstrekste slavernij is, die ooit in het bedorven hart van den bezitter van het eigendom kan oprijzen. Niet te min heeft de Nederlandsche Regering zich niet ontzien, die verfoeijelijke magt, als haar verkregen regt, te achten, en die ketenen door eenige millioenen menschen doen torschen. De afhangelingen dier regering roemden dit slavenjuk en prijkten daarmede, als gaf het de voortreffelijskte waarde aan *Java*. Sterk in het de bezit van dat eigendom, bespotten zij het in hunnen moedwil, en ontzagen zich niet, den Javaan de levendige schatkist der Regering te noemen.

Het eigendom van den grond op zich zelf, hoe heerlijk en rijk die ook zijn moge, heeft nog geenerlei waarde voor den bezitter. Er behoort menschen-arbeid toe, zal die grond eenige waarde verkrijgen. Zijne slaafsche bevolking staat geheel onderworpen daar, om dien grond tot nut en voordeel van den eigenaar te bearbeiden; zij hebben geen voedsel noch levensonderhoud; daarom arbeiden zij, zonder door middelen van dwang daartoe genoodzaakt te worden, en de voorwaarden voor dien arbeid zijn, dat de eigenaar

al-

alles voor zich neemt, en aan het eigendom slechts zoo veel laat, dat het kan blijven bestaan.

Als de Javaan de wildernis ontgonnen en tot vruchtbaar land gemaakt heeft, kan hij, noch dien grond, noch het voorbrengsel van denzelven het zijne noemen. Elders kan geen langdurige bebouwing, al daalde het van voorouders af, in staat zijn, om het behoud te verzekeren. Wij zullen, ten dien opzigte, in onderscheiden districten, ongelijkheden ontmoeten, maar hoe onbeduidend is het, als de verdeeling van de voortbrengselen dezelfde blijft? De algemeene regel, die geene uitzondering lijdt, is deze: « al « wat van de ligchamelijke krachten van den man « kan afgevergd worden, hetzij dat het in de be« arbeiding van den grond of in anderen arbeid « bestaat, is het eigendom en het bezit van den « Vorst. »

Slechts eene uitzondering bestaat er op zijnen staat van slavernij; het is: dat hij zijn land, zijne woonplaats kan verlaten, zonder dat hij, daardoor, een misdrijf begaat, noch dwang en straf zich op den hals haalt: en die eenige toevlucht van vrijheid, geëerbiedigd door den Moorschen despoot, hebben dikwijls de Europesche Magnaten zich niet ontzien aan te randen.

Hier zal niet ontwikkeld worden, hoe de Nederlandsche Regering, ten aanzien van zijne Javaansche slaven, gehandeld, en welke opbrengsten hij hun afgedwongen heeft. Het vervolg

zal

zal dit getuigen, en de overweging daartoe bepalen.

Thomas Stamford Raffles, Luitenant-Gouverneur te *Bencoolen* op *Sumatra*, schreef aldaar, in 1821, een vertoog, de voordeelen betreffende, die er ontstaan zouden, door de mededeeling der middelen van beschaving en opvoeding, aan de volken van den Oostelijken archipel. In die verhandeling, waarvan de Hollandsche vertaling gevonden wordt in den *Hermes*, 2e *Jaargang n°.* 3 *voor Maart* 1827, besloot hij met de volgende krachtige zinsnede, die op den geest, een' onuitwischbaren indruk kan maken. « Als de koophandel aan onze kusten schatten aanbrengt, « is het de geest van beschaving van het verstand en van menschlievendheid, die ons bekwaam maakt, dezelve tot de edelste einden « te gebruiken. Het is daardoor, dat Engeland onder de volken vooruitgegaan is; sterk « in zijne eigen krachten, in staat, om zegeningen rondom zich uittedeelen. Als eenmaal de « tijd zal aanbreken, dat zijn rijk zal zijn voorbijgegaan, zullen die gedenkteekenen van deszelfs deugden voortduren, als zijne overwinningen een hollen klank zullen geworden zijn. « Laat het slechts de roem van Engeland zijn, om « zijnen naam in letters van vuur te schrijven: « laat zijne nagedachtenis niet aan den stormwind « gelijken, wiens loop verwoesting is, maar aan « den lentewind, die de sluimerende zaden van « het verstand verlevendigt, en dezelve uit den

« win-

« winter van onwetendheid en onderdrukking in
« het leven roept. Laat de zon van Engeland
« over deze eilanden opgaan, niet om die in hare
« hitte te doen verschroeijen en verwelken, maar
« gelijk die van haren helderen hemel, wiens
« zachte en weldadige invloed verwelkomd en ge-
« zegend wordt door ieder, die deszelfs stralen
« gevoeld. »

Het is niet de lofspraak op Engeland, die aan deze regels waarde geeft; het is, dat het bereiken van een zoo voortreffelijk doel de hoogste eerzucht van Nederland behoort te zijn.

Tot grondslag der voortgaande redenering ligt, dat het systema, hetgeen door de Indische Regering aangenomen is, dat van staatkundige slavernij is, en, het onderzoek vervolgende, zullen de overeenkomsten opgemerkt worden. Dit is voor de eenige oorzaak te houden van den beklagelijken staat, waarin *Java* verkeert, zoo wel als dat die onschatbare bezitting niet dien overvloed van voortbrengselen en van volksvlijt oplevert, waartoe zij zoo rijkelijk in staat is. Die vernielende kracht van de staatkundige slavernij is gelegen in het onthouden van eigendom, en van de maatschappelijke voordeelen, en in de verdeeling van den grond.

Als een volk uit dien staat zich verheft, waarin het zijn onderhoud vond in het bosch en de wildernissen, of in de vischvangst, welke aan allen gemeen zijn, dan wordt het de eerste en noodzakelijkste behoefte, eigendom te verkrijgen

voor

voor elk en voor allen, en dat eigendom tegen allen inbreuk van anderen beschermd te zien. Het levensonderhoud hangt dan alleen af van de vruchten, die het veld, dat hij bezaaid heeft, opbrengt. Het is derhalve de eerste vereischte van eene vereeniging, dat zij daarin voorzie; alle ontwikkelingen rusten op dien *primitieven* grondslag.

Het eigendom van den grond, en van deszelfs voortbrengselen het eerste vereischte zijnde voor den mensch, is het een noodzakelijk gevolg, dat overal, waar die regten niet gevonden worden, aldaar ook geene maatschappelijke vereeniging bestaat, noch bestaan kan.

In eenig landschap, dat bewoond is, bestaat de redelijke onderstelling, dat hetzelve door de ingezetenen bebouwd wordt, en alle de zoodanigen, die zulks herhaalde malen gedaan hebben zonder het te verlaten, moeten, indien zulks door geene aanspraak, die geldiger, dan de hunne, is, hetzij uit hoofde van erfelijk regt of anderzins betwist wordt, voor de natuurlijke eigenaars van den grond gehouden worden, met het volkomen regt van het te mogen vervreemden of te doen overgaan op hunne nakomelingen.

Nevens dat regt van eigendom, kan er geen ander regt bestaan; dit te ontkennen loopt in het ongerijmde. Als een Maleisch gebieder beweert, dat de grond hem toebehoort, ontzet hij de bezitters van hetgene de natuur aan den mensch toekent en hem tot zijn bestaan noodzakelijk is. Er

kan

kan geen redelijke grond zijn, waarop het regt van den gebieder kan afgeleid worden, maar, in die geheel onbeschaafde volksstaten, is het te vergeefsch grondslagen van burgerlijk regt te zoeken: het verschilt slechts in het gebruik dat van woorden gemaakt wordt: zijn regt is gelijkluidend met zijne magt: zijne middelen zijn overheersching en geweld; dat zoogenaamd regt kan, door verjaring en door onderwerping van een gedwee volk, zekere vastigheid hebben verkregen, maar nimmer *regt* worden, alzoo hetzelve aan de vernietiging van de regten, die aan allen toebehooren, ontweldigd is.

Dit gewaande regt van een' Sultan beweert men, dat op de Nederlandsche Regering is overgegaan bij het verkrijgen van het territoriaal bezit. Het regt bestond niet; er kon dus alleen worden overgedragen de magt, die door den Sultan, op den tijd van zijn afstand, door hem uitgeoefend werd, en, vermits die magt in zijn eigendunkelijk welbehagen bestond, was daarin niets, dan het geen onvast was gelegen, het gene, eenige dagen vroeger of later, eene andere gedaante had kunnen hebben, en zich, of in *concessien* aan het volk, of in verzwaarde onderdrukking kon uitgedrukt hebben. Eene volstrekte willekeur kan wel de magt, maar niet het regt, daartoe geven; dit kan niet overgedragen, derhalve door een opvolgend gebieder ook niet aangenomen worden. Maar genomen, dat alle die overwegingen ter zijde gesteld konden worden, en men alleen daarop te letten

heb-

hebbe, dat de Nederlandsche Regering in de plaats van den Sultan getreden is, is daar door op de eerste eene morele verpligting overgegaan, om de regering in dezelfde gedaante, als voormaals, en in geene andere, voorttezetten? en kan het gezond verstand aannemen, dat, daarin, een *restrictie* opgesloten is, van de bevolking niet vrijer noch gelukkiger te maken? des niettemin is dat *argument* door velen te hulp genomen, schoon men zich wel had behooren te ontzien, daarvan ooit anders gewag te maken, dan, wanneer het Nederlandsch bestuur deszelfs magt gebruikte, om die zwaarder op de Javanen te doen drukken, dan ooit de Sultans gedaan hadden.

Niets is meer algemeen, dan de tegenwerping te vernemen, dat de Javaan geen eigendom van grond kent, dat hij dien niet begeert; dat het Europesche denkbeelden zijn, die met den staat van den Javaan niet kunnen vereenigd worden. Het kan wel waar zijn: de Javaan is geen persoon; hij is eene zaak « *une chose* » nu kan het laatste niets bezitten; het is in het bezit van anderen. Het onmetelijk verschil in beginsel komt daaruit voort. De geheele strekking van dit vertoog is gelegen, om dien staat te doen ophouden en den Javaan tot eenen man, tot eenen persoon te maken. Hij is in den staat van staatkundige slavernij, hoe zou hij begrippen van zaken kunnen hebben, die tot dien staat niet kunnen behooren, begrippen, die voor hem onverkrijgbaar waren? en wel gelukkig voor de Regeerders; want waren die begrippen

bij

bij de Javanen algemeen doorgedrongen, dan was het met hunne overheersching gedaan geweest.

Het systema van den oppermagtigen gebieder, welke zijne magt aan de overweldigde regten van zijne onderdanen in de plaats stelt, heeft daarmede nog maar den grondslag gelegd van de staatkundige slavernij; uit kracht van die magt grondt hij eene andere magt, welke tot het uitsluitend doel brengt. Het eigendom van den grond heeft op zich zelf geene waarde; die kan het alleen door bouwen en planten verkrijgen. Zijne onderdanen moeten tot dien arbeid verpligt kunnen worden, en zijn eigendom wordt van waarde door de voortbrengselen, die met dien arbeid verkregen worden. Uit het eigendom van den grond, vloeit regtstreeks voort het regt op de voortbrengselen. Daarmede is alles in zamenhang met elkander, en het doel der staatkundige slavernij is verzekerd. In het personele slavenbezit is de neger geen persoon; niet alleen, omdat hij van zijne personele vrijheid beroofd is, maar ook, om dat alle zijne regten hem ontweldigd, en aan zijn' meester overgegaan zijn, die, daardoor, in het bezit is van al hetgeen den neger tot een' persoon maakte, en hij zelf is eene zaak (*une chose*) die bezeten wordt. — In de staatkundige slavernij is aan den Javaan wel wezenlijke en zeer groote inbreuken op zijn personele vrijheid gemaakt, maar hij heeft nog een deel daarvan behouden; daarentegen is hem overweldigd hetgene met het bestaan van

den man onverdeelbaar is, dat is: zijne levensbehoeften; en, met ontnemen daarvan, is zijne persoonlijkheid verloren gegaan, en hij is evenzeer, als de neger, eene zaak (*une chose*) geworden, die in het bezit van de oppermagt is, waarbij hetgene de persoonlijkheid van den Javaan uitmaakt, is overgegaan.

Overweldiger van de regten van allen, van regten, die wel door geweld vervreemd, maar niet verloren kunnen gaan, en door den overweldiger nooit verkregen kunnen worden; eigenaar van den grond, en van de vruchten van den grond; eigenaar van den arbeid; eigenaar van de bevolking, die hij van zelfstandigheid tot een bloot werktuig gemaakt heeft, zoodanig is de Maleische gebieder. Dit voorbeeld na te volgen, daaruit zijn rigtsnoer te nemen, om welvaart en voorspoed te scheppen, werd de eerzucht, de glorie, de roem van wijsheid van den Europeschen wetgever, die de waarde en de voordeelen van maatschappelijke beschaving kende en bezat!

De maatschappelijke staat vestigt het eigendom, dat de staatkundige slavernij vernielt. De grondslag van deszelfs bestaan is het regt van eigendom bij elk een te bewaren, en tegen alle beschadiging te beschermen. De eigenaar verkrijgt daardoor regten op zijne veiligheid en die van zijn eigendom; het eigendom verkrijgt waarde, en van daar ontstaat dat vermogen, van het eigendom te behouden en het te vermeerderen, en

nu

nu ontluikt en ontwikkelt het schranderheid, kennis en industrie, die de rijkdommen, als door wonderwerken, vermenigvuldigen en weder anderen scheppen.

Alle die voordeelen moeten verloren gaan, als in een alleen landbouwend Territoor, zoo als *Java*, het regt van eigendom geschonden wordt en de oppermagt van de geheele bevolking een zoodanig deel van de voortbrengselen van den landbouw afneemt, dat daarvan aan de Landbouwers niet meer dan het levensonderhoud overblijft; waarvan het gevolg moet zijn, dat de bevolking altijd even armoedig blijft, vermits alles, wat de eerste behoeften te boven gaat, het deel is, dat niet hem, maar der Regering toekomt. Dit staat, in beginsel, tegen het maatschappelijke over, waarbij het welzijn van allen onverbreekbaar doel is. In de staatkundige slavernij is het omgekeerd. De arbeid van het geheele volk is het eigendom der Regering, en die Regering wil de armoede van het volk. De welvaart en het geluk te vermeerderen, heerscht, als beginsel, in den anderen Staat.

Als boven en behalve den regtmatigen opbrengst aan de Regering, die als eene opoffering geacht mag worden, voor het genot van regten en de waarde van veiligheid voor persoon en goed, het geheele bedrag van de jaarlijksche voortbrengselen van den grond in den boezem van de landbouwers, dat is: het volk bleef, hoe zou zich dat kapitaal verdeelen? In het voor-

bijgaan zij het opgemerkt, dat die pligt tot opbrengsten buiten den maatschappelijken staat niet bestaat; althans, de Javaan heeft zijne regten verloren, en het eigendom, dat hem van de meeste waarde was, heeft hij niet. Van dat kapitaal zou het noodige voor levensonderhoud genomen worden; ook om zich eenige meerdere aangenaamheden in het leven te bezorgen en zijnen staat te verbeteren. Het overige zou dienen om, door alle middelen, het kapitaal van den landbouw te vermeerderen, ondernemingen uit te voeren, die anders onmogelijk zijn, en om voortdurend nieuwe gronden te ontginnen. Langs dezen weg wordt, in den maatschappelijken staat, de landbouw verbeterd, en het wordt de groote stroom van welvaart en voorspoed, die, door geheel het ligchaam, leven en welvaart verspreid. Als men daarbij den landbouw van *Java* vergelijkt, waarvan alles, behalve dat gedeelte, dat aan den arbeid het levensonderhoud geeft, als afgetapt wordt, dan is het natuurlijk en onvermijdelijk gevolg, dat de landbouw moet blijven stilstaan, zoo dat er niets meer gebeuren kan van hetgene verbetering en uitbreiding van landbouw veroorzaakt. Als de landbouw niet meer, dan het levensonderhoud, opbrengt, is die magtige prikkel, die tot arbeid noopt, geheel verstompt; en, behalve dat het dan het onwaardeerbare goede onmogelijk maakt, wordt daaruit het grootste onheil geboren. Het vermenigvuldigt, in het leven, die oorzaken, welke tot armoede leiden, den arbeid doen verachten,

om

om in ledigheid te zwerven, en in diefstal, roof en geweld, de uiterstèns van wanorde, ontaarden. Die woeste benden worden dan de gereede werktuigen, waarvan zich muitzucht en oproer bedienen, om dien geesel te verspreiden en den Staat in gevaar te brengen, terwijl honderden van voorbeelden getuigen, dat daar, waar Europeezen op *Java* zich vestigen, hen tot den arbeid aanmoedigen en hen het onderhoud verzekeren, zulks genoegzaam is, om die schriktooneelen te doen ophouden en de gevaarlijkste vagabonden in nuttige landbouwers te verkeeren. Het wordt, zonder tegenspraak, erkend, dat de bodem van *Java* ongemeen rijk en vruchtbaar is; immers den grond, die in staat is een zeer grooter aantal menschen te voeden, dan er handen noodig zijn, om dien bearbeiden, komt alleen de naam van vruchtbaar toe. In die waarheid is zoo veel kracht, dat het dringt, om daarbij stil te staan en na te denken. Het moet de overtuiging te weeg brengen, dat de bron van rijkdom gelegen is in bekwaam gebruik te maken van den grond, in verligting van arbeid en in vermeerdering van het gebruiken van vruchtbare gronden. Dit maakt den rijkdom van allen uit, waar van de inkomsten gemakkelijk kunnen opgebragt worden; derhalve moet het opdroogen van den weldadigen stroom allen voortgang en alle verbetering in den weg staan. Als nu niet meerdere gronden onder den ploeg gebragt worden, dan waartoe de dwang den Javaan verpligten

kan

kan, zoo blijft een groot gedeelte van den grond onbebouwd liggen, en, gevolgelijk, wordt slechts een gering gedeelte voortbrengselen te voorschijn gebragt, en eene massa belastbare rijkdom komt niet in aanwezen. Als men dat op het geheele volk toepast en aanneemt, dat slechts een achtste gedeelte van den grond van *Java* bebouwd is, dan staat men verbaasd over de groote verscheidenheid van uitkomsten, die, door de staatkundige slavernij en door alle de voordeelen van maatschappelijke beschaving, te weeg gebragt worden. Als er van een *Baauw* rijst de helft moet opgebragt worden, en door die opbrengsten tot op eene derde te verminderen, de Javaan aangemoedigd werd twee *braauw* te bearbeiden, dan verkreeg de Regering aan derde meer opbrengsten, dan zij te voren ontvangen had. Het volk zou te gelijk eenige welvaart verkrijgen, en de vermeerderde producten worden een grondstof, waarvan op het oogenblik, dat zij gerijpt zijn, op eene wijze, die aan de berekening ontgaat, de waarde verhoogd wordt, bronnen van bestaan onder de bevolking opent, en te gelijk aan de middelen, die het schept en anderen, die aanwezig zijn, de opbrengsten aan de Regering vermeerderen, zonder drukkend te worden.

De maatschappelijke staat stelt, in de verbazende verscheidenheid, van het geringste bedrijf af, tot aan het gewigtigste, grootste, en het algemeen nuttigste, beweging en krachten in werking, die alleen door een enkel *motif*, dat allen en alle

ran-

rangen en standen van menschen bezield, bestaat, en in uitbreiding en vermeerdering doet voortgaan. De eenige beweegkracht van dat alles is, dat het allen werkzamen, in dat geheel, de vruchten doet verkrijgen, elk in zijnen staat, om het levensonderhoud en de aangenaamheden van het leven te verkrijgen, en zijn' toestand te verbeteren.

Als de krachtoefening in den maatschappelijken staat van dat eenige beginsel afhangt en daarin gelegen is, dan is het een noodzakelijk gevolg, dat in dien staat, waarin de voordeelen van den arbeid afgescheiden worden, daarmede ook alle de evengemelde ontzettend groote uitwerksels vernietigd zijn. Het mag geacht worden geen bewijs noodig te hebben, dat, als de volksstaat de vruchten van zijn arbeid niet genieten, en dat hij zijn toestand niet verbeteren kan, zoodanig volk zich uit den allerlaagsten staat ook niet vermogend is te verheffen. De volkstaat overbrengende op het individuele, moet het wel eene volkomen gelijkheid vertoonen. Het is niet met de menschelijke natuur overeenkomstig te arbeiden, alleen ten nutte en ten voordeele van anderen. Derhalve, als eene zekere hoeveelheid arbeid door dwang verkregen kan worden, moet het oneindig verre achter zich laten al hetgene, door den vrijwilligen arbeid en het volle genot der vruchten van den arbeid verkregen zou zijn.

Als de mensch zich in dien staat bevindt, van te kunnen verkrijgen en zijn' welstand te kunnen verbeteren, is het, als de hefboom, die aan zijne

krach-

krachten en vermogens veerkracht geeft, en tot de meeste inspanning in staat stelt en aanmoedigt. Bij den arbeid, waarbij hij zaait, en het een ander is, die maait, gaat die aandrift te niet: maar die staat heeft nog een ander regtstreeks gevolg van eene allesvernielende kracht. Hij ontaardt den mensch; de drift tot arbeid is hem ontnomen en daaartegen een onbedwingbare tegenzin tegen allen arbeid, die hem geheel overmeestert en hem geheel eigen wordt, in de plaats gekomen. Als de staatkundige slavernij dat noodzakelijk gevolg veroorzaakt heeft, misbruikt zij het alweer, om te beweeren, dat de Javaan, uit zijn aard lui is, en om ons te regtvaardigen, dat alleen, door dwang, arbeid van hem kan verkregen worden; het maakt den man onbekwamer in het werk, hetwelk de dwang van hem afvergt; maar schoon er geene stellige maatstaf kan zijn van de voortbrengselen, welke minder door een lui, dan door een ijverig werkzaam volk voortgebragt worden, zoo ontkent niemand, dat die uitkomsten onmetelijk zijn. Het hooge gebergte, dat op *Java* aanwezig is, als opklimmende terrassen, bergsteiltens en moeijelijk toegankelijke plaatsen, die bebouwd zijn, strekken niet tot tegenspraak, maar geven integendeel aan het bewijs eene ontzettende kracht. Een volk, dat, voor een sober levensonderhoud, zoo ongewone krachten inspant, wat zou door hetzelfde volk niet geschieden ten aanzien van de onmetelijke woest liggende gronden, als het vruchten van zijnen arbeid konde genieten.

Als

Als de oppermagt de staatkundige slavernij heeft ingesteld, dan is het voor hare staatkunde onvermijdelijk, dat zij twee middelen moet bij de hand nemen, waarin haar zelfbehoud gelegen is. Het eene is, dat het volk moet gehouden worden in dien staat van onderwerping en van onwetenheid, waarin hetzelve zich bevond, toen het Nederlandsch Gouvernement zijne Regering aanvaardde. Het andere is, dat alle de voordeelen van den maatschappelijken staat en alle beschaving niet aan het volk ten deele kunnen worden. Het zal wel geheel overtollig zijn te bewijzen, dat de staat van de Javanen, sedert ons bezit van twee eeuwen, aan die staatkunde, op de volkomenste wijze, onderworpen is geweest. Het noodzakelijke dier middelen is vereenigd in het personeel slavenbezit, en in de staatkundige slavernij, en is, in deze opzigten, volkomen aan elkander gelijk; maar in den laatstgemelden staat zijn die middelen misdadiger en onstaatkundiger, door de geheel onderscheidene gesteldheid van zaken, die, vrijwillig, een voorkeur gaven aan hetgene bij de andere nooddwang was.

Het overzigt in voorafgaande bladzijden, die het tot stand brengen, en den aard van *de* staatkundige slavernij omschreven, hebben den staat aangetoond, waarin het volk moet zijn, om dien last te torschen, en daarvan zou, als eene bewezen zaak, mogen afgeleid worden, dat het volk, in geenen anderen staat, daaraan onderworpen kan blijven. De Maatschappij en alle de voordeelen,

die

die zij aanbrengt, blijven overeenigbaar daarmede. De gevolgen daarvan moeten hoogstgewigtig zijn, en verdienen eenige nadere toelichting.

Als de oppermagt van het onderworpen volk de geheele opbrengst afvergt, neemt zij al hetgene tastbaar of bereikbaar is. Het Opperwezen heeft den mensch toegerust met ligchaamskrachten, en met verstandelijke vermogens, die veréénigd, maar niet afgescheiden kunnen worden, in den landbouw en in alle de bedrijven, die de mensch onderneemt. Een Fransch schrijver, drukt zulks zeer juist uit: « nos organes physiques sont « les instruments de notre intelligence, lorsque « celle-ci n'ont point reçu de developpement, « elle ne peut que mal diriger les organes, qui « sont à sa disposition. » De gebieder kan, door dwang van het onderworpen volk, zeker gedeelte natuurlijke krachten tot arbeid of diensten afvorderen, maar de kennis en het verstand zijn onbereikbaar, en kunnen voor hem niet verkregen worden door dwang. De gebieder verkrijgt dus niets anders; en al de waarde van kennis en schranderheid, op den landbouw toegepast, gaat verloren. Naarmate nu, dat men waarde stelt, in hetgene in de maatschappij tot stand gebragt wordt door kennis en ontwikkeling, zal men ook weten te schatten, in welke mate de voortbrengselen van geheel *Java* daardoor verminderd worden. Zoo als zonnelicht en warmte, in de vruchtbaarmaking der aarde, de grootste, heerlijkste en onmisbare weldaden zijn, die daarvan uitstroo-

men.

men, is de kennis en het verstand aan die onuitputtelijke natuurkracht gelijk, die de ligchaamskrachten bezielt, en onontbeerlijk zijn in een enkele onzer bedrijven.

Het is niet genoeg, den mensch in dien toestand te brengen, die hem onwetend houdt, allen voortgang in kennis voor hem onnut maakt, en de middelen tot verbetering afsnijdt. Daarenboven moet hij verwijderd en vreemd blijven, en geen deel kunnen verkrijgen aan al hetgene beschaving en ontwikkeling, in de maatschappij, hebben te weeg gebragt. Voor hem, die arbeidt en de vruchten niet geniet, bestaat geene betrekking tot het voorledene, waaraan hij niets schuldig is, evenmin als tot de toekomst, die hem niets geven kan. Hij staat alleen op en voor zich zelven, en bij hem is de opvolging van geslachten, zonder eenige vordering in kennis, even veel als de opvolging van geslachten, bij het redelooze vee. De maatschappij vertoont de massa van kennis, en de vordering in wetenschappen, die, in den loop van tijd, zijn ontwikkeld. In de dagen, die wij beleven, zijn de afgetrokkenste wetenschappen toegewijd aan het nut van den landbouw en den fabrijkstaat, aan het verligten van den arbeid; maar, in het bestaan van de staatkundige slavernij, blijven die onwaardeerbare voordeelen uitgesloten. Als het genot van de vruchten van den arbeid alleen den mensch doet arbeiden, en als kennis en verstand den arbeid verbeteren en verligten, kan men dan, nadat men

de

de Javanen het eene ontweldigt, en hen verhindert het andere te verkrijgen, nog onderstellen, dat zij in staat zijn, om van den rijken bodem van *Java* den overvloed van vruchten te verkrijgen?

Niet ten onregte is gesteld, dat de arbeid van den negerslaaf de minst *productive* arbeid is. Het vervolg zal, door uitkomsten, staven, dat die arbeid door de velerlei hulpmiddelen, die daaraan bijgebragt kunnen worden, onvergelijkbaar meerder voortbrengselen heeft opgebragt, dan, op *Java*, door de staatkundige slavernij zijn verkregen geworden, zoo dat daardoor wel het pleit voldongen en bewezen zal worden, welke het *administrative* stelsel van *Java* veroordeelt.

De oorzaak van dit evengemelde verschijnsel wordt, in eene zekere mate opgelost, door het onvergankelijk eigene aan de staatkundige slavernij. Als de Oppermagt het geheele volk onder eenen regel van opbrengsten van den landbouw insluit, kan het niet anders zijn, of die eisch moet zeer verre beneden het peil blijven van al den tijd, dien de man tot zijne beschikking heeft, en al de arbeid, welke van den man kan gevergd worden, moet oneindig minder zijn, dan die, waartoe de nijvere man in staat is; en het overtuigt, dat, in dit nadeelig systema, een onberekenbaar verlies van tijd, en van hoeveelheid van arbeid verloren gaat.

Als in de staatkundige slavernij aan den man de hardste voorwaarden van arbeid kunnen opgelegd worden, om zijn levensonderhoud te ver-

krij-

krijgen, zoo volgt: dat, zoo ras die eerste behoefte voldaan is, niets hem kan bewegen, om zich, op die wijze, weder te onderwerpen. Hij is verbitterd tegen den arbeid, ofschoon hem ook betere voorwaarden voor meerderen arbeid aangeboden wierden. Deze overweging bevestigt alweder dezelfde uitkomst, dat is: dat zeer veel minder grond bebouwd, en oneindig minder arbeid verkregen kan worden.

Zoo verre is het bestaan en de uitwerkselen der staatkundige slavernij overwogen. Het toeeigenen van de voortbrengselen door de Souvereine magt is gebleken het eenigste doel van hetzelve te zijn, maar dit doel is zoodanig doorweven met het onderwerp van dit vertoog, dat het telkens weder te voorschijn komt, en wel meer bijzonder bij de maatregelen der Indische Regering, die aan dat stelsel aangehecht geworden zijn; zoodat het niet kon voorgekomen worden, dezelfde voorwerpen, of eens te herhalen, of aan een voorkomend bewijs te verbinden.

De staatkundige slavernij onthoudt aan het volk de voordeelen van den maatschappelijken staat. De verlichte staatkunde acht het, als den eersten grondslag van eene volksvereeniging, omdat zulks het welzijn van allen vestigt, verbindt, en daardoor verzekert. De staatkundige slavernij ontneemt allen eigendom: de maatschappelijke staat verzekert het eigendom, en beveiligt hetzelve tegen allen aanval. De staatkundige slavernij eischt, dat de voortbrengselen van het geheele volk aan de

re-

regeerders opgebragt worden: in den maatschappelijken staat is de Regering ten behoeve, alleen ten nutte en ten voordeele van het volk; en, om aan deze tegenstellingen een einde te maken, in de staatkundige slavernij maakt de armoede van het volk, den rijkdom der Regering tot eenig doel. De verlichte staatkunde daarentegen bevordert de rijkdommen van het volk, als haar groote doel, en, uit dien overvloed, worden de lasten gedragen, die tot behoud van den maatschappelijken band noodig zijn.

Van zoo aan elkander tegenovergestelde beginselen is onafscheidelijk, dat de uitkomsten ook zoodanig verscheiden zijn; waaruit besloten mag worden, dat, zoo de maatschappelijke staat den welstand en het geluk vestigt, en rijkdommen doet geboren worden, de staatkundige slavernij die verwerpt en de opbrengst insluit binnen zeer bekrompen en onnatuurlijke grenzen.

In den maatschappelijken staat is de Regering het hooge en zedelijke wezen, aan hetwelk het welzijn van allen toebetrouwd is, en deszelfs pligten zijn verbindend, om, in alle maatregelen, dat doel ten grondslag te leggen. Het erkent en eerbiedigt de regten van het volk ongeschonden. Wij zijn, als wetgevers, opgetreden, uitgaande uit eenen maatschappelijken staat van beschaving en verlichting, die ons die groote voordeelen in waarde, als levensbeginsel, doen schatten, en wij aanvaardden de regering over een volk, dat geene regten had. Wij, regeerders,

ach-

achtten het niet tot onzen pligt, hun die te geven, vermits het misleide eigenbelang meende daardoor te lijden. Wij zagen een zachtzinnig volk aan onze voeten vernederd, en wij waren niet getroffen door het besef, dat het tot die diepte gezonken was, door de mishandelingen, die deszelfs voorouders en hun zelve waren aangedaan, waardoor alle zelfstandigheid en geestkracht in hetzelve verdelgd was. Wij reikten het de hand niet toe; wij beurden het niet op; wij stelden het niet gerust, dat deszelfs versmading opgeheven was, en dat wij het alle de zegeningen aanbragten, die beschaving en verlichting over hetzelve konden uitstorten. Wij wilden het niet zien, dat wij in de Javanen het voorbeeld zagen, hoe de menschelijke natuur ontaardt, onder geweld en vernedering; wij loochenden, dat het de rampzaligste gevolgen waren, en, om in die wegen van ongeregtigheid, met een verhard geweten voort te kunnen gaan, hielden wij staande, dat zij geene geestvermogens hadden, en de laagste en verachtelijkste wezens waren.

Zwak en bekrompen moge men ons gedrag noemen, hetgeen den Javaan tot voortdurende vernedering doemde, maar is het niet veel meer overmoedig en roekeloos te achten? want, om dat te doen, moest het hart gesloten worden voor het bevel uit den Hemel: « *Gij zult uwe* « *naasten lief hebben als u zelven.* » *Nederland* had den langdurigsten en bloedigsten worstelstrijd gestreden voor het behoud van de zuiverheid

van

van zijne godsdienst: geen volk kon geacht worden, meer ontzag te hebben voor de voorschriften van het Christendom. De Bestuurder van het heelal liet het toe, dat, onder de regering van *Nederland*, een volk kwam, hetwelk, in zedelijke en verstandige vermogens en vernederden staat, verre beneden haar zelf stond. Wij zeiden tot dat overheerschte volk: *gij zult arbeiden, en wij zullen oogsten!* In plaats van die ongelukkige bevolking opterigten, haar optevoeden voor zuivere kennis van het Opperwezen, voor die betere zeden, en die meerdere beschaving, waarop wij ons verhovaardigen; en door die dure pligten, die op ons rustten, te vervullen, zouden wij welvaart en geluk over dat volk verspreid hebben, en daardoor zou het gezag van *Nederland* niet den verschroeijenden Lavastroom, maar den Bergstroom op *Java* gelijk geweest zijn, die de rijkste vruchtbaarheid op zijne akkers nederlegt en de weligste groeikracht aan den grond mededeelt.

Overwegingen, als deze, zullen van velen, als ten eenemale ongepast, voorkomen; en, misschien de spotternij opwekken. Het koloniaal bezit, dat op duizende mijlen afstand ondernomen wordt, kan slechts gehoor geven aan berekeningen, die veiligheid schenken, dat de opbrengsten de bezitting verrijken en voordeeligen handel aan het moederland openen. Men moet zich in de omstandigheden schikken en daaraan toegeven, en het is niet mogelijk, zoo *viesch* in de middelen te zijn.

Al-

Alle volgende redeneringen zullen geene andere beweegredenen toelaten, en gestreng getoetst worden aan dat eenige beginsel, dat het wel begrepene eigenbelang, dat is: de toenemende voorspoed en bloei van *Java* in het belang van het moederland, door die middelen en door geene andere, op de krachtdadigste wijze kunnen verkregen worden.

Dit beginsel brengt aan de wegscheiding, en daagt het onderzoek uit, of niet de staatkundige slavernij, zoo als die op *Java* bestaat, in tegenstand is met het groote doel, om, van die bezitting, de grootste hoeveelheid voortbrengselen voor den handel te verkrijgen, en of niet daardoor de vermeerdering van rijkdommen op *Java* verhinderd, gestremd, en onmogelijk gemaakt is, zoodat, tot bereiking dier groote oogmerken, tegenovergestelde maatregelen ten grondslag moeten gelegd worden, welker uitwerkselen alle vrees voor teleurstelling uitsluiten.

Wij hebben ons het bezit van *Java* weten toe te eigenen, om een volk te overheerschen, land en voortbrengselen van hetzelve ons te verzekeren en aan het volk naauwelijks het levensonderhoud te laten. Het bleef, bij de regeringswijze, die wij er vonden, die gelijk is aan de meest algemeene bij de Maleische volkstammen. Het onderscheid was dus alleen, dat de gebieders aan het volk zeer ongelijk waren, en daardoor werd de afscheiding grooter tusschen de dienstbare en de gebieders, welke, tot op den

jongsten dag van ons gebied, over het vernederd volk moest voortduren. Hunne kleur, hunne taal, hunne afkeerwekkende minderheid in de slaafsche vernedering, waaronder zij gebukt waren, had hen tot lage en onderworpen wezens gemaakt. Onder het juk van tirannen, die even onwetend, als het volk, waren, moesten zij wel even beperkt, als onkundig, blijven. Dit alles had hen geheel voorbereid, om de ketenen, die hen door Vorsten, uit hun midden, opgelegd waren, te blijven torschen, en tot onderwerping aan gebieders, die zij zoo veel voortreffelijker boven zich zelven achtten. Zoo werd het vonnis uitgesproken, dat millioenen menschen tot slaven doemde, en het verblinde verstand van den Europeschen gebieder verblinde zich in den waan, dat de arbeid van de geheele bevolking, zoo als die bestond, zich toe te eigenen, alleen verminderd door hun schaarsch levensonderhoud, en de bevolking daartoe te dwingen en onderworpen te houden, door middel van ambtenaren, die hij niet betaalde. Het toppunt van menschelijke schranderheid was, en de onverzadelijke hebzucht, die verderfelijke hartstogt, die, in die bedrijven, eenen zoo vermogenden invloed verkreeg, stemde overeen, dat, door geen ander middel, op *Java* eene zoo groote hoeveelheid van voortbrengselen kon verkregen worden.

De eerzucht der O. I. Compagnie, glorieuser gedachtenis, streefde naar den roem, om met hare retoeren te schitteren, meer dan naar den on-

onvruchtbaren roem, die in de goedkeuring der middelen gelegen is, waardoor die van *Java* verkregen werden. De Indische regering heeft niet nagelaten, aan zich zelve den uitbundigsten lof toetezwaaijen, en die tot in het vaderland te doen weêrgalmen. Haar vaderlijk en zachtzinnig bestuur vond de belooning in de harten der Javanen, die, door liefde, eerbied en getrouwheid, haar zegenen, en in het genot van geluk en tevredenheid die zegeningen genieten. Niettemin bleef dat vaderlijk bestuur geheimzinnig, en de kennis daarvan aan het algemeen in *Europa* onttrokken, hetwelk gewis dat schitterende licht van deugden en van wijsheid niet zouden hebben weten te schatten.

De Planters in *Guyana* beweren ook, dat zij de slaven, die hun eigendom zijn, zachtzinnig en menschlievend behandelen, zoodat derzelver lot zeer vele voordeelen heeft boven de geringe volksklasse in *Europa*. Of de slaaf, die met weinig voedsel en overvloedige zweepslagen gevoed wordt, in die lofrede instemt, is niet even wereldkundig.

Vergenoegt men zich met eenige oppervlakkige berigten of bepaalt men zich tot eenige reisbeschrijvers, dan onttrekt zich aan het gezigt de dwang, waaraan het volk op *Java* onderworpen is; men voelt zich genegen het oordeel, dat hen onder staatkundige slavernij geboeid acht, verre van zich te weeren, en, in alle gevallen, zulks als overdreven, en het onderzoek dienaangaande,

als eene nietige spitsvindigheid, zonder eenig wezenlijk nut, te beschouwen.

Dit oordeel kan ook te overhaast zijn. Het is het doel der volgende redeneringen, zoo als het reeds dat der voorafgaande geweest is, de zaak in het gewigt, dat daaraan toekomt, voortestellen, en de *fundamentele* beginselen, waarop het welzijn en de voorspoed der kolonie gebouwd moet zijn, niet uit het oog te verliezen.

Van den staat van volkomen vrijheid, tot aan de hardste slavernij, zijn ontelbare overgangen en wijzigingen. Het mag niet uit het oog verloren worden, dat het toeeigenen van de voortbrengselen het eenige voorwerp is; dat de middelen, omdat te verkrijgen en het te behouden, ten eenemale afgescheiden zijn, en met die hoofdzaak niets gemeens hebben.

De onderstelling, dat de Comp. haar stelsel van heffingen van den landbouw aangenomen heeft van de staat van zaken, zoodanig als zij dezelve, bij hare bezitneming op *Java*, bevond, is geschiedkundig waar: een *systema*, hetwelk zoo gewigtig in deszelfs gevolgen geweest is, dat het twee eeuwen in stand gebleven is, en waaraan nog, op dezen dag, een gedeelte, dat bijna de helft van het geheel der koffij productie opgebragt heeft, onderworpen is, wekt belangstelling genoeg op, om na te sporen, welke denkbeelden men zich moet maken van de beweegredenen, die daartoe in staat geweest zijn.

De

De regeringswijze van Sultans en Vorsten, die hun gebied over *Java* voerden, is dat van een volstrekt despotismus. De volheid van hunne magt droegen zij over aan gezaghebbers over landschappen en districten, die ook belast waren die opbrengsten van den landbouw in te vorderen, en aan het volk die diensten op te leggen, die de oppermagt eischtte. Het volk beschouwde die ambtenaren en grooten als hunne Sultans, en zij wierden door het volk, dat aan hunne voeten kroop, als zoodanig gevreesd.

Het moest dus wel schijnen, dat het beste en gereedste middel, om van het volk opbrengsten te verkrijgen, door dat van die Regenten en Grooten was; zij toch waren, door ondervinding, daartoe bekwaam; zij kenden den grond en het volk en wisten, wat elke gemeente kon aanplanten en leveren.

Op die wijze bragt men geene verandering toe aan de gewoonten, waaraan dit volk zoo bijzonder gehecht is. Men bragt niet in gevaar, of zij aan de blanken zoo onderworpen zouden zijn, en men verzwakte de middelen niet, waardoor rust en veiligheid bewaard bleef. Men oordeelde op dien grond, dat ons bezit op geene andere wijze zoo wel kon bevestigd zijn.

Het volk was onwetend, dom, en ligtgelovig; doch ook gedwee en kruipend, niet ongelijk aan de Negers van *Afrika*. De geheele toestand was dus zoodanig, dat het uitlokte, om van het volk, in *massa*, hier *producten*, eene schatting, elders

te-

tegen een' nietigen prijs te kunnen verkrijgen. De Regenten waren der slaven opzieners. Zij beter, dan op eenige andere wijze, konden verkrijgen, zoo veel maar mogelijk te verkrijgen was; hun bevel duldde geen tegenspraak.

De tijd bewees het krachtdadige dier stelling, als de Comp. hare eischen van vermeerdering van opbrengsten, door de Regenten, bewilligd zag. De Comp. leerde daardoor aan deze regeringswijze een groote waarde hechten, waarop het een systema moest worden, de magt van de Regenten over het volk onverzwakt te bewaren, en het volk, door alle kennis en beschaving van hetzelve te weren, in dien staat te bewaren, die het voor lijdelijke gehoorzaamheid en onderwerping geschikt maakte.

Als wij het volk beschaafden, tot meerdere kennis opleidden, zouden zij ons juk afschudden; het zou met ons bezit gedaan zijn; de ware wijsheid der regering was gelegen, om het volk, door hun gelijken, te doen regeren.

Alle die beweegredenen kunnen nog eene meerdere kracht verkregen hebben door de bewustheid van de zwakke middelen, en de vrees, die daaruit geboren werd, om eene zoo talrijke bevolking op eene andere wijze aan hare regering onderworpen te houden.

Als dat de redelijke uitlegging is van de beweegredenen, die de maatregelen der Comp. bepaald hebben, dan blijkt daaruit ten volle, dat de Comp. geene andere krachten gekend heeft,

dan

dan die van dwang en vrees, om daardoor de bezitting van waarde te maken, en de opbrengsten van den rijken grond te verkrijgen. Het bevestigt, dat de Comp. geene andere beginselen gekend heeft, dan die van de staatkundige slavernij, waaraan zij de bezitting onderworpen heeft.

Wel verre dat de Comp. op eene schrandere en wel beradene wijze in haar welverstaan eigen belang gehandeld heeft, zullen de volgende bewijsredenen tot blijkbaarheid brengen, dat die maatregelen, in het geheel en in deelen, gestrekt hebben, om onoverkomelijke beletselen in den weg te leggen, dat, van den rijken en vruchtbaren grond van *Java*, niet die overvloed van voortbrengselen is opgeleverd, die onder het beleid van andere beginselen gewis verkregen zoude zijn.

Door het volk onwetend, dom en in vernedering te houden, kan men door dwang doen arbeiden, en door geene andere middelen kan arbeid verkregen worden. Deze zijn de te zamen verbonden beginselen, die het wezen der staatkundige slavernij uitmaken, waar buiten zij meent, dat het verstand geene middelen erkent.

Die staat van zaken wordt door een scherpzinnig geleerde, op de krachtigste wijze, in deszelfs onbestaanbaarheid voorgesteld. « Ne pre-
« jugeroit elles pas, en effet, que les hommes
« qui concourent à la production des richesses.
« sont que des machines dont un petit nombre
« d'oisifs peuvent arbitrairement diriger, accelle-
« rer,

« rer, ou retention les forces et les travaux, et « qui ont autant plus de valeur qu'elles absor- « bant une part moins considerable des tresors « qu'elles produisent. » *Charles Comte*, *Traités de Législation*, *vol.* 4, *Chap.* 13.

Als den Maleische oppergebieder zich niet bekreund of hij het regt heeft, van zijn volk alles te doen opbrengen, en zijne magt, daartoe, in de plaats treed van oordeel en pligt; als zijn verstand niet bevatten kan, dat hij meerder voortbrengselen verkrijgen kan, dan door den dwang hem geleverd worden; is het dan te verdedigen, dat de Europesche wetgevers in even bekrompenen geest handelen, dat de hooge zedelijke en redelijke beginselen bij hen krachteloos blijven, en dat zij alle ondervinding en wijsheid versmaden, die hen hadden behooren te onderrigten, dat geen dwang, noch onvruchtbare arbeid in staat zijn, de rijkdommen van den grond te voorschijn te roepen?

De staatkundige slavernij rust op dien onafscheidelijken grondslag, dat het onderworpen volk tot het nut en het voordeel van de Regering bestaat. Dit beginsel is even zoo verderfelijk in zijn' aard, als noodlottig in zijne gevolgen.

Men zou denken dat de minderheid door de meerderheid in hooger onderwerping kon gehouden worden, maar neen, het tegendeel heeft plaats. Een zeer klein aantal onderwerpt een geheel volk, zoo als op *Java*, zonder materiele magt, alleen door de volkomen afwezigheid van al-

alle zedelijke kracht bij de onderworpen menigte. In dien staat is de regering niets aan het volk schuldig; aan de zijde van het volk zijn de pligten, aan de andere zijde, de regten. Alle middelen in handen der regering zijn goed, die tot vermeerdering van opbrengsten van het volk strekken. Alle middelen zijn goed, die dat bezit bewaren en tegen alle aanranding beveiligen, en die allen gebieden, lijdelijke gehoorzaamheid. Dat misdadig doel moest wel, uit beginsel van zelfsbehoud, verderfelijke middelen gebruiken; de Comp. exploiteerde, ten haren behoeve, Sultans magt: zij gedroeg zich tegen de Javanen, als de onnatuurlijke en harde voogd, die aan den wil ook de magt voegt, van zijn minderjarige, voortdurend, in den staat van kindschheid en onwetenheid te laten blijven, ten einde zijn voogdijschap te doen voortduren en die onmisbaar te maken: de verblinde voogd verwerpt het denkbeeld, dat hij verantwoording schuldig is voor de zedelijke en verstandige opvoeding van zijn minderjarige: de voortduring der voogdijschap is zijn eenig doel. Die staatkunde bekommert zich met geene vereeniging in de zamenleving, met geene harmonie, die het geluk en de welvaart ten doel heeft; zij verdeelt in zeer ongelijke deelen. De regerenden staan in geene andere betrekking tot het volk, dan voor zoo veel het zijne inkomsten betreft: zijn die ingezameld, dan houdt de betrekking op. Die staat van het volk, waarin het zich bevond, toen het tot die opbrengsten ge-

dwon-

dwongen kon worden, moet op het zorgvuldigst bewaard blijven; dit overtuigt, dat, in dit systema, de inkomsten van de regering alleen ten koste van het volk kunnen verkregen worden, en dat de armoede van het volk de bron is, waaruit de rijkdom der regering ontstaan moet, en waarop die gegrond is. Zoo kan dan, van eeuw tot eeuw, geen andere rijkdom van het land, noch inkomsten voor de regering verkregen worden, dan hetgeen de dwang kan afvorderen. Het stelsel verzet zich, als een muur, tegen de vermeerdering van rijkdommen. Alles wat strekken kan, om het dienstbare volk af te scheiden van zijne gebieders, wordt tot grondbeginsel; alles moet dienen, om het bezef van minderheid beneden zijne gebieders, waarvoor het elke blanken telt, te onderhouden; er moeten geene andere betrekkingen, dan die der dienstbaarheid bestaan. Onze zuivere godsdienst moet niet de zijne worden; onze zeden hen niet eigen zijn; bijgeloof, ligtgeloovigheid en vooroordeelen moeten bij hen behouden blijven; onnoozelheid en onwetenheid moeten hen doen voortsluimeren; het licht van kennis, dat in hen is, moet niet ontstoken worden; hunne talen te kennen is onnoodig. Zij moeten onze taal niet kunnen verstaan; om niets te leeren, en hen begrippen te onthouden, die voor de regeerders gevaarlijk zouden kunnen worden. Vermaagschapping tusschen de beide volken is verre beneden de versmading. Hetgeen wij aan de opvoeding der Javanen voorgeven te

doen,

doen, is eene bespotting van de middelen, die daaraan evenredig zijn, en het is de beschuldiging, dat het sedert twee eeuwen verwaarloosd is.

De overweging van de staatkundige slavernij in haar doel, en in hare middelen, om dat te bereiken, doet zien, dat, even gelijk als in het personeel slavenbezit, hetzelve op de regeerders van dat systema dien bedervenden invloed heeft, die van alle bezef van zedelijkheid en pligt, van wijsbegeerte en waarheid, afgeweken, en zich zelf een luchtgevaarte zamengesteld heeft, dat even misdadig als valsch is; en het vervolg zal overtuigen, dat het, in plaats van een welberaden middel te zijn, de eenige oorzaak is, waardoor *Java* op den weg van voorspoed is teruggehouden. Aan dezen zamenhang van zaken, beoordeele men den aard der bewijsredenen, die voor het behoud derzelver kunnen bijgebragt, en die aan redelijke begrippen tegenovergesteld worden. Als de kracht van Sophismen daartoe te kort schiet, neemt men zijne toevlugt, om een leger van gevaren te verzinnen, die de tegenstanders beweeren, dat onvermijdelijke gevolgen zouden zijn van het verlaten van hun voortreffelijke regeringsstelsel, en zij ontzien zich niet zulks ten allerlaatste tot dat uiterste te drijven, van te bewijzen, dat, als wij *Java* in den staat van rijke en overvloedige voortbrengselen brengen, het daardoor door vijanden met hevige drift begeerd, en hun gereede prooi zal worden. Het is den deelhebbers van het Indische regeringsstelsel niet te doen, om, aan een te-

tegenovergesteld begrip van het hunne, een onbevooroordeeld en grondig onderzoek te besteden, en hun bestaan van zoodanige overwinning te doen afhangen. Door hunne gewoontens en vooroordeelen zijn zij niet af te scheiden van het geliefde oude, en daarmede vereenigen zij zich allen, die zich nog dankbaar betoonen *aan de brooden en de visschen* van de voormalige Comp. Allen, die, in *Indië* of hier, hun belang, of dat van de hunne, onderstelden in het behoud van den ouden staat van zaken te zien, hebben zegepralend, sedert dertig jaren, tegenstand geboden aan het afbreken van elken steen aan het vervallen gebouw, en hun tegenstand is niet overwonnen.

Aan die grondbeginsels van de staatkundige slavernij, zijn regtstreeks tegenovergestelde beginselen het rigtsnoer van den wetgever in alle die staten, waaruit het eigendunkelijke uitgesloten is; en ook nog daar, waar dit niet uitgesloten is, heeft de beschaving wijd verschillende wegen, die zij niet verlaten kan.

Aan den maatschappelijken staat ligt ten grondslag, onverbreekbare pligten en wel gewaarborgde regten, die het geheel onderling te zaam verbinden. Als éénigen de magt overweldigen en kunnen doen gelden, dat zij alleen regt hebben, en uit die regten onvoorwaardelijke pligten kunnen opleggen; als de groote meerderheid noch die magt erkend, noch in die pligten bewilligd heeft; als aan allen alles ontnomen wordt, om

het

het tot het eigendom van éénigen te maken, dan is noch blijft er, in den staat van zoodanig volk, geene schaduw van een maatschappelijk bestaan. Derhalve is de staatkundige slavernij, waaraan alle die eigenschappen toebehooren, geen maatschappelijk bestaan, hetgeen het welzijn van het geheel wil, maar het geheel bestaat alleen ten nutte van de regerenden.

De Indische Regering of de O. I. Comp. heeft haar administratief stelsel gebouwd en gemainti-neerd, op de volgende grondslagen:

Dat het houden van de Javanen in den staat van vernedering en onwetenheid het eenige middel was, om die inkomsten te trekken, die zij verpligt waren op te brengen. Dat op geene andere wijze die hoeveelheid opbrengsten kan verkregen worden. Dat, door het beschaven van de Javanen, de Nederlandsche Regering ten einde zou zijn.

Alle deze stellingen hebben het onbedriegelijke kenmerk, dat zij voortkomen van hen, die deel aan de Indische Regering hebben, of van die denkwijze doordrongen zijn. Reeds is de opmerking bepaald geworden op den invloed, die het aannemen van de staatkundige slavernij, niet alleen op de onderworpen menigte, maar te gelijk op de verstandelijke, zedelijke en staatkundige beginselen van de gezaghebbenden uitwerkt. In alle deze stellingen, is het de toon van verwaten trotschheid, die alle andere middelen veracht, en waant, dat aan hare magt alles mogelijk, en al-

alles onderworpen is. De zaak, waarop dat gewigtig besluit gevallen is, maakt een geheel volk tot slaven. Het zijn zoo vele magtspreuken, welke op de eigen kracht rusten, waaraan het bewijs ontbreekt, en die, bij een bepaald onderzoek, al hare waarde zullen verliezen.

De eerste stelling, dat onder geenen anderen staat, als die van vernedering en onwetendheid, de tegenwoordige opbrengsten der Regering kunnen getrokken worden, is door voorafgaande redeneringen erkend, doch daaruit meent men een wijd verschillend besluit van dat der Regering te kunnen trekken, namelijk: dat alleen, door die vernedering van het volk, de dwang geduld kon worden. Die vernedering hebben wij gewraakt, en daaraan, te zamen met den dwang, de weinige hoeveelheid voortbrengselen toegeschreven. Het regeringsstelsel, zoo als het bestaat, houdt voor bewezen, hetgene in het minste niet bewezen is; te weten: dat de inkomsten, die de Regering trekt, het *maximum* is, dat *Java* in staat is op te brengen. Zeer opmerkelijk is het, dat die handelwijze aan het *Monopolie* eigen is; hare begeerte strekt zich niet verder uit, dan tot het verkrijgen en behouden van hetgene aanwezig is, en het ligt buiten haar spheer, om, door schrandere middelen, vermeerdering te bevorderen, en dat is het verderfelijke, dat altijd haar vergezelt.

De Europesche wetgever, die met schrandere staatskennis uitgerust was, moest, als hij nieuwe grondslagen voor de Regering ven *Java*

moest

moest leggen, zich ook zorgvuldig gewacht hebben, om, zonder dat een diepzinnig onderzoek zulks wettigde, den bestaanden staat van zaken aan te nemen en dien te laten voortduren. Het oppervlakkige verstand zou de noodzakelijkheid gevoeld hebben, dat aan een *administratief* stelsel ten grond moest liggen, eene volkomene kennis van de geaardheid van het volk, den staat van hetzelve, en of die opbrengsten, door onderdrukking verkregen, of niet meer dan een ligten last op het volk legden, de gesteldheid van het land, de wijze van heffingen en de mate van opbrengsten, de hulpbronnen, die in staat zijn de rijkdommen te vermeerderen, en de middelen, die aan den landbouw uitbreiding kunnen geven. De Engelschen hebben de gedenkstukken nagelaten, dat zij op die wijze zijn te werk gegaan; op eene andere wijze handelende, geeft men alles aan blinde kansen over, en de middelen, die de welvaart gronden en uitbreiden moeten, zijn niet door het verstand geregeld. Bij den aanvang van ons bezit van *Java*, was er veel verrigt door de veiligheid te verzekeren van eenen kleinen hoop blanken, en aan eene zeer talrijke bevolking onze overheersching lijdzaam te doen dragen. Het zij zoo! Schoon het wel zeker is, dat die zorg, en die vrees moeijelijker was en toenemen moest, door den weg, dien zij insloegen. Wat hebben wij gedaan om, van den eersten trap af aan, hen aan ons te verbinden? Hebben wij het *volstrekte* geweld, waaronder zij vre-

vernederd waren, verligt? Hebben wij hen welwillend opgenomen, en hen overtuigd, dat zij uit onze handen verbetering van hun lot te verwachten hadden? Het tegendeel is waar; wij hebben hen, onvoorwaardelijk, in de handen van hunne Regenten en grooten overgegeven, die de aan hen overgedragen volstrekte magt zoozeer verzwaarden en schandelijk misbruikten. Wij handelden, wegens de opbrengsten, niet met het volk, maar met de volkshoofden, wier folterende onderdrukking wij toelieten. Wij bleven blind voor het vernielende van den landbouw, dat daarin gelegen is. De aangenomen loomheid ontveinsde het kwaad, omdat wij te onkundig waren, welberaden en doelmatige inrigtingen in te voeren, of wij gaven voor, dat, zonder het bezit in het dreigendste gevaar te brengen, geene verbeteringen konden ondernomen worden. De staatskennis was opgesloten in het leerstelsel, dat al wat men het volk liet, zulks de inkomsten van de Regering verminderde. De geheele regeringskennis was geslepenheid, om inkomsten uit dat beginsel uit te vinden. Door dat die Regering aan hare ambtenaren eene zeer aanzienlijke buit overliet, waaraan elk groot ambtenaar, onbevreesd, de handen kon slaan, zoo wierd ook het aantal dier ambtenaren en hun aanhang, ook het aantal van de verdedigers en belanghebbende, bij de instandhouding van een zoo bedorven regeringsstelsel; daarin is de oplossing gelegen, van den hardnekkigen tegenstand, die aan alle verbetering in den weg gelegd is.

Het

Het is dan in de staatkundige slavernij slechts één denkbeeld. Zoodanig is het vereenigd; vernedering en onwetenheid, dwang en onderdrukking zijn de éénige grondslagen, waardoor opbrengsten kunnen verkregen worden. Aan de vooraf ontwikkelde argumenten mag de kracht van overtuiging toebetrouwd worden, dat de middelen de overweldigende strekking hebben van, voor land, volk, en opbrengsten van de regering, de rampzaligste uitwerkselen voort te brengen.

Ons administratief stelsel op *Java* heeft het bewezen, dat aan te nemen, dat het eigenbelang zulks eischte, en het besef van de magt te bezetten om het te handhaven, alle kracht ontweldigde aan het gehoor geven van christen-pligten, en dat aan het misdadige der middelen, waardoor het staande gehouden wierd, even weinig vermogen toekwam. Geheel beschaafd Europa heeft de handen in een geslagen, om den slavenhandel te vernietigen, als het middel, om de slavernij te stuiten, en als den wil, om dien verfoeijelijken staat uit te roeijen. Aan het laatste ligt in de westelijke wereld groote moeijelijkheid in den weg, en het eigenbelang van de slavenbezitters vermenigvuldigt die. *Nederland* is hoovaardig op den verheven rang in beschaafdheid en verlichting, die onder de volken aan hetzelve toekomt. Is daarmede de ongevoeligheid over een te brengen van de slavernij in *Indië* te doen voortduren, in weerwil, dat er aan de vernietiging van dezelve geenerlei zwarigheden verbonden zijn.

 en

en ondanks, dat het aan de duisterheid der midden eeuwen gelijk, aan welvaart en voorspoed onoverwinnelijke hinderpalen in den weg stelt.

Het verstand moet in die school opgevoed en geleerd zijn, om in die grove dwaling te kunnen vervallen, van daarop bezit te bouwen, en van welvaart en voorspoed af te zien. Als het onbevooroordeelde verstand raadpleegt, zou het dan aannemelijk kunnen schijnen, dat een dom onwetend volk, van den landbouw meerdere voortbrengselen zal verkrijgen, dan een beschaafd en door kennis verlicht volk het zou doen? — Zou armoede en harde arbeid meer voortbrengen, dan vrije arbeid en het genot van de vruchten? — Zou goedwilligheid en regtvaardigheid geen rijker vruchten, dan dwang en onderdrukking, opbrengen?

Het zou een opzettelijk betoog vereischen, dat het Javaansche volk niet onvatbaar voor verbetering en kennis is. Het raadplegen van geschiedschrijvers en reisbeschrijvers kan tot getuigen strekken. Ook heeft de wereld-kennis dat vooroordeel tot zwijgen gebragt. In *Bengalen*, alwaar de middelen van beschaving toegankelijk zijn, ziet men veelvuldige en uitstekende voorbeelden, en het ontbreekt daaraan op Java niet. Voegt het ons ook, dat wij ons op dien onverbeterlijken staat van den Javaan beroepen? de grondtrekken zijn onwetendheid en luiheid, en beide die gebreken zijn de noodzakelijke gevolgen van den staat, waarin wij hen gehouden hebben.

Het

Het eigenaardige van den staatkundige slavernij is, dat zij stilstaande is, en, als zij niet verachtert, dat zij gene voortgangen maken kan; dat weinige uitgezonderd dat door dwang verkregen kan worden. De geschiedenis heeft algemeen gestaafd, dat de maatschappelijke staat bij alle volken, uit de ruwste onwetenheid, van trap tot trap, tot beschaving geleid heeft: dat zij de kennis ontwikkeld en verspreid heeft; dat schranderheid van geest door oefening en ondervinding aan allen arbeid groote waarde heeft bijgezet. De geheele wereld getuigt van het onbedwingbaar vermogen, dat tot arbeid aanspoort, waarvan wij in de wereld zoo verbazend groote uitwerkselen zien. De afgetrokken wetenschappen verrijken landbouw en alle algemeen nuttige bedrijven, en de ontdekkingen en uitvindingen worden een gemeen goed. Kapitalen voeden den vlijt, en doen meerder kapitalen geboren worden. De Regering, die alle welvaart beschermt, opent nieuwe wegen en middelen, en onderneemt groote werken, die het algemeen welzijn bevorderen. Als men niet kan bewijzen, dat *Java*, op die algemeene ondervinding, eene uitzondering maakt, dan is het klaarblijkelijk, dat het aannemen van die middelen aldaar een evengelijk uitwerksel zoude hebben.

Het kan niet onopgemerkt blijven, dat er, in dit vertoog, eene zeer grooter onevenredigheid plaats heeft, tusschen het breedvoerige, dat besteed is aan de bewijsredenen, dat het administrative stelsel op *Java* schadelijk en nadeelig is; en de

weinige zinsneden, die toereikend geschenen zijn, om het positive te bewijzen, dat door beschaving en kennis op Java zou gesticht worden. De eerstgemelde uitweiding zal geregtvaardigd zijn, als daaraan de kracht van overtuiging toegekend wordt, en, wat het laatstgemelde gedeelte aangaat, kon het niet anders, dan als een algemeen erkende waarheid geacht worden, even overbodig, als het bewijs, dat het op den middag licht is. Het lag niet in het bestek van dit geschrift, om van den voorspoed, dien het kan scheppen, een denkbeeldig en schitterend vertoon, in pronkende trekken, voor te dragen.

Aan de tegenwerping, die voorgeeft, dat, aan het bewaren van het Indische regerings stelsel, het behoud der bezitting voor *Nederland* verbonden is, komt nog eenige beantwoording toe. De O. I. Comp. beweert, dat zij die beginselen van beschaving en verlichting niet aannemen kon, vermits dezelve met haar monopolie-stelsel niet vereenigbaar waren. Als het bewezen geworden is, door welke middelen en door geene andere, de producten, die Java in staat is op te leveren, te verkrijgen zijn, dan zou in het opgenoemde argument het bewijs gelegen zijn, dat het hoogste doel, waarnaar men streven moest, prijs gegeven was aan een zeer ondergeschikt voorwerp, en het zou te gelijk de erkentenis insluiten, dat, in het monopolie, dat middel niet te vinden is. Derhalve is in die redenering geene kracht van tegenstand, maar veel meer de bevestiging

van

van de meening, dat de strekking der Comp. verderfelijk geweest is.

Als men, op voortdurende onderwerping en onderdrukking, het vertrouwen van bestendigheid bouwt, dan kan dat alleen staande gehouden worden, aan de zijde van de magt, en in deszelfs berekening, dat zijne kracht in geen gevaar is tegen tegenstand; maar die berekening is misleidend en bedriegelijk: zij is zulks in eene dubbele rede; zij kent de kracht van den tegenstand niet, en uit gebrek aan kennis, dat zij niet verder, dan de oppervlakte, doordringt, en niet in rekening brengt, wat losgelatene driften uitwerken; maar ook, om dat haar magt, zoo wel als de kracht van tegenstand niet in dat evenwigt of in die evenredigheid blijven, waarin de magt die zag, maar dat die beiden krachten onderworpen zijn aan veranderingen en omkeeringen, die dikwijls reeds lang bestaan hebben, voor dat men de uitwerkselen aanschouwt. De geschiedenis bevestigt die misrekening van de magt op de treffendste wijze, en toont in de uitkomsten de nietigheid der berekeningen van het menschelijk vooruitzigt. Men herinnere zich slechts enkele groote gebeurtenissen, zoo als die van *Philips de II*, tegen het zwakke Nederland, de Britsche magt tegen de Amerikaansche volkplantingen: de wereld - overweldiger aan de voeten van zijne groote vassallen.

Het zou wel schijnen, dat men zijne rede geweld moest aandoen, om tot het ongerijmde besluit te komen, dat de voortduring van onze regering op *Java* beter verzekerd blijft door mid-

middelen van dwang en onderdrukking, dan door den staat van het volk te verligten en te verbeteren, en door het, door middel eener weldadige regering, aan ons te verbinden. De trotschheid, die door de magt ingeboezemd wordt, acht zich door het gebruiken van anderen middelen, dan die van haar kracht, vernederd; en die trotschheid is het erfdeel van den onregtmatigen bezitter. Het is waar, dat onderdrukking den Javaan onderworpen heeft gemaakt, maar dit strekt niet tot bewijs, dat, voortdurend, dat middel zoodanig uitwerksel zal hebben. De Javaan, onverzadelijk in wraakzucht, houdt die diep in zijn hart verborgen, tot dat het uur der wraak daar is. Dat onderdrukking en onregt de ziedende hartstogten der Javanen eerder zullen doen opbruisschen, dan onder eene zachter en vaderlijke regering zou plaats hebben, zouden de tegenstanders, omdat zij die waarheid in haar volle licht niet kunnen ontkennen, wel willen toegeven: maar vruchteloos is het van die erkentenis eene afwijking van hunne maatregelen te verwachten; men dringt hen wel in hunne laatste sterkte, maar zij nemen weder een triompherende toon aan, en beweren, dat in een zoodanigen toestand de kracht der regering geheel zou verloren gaan, en daarentegen bij de Javanen een krachtgevoel opgewekt zijn, hetwelk het bestaan van de Europesche regering in het dreigendste gevaar bragt. — Met de kleine uitzondering van *Canada* en *Guyana*, heeft geheel *Amerika* de suprematie van *Europa* ver-

bro-

broken en afgeschud, en met den voortgang van tijd zal ook de dag lichten, dat de Javanen hunne meerderjarigheid aanvaarden. Die tijd kan nabij zijn, of nog eenige geslachten voortdurend verwijderd blijven; alle beweegredenen vereenigen zich, om het gebiedend te maken, dat wij, door het juk, dat wij de Javanen opleggen, zoo gemakkelijk te maken, als mogelijk is, dien dag van meerderjarigheid, voor zoo veel van ons afhangt, verwijderen.

De tegenwoordige oorlog op *Java* geeft een levendig voorbeeld, en eene waarschuwende les. Eene andere afdeeling zal de overweging bepalen tot het onderzoek, of niet het onregt, door de Indische regering in de vorsten landen gepleegd, voor de naastbij gelegen oorzaak van dien opstand te houden is. Intusschen is zoo veel zeker, dat zij hunnen opstand vier veldtogten tegen onze magt hebben staande gehouden; dat zij daardoor een onverdelgbaar bezef gekregen hebben van hunne kracht, en van de noodlottige zwakheid van onze tegenweer, dat er dus de uiterste behoedzaamheid noodig is, om rust en tevredenheid te bewaren, en dat niet dan met de onverschoonlijkste ligtzinnigheid de waarborg, in de voortduring, van onderdrukking kan gesteld worden.

Onder de verderflijke voorwaarden, dat de producten aan den Souverein toebehooren, vermag hij de bevolking eene *impulsie* tot den arbeid mede te deelen, en hij kan, door het vermenigvuldigen van zijne opzieners, over het geheel, wel

eene

eene algemeene rigting aan den landbouw geven, maar het schiet zeer verre te kort, bij al hetgene de vrije landbouwer daaraan kan bijzetten, zoo dat het ontoereikende van dat toezigt, allerwege, doorstraalt. Nog veel erger is dat gesteld, als het afwijkt van den ouden weg, en den landbouw, op minder algemeene en aan het volk nog onbekender voortbrengselen, gerigt wordt, dan ontmoet men niets, als hinderpalen. De commissie van landbouw, die op *Java* ingesteld is, moge pronken met een verscheidenheid van nieuwe voortbrengselen, en zich daarvan gouden bergen belooven, de voordelige verwachtingen mogen nog zoo goed bewezen zijn, als het afgezien is die voorwerpen van kultuur in de plaats te stellen, op rijstvelden, en koffij-tuinen of andere bebouwd wordende landen, loopt ons oordeel niet vooruit in hetgene gepraesteerd zal worden. Maar als het niet ten koste van de hoeveelheid der thans bestaande artikelen van kultuur geschied, geene landen daaraan onttrekt; maar dat het zich bepale tot de ontginning uit den onmeetbaren voorraad van nog onbebouwde gronden; dan is het blijkbaar, dat de middelen van dwang, en een penning van aanmoediging geheel onevenredig aan het doel blijven.

De beploegde gronden zoodanig op Java gesmaldeeld te zien, dat elk huisgezin zijn schaarsch levensonderhoud trekt van het land, dat het gebruikt, herinnert aan de *Lex Agraria* of akker. — Wet van *Lycurgus*, ook zoo menigmaal aan het

Ro-

Romeinsche volk beloofd: de demagogie verwachte daarvan, eene volkomen gelijkheid van bezit onder allen, of liever eene gelijkheid van armoede. De demagogie kon haar afgod niet één' dag behouden, en zag het ondermijnen en instorten, door luiheid en vlijt, door schranderheid en domheid, door geweld en zwakheid, door laatdunkenheid en toegeeflijkheid, door de voor- en tegenspoeden van het leven.

De wijsheid van *Lycurgus* ontbrak aan het onderwijs van den Javaanschen gebieder, aan wien men het regt niet weigeren kan, dat hij, sedert eeuwen, het geheim heeft gehad, om de gelijkheid van bezit, ongekrenkt, te bewaren. *Lycurgus* schonk den eigendom, weg. De schranderder Javaan, en wij, zijne opvolgers, wij behielden het eigendom, en, met het gebruik, dat wij daarvan geven, behouden wij, in onze handen, de waarde van het eigendom in het toe eigenen der vruchten. — Het bewaren dier instelling bewijst nog weinig, dat dezelve verdiend had bewaard te blijven. De Spartaansche wetgever stelde, in de armoede van elk een, het welzijn van het geheel. De Javaansche gebieder, en wij, zijne opvolgers, stelden, in de armoede van het geheel, het hoogste geluk en de welvaart van één' alleen. Het brengt het bewijs mede, dat, daardoor, het ontstaan van rijkdom, de vermenigvuldiging en verspreiding, in hetwelk het wezen en het hoogste goed der maatschappij bestaat, onmogelijk gemaakt is.

Onafscheidbaar is het van zoodanige instelling

zij

zij geen kapitalen kunnen scheppen; derhalve moet in die groote huishouding ook alles verloren gaan, wat alleen door kapitaal ten nutte van landbouw en industrie verkregen kan worden, waardoor alleen welvaart en rijkdom kan ontstaan en toenemen; van het zaai-koren af aan, van den buffel, die gestorven is, tot aan het stoom-werktuig, dat het suiker uitperst, of het katoen zuivert, van de behoefte af aan, die de vrucht op het veld of aan den boom voor zijn onderhoud verpand, tot aan het gebruik van groote kapitalen, die zeer langzaam terug komen, en echter een zeer groot nut stichten, hetwelk op geen andere wijze verkregen kan worden, blijven alle die voordeelen gemist. Het is alweer een heillooze vrucht, uit het slechte beginsel, dat liever alles bederft, alle verbetering met geweld terug houdt, dan haar systema in gevaar te brengen. Het is in den aard der zake gelegen, dat de eigenaar van den grond en van de voortbrengselen, de Souverein geene kapitalen kan beschikken, die over de bezitting, dat weldadig en levendigmakend beginsel verspreiden, — Niettemin is men tot nog toe blijven volharden bij maatregelen, die op de krachtigste wijze alle verbeteringen beletten. De bevolking moet arm en onvermogend, en kapitalen moeten geweerd blijven: de landbouw, het land bezit, en de industrie van de Europeanen moet verdreven, en in zijn bloesem geknot worden. Het was, althans tot nog voor zeer onlangs, het openlijk erkende *Utopia*, om aan al het individueel land-

be-

bezit een einde te maken, en hetzelve weder tot het eigendom van het Gouvernement terug te brengen. Alsdan geheel *Java* onderworpen en aan het dwangstelsel, zoo als het in de Preanger regentschappen bestaat, gelijk gemaakt was; dan eerst zou de zon van voorspoed en welvaart, over *Java*, opgaan.

Alles, wat tot hieraan toe beredeneerd is, vereenigt zich tot dezelfde slotsom, dat de beginselen van administratie die, tot nu aan toe op *Java* bestaan hebben, ten hoogste schadelijk, en een onoverwinnelijk beletsel geweest zijn, om aldaar welvaart en bloei te stichten, en de bezitting voor het Moederland nuttig te maken.

Waar bestaat het wijdsch vertoon van rijkdommen, die door de O. I. Comp., uit *Java* in het Moederland overgebragt zijn? waar is het bewijs, dat, sedert die dagen; het systema van de Indische Regering, door zoodanige uitkomsten, begunstigd is? in dien staat van zaken, gedurende een zoo aanmerkelijk tijdverloop, is dan wel met de daad, ontegenzeggelijk het gebrekkige en het verkeerde van het nog bestaande stelsel, bewezen. De kracht en de waarde van het voorafgaande raisonnement is geheel onafhankelijk, en zou in het minste niet verzwakt kunnen worden, bijaldien de inkomsten van *Java* aan de lasten der regerings-kosten opwogen; zelfs dan nog niet, wanneer de bezitting aan het Moederland eene jaarlijksche subsidie overmaakte. Het was van dit onderwerp geheel vreemd, om in-

kom-

komsten en uitgaven der Regering in aanmerking te nemen. Als evenwel op *Java* een zoodanige staat bestond, liep het gevaar, dat men oordeelde dat het doel bereikt was; dat er gene omstandigheden bestonden, die, tot zoo gewigtige reforme, een ernstig nadenken bepaalden, en dat dit geschrift aan het stof gelijk mogt zijn, dat door den wind opgenomen en verstrooïd wordt. — Staat het daarentegen onbeweeglijk vast, dat de voorspoed en welvaart van *Java* niet te vinden is, dan is in dat gewigtig resultaat, en het triumferende bewijs van dit systema, hetwelk op geene andere wijze met zoo veel aandrang kan worden aanbevolen.

De staat, waarin zich *Java* bevindt, is te algemeen bekend, dan dat, door het vermelden van bijzonderheden, daaraan iets bijgevoegd behoeft te worden. De subsidie van 38 millioenen, de rampzalige oorlog, het diep verval van *Batavia*, en het verval van den handel getuigt het, welke de vruchten zijn, en kenmerkt de mate van wijsheid der maatregelen van ons bestuur over de voortreffelijkste bezitting.

De lofredenaars van het Indisch regeringstelsel zijn niet zoo naauwgezet geweest, dat zij, bij het demonstreren van de wijsheid van hun stelsel voor *Java* en van de hooge waarde dier be-

zit-

zitting, niet een alles afdoende kracht gesteld hebben in het aanzienlijke bedrag der retoeren, welke in de voordeeligste tijden hier jaarlijksch aangebragt, en te gelde gemaakt zijn. De zaak moet wanhoopig staan, om tot zoo misleidende argumenten toevlugt te nemen, die slechts, op een' grooten afstand, schitteren, maar waarvan het bewijs tot de zaak, die betoogd moet worden, met zoo *heterogène* voorwerpen vermengd is, dat het geen bewijs kan geacht worden. Dit is volstrekt waar; diezelfde daadzaak zal ontleed worden tot eene opgave, die de nietige opbrengst van *Java*, zal daarstellen. Het bedrag der verkoopingen van de O. I. Comp. heeft zijn hoogste toppunt, 21 millioenen, in en nabij het jaar 1778, bereikt. Het valt terstond in het oog, dat dit bedrag zamengesteld is uit de opbrengsten van specerijen van de *Molucco's*, de kaneel van *Ceylon*, de thee uit *China*, het tin van *Malacca* en van *Banca*, de lijwaden en zijde gewerkt en ongewerkt van het Westen van *Indië*, en de producten van *Japan*. Het doet reeds het vermoeden oprijzen, dat als men de waarde der opgenoemde artikelen van de gemelde 21 millioenen aftrekt, er voor de aftezonderen opbrengst van het product van *Java*, die groote schatten niet zullen overblijven. Een naauwkeuriger begrip van de begrooting der producten van *Java* zal verkregen worden, door een uittreksel uit de verkoopingen der O. I. Comp. te maken. Het zou vergeefsch zijn, hier een juiste berekening te verwach-

wachten, welke tot niets nut is. Het komt er op aan, om die zaak in het groot te zien; verschillende begrippen, mogen die opgaven wat vermeerderen, of verminderen, de zaak blijft in volle kracht.

Een staat, over vijf jaren van 1775 tot en met 1779, van de hoeveelheden, door de O. I. Comp. hier te lande verkocht, geeft voor zoodanig uittreksel, het beste geleide, in den volgenden staat, te vinden. *Batavia, in gelegenheid, opkomst en koophandel*, 2de *deel*, *pag.* 151.

85000 ℔	Witte Peper. . .	a 6 st.	*f*	25500.
11000 «	Confijte Gember	a 8 st.	=	4400.
300000 «	Verfhout.	a *f* 4 de pik.	=	9600.
12000 «	Indigo.	a – 4½ per ℔	=	56000.
70000 «	Curcuma	a – 25 de pik.	=	13700.
600000 «	Poeder Suiker. .	a – 16 « «	=	76800.
6000 «	Catechu.		=	2000.
10000 «	Lange Peper. . . . . }		=	7000.
10000 «	Staart Peper. . . . . }			
45	Leggers Arak. . . .	a *f* 150. . . .	=	6750.
80000 ℔	Katoene Garens.		=	40000.
6000000 «	Koffij.	a *f* 21 de pik.	=	1008000.
2000000 «	Peper.	a – 18 « «	=	288000.
				f 1538000.

Men oordeele, of deze staat van uitvoer de getuigenis met zich brengt, dat het bestuur der O. I. Comp. de vermeerdering der producten van *Java* behartigd heeft, op eene wijze, die met het belang der zaken overeenkomt.

Met

Met een sprong te doen van vijftig jaren, brenge men die uitvoeren overeen met die van den jare 1825 en 1826, volgens het verslag door den Heer *J. Kruseman*, Directeur van 's Lands middelen te *Batavia.* Voorafgaande dient opgemerkt te worden, dat de vooraf gemelde staat van den geheelen uitvoer naar Europa vertoond, zijnde ter dier tijd naar Nederland alleen; de uitvoer beoosten de Kaap is van dat tijdperk niet bekend.

De volgende opgave vervat den algeheelen uitvoer van *Java*, met inbegrip van naar geheel *Indie*, voor zoo veel het producten van den Archipel aangaat, bedragende over 1825 ...... *f* 14220000.

Daarvan afgetrokken		
Voor verscheiden artikelen, geen product van *Java* zijnde	*f* 150000.	
Specerijen, product der *Molucco's*	» 1200000.	
Tin, product van *Banca*..	» 520000.	
De uitvoer van Koffij, is berekend 277622 pikols à *f* 31, hetwelk *f* 10 te hoog is......................	» 2776000.	
		f 4646000.

Blijft voor den uitvoer van producten van *Java*................................ *f* 9574000.

Het Tableau, over het jaar 1826, geeft den volgenden staat:

Di-

Geheele uitvoer van producten van den *Archipel* af . . . . . ƒ 11210000.

Diverse artikelen geen product van *Java* zijnde.... ƒ 400000.
Specerijen van de *Molucco's* » 415000.
Tin van *Banca*.............. » 685000.
} ƒ 1500000.

Blijft voor uitvoer van producten van *Java* .... ƒ 9710000.

Deze producten hebben ten principale bestaan, in het navolgende:

		1825.	1826.
Arak	leggers	175	435.
Sapan hout..........	oud gew. ℔	693500	506000.
Houtwerk............	waarde	ƒ 21000	ƒ 25600.
Huiden................	stuks	44635	75000.
Indigo	℔	5818	9600.
Dito natte..........	«	971	
Koffij	«	34700000	42500000.
Lijwaden Javaansche	waarde	ƒ 29600	
Peper..................	℔	392700	562500.
Rotting...............	«	430900	312500.
	bossen		5200.
Rijst a 3000 ℔......	koyangs	8293	5900.
Suiker................	℔	2044600	2475000.
Tabak..................	«	2107000	2166000.
Tamarinde...........	«	275000	373400.
Vogelnestjes..........	waarde	ƒ 522000	ƒ 440000.
Was.....................	℔	37500	31100.
Olij......................	«	150000	417700.

Hierbij valt nog op te merken, dat de waarde der

der goederen van 1778, ten einde de vergelijking te beter te maken, met die der twee laatste jaren evenredig gemaakt is. Dat ook slechts, bij approximatie, een gedeelte peper daarop gebragt is, vaststellende, dat het, meerendeels, product van *Sumatra* en andere etablissementen geweest is, en dat het berekenen dier goederen, naar de prijzen van *Java*, de verkiesselijkste maatstaf is. Als men de prijzen, die in *Europa* verkregen zijn, ten grondslag legt, komt men in moeijelijke berekeningen, om daarvan af te trekken de vrachten en onkosten, en de winsten bij verkoop, die altijd afwisselend zijn.

Deze statistieke opgaven vertoonen dan het geheel product van *Java*. Het eiland wordt groot geacht omtrent 200 uren in de lengte, 30 in de breedte: een rijker bodem, die alles voortbrengt is niet bekend. De verwoestende orkanen, die, in vele Tropische gewesten, dikwijls, als met een slag, het te veld staande gewas vernield, zijn er vreemd. Eene bevolking van vijf millioenen menschen, in hunne geaardheid landbouwers, die, sedert twee eeuwen, het genot hebben van Europeaansch verkeer; als dat alles verwonderd doet staan over het geringe en aan deze voordeelen onevenredige producten van *Java*, moet dit gevoel klimmen, als men hetzelve in verband brengt met de administratie-kosten der bezitting, die, als men aanneemt, dat althans de specerijeilanden op zich zelf moeten kunnen bestaan, genoegzaam geheel ten laste van *Java* gebragt

 kun-

kunnen worden, en welke administratiekosten, in de laatste jaren, 25 millioenen en daarenboven bedragen hebben. Kan het onvoorzigtig geacht worden, te stellen, dat het laatstgemelde kapitaal ten koste gelegd wordt, om 9½ millioen producten te verkrijgen, en dat de winst op die massa producten, met de winsten op den uitvoerhandel uit het moederland, de waarde van de bezitting, ten aanzien van den handel, moet uitmaken, en die winsten mogen nog niet geslagen worden over 9½ millioenen, alzoo, in dat kapitaal van uitvoer, begrepen is meer, dan vier millioenen, en naar den *Archipel* en naar *China*, uitgevoerd. De beide artikelen van suiker en peper zijn, in den loop van tijd, bijna te niet gegaan, schoon het eerste artikel eene levensbehoefte in *Europa*, en het andere van een groot en algemeen gebruik is. Bij de vogelnestjes, die niet, in *Europa*, in den handel komen, is de Tabak te voegen, en de Huiden, die ook weinig naar *Europa* gaan; die drie artikelen hebben *f* 1200000 bedragen. Het is zoo, dat de prijzen der stapel-artikelen van Indische product op een hare ebbe staan; de herinnering aan een' buitensporigen stand van prijzen is nog aan aller denkbeelden tegenwoordig; de ondervinding heeft geleerd, dat het onzinnig zijn zou, op zoodanigen stand, de inkomsten van *Java* te berekenen. Er zal geen groot verschil zijn, in de estimatie, om als een ruime middelbare prijs van koffij, die van *f* 30 per pikol, aantenemen, dat dan de uitvoer,

die

die op *f* 21 per pikol berekend is, met drie millioenen vermeerdert. De suiker en de peper komen, bij de geringe hoeveelheid, in geene aanmerking, om, op het bedrag van den uitvoer, eenigen invloed te hebben.

Daaruit zou dan blijken, dat een middelbare stand van koffijprijzen, het totaal van de producten van *Java* voor uitvoer handel, nog buiten alle evenredigheid liet beneden de reeds vermelde kosten der administratie van *Java*.

Het product van den landbouw van *Java*, door vijf millioenen menschen, hielden wij voor gering, en geheel onevenredig. Schoon het wel, op redelijken grond, mag aangenomen worden, dat dit, door de uitspraak van het onbevooroordeeld verstand, zou erkend worden, zal het niet overtollig zijn, aan die stelling, eenige daadzaken, als bewijsgronden, bij te voegen. Het zal bestaan, om daarmede de producten van andere bezittingen in vergelijking te brengen. Het is niet mogelijk zulks anders te doen, dan door zoodanige bezittingen, waar, door slaven- en dwangarbeid, alles wordt voortgebragt. De uitgestrektheid van den bodem komt hierbij in geene aanmerking, als maatstaf; het is bewezen, dat op *Java* slechts een achtste gedeelte van den grond bebouwd is; er bestaat dus geen *physiek* beletsel, dat op *Java* niet meer grond bearbeid is. Het komt dan alleen aan, om de slaven-magt dier bezittingen, met de bevolking van *Java*, in vergelijking te stellen. Eene opmerking is van groot aanbelang en

van toepassing op alle slaven-bezittingen; het is dat van de geheele slavenmagt eener plantaadje, niet meer, dan een derde gedeelte in staat is, in het veld gebragt te worden; de overigen zijn oud, zwak, ongesteld of gewond: zieken, herstellende, kraamvrouwen, kinderen en huisdiensten moeten van het nominaal getal afgetrokken worden.

De oppervlakte van *St. Domingo* is minder groot, dan *Java*, 160 mijlen lengte op 30 mijlen breedte. Bij gissing heeft slechts een derde gedeelte van het eiland tot het grondgebied van *Frankrijk* behoord; het is derhalve alleen van dat derde gedeelte, dat de producten voortgekomen zijn.

Barbe Saint Venant geeft den staat derzelven, in 1788, als volgt:

Suiker.............	163000000	℔
Koffij..............	78000000	«
Katoen.............	6000000	«
Indigo.............	930000	«
Huiden	160000	stuks.
Verfhout	9000000	℔
Cacao	570000	«
Rocou	51800	«
Melassen	30000	oxhoofden.

De vier laatste objecten zijn, volgens *Raynal*. Die schrijver berigt, dat geheel de bevolking van Fransch *St. Domingo*, in het jaar 1775, bestond, in

32650 blanken, van allen ouderdom en van beide seksen.

6300

6300 vrije mulatten of negers.
300000 slaven, van beide seksen.

De opbrengsten, en te gelijk de bevolking, die dezelve voortbragten, met *Java* vergelijkende; zou men het daarvoor houden moeten, dat niets sterker aan elkander kan overgesteld worden.

De Nederlandsche bezitting *Surinamen*, in *Guyana*, moet niet minder de opmerking bepalen; niet omdat die bezitting uitmunt in volkomenheid van cultivatie en rijkdom van voortbrengselen; neen, maar, integendeel, om reden, dat die kolonie, bij meest alle andere slavenkolonien, zeer verre ten achteren is, door dat er maar enkele grondbezitters op hunne plantaadjen aanwezig zijn, door alle de nadeelen van eene zeer gebrekkige administratie, door een diep verval van verscheiden plantaadjes en het onvermogen van de eigenaars, om het noodzakelijke ten koste te leggen, en, eindelijk, uit hoofde van eene aanmerkelijke hoeveelheid uitgeputte gronden. *Surinamen* staat tegen andere slavenbezittingen, wat de opbrengst aangaat, als 5 tegen 11, en met *Demmerary* vergeleken, als 5 tegen 8. Niettegenstaande alle die nadeelen, wordt aldaar door een slavenmagt van 60000 koppen, geproduceerd en in *Nederland* ingevoerd

Koffij................	6000000	℔
Suiker................	2200000	«
Katoen..............	2400000	«
Cacao...............	60000	«
Melassen...........	12000	oxhoofden.

Het

Het geeft alzoo een resultaat, hetwelk aan het geheele product van *Java*, ten aanzien van voortbrengselen voor Europa, niet aanmerkelijk ongelijk staat.

Cuba is de naam van het eiland, dat meer algemeen onder den naam van *Havannah* bekend is. Van *St. Domingo* is het door een kanaal afgescheiden: deszelfs lengte is 230 mijlen, de breedte van 14 tot 24 mijlen, en in oppervlakte kleiner, dan *Java*. Sedert meer dan drie eeuwen in het bezit van *Spanje*, en uit dat rijk bevolkt, ontmoet men er, zoo als in het geheel weleer Spaansch bezit op het vaste land van Amerika, eene aanzienlijke Europesche bevolking, en Europesche beschaving: dat aantal blijft ten aanzien van landbouw buiten aanmerking, door dat het eene algemeene waarheid is, dat overal, waar slavenbezit bestaat, de arbeid en inzonderheid de landbouw voor de blanken hoogst vernederend is, en uitsluitend door slaven geschiedt. De vrije kleurlingen leggen zich toe op ambachten en vervoer der producten naar de haven. De bevolking bestaat in

300000 blanken:
120000 vrije kleurlingen, van alle klassen:
320000 slaven.

Eene zeer gewigtige opmerking bestaat daarin, dat drie vijfde gedeelte van de oppervlakte van het eiland nog de eerste hand verwacht, tot ontginning van den grond; weshalve de producten, die vermeld worden, van niet meer, dan

van

van twee vijfde gedeelte van de oppervlakte van het eiland worden verkregen; en daarop is nog meer te reduceren, vermits de uitvoer van het district *Trinidad*, noch van de provincie *Cuba*, waarvan *St. Jago* de hoofdstad is, daaronder niet begrepen is. Alleen in de provincie *Havannah*, waarvan *Matanzas* de hoofdstad is, wordt geproduceerd:

30 a 40 millioen ponden Koffij.
140000000 ponden Suiker in 350000 kisten.
9000000 ponden dito Muscovado's in vaten.
35000 vaten Melassen.
3000 vaten Taffen.
30000 ponden Was.
Circa 4000000 ponden Tabak, voor het grootste gedeelte, bewerkt.
De cultuur van het Katoen was verloren.

Alvorens deze daadzaken te verlaten, komt daaraan noch wel eenige opmerking toe: het zal ook als van zelven nog eenige punten voor ernstige beschouwing aanbieden. Deze vergelijkende staten hebben geene verdiensten, van iets nieuws voor te dragen; evenwel is het te verwonderen, dat het niet menigmaal het ernstige onderzoek heeft opgewekt, om dit verschijnsel op te lossen.

De producten, op *St. Domingo* weleer voortgebragt, en die, welke nu nog op *Cuba* worden geproduceerd, zijn dezelfde, die ook op *Java* de hoofdartikelen van den landbouw zijn. De beide eerstgemelde eilanden zijn op 20 graden N. breedte,

te, de laatste 6 a 9 graden Z. breedte gelegen. Ontwijfelbaar moet, zoowel aan *St. Domingo*, als aan *Cuba*, een, voor die producten ongemeen gunstige, bodem en luchtgesteltenis toegekend worden. De Hoogleeraar *Reinwardt*, in zijne voortreffelijke redevoering, *over de natuurlijke vruchtbaarheid van den grond van Java*, de pracht van groeikracht en vruchtbaarheid schetsende, laat daarbij dit resultaat opmerken: « Java deelt « dus niet alleen, met andere nabij den evenaar, « of tusschen de keerkringen gelegen gewesten, in « al de grootheid en den rijkdom, die den plan- « tengroei aldaar over het algemeen onderscheidt; « maar wij mogen ook veilig vast stellen, dat zij « die meest alle in vruchtbaarheid en schoonheid « overtreft. »

De bebouwde gronden in de beide eilanden van de *Antilles* hebben wij gezien, dat in een zeer engen kring ingesloten zijn, en gevolgelijk ook de bevolking desgelijks. Op *Java* breidt zich de landbouw over de geheele oppervlakte uit, en ook zoodanig is de bevolking verspreid. In alle die opgenoemde omstandigheden vinden wij dan nog niet ééne oorzaak, die in het minst behulpzaam kan zijn, om het groote *problema* optelossen; niet dat 300000 menschen zoo veel, als vijf miljoenen menschen, produceren, maar, in eene omgekeerde reden, blijkt het dat, dan 300000 menschen, in quantiteit en waarde, vijf en zesmaal meer producten opbrengen, dan *Java* gedaan heeft, en dat 60000 slaven op *Surinamen*, onder alle de nade-

li-

lige omstandigheden, waaronder die bezitting verkeert, bijna zoo groote hoeveelheid cultiveren, als 5 millioenen menschen op *Java.*

Het noodzaakt dan, om de oplossing van dat ontzettende verschijnsel niet anders te kunnen verklaren, dan in het voldingende van het bewijs, hetwelk de wijze van administratie, die op *Java* bestaat, veroordeelt; als wij het groote verschil van productie moeten nasporen in den staat van het landbouwend volk in die beide *cathegorien*, dan zal alweer het *resultaat* zich aan het eerste bewijs voegen, en getuigen voor de verkeerdheid van ons administratie - stelsel. Want zeker is het, dat de staat, waarin de Javanen gebragt zijn, en nog op dit uur gehouden worden, door de Nederlandsche Regering veroorzaakt is.

Het behoeft geen betoog, dat de landbouw in volkomen kracht ontwikkeld is bij een volk, dat in het bezit is van een' vruchtbaren bodem en eene milde temperature van lucht, daarbij onbelemmerd gelaten en in zijne bedrijven en door geene onmatige opbrengselen gedrukt is, en dat zoodanig volk aan arbeidzaamheid nijverheid paart, zoodat hetzelve op eenen aanzienlijken trap van beschaving staat, en al dat gene, wat, door schrander vernuft, kunsten en wetenschappen, tot vervolkoming van den landbouw verschaft is, zich ten nutte gemaakt heeft en waarbij zich voegt die ruimte van kapitalen, die het verkrijgen van alle die hulpmiddelen begunstigt, en die kapitalen doen vloeijen door alle die aderen van het maatschap-

pe-

pelijke ligchaam, in dien ruimen overvloed, dat het verbinden derzelve tot eenigerlei onderneming, of het zeer langzaam terug komen derzelven, die verlevendigende en voedende stroomen nergens doet opdroogen.

Die volkomen staat van landbouw, en de rijke voortbrengselen, die daardoor geboren worden, nemen trapsgewijze verminderende af, naarmate dat de giften der natuur spaarzamer zijn, maar ook bij den vollen rijkdom dier giften, wanneer de staat der maatschappij, in oneindige verscheidenheid, ligchaams-krachten, arbeidzaamheid en schranderheid, zich verzwakt vertoont, of wanneer allen of eenige der hulpmiddelen gemist worden, waar door weliger bloei alleen voortgebragt wordt.

Een veel lager stand van landbouw vertoont zich bij een onbeschaafd of half ruw volk, dat door de regerende magt belemmerd is in zijne bedrijven, en een geheel overdreven gedeelte, bijna alle de vruchten van zijn arbeid van hem afgevergd wordt; aan dien staat, die onder den naam van staatkundige slavernij voorgesteld is, die in zich zelf zoo verderfelijk is, verkeert het gemis der opgenoemde voordeelen in zoo vele heillooze nadeelen: arbeidzaamheid, vlijt, en schranderheid in het bedrijf, nergens in werking geroepen wordende, blijven slapen; kennis en beschaving wordt systematisch onderdrukt; van alle hulpmiddelen van kunsten en wetenschappen blijven zij verstoken, en eene kwellende armoede

pa-

paraliseert den landbouw, en drukt alle verbeteringen met onverbreekbare kracht ter neder.

Op den laagsten trap staat die wijze van landbouw, die door het personeel slaven-bezit verkregen wordt. Geene der opgenoemde voordeelen kunnen er gekend worden; alle de nadeelen, die, in den voorafgaanden staat opgemerkt zijn, bestaan in volle kracht. Daarenboven staat de neger-slaaf in den diepsten staat van vernedering onder de redelijke wezens, zoodat zelf aan zijne bewegingen, aan de werktuigen van zijn ligchaam, eene groote ongeschiktheid eigen is. Den slaaf wordt eene taak van arbeid opgelegd; in het uitvoeren daarvan is hij nooit uit het oog van den wreeden opziener, noch buiten het bereik van de snijdende zweep. Die taak is wel het uiterste wat door dwang kan afgevergd wrden, maar verre beneden hetgene, waartoe zij in staat zou zijn, als de vruchten van zijn arbeid zijn' ijver beloondden. Die arbeid geschiedt niet alleen zonder eenig beleid, maar slecht door het gebrekkige van zijne ligchamelijke organen, en mist alle de vereischten, die hem geheel onverschillig zijn, mits hij de straf ontga, en nog menigmaal biedt hij trots aan de straf. Het resultaat van dat alles is, dat er, onder geene andere omstandigheid, zoo weinig arbeid van een persoon, of een aantal van zoodanige personen verkregen wordt, en dat die arbeid, door nog zoo veel onbekwaamheid, slechter geschiedt. Dat alles wordt bekroond door de ondervinding, die, als ontwijfelbaar, heeft vast-

ge-

gesteld, dat geen arbeid zoo weinig productief is, als de slaven arbeid: dat is; dat onderhoud, voedsel, en al de noodzakelijke aanhang van het slaven-bezit, in vergelijking met de voortbrengselen, die daardoor verkregen worden, in eene zeer aanmerkelijke mate geringer is, dan op eenigerlei andere wijze verkrijgbaar is.

Deze laatste *assertie* is van die hooge waarde en van die gewigtige gevolgen, dat dezelve aanspraak heeft, van ondersteund te worden door de kracht van eene daadzaak, die de *commerciele* wereld aanbiedt; eene kracht, die geacht moet worden, als het resultaat van alle afgetrokkene redeneringen en *theoretische* stelsels in te sluiten.

De Engelsche bezittingen in de West-Indie moeten, *ten principale*, suiker-gronden genoemd worden. De Planters beweerden, dat zij het uitsluitend regt bezaten, van het vereenigd Rijk met suiker te voorzien, en, in alle gevallen, staafden zij, op onwederlegbare gronden, dat hun product, door slaven arbeid voortgebragt, veel grooter kosten veroorzaakte, en dat de suiker, in *Bengalen* geproduceerd; niettegenstaande daaraan veel hooger vracht en assurantie moest besteed worden, om die op de markt van Londen te brengen, veel goedkooper kon aangevoerd worden, dan waartoe zij in staat waren; weshalve zij, op grond van hunne vroeger verkregen regten, een beschermend regt vroegen tegen den invoer van *Bengaalsche* suiker. Dit pleidooi werd met de meeste kracht, en door de uitnemendste bekwaamheid, aan beide zijden der kwestie, volhar-

dend

dend staande gehouden. Het *Parlement* achtte een volledig inzigt in de zaak verkregen te hebben, en oordeelde het regt en billijk te zijn, een regt op den invoer van Bengaalsche suiker te leggen van 28 ß, dat is 7 groot p^{r}. ½ nederl. pond, boven en behalve de regten, die op suiker van oorsprong uit de Britsche plantaadjen geheven wierden. Dit regt, is in den voortgang van tijd verminderd op 10 ß, dat is: 2½ groot p^{r}. ½ nederl. pond, zoo als het tot nog toe bestaat. Dat dit beschermend regt alleen op dien grond gelegd is, dat het product, niet door slaven voortgebragt, tot een ongelijk minder prijs aan de markt kan gebragt worden, wordt nog daardoor versterkt, dat het Engelsch Parlement de suiker van de *Mauritius*, een Eiland beoosten *Afrika*, waaraan ook het hooge regt van de Bengaalsche suiker opgelegd was, om reden, dat het door slaven bebouwd wordt, daarvan heeft ontheven en hetzelve met het regt, dat van de Britsche plantaadje suiker geheven wordt, volkomen gelijk gesteld is.

De afdalende staat van landbouw, en dus wel natuurlijk van de massa voortbrengselen van denzelven, zijn in vier klassen voorgesteld. Is het niet daarvoor te houden, dat die stelling eene zuivere voorstelling van bondig goed verstand is? Naarmate dan van den diepen indruk, die het de kracht moet hebben van uit te werken, klimt de verhooging, als men, in de bijgebragte voorbeelden van *St. Domingo*, *Cuba* en *Surinamen*, zoo vele onwedersprekelijke daadzaken bijgebragt ziet,

die

die lijnregt daarmede in tegenspraak zijn, en dat men, bij den verworpendsten staat, die, van het personeel slaven-bezit, eene massa van productie ziet, die oneindig de derde klasse overweegt, en met den middelbaren stand van de tweede klasse gelijk staat: met de helft, of op een derde van de uitgestrektheid van *Java* gelijk staande, zijn door 300,000 slaven, dat is, een zeventiende gedeelte van de bevolking van *Java*, vijf tot zesmaal zoo veel producten voortgebragt, dan door 5,000,000 Javanen, van welke, met hevige drift, betwist wordt, dat zij onder geene staatkundige slavernij leven. Een enkel oogenblik van overdenking zal genoeg zijn, om te overtuigen, dat de neger-slaaf, in zedelijke vermogens, en in het onbehulpzame van zijne organen, zeer verre ten achteren is bij den Javaan; dat men de neger-slaaf niet anders, dan als eene werktuiglijke kracht, kan gebruiken, terwijl dat de Javaan zich met geheel zijn hart aan landbouw overgeeft, en, zoo als men sprekende zeggen zou, een geboren landbouwer is. Door dat dit argument niet gebruikt kan worden, om het verschijnsel op te lossen, zoo blijkt dan ook, dat die opmerking waarlijk strekt, om de reeds vermelde gaping nog wijder te maken.

Dit verschijnsel is van die aangelegenheid te achten, dat het te zamen met de bewijsredenen, die het oplossen, geheel insluit; het eenige oogmerk van dit geschrift, ten opzigte van Java.

De middelen, die dat uitwerksel in den staat van slavernij te weeg hebben gebragt, zijn eenvoudig, en

en overal verkrijgbaar, waar de Regering niet tusschen beide komt, en die niet met hooger hand afkeert. Europesche kennis en beleid, — de hulpmiddelen door kunsten en wetenschappen in de verlichte maatschappijen van Europa gebragt, — een overvloed van Europesche kapitalen, — de rijke productie en de slaven bezittingen kunnen door gene andere oorzaken te weeg gebragt zijn. En het uitwerksel is in den aard van de oorzaken gelegen.

Als een alles afdoend bewijs vinden wij daarvan een groot voorbeeld, in Britsch Indien. Als eene enkele uitzondering op den algemeene regel, die voor Indie beslaat, is het maken van Indigo aldaar toegestaan aan Europeanen, met dat gevolg, dat derzelver kennis en industrie, met de ondersteuning van hunne kapitalen, die culture tot dien trap van volkomenheid gebragt hebben, dat de qualiteit die van de Spaansch Amerikaansche verre overtreft, en dat de quantiteit de ontzettende hoogte van acht millioenen ponden bereikt heeft.

In tegenstelling daarmede, zijn twee producten aan het klimaat van Bengalen niet minder eigen, dan de Indigo. Het is de suiker en het katoen. Die beide artikelen worden niet door de schranderheid der Europeanen, noch door middel van hunne kapitalen gecultiveerd, met dat gevolg, dat, in 1818, de in Engeland ingevoerde quantiteit katoen, uit Bengalen, 67 millioenen ponden bedroeg; in 1826 tot op 21 millioenen ponden verminderd is. De reden daarvan is, dat dit ruwe

voort-

voortbrengsel van Indische industrie op de markten van Europa niet in mededinging kan komen met de zoo veel betere producten uit de verschillende gedeeltens van Amerika. Ook van de aanbouwing en bereiding van suiker in Bengalen is Europeesch kapitaal en industrie uitgesloten. In 1826 is uit *Indië* ingevoerd 343000 centners: daarvan zijn 18600 centners het product van Mauritius, een klein en bijna naakt eiland, alwaar het slavenstelsel bestaat, met alle de voordeelen, die door Europesche hulpmiddelen daaraan worden bijgevoegd. Het is te opmerkelijk, om niet de wonder-snelle toeneming van de cultuur, door die oorzaak, te vermelden. In 1819 bedroeg van daar de uitvoer 6 millioenen: in 1820, bedroeg die 15 millioenen, en in 1823 tot 27 millioenen ponden; de verbetering van de qualiteit is in diezelfde mate toegenomen. Nog is daarbij in het oog te houden, dat die vermeerdering van quantiteit plaats gehad heeft onder het bezwaar van drukkende regten, waaraan eerst in het laatstgemelde jaar verligting is gebragt. Het product van Bengalen komt dus naauwelijks in aanmerking. De genoegzame reden daarvoor is gelegen, in de gebrekkelijke bewerking der Hindoo's. Een breedvoerig verslag, die daadzaken betreffende, komt voor in een vertoog, betrekkelijk den vrijen handel in Britsch *Indië*, in het Tijdschrift *de Hermes*, N.° 9, van dezen jaargang.

Als het voorafgaande die verbazende uitwerkselen bewezen heeft, die, door Europeaansche kennis,

nis, hulpmiddelen en kapitalen, op slavenarbeid in het groot zijn te weeg gebragt; als daartegen geene redelijke tegenwerping kan opgeworpen worden, en daardoor niet in eene ongemeene mate versterkt, en daarmede tot een geheel verbonden alle de bewijsredenen tegen de staatkundige slavernij, die voorafgegaan zijn, welke is dan het vermogen, dat aan die voorstelling toekomt, en welk gevolg zal het hebben op de administratie van *Java?* Zal het zich bepalen tot eene bloote en onvruchtbare erkentenis der waarheid? Zal het geen werkzaam beginsel worden, maar, aan eene flikkering van een oogenblik, gelijk, om voor altijd vergeten te worden, en verre beneden de opmerking van de staatkunde te blijven?.

De driftigste voorstanders van de bestaan hebbende en nog bestaande administratie op *Java* zullen niet durven beweren, dat de voordeelen van hun regeringstelsel bewezen worden door den bloei en de welvaart van de bezitting, de rijke inkomsten, die dezelve opbrengt, noch door de aanzienlijke massa van uitvoer. De actuele staat van *Java* is, in elk opzigte, het tegenovergestelde. Het getuigt van verbazend verval en verkwijning, van ontoereikende inkomsteu, van niets aan het moederland op te brengen, en de nietigheid van de productie is, door vergelijkingen, aangetoond. Als men aan den boom de vruchten zal kennen, bewijst het zoo wel met de daad, als ook op grond van alle goede redenéring, dat van dien boom geene rijke vruchten kunnen komen. Welke be-

letselen zijn er dan, die van de erkentenis terug houden, dat wij, ten aanzien van *Java*, eenen geheel verkeerden weg hebben ingeslagen? Als die erkentenis medegedeeld kan worden, dan is de weg gebaand voor het aannemen der middelen, die in den glans van een zoo helder daglicht gesteld zijn. Dat alles dan te zamen genomen, voldingt het bewijs, dat *Java* zeer verre ten achteren gebleven is, en nog tegenwoordig zoodanig is, van die hoeveelheid producten voorttebrengen, waartoe de bodem, het klimaat, en de geaardheid der bevolking het in staat stelt.

Het systema van de Indische Regering weert geene Europesche kennis, hulpmiddelen, noch kapitalen. Het zijn derhalve gewaagde aanmerkingen, die haar zulks ten laste leggen, en haar systema is op *liberale* beginselen gebouwd. Die tegenwerping kan niet onbeantwoord blijven; de volgende afdeeling van dit vertoog zal dat *liberale* beginsel nasporen in de Preanger regentschappen, en in haar landelijk stelsel, in hare aanmoediging van kapitalen en industrie, in de maatregelen ten aanzien van *Soekaboemie*, de Vorstenlanden, en daarmede gelijk staande.

Kon er in zich zelf een waarde zijn, dat het Nederlandsch bestuur de instellingen ten aanzien van opbrengsten van het volk, en inkomsten der Regering, zoo als die door het absolute Ismalismus gehandhaafd waren, deed voortduren? Bestond er daarnevens eene staatkundige en zede-

delijke verpligting, om daarvan niet af te wijken? De afstand door een gebieder, van heerschappij en volk, is gemeenlijk, door kracht van wapenen, afgedwongen; het geschiedt door die zelfde kracht in die gevallen, waar het wel zou schijnen een equivalent voor verleende bescherming, of eene kwijting van schulden te zijn, die op geene andere wijze te vereffenen waren. Onder zoodanige omstandigheden is het in den afstand doenden gebieder, niet meer dan het pronken of nabootsen van eene magt, welke hij zich ontzegt, met de daad; indien hij zich daarbij voorbehoudt, voorwaarden, die de verkrijgende Vorst onder verpligting leggen; de eenigste voorwaarden, die hij zoude kunnen bedingen, kunnen geene andere zijn, dan die in zijn personeel voordeel of belang. Als de willekeur haar vermogen kan overdragen, is het de ongerijmdheid zelve daaraan voorwaarden te verbinden, om dat willekeur en bepaling elkander te niet doen. De willekeur is niets stelligs: het is het vermogen, dat zich ongehinderd in plaats stelt van alle andere krachten, die het onderworpen heeft. Het voorbehouden van voorwaarden, in het onderstelde geval, is nietig, en zonder kracht. Nietig, omdat in zich zelf hetgene afgestaan wordt geen voorwerp van voortdurende bescherming is, noch zijn kan: Zonder kracht, omdat het vermogen van tusschenkomst in alle gevallen vernietigd is, en daarmede ook het vermogen van die voorwaarden te doen uitvoeren. Het is bij de oppermagt, die verkrijgt, even onbe-

 dui-

duidend in voorwaarden van overdragt waarde te stellen; ten aanzien van den onttroonde heeft alle staatkundige verpligting opgehouden, en het is niet denkbaar in het regt van dien sterkste, om, aan de onderworpen magt, een vermogen te laten behouden van inzage in, en van invloed en bedwang op de maatregelen en daden, die hij zoo wel nu, als ten eenigen tijd, geraden zal achten. Met het beweeren van de onwaarde van eenig voorbehoud, tusschen de magt, die afstaat, en die, welke verkrijgt, blijft onverminderd bestaan, dat moraliteit, staatkunde, en goed verstand het nieuwe verkregen domein administrere, naar de zeden van de zamenleving, en der oude gebruiken, en de behoeften van het volk. De dwang kan de afwijking daarvan ondersteunen, en het onheil van het volk vermeerderen, of de verzwakking dier kracht het gebied in gevaar brengen. Kan het anders ondersteld worden, of, als een volk van onder het gebied van een' oppermagtigen Sultan overgaat onder de regering van eene gematigde Europesche magt, deszelfs bestaan niet hoogst aanmerkelijk verbeterd worde? Bij den aanslag, om het Mahomedaansche juk drukkender en kwellender te maken, zou de beschermer der zwaksten eer en achting verwerven. Maar als in beraad genomen wordt, om het lot van de bevolking in de kern te verbeteren, door eigendom van grond en voortbrengselen bij het volk te vestigen, en door eene matige opbrengst aan dat eigendom waarde te geven, en er verheffen

zich

zich dan stemmen, dat het eene kwade trouw en schennis is van die voorwaarden, waarop wij het gebied over die landschappen aanvaard hebben, dan kan het gewis slechts in de hoop zijn van sommige onbedachtzamen te verleiden, dat het onverstand den schijn borgt van braafheid, om zijn stelsel, *per fas et nefas*, staande te houden, en verbetering van volksgeluk en toeneming van inkomsten voor het rijk daaraan prijs te geven.

Wij kunnen thans niet eerbiedigen, de vooroordeelen der voorvaderen, die het gewigt van een *etablissement* verbonden aan de berekende waarde van het immediaat voordeel der opbrengsten, dat zoodanig land gaf, en bij dat eens aangenomen stelsel bleven, zonder den gang des tijds te volgen. Men mag plaats kunnen geven, dat de Hollandsche Regering van het bezef van hare zwakheid op *Java* doordrongen was, en hare veiligheid zocht in het heffen van hare inkomsten, door middel van contracten met den Keizer, de Sultans en de Vorsten. Die blijken van vrees en van zwakheid vindt men niet in hare staatkunde in de Molucco's, waar de uitersten van geweldige aanranding van de Inlanders niet gespaard zijn, ofschoon de magt, die daar voortdurend bleef, en waaraan wij de tot wanhoop en woede gebragte bevolking toebetrouwden, gering was. Op *Java* daarentegen was de magt van Nederland geconcentreerd, en de oorlogen, die wij er gevoerd hebben, getuigen wel van onze stoutmoedigheid, maar niet van onze vrees.

Dat

Dat volharden in dit eens aangenomen stelsel is het noodlottige, waaruit alles is voortgekomen, en over den voortdurenden staat van *Java* beslist heeft. Maar ten onregte zoude men daaraan den naam van een stelsel geven, waarvan de eigenschap bij een' verlichten wetgever gegrond is op voorafgaande kennis van al hetgene tot de zaak betrekkelijk is, om daarop een besluit vast te stellen. Nu ontbrak hier alle kennis. Er komt dus geen andere naam aan toe, dan de zaken te laten voortduren, zoo als wij die vonden. In plaats van daaraan in eenigerlei opzigt eenig goed waar te nemen, moet het de ontstentenis van alles goeds geacht worden, alzoo, daarbij, verloren gingen de middelen, om de bezitting grondig te kennen, te verbeteren, en nuttig voor het Moederland te maken. Toen in den loop van tijd, de O. I. Comp. hare bezittingen en haren handel uitgebreid had van de *Kaap de Goede Hoop* tot aan *Japan*, was zij daardoor van een glorie omstraald, welke, als het ware, de wijsheid zelve vertoonde, en het vermetel was eenig gedeelte van haar bestuur te beoordeelen; inmiddels was hare souvereiniteit op *Java* uitgebreid, en, getrouw aan den eersten aanvang, was het slechts voortgang, en wij aanvaardden en behielden de Regering op den voet, zoo als wij die gevonden hadden. Zoo wortelde zich die Regerings-wijze in bij de inboorlingen zoo wel, als bij de geheele Hierarchie, die aan het bewind, hetzij hier of in Indie, eenig deel hadden.

Het systema, zoo er die naam aan toekomt, en

niet

niet met meer regt *indolentie* genoemd moet worden, bepaalde zich, om, behalve de overeenkomsten met Keizer en Sultans, welke men contingenten noemde, met Inlanders, Grooten en Hoofden, contracten te sluiten tot leveringen, hetzij dan als tribut, of voor geringe prijzen. Bij die gezaghebbers stelde men een' Europeesch ambtenaar aan, die de opbrengsten in ontvang nam, en met de zorg voor rust en veiligheid belast was. De geheele bevolking bleef onderworpen aan het goeddunken van het inlandsche gezag, hetwelk tot alle misbruiken ontaardde, en den staat van het volk onderdrukte. De Europesche bevolking hield zich op in de steden aan het Noorder strand, en, behalve enkele ambtenaren aan de *Residentien*, bleven zij onbekend met de Javanen, zoo wel als met het land.

Dit is gebeurd; het is goedgekeurd, of er is overheen gezien zonder dat het eenig nadenken opwekte. Als men onderstelt, dat een volk onder Nederlandsche souvereiniteit gebragt wierd, dat alle beschaving verkregen, en evenredig industrie ontwikkeld had, onder een regerings-stelsel levende, dat alle springvederen van welvaart in kracht gebragt had, het volksgeluk voltooid, en de heffingen en inkomsten der Regering, met het meeste beleid, geregeld had, en men paste, op eene zoodanige gesteldheid van zaken, de handelwijze toe, van de zaken te laten in dien staat, waarin men die vond, zou men daaraan het karakter van welberadenheid niet kunnen ontzeggen? En dat sluit het bewijs in, dat de toepassing van zoo-

da-

danige handelwijze op den staat van land en volk en beschaving, die lijnregt daaraan tegenovergesteld is, even ongepast, moet zijn, als verderfelijk in uitwerkselen.

Welk is het denkbeeld geweest, waaraan het vermogen toekwam van alle verstanden, in dien tijd, en ook vervolgens te boeijen, door hen te doen aannemen, dat er bij een half barbaarsch en onwetend volk de energie bestond, den rijken en vruchtbaren bodem, zoo in zijn geheel en zoo voordeelig, bebouwd te hebben, als het mooglijk was te doen; dat de Regering van willekeur en absolut geweld de overtreffendste inrigting was, om de bezitting tot de hoogste rijkdommen van opbrengsten aan de Regering gemaakt te hebben? Kan men eene andere genoegzame beweegoorzaak aannemen, als deze, om te verklaren, dat men besloot, om de zaken te doen voortgaan in den staat, waarin dezelve, bij onze aanvaarding van de Regering, stonden.

Het is niet genoeg te beklagen, dat wij dien rampzaligen dwaalweg zijn ingeslagen, en daarop voortgegaan zijn. Hoe is het mooglijk zich de gesteldheid van *Java* in dien tijd te kunnen voorstellen, en niet te gevoelen, dat, tot aan de oppervlakkigste begrippen toe, zich drangredenen vertoonden, om van geheel verschillende beginselen uit te gaan?

Reeds hadden wij gelegenheid op te merken, dat de invloed der slavernij niet alleen het karakter van den slaaf vormt, maar dat ook daaraan

eene

eene kracht toekomt op het karacter en de beginselen van den bezitter, of van de Regeerders en de staatkundige slavernij. Aan de zoodanigen is het natuurlijk eigen, dat zij vaststellen, dat het loon van den arbeid van het volk slechts een penning van aanmoediging behoort te zijn, en zij gaan in de leerstelling, die zij aannemen, nog stoutmoediger voort, door te verkondigen, dat naarstigheid en vlijt dochters der slavernij zijn, en dat het geweld, hetwelk het eene volk over het andere uitoefent, den mensch tot den arbeid aangezet, en beschaving voortgebragt heeft. Zoodanige beginsels kunnen alleen huisvesten bij hem, die de magt heeft het slavenjuk te doen torschen, en den wil, om dien toestand staande te houden; in dien toestand moet men erkennen, dat de Javanen zoo als zij waren, in der Sultans magt, aan die oogmerken voldeden. Aan hen is toch het denkbeeld vreemd, dat men anders, dan door vermeerdering van dwang, meerdere voortbrengsels en rijkdommen verkrijgen kan. Er was derhalve geen schranderder maatregel, dan dat men, door de Inlandsche hoofden, dien dwang en die afperssing liet ten uitvoer brengen, welke van tijd tot tijd begeerd wierd.

Deze redenering brengt dus ook weder terug op het bewijs, dat de Regering met der daad geene andere middelen gezocht, noch in het werk gesteld heeft, dan om, door dwang, vrees en afpersing, haar hoogste doel, de vermeerdering van hare inkomsten, te verkrijgen.

Het

Het is gebleken uit den tegenwoordigen staat van *Java*, dat de uitwerkselen daarvan op verachtering en verkwijning zijn nedergekomen. Eenmaal die handelwijze aangenomen zijnde, moest het ten gevolge hebben, dat niet één der beginselen kon in werking gebragt worden, waarvan breedvoerig ontwikkeld is; dat het de onbedrieglijke grondslagen zijn, die de welvaart van de bevolking, en die van de Regering veréénigd houdt, en den voorspoed bouwt op het verwerpen van dwang, op de beschaving en uitbreiding van kennis, en op het verleenen van eigendom door den arbeid aan het volk; als die grondslagen, welke, op grond van algemeene ervaring, en kennis van de menschelijke natuur, alleen in staat zijn, zoodanige uitwerkselen tot stand te brengen. Waren wij, sedert twee eeuwen, aan die beginselen getrouw geweest, dan zouden wij dat verbijsterend problema niet voor het gezigt hebben, dat een onbeduidend aantal slaven meerder voortbrengselen van den grond levert, dan de geheele bevolking van *Java* in staat is te doen. Bij de aanklagte, die daarin gelegen is, over ons misdrijf tegen een goedaardig en uit den aard landbouwend volk, is er de beschuldiging ingesloten, dat wij ons dien overvloed van rijkdommen, die een doelmatiger en verstandiger handelwijze ons konden verzekeren, onthouden hebben.

On-

Onder de Oppergezaghebbers, aan wie het Bestuur van Neerlandsch Indie is toebetrouwd, heeft men vrij algemeen en onderscheidene verdiensten toegekend, aan GUSTAV WILLEM baron IMHOFF. Zijne consideratien over den toenmaligen staat van de O. I. Comp., en de middelen, die tot herstel van haar verval kunnen dienen, van den jare 1741, zijn, als bijvoegsel geplaatst aan het werk van J. P. J. DUBOIS, *vies des Gouverneurs-Généraux.* — Het is zoo bijzonder opmerkelijk, en eene voorbijgaande opteekening overwaardig, dat hij, als eene tweede oorzaak van den verachterden staat der Comp., stelt « den buitensporigen overvloed der « producten van het Oosten, en de daaruit voort« vloeijende geringe prijzen in Europa zijn zoo« danig, dat als men thans de vracht, de interest « van het geld, en de Zee-risico in aanmerking « neemt, er op de meeste artikelen geen voordeel « over blijft; voeg daaraan bij, dat een voort« durende cultuur in de verschillende Kolonien de « voortbrengselen minder schaarsch en goedkoo« per gemaakt heeft, in zoo verre, dat er goe« deren zijn, die de waarde van de transport« kosten niet hebben. » Van deze korte uitweiding terugkomende op den geheelen inhoud dezer uitgewerkte *Memorie*, moet het de verwondering opwekken, dat er geene belangstelling in voorkomt, om uit den vruchtbaren grond van *Java* rijkdommen te trekken, en dat het niet in overweging gebragt wordt, om, in dat middel, het herstel van de zaken der Comp. te stellen. Hetgene men daar-

daarenboven in de 15de afdeeling vindt, is een zoo *naïf* getuigen, dat de landbouw op *Java* in zijne kindsheid was, dat men weinig droomde, dat de landbouw de eerste en grootste bron van rijkdommen is, en het getuigt van het onnoozele der middelen, die voorgeslagen wierden, om den landbouw te verbeteren.

« § 10. De Chineezen zijn begonnen landen te « bebouwen!! Het is onze zaak de cultuur uit te « breiden en te verbeteren. »

« § 11. De *Preanger* Regentschappen, niette- « genstaande dat die niet van de beste zijn, en de « weinige zorg, die er aan besteedt wordt, bren- « gen erwten, kool en andere groentens voort! « Wat zou men dus niet kunnen trekken van *Java*, « het schoonste en vruchtbaarste land van de « wereld, als het bebouwd wierd, zoo als het « behoorde? »

« § 12. Die van het Hollandsche volk zijn voor « landbouw ongeschikt. Dit zoo zijnde, is het raad- « zaam tot den landbouw Saltzburger, Paltser of « andere boeren te gebruiken. Op elk schip der « Comp. zou men een TIENTAL der zoodanigen « kunnen overbrengen; *daardoor zou men, in wei-* « *nige jaren, landbouwers in overvloed hebben,* « *om de landen te bebouwen, en andere te ont-* « *ginnen.* »

Zoo adviseerde een van de verlichtste mannen in de dienst der Comp. in de helft nog der vorige eeuw! Aan het voorafgaande uittreksel komt het ernstigste nadenken toe; het bevat het Thema in

zijn

zijn geheel, hetwelk de eenige bedoeling van dit vertoog is. Het bewijst dat het bezit van *Java* honderd en vijftig jaren lang niet vermogend geweest was bij de Regering het verstand te doen ontstaan, dat de landbouw in staat was, om *Java* onschatbaar te maken. Het bewijst, dat daaraan niet gedacht was, zoo dat geen landbouw, in voortbrengselen voor Europa geschikt, bestond. Het bewijst ten volle, dat dwang en onbeloonde arbeid ontoereikend geweest zijn tot het openen dier schatten, en dat het versmaad was gebleven, aan den Javaan den eigendom van de vruchten van zijn' arbeid te geven, en het bewijst op de overtuigendste wijze, dat het aangeprezen middel tot het doel, buiten alle evenredigheid, stond, zoo dat het geen ander gevolg kon hebben, dan de zaak te laten voortduren in den staat, waarin die was.

De Schout bij Nacht *Stavorinus* had, op zijne reis naar *Java*, in 1775, een waarachtig en scherpzinniger oordeel over *Java* verkregen. « *Java*, » dus spreekt hij, « is vruchtbaar in producten, waardoor het in staat is, zoo veel, zoo niet meer schatten uit te storten, dan de *Molucco's*, zoo maar de cultuur dezer landen, met goed beleid, wierd ter harte genomen, en den inlander door vexatien niet moedeloos en arm gemaakt wierd, en de verdere ontvolking, door ruineuze oorlogen, wierde voorgekomen. Wanneer zij de Vorsten door staatkundige belangen aan zich verbond, was haar niet minder gelegen, dat zij de Javanen aan

zich

zich verbinden, door hun lot draaglijk te maken; met de schreeuwende handelwijze, die de Gouverneur, Residenten en Regenten, omtrent deze ongelukkigen, in het werk stellen, tegen te gaan: een gemeen Javaan is slechts geen meerder meester van het zijne, dan een slaaf. De Regent wordt door de Residenten geplaagd, terwijl de Land-Commissaris, zulks op eene niet minder schreeuwende wijze, onder het opzigt van den Gouverneur-Generaal omtrent de Regenten en gemeene Javanen, die in het Jacatrasche wonen, verrigt. De luiheid, die als het eigen karakter der Javanen wordt opgegeven, zou die niet verbeterd worden, als men hun de vruchten van hun arbeid liet? Ik houde mij verzekerd, dat zulks gewenschte gevolgen zou hebben. De Javaan, even als andere menschen, heeft eene natuurlijke begeerte naar de vrije beschikking over zijne eigen bezitting, en ter verkrijging daarvan zal hij zich den zwaren arbeid getroosten, indien hij slechts het vooruitzigt heeft van daartoe te kunnen geraken. »

Zoo oordeelde een man, die geen deel had aan de Indische Regering, noch met derzelver vooroordeelen niet besmet was, maar zijn invloed was niet groot genoeg om gehoord te worden. Zuiverder denkbeelden, zoo als deze, waren nog niet voorgekomen: hij was zijne eeuw verre vooruit.

Ruim veertig jaren na het bewind van den Gouverneur *Imhoff*, bleek het, dat de rampen van den oorlog, en de gebreken van het rampzalig monopolie de zaken der O. I. Comp. in de jammer-

merlijksten staat, en aan den rand van haren ondergang gebragt hadden. De Staten van Holland hadden Gecommitteerden aangesteld, om den staat der O. I. Comp., zoo wel hier, als in *Indië*, te onderzoeken en de middelen tot herstel der zaken te beramen. Welgemelde Gecommitteerden bragten, in Januarij 1791, hun tweede rapport uit, in hetwelk de volgende periode voorkomt: « Uw Edele Groot Mog. verlangen, buiten twijfel « aangaande den staat van zaken in *Indië* meer van « nabij te worden geinformeerd. Wanneer wij op « denzelven onze aandacht naauwkeurig hebben « gevestigd, zoo kunnen wij niet ontveinzen, dat wij « daarover met de uiterste ontroering zijn aange- « daan, en niet dan met schrik aan denzelven « kunnen gedenken. » De bewustheid van diepe ellende bragt te weeg, dat Zij Gecommitteerden den voorslag deden tot de aanneming van maatregelen, het inwendig bestuur en den handel van de O.I. Comp. betreffende. Verders dringen zij aan, dat niet genoeg kan worden aangeprezen, en niet spoedig genoeg ten uitvoer kan worden gebragt het zenden van eene extra ordinaire Commissie naar *Indie*, voorzien met behoorlijke magt, om de ingeslopen abuizen en misbruiken aldaar te redresseren, en de hoog noodige reformes in te voeren. Dien ten gevolge kwam die maatregel tot stand. Twee Commissarissen Generaal werden, voorzien van uitgestrekte magt, derwaarts gezonden. De reforme, die door hen in het werk gesteld zouden worden, kwam geheel te vervallen.

De Commissarissen overtuigden zich, dat alleen hunne eigen denkbeelden, die zij, bij het aanvaarden van hun last hadden, gereformeerd moesten worden. Hun verblijf in *Indie* overtuigde hen, dat er noch bedorvenheid, noch onderdrukking bestond: dat de misbruiken, die er bestonden, alleen de beurs van de Comp. gegolden hebben, en dat de Hooge Regering hare handelingen, ten aanzien van Vorsten Regenten, en het volk, zoodanig ingerigt heeft, dat zij die allen aan zich verbonden hebben in eene mate, waarvan bezwaarlijk een genoegzaam denkbeeld te geven is. Er hebben zeker wel eens knevelarijen en vexatien plaats gehad, en het bestuur over den inlander is op vele plaatsen nog gebrekkig, doch de oorzaken huisvesten niet in deszelfs vorm, maar alleen in de slechte pligtsbetrachting, en erger bedrijven van onderscheiden dienaren.

Deze gebeurtenis is thans te inferieur, om de verklaring te zoeken van eene daadzaak, zoo strijdig aan de oorzaken hunner missie, als aan het oordeel, dat hij Commissaris, kort na zijne aankomst, een vertoog wegens de in het hart bedorven Javaansche huishouding, bij missive aan den Stadhouder open lag. Het doet slechts het oog slaan op het groote vermogen, en op de verleidende middelen, waardoor de Indische Magnaten slaagden in het bekeeren van den Commissaris Generaal.

Uit dit gevoelen van den Commissaris Generaal blijkt ten volle, dat de zaken in dier voege bleven,

ven, waarin zij waren, en er geen begrip bestond, om het verkrijgen van schatten van *Java*, op landbouw te gronden. Na de terugkomst van den Commissaris Generaal, is Zijn Ed., in 1802, door den Raad der Aziatische bezittingen, op last van het Staatsbewind, gerequireerd geworden, om te dienen van consideratien op de twee volgende vragen:

« Of het nuttig zij de Oostindische bezittingen « van den Staat te brengen op den voet der West- « indische volkplantingen? »

« Of en in hoeverre het voordeeliger zou zijn « den handel op de voormelde bezittingen, bij « aanhoudendheid, door eene uitsluitende Comp. te « drijven, dan wel die voor alle 's Lands ingezete- « nen open te stellen? »

Beide deze vragen, en bijzonder de eerste, staan in een zoo naauw verband met dit geheele onderwerp, dat het wel waardig is, acht te slaan op de teleurstellingen van de Commissaris Generaal *Nederburgh*, en op de kennis die hij gedurende zijn verblijf in *Indië*, verkregen had; en zulks te meer, omdat daaraan, gedurende een reeks van tijd, het gezag van een orakel toegeschreven is.

De Rapporteur is van oordeel, dat eene reforme op *Java*, op zijn minst, geheel onnoodig is, vermits de vermeerdering van productie reeds verkregen was, en de meerdere uitbreiding derzelve, naar aanschrijving van Bewindhebberen, door den handel in Europa niet verdebiteerd zou kunnen worden. De voortreffelijkheid der bestaande

instellingen werd aan den dag gelegd door het voorbeeld, in het breede ontvouwd, van den Staat van drie regentschappen *Paccalongong*, *Batang* en *Wieradessa*, begroot op 5570 jonken, naar 's Lands gebruik, het eigendom der Regenten, gedeeltelijk geaffecteerd voor het onderhoud der dienstdoende Javanen bij de Regenten, die daarvan 4400 jonken verteeren. De overschietende rijstvelden houden de Regenten voor hun eigen gebruik, of tot onderhoud van hunne naastbestaanden; soms verhuren of verpachten zij een gedeelte met de onderhoorige dessa's, waaruit, en uit eenige belastingen, zij hunne verdere inkomsten vinden. Als aan die beschrijving meer bijzonderheden bijgevoegd wierden, zoo zou nog de verbazing toenemen, hoe het anders, dan tot een voorbeeld van verkwisting, en van een verworpene administratie kon strekken. De geheele redenering gaat uit van het begrip, dat eigendom op de voortbrengselen aan den Javaan te geven, een voor het volk vijandige en onderdrukkende maatregel was, waarvan het onvermijdelijk gevolg zou moeten zijn, de geheele bezitting in opstand te brengen. Wij zien geene oordeelkundige behartiging van de schatten, die den landbouw van een land, als *Java*, in staat zou zijn op te brengen. De argumenten zijn zoo verre beneden de zaak gebleven, dat, zonder eenige minachting voor de gevoelens van anders denkenden, het kort bestek van dit vertoog niet toelaat, er meerder acht op te slaan.

In dien tusschentijd was uitspraak gedaan over het

het lot der O. I. Comp. en zij had opgehouden te bestaan. De bezittingen wierden gebragt bij eene adminstratie, onder de suprematie van het Gouvernement in der tijd. Het noodlottige monopolie nam daarmede een einde, en aan den staat, waarin *Java*, door de O. I. Comp., gedurende twee eeuwen, gehouden was, kon dus eene geheele verandering gegeven worden.

De droevige staat van onze bezittingen had al meer en meer de gedachten algemeen gemaakt, dat, in de vermeerdering van voortbrengselen op *Java*, eene hoofdzaak gelegen was tot herstel. Het rijk van duisternis en geheimzinnigheid had opgehouden; men verkreeg eenige kennis van den staat des lands en van het volk, en van de wijze, hoe de inkomsten verkregen werden. De schriften van de beide Heeren *van Hogendorp* openden nieuwe denkbeelden, en vestigden de belangstelling der natie op deze gewigtige zaak.

De gesloten zee hield de communicatie met *Java*, gedurende een reeks van jaren, afgebroken: er werd echter een maatregel ter uitvoer gebragt, die een tijdperk zal blijven uitmaken in ons bezit van *Java*. Aan den Generaal *Daendels* werd het opperbestuur over onze Indische bezittingen opgedragen. Het geschiedkundige ligt buiten het bestek van dit vertoog. Het zou het overschreden, door zijne reformes in overweging te nemen. Zekerlijk is het product van *Java*, onder zijn bestuur, eenigzins vermeerderd, maar alzoo dat

 be-

bestuur op uitersten van dwang en geweld rustte, wijkt het zoo regtstreeks af van het systema, dat hierbij voorgedragen wordt, om het ter zijde te kunnen stellen.

In die altijd gedenkwaardige jaren, die *Nederland* doorgekwijnd heeft, en onder alle de onheilen, welke die tijden medebragten, ontweldigde ons de heerschappij der zee alle onze bezittingen in Oost- en Westindië, en dus ook het onschatbaar *Java*. Het mag, als toegestaan, aangemerkt worden, dat de instellingen, die aldaar door de Engelschen tot stand zijn gebragt, onze zeer ernstige overweging verdienen. Hun koloniaal bezit sluit eene onmetelijke uitgestrektheid in; de welvaart is in die kolonien gevestigd; de Regering derzelven rust op eenen regelmatigen en vasten voet. Zoowel dat alles, als de erkende kennis in koloniale zaken, die aan *Engeland* toekomt, de wijsheid en het schrander beleid, die men aan Engelsche staatkunde niet ontzeggen kan, boezemen eene hooge belangstelling in voor die beschouwing.

Met weinige bevoegdheid is door sommigen vastgesteld, dat *Engeland* aan *Java* instellingen gegeven heeft, als aan een wingewest, hetwelk, bij eenen algemeenen vrede, niet in hun bezit zou blijven. Het bijvoegsel tot de *Hermes*, n.° 10 tot 12, heeft eenige organieke stukken verzameld, welke aan die instellingen ten grondslag zijn gelegd; derzelver inhoud getuigt, dat Zij eene hoofdzaak gemaakt hebben van het vraagstuk, of hun het vermogen

toe-

toekwam, van den grondslag van de administratie van *Java* te veranderen, voor en al eer een algemeene vrede over het duurzaam bezit uitspraak gedaan had? Dat zij dit rijpelijk overwogen hebben, blijkt uit de kracht van de beweegredenen, welke hun daartoe hebben doen besluiten; nadat zij zich gerust gesteld hadden, dat zij ook in het belang handelden van eene andere magt, die hen in de regering van *Java* zou mogen opvolgen. Dat hun onbevooroordeelde geest een diepen indruk verkreeg van de gebreken, die zij in de eerste grondslagen der bestaande administratie aanschouwden, moet weinig verwondering opwekken: die gevoelens wierden versterkt door dat zij zich gemeenzaam maakten met de inwendige huishouding van het volk, en derzelver instellingen en gewoonten leerden kennen. Het, door hen ter uitvoer gebragte, systema getuigt, dat al hun streeven gerigt was, om het volk en de Regering niet af te scheiden, zoo als het geweest was, maar veeleer om daarop te bouwen en te verbinden, de verbetering van den staat van het volk, en de verbetering van de inkomsten der Regering. Het was onwaardig aan een verstandig en hoogmoedig volk, om, al ware ook hun bezit slechts eene tusschenregering, door hunne maatregelen sporen na te laten van laatdunkenheid, die het goede, dat bestaat, verwerpt, om het slechtere daarvoor in de plaats te stellen. De hoogste ambtenaren, die op *Java* in dienst geweest zijn, hebben, nadat het bezit van hetzelve

voor

voor *Engeland* verloren was, in hunne geschriften, de hooge waarde van *Java*, boven die van alle andere kolonien, verheven. Zij hebben zeker, bij hun gouvernement, al hun invloed besteed, om, bij eventuele onderhandelingen van vrede, aan het behoud van *Java* het hoogste gewigt te hechten. Het wordt daardoor tot volle ongerijmdheid, dat mannen van dien voortreffelijken stempel, in dat begrip verkeerende, aan het bestuur van *Java* andere grondslagen zouden gelegd hebben, als die, welke hun verstand het beste achtte.

De uitrusting tot overmeestering en in bezitneming van *Java* geschiedde uit *Bengalen*. De Gouverneur Generaal van Brittisch *Indië* had zich aan het hoofd gesteld, en zich doen vergezellen door eene kenze van ambtenaren, aan wie hij, ingevalle van eenen goeden uitslag, de administratie dier hooggeschatte bezitting kon toevertrouwen. Zij waren allen genomen uit de civiele en militaire dienst van de Engelsche O. Ind. Comp. Zoo ras zij zich overtuigden, dat het bestaande administratie-stelsel onhoudbaar was, en het in beraad kwam, eenen anderen grondslag van administratie te ontwerpen, moesten natuurlijk hunne eerste gedachten gerigt zijn op hun Regerings-stelsel, zoo als het in het half eiland van *Indië* bestond.

Wij ontmoeten aldaar tweederlei stelsels. *Ryots* zijn altijd de landbouwers, de bearbeiders van den grond zelve. De Persische benaming Zemindar,

door

door de Mahomedaansche overwinnaars ingevoerd, was, in Bengalen en in eenige andere gedeeltens van Indie, de naam van zekere tusschenkomende personen, tusschen den landbouwer, die zijn' akker beploegde, en den Vorst, die zich het grootste gedeelte der voortbrengselen toeeigende.

De *Ryots* zijn de effectieve landbouwers: zij zijn geene daglooners: het bezit is hun verzekerd, door huur voor korter of langer tijd, en onder beding van zekere opbrengsten, welker voldoening hun het bezit voor altijd en voor hunne erfgenamen verzekert, of in zekeren zin hen maakt tot slaven, aan den grond verbonden.

De ambtenaren van de Regering, die de inkomsten heffen, hebben of bepaalde traktementen, of zij zijn pachters, die zich verbinden om zekere kapitalen aan het Rijk te verantwoorden, en die beloond worden door hun ontvangen overschot, hetwelk zij, door naauwkeurigheid of door andere middelen, verkrijgen.

In *Bengalen*, onder het Engelsch gebied, waren, reeds in vroeger tijd, de Zemindars pachters van de opbrengsten; doorgaans was aan hen een tiende gedeelte toegelegd, als salaris over hunne ontvangsten. Zij contracteerden met de Inlanders, jaarlijks, voor vijf of ook wel, tien jaren, tot aan het jaar 1793. Het Gouvernement nam, te dien tijde, het systema aan, dat de uiterlijke waarde der landen volkomen bekend was, en verklaarde, dat de op dien tijd bestaande tienjarige verpachting onveranderlijk voor altijd zijn zoude. Deze grond-

grondwet is, onder de naam van *permanent Settlement*, bekend.

De opbrengsten onder het eerstgemelde, dat gemeenlijk het *Ryotwar systema* genoemd wordt, wierd begroot op de helft van het ter veld staande gewas voor den landbouwer. De begrooting geschiedt op verschillende wijze, hetzij door vergelijking met de opbrengst van andere geheel gelijksoortige landen, of met die van vroegere opbrengsten van het stuk land zelve, of van de begrooting van het ter veld staande gewas op een' gegeven' tijd voor den oogst, of ook wel door den geheelen oogst op één hoop te brengen, en dien te deelen of te schatten. De opbrengst van de helft van het bruto gewas is te verstaan van elken oogst, van elk gewas, en meer bijzonder bepaalt het zich tot Rijstvelden, door dien voor dat van andere gewassen eene afzonderlijk tarief bestaat. Onder die omstandigheden is er weinig twijfel, dat niet het zaaikoren, den arbeid van ploegen, zaaijen en wieden van het geheele veld, het aandeel van den landbouwer vermindert; ook menigmaal schijnt te blijken, dat de verdeeling is, 45 van 100 voor schatting, 15 aan den ontvanger, en 40 aan de landbouwers. Die opbrengsten wierden betaald regtstreeks aan de ontvangers van de Regering, ten gevolge van de contracten, in specie, of ook wel in soort. Zij wierden ingevorderd van elken landbouwer, of ook wel dorpswijze.

Lord *Thomas Munro*, Gouverneur van de Residentie Bombay, een man, die algemeen, even

uit-

uitmuntend van karakter, als begaafd met de zeldzaamste bekwaamheden, geacht werd, stond aan het hoofd van de distrikten onder zijne administratie, alwaar het *Ryotwar systema* van kracht was; hij verdedigt dit stelsel, en beweert, dat het permanent moet worden, om volmaakt te zijn, op de volgende wijze: « De kleine verdeelingen van land in *Canara* hebben de bezitters niet buiten staat gesteld, tot het dragen van alle de kosten, die door de beste cultivatie geëischt wierden. En (zoo, vervolgt de Generaal) het Indische systema van Casten en erfstelling heeft altijd de strekking gehad, en moet die behouden, van het land in kleine afdeelingen gesmaldeeld te zien onder de Ryots, en om denzelfden persoon landbouwer, pachter, en eigenaar te doen zijn. Waartoe zou men dan eene oude instelling onder den voet trachten te werpen, welke het groot ligchaam van de Ryots buiten het bereik van behoefte stelt, hen industrieus maakt, sober en vergenoegd, dat hen bewaart bij de eenvoudigheid van hunne zeden, en bij hun eerbied voor het gezag? Sommigen houden staande, dat er buiten rangen in de zamenleving geene behoorlijke ondergeschiktheid bestaat, dat de Zemindars in Indie noodzakelijk zijn, ten einde dit wenschelijk oogmerk te verkrijgen; deze meening wordt echter door de ondervinding ten eenemaal wedersproken, want er bestaat geen volk op de aarde, bij hetwelk zoo veel ondergeschiktheid heerscht, dan bij de Hindoo's, die nooit Zemindars, als eigenaars, zagen, voor

dat

dat die door de Comp. wierden ingesteld. » De Heer *Thackeray* is insgelijks een ijverige verdediger van dit stelsel; sprekende van *Malabar*, *Canara*, en de afgestane distrikten, zegt hij: « als deze landschappen onder de Ryotwar inrigting gebragt zullen zijn, zullen zij die gesteldheid verkrijgen, welke, door de bekwaamste schrijvers, de scherpzinnigste œconomisten, en de wijsste staatslieden, altijd geacht is, als het best bevorderlijk, om de meeste welvaart te verspreiden, en den landbouw tot de meeste volkomenheid te brengen. Zij zullen verdeeld zijn in land-eigenaars en een groot aantal kleine land-bezitters. Ik ben van oordeel, dat het Gouvernement dit gelukkig stelsel kan uitbreiden over deze landschappen, en dat het zulks behoort te doen."

Zoodanig is de voorliefde voor eene gelijke verdeeling van de levensbehoeften, dat zij niet wil toelaten, dat een eenig rijk man zijn hoofd boven den algemeenen standaard verheffe.

Deze instelling, schoon in vele opzigten de aloude oirconde der Hindo-Vorsten daarbij gewijzigd is, vindt zoo vele ijverige verdedigers, als driftige aanvallers. Dezelve kan onder verschillende oogpunten beschouwd worden. Of de beiderlei instellingen bevorderlijk zijn, om de productie in die mate te vermeerderen, als waartoe de bodem van Brittisch Indie in staat is, wordt, op deze plaats, buiten de quaestie gelaten. Het Ryotwar systema kan in zich zelf of veel goeds, of veel laakbaars hebben. Ook kan het, in vergelijking

met

met het *permanent settlement* voordeelen hebben, die in het laatstgemelde gemist worden, of aan nadeelen onderworpen zijn, waar tegen, in het andere, bescherming gevonden wordt. De groote, en in de zaak zelve gelegene gebreken, die in de beide stelsels gevonden worden, houden de scherpzinnigste en verlichtste Staatkundigen verdeeld.

Het *Ryotwar systema* vindt men op *Java*, ten principale, terug. Belangrijker is het aan het *permanent Settlement* eenige opmerking te geven, hetwelk althans een leiddraad zijn kan ter beoordeeling, of daarin waarlijk zoo veel voortreffelijks gelegen is, zoo als het van verre schittert, en of wij te berouwen hebben, dat hetzelve, onder het Engelsch Bestuur, op *Java* door hen niet is ingevoerd.

Met weinige uitzonderingen, wordt het onder de beide systema's voor aangenomen gehouden, dat het eigendom van den grond, en derhalve van de producten van den grond, aan den Souverein toebehoort. Om niet te spreken van enkelen, die dat regt aan de landbouwer toekennen. Het verschillend sustenu, of dat regt bij den Souverein of bij de Zemindar resideert, is eene bloote spitsvindigheid, zonder in het wezen der zaak iets af te doen.

Dit systema of liever deze instelling, schoon eenheid in zich zelve, kan, bij het aanvangen der beoordeeling in twee deelen gesplitst worden: in het onveranderlijk vastgestelde der opbrengsten, en in den invloed en de gevolgen van de magt, aan de Zemin-

mindars gegeven. Het onveranderlijk vaststellen van de opbrengsten van den landbouw is eene eerste hoofdzaak in het maatschappelijk bestaan. Het stelt de inkomsten der Regering vast en het legt die aan banden. Het onderstelt ook een bedachtzaam raadplegen met de ondervinding, en eene zeer volledige kennis van het omvattend verstand, dat die opbrengsten ook in het belang van den landbouw in het algemeen zijn; dat zij niet, door onregtvaardigheid, afpersing of geweld, maar met billijkheid en volkomen gelijkmatigheid, verkregen zijn; dat onder die belasting de welvaart van het volk niet afneme, en daarin alle aanmoediging, tot uitbreiding van den landbouw, opgesloten ligt. Wij zullen het getuigenis van eenige Engelsche schrijvers inroepen, en hunne uitspraak zal ons doen opmerken, hoe ellendig het met die kennis gesteld was. « Wij mogen het, als een beginsel, hetwelk ons niet misleiden kan, aannemen, dat eene Regering zoodanig zamengesteld als die der Hindoo's, slechts eene bepaling aan hare afperssingen kende; dat is: het niet bestaan van iets meer, dat genomen kon worden. Eene andere zaak is zeker; dat onder eenigerlei staat van landbouw, zoo het niet de allerslechtste was, en van het geheele product slechts een zesde gedeelte aan den landbouwer gelaten was, dat dan een grond, zoo rijk als die van *Hindostan*, hem de middelen tot het verkrijgen van rijkdom, en het komen tot rang en aanzien verschaft zou hebben; maar het is wel bevestigd, dat de Ryots in In-

Indie dit nimmer genoten hebben. Door zoo veel eeuwen heen, is de bevolking van Indie ondergehouden door uitersten van afpersing. In de rijkste gedeeltens van Indie, is nimmer de helft van den grond bebouwd geweest. » MILL, *historie van Indie*, *vol. V. pag.* 273.

Tot aan het uur van de invoering van het permanent stelsel, waren de Engelschen dermate onbekend met de gesteldheid van het land, dat de best onderrigtste onder hen, in hunne begrooting van de inkomsten, die *Bengalen* in staat was op te brengen, geweldig verschilden. Eenigen waren van oordeel, dat de bestaande tax van opbrengsten zwaarder was, dan die, welke zij in staat waren te dragen. Anderen begrepen, dat het verre beneden dat gene was, hetwelk het volk kon dragen, zonder drukkend te zijn. Na al het onderzoek, bezat het Gouvernement geene betere middelen, om onderrigt te verkrijgen, en had geene betere grondslagen, om het trotsche gebouw, dat zij voornam op te rigten, te vestigen, dan de staten, die de inkomsten van vroegere jaren deden blijken. Op het middelbare van eenige derzelven, wierden nu de opbrengsten vastgesteld die onveranderlijk zouden voortduren. MILL, *vol.* 5, *pag.* 409.

Ten gevolge van de veranderingen, die door de Mahomedaansche overheersching ingevoerd zijn, en de vele misbruiken, die, in lateren tijd, ingeslopen zijn, was het aandeel, hetwelk de Ryot werkelijk trok, dikwijls tot op een zesde gedeelte verminderd, en het overtrof zeer zeldzaam het een vijfde

de gedeelte. De quotisatien kenden geene bepaling, behalve die, welke uit het onvermogen der landlieden ontstonden. De gevolgen van dit systema van ongeregtigheid wierden aanmerkelijk verzwaard door een gebruik, dat door de Zemindars algemeen gemaakt was. Zij verhuurden de landen aan onder-pachters, aan wie zij eene onbepaalde magt gaven, als collecteurs of ontvangers der opbrengsten, hetwelk hen in staat stelde van, zoo menigmaal zij zulks geraden vonden, geen acht te slaan op de verbindtenissen, die met de Ryots waren aangegaan, en zij gingen onbedwongen voort in het uitoefenen van alle onderdrukking, die door schraapzucht kon ingeboezemd worden. Als zij, in het begin van het jaar, met de landbouwers overeen gekomen waren; over een huur of rente in geld, en dat de oogst overvloedig scheen, dan dwongen zij hen af, het betalen van hun quota in soort. Als de opbrengst in geld vastgesteld was, verzuimden zij nooit het invorderen van een gedeelte der pacht, als het graan nog te veld stond, en voor dat de rijst gesneden was. Daardoor wierden de Ryots genoodzaakt, gelden op te nemen tot den hoogen woeker-intrest van 3 tot 5 pCt. 's maands. Als de Ryots, door rampen of andere oorzaken, in het minst achterlijk bleven in het betalen der huur, wierden de commiesen terstond bij hen geinquartierd, en zij waren gedwongen, die te onderhouden, tot dat zij, door de voldoening hunner achterstallen, zich daarvan

kon-

konden bevrijden. Het was ook niet zelden de praktijk, om de bezitters van zeer vruchtbare streken lands daarvan te berooven, om die aan begunstigde vrienden te geven. Ook, als zij zelven land bebouwden, verpligtten zij de Ryots hen, om niet, met buffels, karren of stroo bij te staan, en hen, als arbeiders, te dienen.

Deze flaauwe schets, hoe onvolledig ook, kan eenig denkbeeld geven, hoe gebrekkig het gesteld was, met de begrooting der opbrengsten, en met de middelen van die te heffen; daaruit moge men dan oordeelen, of die staat van zaken regtvaardigen kon, dat dezelve, als altoosdurend, vastgesteld wierd.

De vertooning der gebreken heeft doen zien, dat althans eenige derzelven ook aan het Ryotwar-stelsel eigen zijn; hetgene men daarop kan antwoorden, zou daarin bestaan, dat, in die orde van zaken, de verbetering van misbruiken en gebreken mag ondersteld worden. Het groote kwaad dier onnatuurlijke hooge opbrengsten is van dien aard, dat de verderfelijkste onderdrukking daarvan onafscheidbaar is.

Overeenkomstig met de bevelen, die uit Europa afgevaardigd wierden, was in *Engeland* goedgekeurd en bevestigd, dat de opbrengsten van den landbouw, zoo als die voor tien jaren vastgesteld waren, van nu af aan, en voortaan onveranderlijk zouden blijven bestaan.

De Zemindars waren niet van gelijktijdige instelling: hun bestaan klom tot de oudheid op,

maar

maar, bij het vaststellen der opbrengsten, wierd aan hun gezag wijziging gegeven, of ook op vasten grond gesteld.

Of den Zemindars het eigendom van het land toebehoorde, als leenheeren of tributaire Vorsten, dan of zij geen regt van eigendom hadden, en niet meer dan de pachters van den Vorst waren, houdt nu nog de begrippen verdeeld.

Er bestaan consideratien, die het even onmogelijk maken, hen, in den staat, waarin zij zijn, als eigenaars van den grond, noch als pachters te erkennen, zoodat de de beste oplossing, in de onderstelling gelegen is, dat zij hunne magt uit die beide relatien ontleenen.

Lord *Cornwallis*, aan het Gouvernement in Europa kennis gevende van de uitvoering van het nieuwe stelsel, beschrijft de voordeelen, die daaraan verbonden zijn, in de volgende woorden: « niet dan met smartelijk gevoel heb ik bevonden dat « landbouw en binnenlandsche handel in voort- « durend verval is, en dat de inwoners dezer « landschappen met rassche schreden tot algemeene « armoede en ellende vervielen. » De Zemindars zijn daarvan niet uitgesloten, en schoon dit gedeeltelijk aan verzuim en buitensporigheid toe te schrijven is, zoo is het niet minder waar, dat de gebreken van ons vorig systema van administratie de hoofdoorzaken zijn. De weldadige uitwerkselen zullen zijn, die van rijkdom en geluk te verspreiden, onder het verstandige en nijvere gedeelte van het volk. Ik kan verzekeren, dat het

van

van de hoogste aangelegenheid zijn zal, om de belangen van de Comp. op de bestendigste wijze te vestigen, en dat de voorname landbezitters en kooplieden in de binnen landen daardoor hersteld zullen worden tot zoodanige omstandigheden, die hen in staat zullen stellen, hunne huisgezinnen welvoeglijk te kunnen doen bestaan, en aan hunne kinderen zorgvuldige opvoeding te geven, naar de gebruiken der Casten en eerediensten; dat de onderscheidingen van rangen in stand gehouden worden, hetwelk, in dit land, zoo noodzakelijk is tot bewaring van orde in de zamenleving.

De Zemindars zijn bekleed met het gezag, om in hune districten de opbrengsten van het volk te heffen, en zij zijn gelast, dezelve in de Thesaurie van het Rijk te storten: als remuneratie genieten zij vijftien of tien percent over hunne bruto ontvangsten. De Zemindars zijn verpligt, om de tax, door het permanent settlement vastgesteld, ongeschonden te bewaren, en van de landbouwers niets meer te mogen afvergen. Hun Zemindarie is hun erfelijk bezit; zij kunnen hetzelve op hunne nakomelingen doen overgaan, hetzij in zijn geheel of gesplitst, of zij kunnen het ook vervreemden. — Zij zijn aan het Gouvernement verantwoordelijk: hunne achterstallen worden op hen verhaald, door geregtelijken verkoop van gronden uit hun regtsgebied, tot het bedrag van hunne schuld. Eene gelijke magt van bedwang hebben zij over de Ryots, en, schoon zij, in de gedingen, beklaagden, regters of eischers zijn is die regtspleging,

 waar-

waarin de Ryot klager en zonder eenige bescherming is, zeer langwijlig. Zij onderhouden eene aanzienlijke militaire magt, om aan de invorderingen kracht en bijstand te verleenen, de rust en veiligheid, en het regt, in civiele zaken, te bewaren; die magt is soms zoo aanzienlijk, dat zij door de Regering ontzien worden, en men kan denken, hoe de regten van de Ryots daaronder bewaard blijven. Het gebied van den Zemindar van Rajeshaby omvatte 13000 vierkante (Engelsche) mijlen; schoon thans aanmerkelijk gereduceerd, is het nog van eenen verbazenden omvang. Velen zijn te uitgestrekt om door één man beheerd te kunnen worden. De Zemindars kennen menigmaal hun regtsgebied niet, zijn onwetend in landbouwkennis; de meesten hunner leven, in de groote steden, verre verwijderd van hun land-bezit: zij bezitten groote rijkdommen, zijn geinteresseerd in de groote handelhuizen, of Hindoo's ambtenaren binnen 's lands. Van hier ontstaat die groote oorzaak van verwoesting, waarvan de rampzalige gevolgen in Ierland meer algemeen bekend zijn. Het is de onderpachting of smaldeeling van de pacht. Ondersteld, dat een vermogend Inlander eene Zemindarie koopt voor 100,000 ropijen, en dat hij daarvan 30000 jaarlijks moet opbrengen, als hij rekent, dat zijn kapitaal 12 per cent rente moet geven, zoo moet hij van zijn ryots 42000 ontvangen. Tijd en moeite, die er aan verknocht is, omdat in te vorderen, is onovereenkomstig met zijne andere bezigheden, zoowel als met zijne wellustige levens-

venswijze. Dit noopt hem, om zijn land-bezit voor zeker getal jaren aan een' ander' te verpachten, die hem daarvoor 50000 's jaars toestaat. Die man verdeelt de Zemindarie tusschen vijf personen, die aan hem 55000 toestaan. Deze onderhuurders geven het land uit aan de Ryots voor 60000. Hierdoor zijn de oorspronkelijke lasten, die door den Souverein, tot bestrijding van de behoeften van den Staat, geheven worden, met 100 pCt. ten laste van den armen landbouwer verzwaard, en hem blijft bijna niets over.

De Geschiedschrijver Mill. (*vol.* 5 *pag.* 416.) besluit zijn overzigt van die hervorming, in deze krachtige woorden.

« Er bestond, in Indie, een staat van zaken, waarvan de wereld-geschiedenis geen gelijken oplevert. Na de Souverein, hadden de effective landbouwers zeer verre het grootste aandeel in het eigendom van den grond; want, welke ook de regten van de Zemindars mogen geweest zijn, eene volkomen vergoeding had hun kunnen verzekerd worden. Het roekelooze besluit werd genomen, en de verbetering van den staat van het land, zoo wel als de eigendommelijke regten van den Souverein, wierden opgeofferd: de beweeggronden voor verbetering, die door het eigendom alleen kunnen ontstaan, waarvan de kracht op de regte waarde gesteld wierd, hadden kunnen toegekend worden, aan hen, bij wie het in eene onvergelijkbare mate krachtiger werkt, dan het op eenige andere klasse van menschen in staat is te weeg te bren-

gen; zij konden zijn toegewezen aan de landbouwers, aan hen, van wie alleen, over de geheele wereld, alle beginselen in landbouw moeten ontstaan. Zoo zou een maatregel, waardig om gerangschikt te worden onder de edelste, die ooit ter verbetering van eenigen staat genomen is, weldadig gestrekt hebben, als eenige tegemoetkoming aan het volk van Indie, voor de ellende van dat wanbestuur, dat zij zoo lang gedragen hebben, — maar de Wetgevers van *Engeland* waren Aristocraten en Aristocratische vooroordeelen behielden de overhand. »

Hoe oppervlakkig het ook zij de verdedigers, zoo wel als de tegenstanders van de beide stelsels, zijn gehoord. Er zijn nog twee zaken op te merken. Aan het ryotwar systema wordt te laste gelegd die jammerlijke smaldeeling van het land in zoo kleine portien, dat elk landbouwer van den grond, dien hij bearbeid, schaars zijn levensonderhoud heeft, als zijnde het de onweerstaanbare kracht, die alle verbetering in landbouw stuit. Het onderzoek in het Zemindars stelsel heeft nergens een andere blijk opgeleverd, dan dat, te dien aanzien, niets veranderd, en alles gelaten is in dien staat, waarin het zich vroeger bevond; weshalve, in dat opzigt, geen voordeel aan het *permanent settlement* toekomt. Een ander niet minder gewigtig bezwaar is, dat laatstgemelde instelling geheel mislukt is, om daaruit toegebragte verbetering van landbouw en vermeerdering van 's Rijks inkomsten te bewijzen. De Ryot, over-

be-

bezwaard, is onvermogend; en van welke zijde men het beschouwe, de Zemindar moet daartoe volstrekt onwillig zijn.

Dat de Engelsche ambtenaren ingenomen waren met die begrippen van Aristocratie, die ten grondslag liggen van het *permanent settlement*, is eene redelijke onderstelling. Zij waren, in de betrekking, waarin zij stonden, met het bestaande stelsel ten hoogste ingenomen; als het vermeende meesterstuk van hunne regering, gebood het hunne achting; het was echter geheel onderscheiden, het te eerbiedigen, omdat het in kracht is, en het gaaf over te brengen bij een volk, aan hetwelk zij geheel nieuwe instellingen wilden geven. Het nadenkend verstand opende de oogen, vooral voor hetgene het bestaande systema overliet te wenschen, en dat het niet verkrijgen kon; en het streeft naar kennis van het andere land en volk, om in ernstige overweging te nemen, of die met het onderstelde systema in harmonie te brengen zijn.

Het zal wel de overtuiging met zich brengen, dat er, noch in de opbrengsten, die op *Java* aan het volk opgelegd waren, noch in de wijze, waarop die geheven wierden, de elementen gevonden wierden, om daarop een onveranderlijke tax van opbrengsten en inkomsten te kunnen vaststellen. En het zou een even onuitvoerlijk ontwerp geweest zijn bij de Javanen eene klasse te vinden, zoo als de Zemindars, die men als eene kracht van Aristocratie, als erfelijke land-bezitters of als erfelijke pachters, had kunnen gebruiken.

Al-

Althans zou aan de voorafgegane redeneringen wel de kracht toekomen, om een altijddurend stilzwijgen op te leggen aan het gewaagde argument, dat, vermits de Engelschen op *Java* hun *permanent settlement*, met den aankleve van dien, niet hebben ingevoerd, daaruit bewezen wordt, dat hunne instellingen het karakter van een provisoir bezit hebben. Aan de uitwerkselen van het permanente systema worden vele voordeelen gehecht, die er niet aan toekomen. Het is er verre van daan, dat de volksstaat gelukkig is; integendeel zijn de Hindoo's in de diepste ellende en armoede.

Het zal niet vreemd schijnen, dat een eiland van eene matige grootte, zoo als *Java*, geschikt is voor eenen anderen vorm van administratie, dan het uitgestrekte rijk van *Indië*, alwaar ook de rust en onderwerping niet zoo volkomen is, als het van verre schijnt, noch zoo geheel, zoo als het op *Java* was; behalve dat, bestaan er zeer weinige overeenkomsten tusschen *Hindostan* en *Java*.

De maatregelen, die door de Engelschen, gedurende hun tijdelijk bezit van *Java*, genomen zijn, kunnen wij beoordeelen, als stellig het goede en het beste zijnde, of wel betrekkelijk, overtreffende dien staat van zaken, waaraan zij in de plaats gesteld wierden, en in verband met de bestaande omstandigheden. De laatste *hypothesis* kan men aannemen, zonder daardoor de eerste te erkennen. Uit dat gezigtspunt komt er nadere overweging aan toe.

Wij

Wij hadden het rampzalig monopolie, door de ontbinding der O. I. Comp. zien te niet gaan. De Indische bezittingen waren een integrerend deel van het gemeenebest geworden, zonder dat aan het bestuur van *Java*, ten aanzien van volk, opbrengsten en productie, eenige verbetering toegebragt wierd. Een *Daendels* vernietigde verpligte diensten, om er zwaardere diensten voor in plaats te stellen: hij schafte verpligte leveringen af, om tot andere culturen te dwingen. Waar de koffij geleverd wierd tot de pikol van 225 ℔, verminderde hij de pikol tot de ware verhouding, maar te gelijk stond hij voortaan niet meer, dan de helft van den prijs, toe, die den Javanen te voren van een pikol goedgedaan was. De werktuigen van zijn beheer waren vrees en geweld. Twee missien, met dictatoriale magt voorzien, waren zonder nut voor *Java* gebleven: zoo zoude het onverbrekelijk voortgegaan zijn; allen, die op *Java* in dienst waren, gedroegen zich als verbitterde vijanden tegen alle nieuwigheden, en achtten hun bestaan aan de onschendbaarheid der oude vormen verbonden. Wij hebben er geene te voorschijn zien treden, die zich daarboven verhieven, om voorspoed van volk en bezitting, op ware beginselen, te vestigen.

Aan het Engelsche tusschen-bestuur zijn wij dan, buiten allen twijfel, de onwaardeerbare weldaad verschuldigd, dat het dien anders onoplosbaren knoop heeft doorgehouwen, en dat het aanvankelijk beginselen van een redelijker en beter bestuur gelegd heeft.

De

De schromelijke verachtering en het verval van onze O. I. bezittingen had wel het vermogendste drangmiddel moeten zijn voor het instellen van verbeteringen in ons beheer van *Java*. Wij beraadslaagden, in plaats van te handelen. De een wilde het herstel van zaken, in de huishouding hier te lande, vinden; anderen in eenige vergunningen aan vrije handel, of aan het intrekken van den handel in *Indië*. Men adviseerde tot bezuinigingen, die tot in bespottelijke kleinigheden afdaalden, en het wezen der zaak bleef daarbij uit het oog verloren. Zoo lang de Comp. staande gebleven was, wierd de stroom van hare retoeren, uit de zamenvloeijing van producten van *Japan* tot de kusten van *Mallabar*, zamengesteld; *Java* was de hoofdplaats, het centrum van haar bestuur, en, in dien grooten omslag, bleef het product van *Java* een verwaarloosd voorwerp, of werd door de bekrompenste inzigten van zestig bewindslieden geboeid gehouden. Zoo is de tijd verloopen van 1790 tot 1811, zonder dat, ten aanzien van *Java*, groote en beslissende maatregelen genomen zijn: niet meer, dan geschied is in het bezit van twee eeuwen door de Comp. Als daarmede in vergelijk gebragt wordt, hetgeen door de Engelschen, gedurende hun bezit van drie jaren, is tot stand gebragt, en dat men die vergelijking voortzet, in het voorbereidende, dat noodzakelijk was, en in den grooten afstand van hetgene er bestond, tot hetgene zij daarstelden, dan zou er meer verwondering toekomen aan het

be-

belangrijke, dat zij verrigt hebben, dan dat het verwijt redelijk zou zijn, dat zij niets meer tot stand bragten. Daarbij mag niet over het hoofd worden gezien, dat de tijd van hun bezit, dat van het *terrorisme* geweest is, waarvan geen ander voorbeeld bestaat, gedurende hetwelk het geheele continent van Europa, voor toevoer van Tropische producten, volstrekt gesloten was. In welk eene verbijsterende verwarring en onzekerheid moesten daardoor niet alle grondslagen gebragt zijn, die in betrekking tot cultuur staan, en welke het bestaan en den aanleg van eene kolonie, als *Java*, ten onderste boven keert. De meermalen aangehaalde verzameling van stukken door *T. Stamford Raffles* draagt de onmiskenbare blijken, dat zij van de waarde der groote instellingen doordrongen waren, en met vastheid daarop bouwden, en dat zij, in hetgene toepassing en uitvoering aangaat, met even zoo veel behoedzaamheid, als met schroom zelfs te werk gingen; zij hielden het vast, dat verpachting en verhuring slechts voor één jaar mogt aangegaan worden; alleen in gevallen, waaraan de waarde eener uitzondering toekwam, wierd toegegeven, den termijn op drie jaren te stellen. Aan de onvolkomenheid van menschelijke instellingen, aan den aard van eene zaak, als deze, is het zeer gepast, die te beschouwen, als vaste grondslagen, uit en van welke zou kunnen uitgaan, een licht van vordering, een licht om te verbeteren, en om, met alle omstandigheden, en met den tijd, dezelve

in

in overeenkomst te brengen en toe te passen. En, eindelijk, zou, aan de groote maatregelen van onze Indische Regering, bij de eerste instelling, dat karakter van volkomenheid moeten erkend worden, om bevoegd te zijn de instellingen van de Engelschen, uit hoofde van dat gemis, te verwerpen. Verworpen hebben wij het dan ook niet in zijn geheel. Mogt het onderzoek maar bewijzen, dat het beste daarvan bewaard is, en dat die gebreken, die het heeft, niet door ons zijn overgenomen!

Dat zij de afstand overgestapt zijn, die het Nederlandsch bestuur van de Javanen verwijderd had gehouden, en dat zij op de kennis, die zij daardoor verkregen, hun stelsel gebouwd hebben, is van eene onschatbare waarde te houden; daarop alleen kon een redelijk en aan de behoeften voldoenend administratif systema ingesteld worden.

In de groote beginselen bij het leggen van de belasting op den landbouw, komt, aan twee fundamentele zaken, opmerking toe. Het uitschrijven dier belasting was vergezeld van de verzekering, onder hand en zegel van het Gouvernement, dat die belasting nooit zou verhoogd worden. In den staat, waarin het Engelsche tijdelijk bestuur geacht moet worden te zijn, was daarin, voor de Javanen, eene hoogstgewigtige geruststelling gelegen. De belasting had ook niet de uitdrukking van permanent, maar om, naarmate van de kennis, die men door ondervinding verkrijgen zou, gewij-

wijzigd te kunnen worden. Eene tweede, niet minder gewigtige, grondstelling was, dat er maar eene maatstaf van jaarlijksche belasting aangenomen wierd: eene redelijke begrooting van het product van het Sawahveld, in rijst; en van de Tagallanden, in Maïs. Dat die belasting onveranderlijk vastgesteld bleef, als hij, in plaats van rijst of maïs, zijn land met andere voortbrengselen bezaaide of beplantte: dat hij van een tweeden oogst van zijn land niets had op te brengen, en dat alle de vruchten van zijn' tuin en van zijne heggen het eigendom van den Javaan zijn, en onbelast blijven zouden. De beginselen, die deze belasting onderscheidden, zijn aan eene grondbelasting eigenaardig: de afwijking daarvan neemt het karakter aan van eene belasting op de industrie: het vervolgt die, het bespiedt die, opdat aan het fisc niets ontga: het maakt die tot een nadeeligen en schadelijken, arbeid drukkende, industrie vernielende, en welvaart tegenstrevende maatregel. Eene andere niet minder gewigtige hoofdzaak, in het Engelsche systema, is, dat de verfoeijelijke, schandelijke misbruiken en willekeurige magt van regent- en districts-hoofden. over den Inlander, aan hen geheel ontnomen wierd. Behoedzaam, om die Caste aan hen te verbinden, gebruikten zij derzelver diensten, alleen, voor zoo verre het bewaren der Politie aangaat, en, in die betrekking, waren zij onder het oog en ondergeschikt aan de Residenten. Het bezit of gebruik van landen moest hun worden ontnomen, om het voorwendsel van misbruik van magt

magt over het volk te beletten. Al de uiterlijke vertooning van staatsie en pronk behielden zij, en het Engelsch Bestuur stond hun jaarwedden toe in die ruimte, dat zij niet te klagen hadden. Daarbij wierd wel scherp onder het oog gehouden, dat zij, onder hunne Sultans, eene grootheid bezaten, die niet meer, dan die van éénen dag, was, afhankelijk van het welbehagen van een' Sultan, die hen, als zijne slaven, achtte, en het denkbeeld van een erfelijk regt, dat zij nooit gehad hadden, moest geen schijn behouden. Op die wijze wierd die overmoedige klasse beteugeld en verlamd, en het volk wierd beschermd tegen eene tirannij, welke nog die van hun slaven-opbrengst van Sultans inkomsten, door wreedheid en onbeperktheid, te boven ging.

Aan die maatregelen behoorde ook, dat de Regering naauwkeurig acht gaf, dat alle landen, waarvan, hetzij tijdelijk of levens lang, het genot van inkomsten was afgestaan, terug vielen aan het Europesche Gouvernement.

Het zou niet van een gering belang te achten zijn, dat de Regering zich van den invloed der schranderste van de Opper-Priestérs verzekerde, door hen in soldij der Regering te nemen. Van een' hoogen ernst, is deze aanbeveling te achten, ten aanzien van die listige volksleiders van een ligtgeloovig en onnoozel volk; daardoor had welligt veel kwaad voorgekomen kunnen worden.

De opbrengsten, die op grond van dit systema van den landbouw genomen zijn, tasten de levens-

vensbeginselen aan, en ontnemen, aan deze anders wijze instellingen, een groot gedeelte van de waarde, die daaraan zou toekomen. Een Gouvernement kan, zonder deszelfs pligten ten aanzien van het volk te schenden, en de welvaart te ondermijnen, aan hetzelve geene zwaarder lasten opleggen, dan de volstrekt noodige, tot de uitvoering van al hetgene, waartoe zij ingesteld is. Het bewijst dan, dat met al de personelen vrijheden, die door deze reglementen aan het volk worden gewaarborgd, de quota van belasting, die aan den landbouw wordt afgevergd, alleen geschied is, en niet anders geschieden kan, dan door de magt en op de beginselen van de staatkundige slavernij.

Een Engelsch schrijver, die zich door bondige redenering onderscheidt, geeft het volgende oordeel over de instellingen der Engelschen op *Java*. Elk landbouwer was in het bezit van twee morgen tot aan een vierde morgen land. Onder het Hollandsch Bestuur was de opbrengst van den landbouwer onbepaald, op eene willekeurige en drukkende wijze, en werd dikwijls gevorderd in gedwongen arbeid en verpligte diensten. De Engelschen vernietigden het dienstpligtige, en lieten de landen in huur of pacht voor eenige weinige jaren, met het voornemen om, te eenigen tijd, een permanente opbrengst, naar het *ryotwar* systema, in te rigten, op den grondslag van de verschillende mate, waarop het land wierd berekend, den arbeid, die daaraan besteed werd, te zullen beloonen. De hoogste tax was de helft van het te veld

staan-

staande gewas: de minste bedroeg een vierde. Schoon de landbouw met het kapitaal van den landbouwer geschiedde, bedroeg echter hunne belooning niet meer, dan een daghuur: gevolgelijk ging de zuivere opbrengst geheel in 's lands kas. De voordeelen, die in den landbouw verkregen werden door kapitaal, door verdeeling en beleid van arbeid, gingen daarbij voor altijd verloren. Alle de voordeelen, die zij zoo hemelhoog verheffen, zullen daaruit ontstaan, dat aan den landbouwer een morgen lands voor zijn schaarsch levens-onderhoud gegeven wordt, terwijl het meerdere product van zijn arbeid het eigendom wierd niet van individus, maar van den Staat.

Het reglement van administratie van justitie, voor de Provinciale Regtbanken van *Java*, onthoudt, voor civiele zaken, een beginsel van hoogst nadeeligen aard; dat is: dat het verkrijgen van regt gekocht moet worden, en dat wel voor een enormen prijs, welke, in verscheiden gevallen, vooruit *door den klager moet* gedeponeerd worden.

Deze aanmerkingen getuigen, dat zij wel verre van eene volledige beoordeeling te zijn van het systema der Engelsche instellingen, het slechts enkele gewigtige punten in overweging neemt, waarvan eenigen niet in overeenstemming zijn met het landelijke stelsel, door de Nederlandsche Regering ingesteld.

De groote Staats-gebeurtenissen die opgevolgd zijn, bragten te weeg, dat *Java* op nieuw aan het Rijk van Nederland is gehecht geworden. Het be-

behaagde Z. M. de Koning, Commissarissen-Generaal te benoemen, die gemagtigd waren de bezitting, uit handen van het Engelsch Gouvernement, over te nemen, en op *Java* een nieuw systema van administratie, over landbouw en opbrengsten, in te rigten en ten uitvoer te brengen.

Dit nieuwe tijdperk, in de Geschiedenis van *Java*, kenmerkte zich, in zijnen aard, door de proclamatie van de Commissarissen-Generaal, in dato 19 Augustus 1816. Betrekkelijk de gemelde beginselen vindt men:

« Eene ijverige, bovenal eene getrouw en eerlijke « behartiging van 's lands belangen, met onthou- « ding van alle kwellende of willekeurige behan- « deling, aan wie het ook zij, is het zekerste « middel, om in 's Konings gunst te deelen.

« In deze onze pogingen verwachten wij vooral « ondersteuning en medewerking, want regtvaar- « dig, billijk, mild en doelmatig tot bevordering « van algemeen en bijzonder belang zijn de be- « ginselen, welke ons leiden moeten: onwrikbaar is « ons voornemen, die aan te kleven, krachtig ons « vermogen, die te handhaven. Eene naauwkeurige « waarneming der maatschappelijke pligten, in over- « eenstemming met de algemeene en bijzondere « wetten en voorschriften, is de ligte en billijke « voorwaarde, op welke Z. M. deszelfs bescherming « wil hebben toegezegd aan allen zonder uitzon- « dering, die onder zijn gebied leven. »

Het reglement op het beleid van de Regering in Neerlandsch Indië, in dato 22 December 1818, geeft ten aanzien van cultuur, nog meer bijzonderheden.

Art.

« Art. 105. Het staat aan alle ingezetenen van
« Neerlandsch Indië vrij, zich zoodanig middel van
« bestaan uit te kiezen, of zoodanigen handel te
« drijven, als zij goedvinden, voor zoo verre er,
« ten aanzien van eenigen punten, geene bepalin-
« gen van algemeen belang bestaan mogten.

« Art. 106. De Regering moedigt, door alle
« middelen binnen haar bereik, den landbouw aan:
« zij benoemt of stelt aan het Departement der
« Kolonien voor, de beste middelen om, aanvan-
« kelijk of bij voortgang, den landbouw door uit-
« giften van landen en de vermeerdering van een
« Europesche bevolking en landbouwers uit te
« breiden.

« Art. 107. Over het algemeen is het aan alle
« ingezetenen van Neerlandsch Indië vrij en on-
« verlet, om op de gronden, hun in eigendom toe-
« komende, of in huur, pacht, dan wel ten ge-
« bruike uitgegeven, zoodanige voortbrengselen aan
« te kweeken, als zij verkiezen, en daarover naar
« goedvinden te beschikken.

« De Regering vestigt eene bijzondere en gesta-
« dige oplettenheid op dit onderwerp, en neemt
« de meest doelmatige maatregelen, ten einde het
« belang van den lande in overeenstemming te
« brengen met de belangen der ingezetenen."

De beginselen, in deze organieke stukken aangekondigd, kunnen in het algemeen liberaal genoemd worden, althans als dezelve in vergelijking staan met het vroegere Nederlandsche systema voor *Java*; eene grootsche bevatting, die in wer-

king brengt al het gene de rijke bodem van *Java* in staat is voort te brengen, wordt daarin niet bespeurd. Daarbij worden beginselen geproclameerd, die als op zich zelf staan, en niet met veerkracht uitgevoerd, en in werking gebragt worden. Beginselen kunnen, op zich zelf, over geheel *Java*, weinig tot stand brengen, en de onverzettelijke tegenstand, die aan elke afwijking van de oude vormen geboden wierd, slaagde, te beter, door dat het aan een te zamen hangend ontwerp voor het geheel ontbrak. De Preanger Regentschappen bleven, als eene koffij plantaadje in Surinamen, beheerd worden, en op velerlei wijze, bleef de grootste ongelijkmatigheid bestaan. Hetgene de Engelschen, ten aanzien van land-rente, tot stand gebragt hadden, werd nagevolgd; welhaast hadden de grondbeginselen al haar kracht verloren, hetwelk in de groote maatregelen bleek, die lijnregt aangekant waren, tegen die grondslagen van de constitutie, die onschendbaar hadden behooren te zijn.

Zoo als in het personeel slaven-bezit, oneindig vele wijzigingen kunnen plaats hebben, even zoo kan het ook zijn bij de Staatkundige slavernij, die de personele vrijheid laat bestaan, mits dat het regt van de oppermagt op de voortbrengselen van den grond, daardoor niet verminderd worde. Maar ook zoo, wanneer die opbrengsten eenige leniging ondergaan, blijft niettemin de Staatkundige slavernij in haar volle kracht; of nu die hatelijke benaming al of niet toekomt aan het ad-

ministrative stelsel, dat nog heden ten dage op *Java* in kracht is; moge een ieder voor zich zelven beslissen; het zal alleen daardoor in het licht kunnen gesteld worden, of de beiden stelsels, in aard en in uitwerkselen, al of niet met elkanderen overeenkomen: de naam doet niets ter zake: de verderfelijke gevolgen wekken alleen den tegenstand op.

De eerste aanmerking op dit stelsel van landrente, zoo als het bij de Nederlandsche Regering ingesteld is, moet zijn, om hetzelve in vergelijk te brengen met het stelsel der Engelschen, waarvan het eene navolging is. In zoo verre aan het laatste getrouw gebleven is, en niet minder in die opzigten in welke daarvan afgeweken is, ten aanzien van de opbrengsten, die geheven worden, komt daaraan eene ernstige overweging toe.

De opbrengst van de helft van het te veld staande gewas, op de Sawa-velden, is bijna aan de beide stelsels gemeen; dit is eene redelijke maatstaf voor vergelijk, en het wordt daarvoor gehouden, dat alle de verdere klassificatien daarmede in evenredigheid staan.

Alle argumenten, die in dit vertoog ontwikkeld zijn, zijn van volle toepassing op deze alles bedervende opbrengst. Bij de Regering bestaat het regt daartoe niet, en het kan alleen door de volheid van zijne magt geschieden: die magt is onderdrukking en geweld, en neemt de plaats in van het regt van eigendom van het volk; die opbrengst laat aan het volk zijne levensbehoeften niet. Het volk

moet

moet daarbij armoedig, vernederd, en onwetend blijven. Alle arbeid is dwang, en alle verbetering en uitbreiding van landbouw, die door het bezit van eigendom en vrijheid verkregen wordt, is uitgesloten. Alle voordeelen van eenen maatschappelijken staat worden aan het volk onthouden. Het komt hier op een' éérsten grondslag aan, en, met vermijding van herhalingen, is het van de hoogste noodzakelijkheid te achten, dat al hetgene zeer breedvoerig beredeneerd is, onderzocht, en aan de bedoelde opbrengst getoetst worde.

Als eenmaal een zoodanig systema aangenomen is, wordt het oordeel al heel ligt nog verder misleid. Het draagt althans de blijken, dat men, te dien tijd, op *Java* van begrip geweest is, dat die belasting, zoo als die door de Engelschen gelegd was, nog wel verder gerekt, dat vrij wat meer door het volk opgebragt, en de inkomsten van de Regering vermeerderd konden worden. De Engelsche belasting van de helft van het te veld staande gewas, liet een' tweeden oogst in hetzelfde jaar onbelast. Ons stelsel van opbrengsten vordert van een' tweeden oogst, in hetzelfde jaar, eene herhaalde dergelijke opbrengst; het drukkende klimt nog aanmerkelijk, door dat wij van hen afvergen dezelfde quantiteit opbrengsten of in soort, of naar de berekende waarde van alle andere producten, die zij, in plaats van rijst of van maïs, en zelfs ook van een' tweeden oogst, op hunne akkers voortbrengen.

In dien maatregel ligt bloot, de eenige beweeg-

 re-

reden, van alles, en zoo veel te grijpen ten behoeve van de Regering, als mogelijk was; het is in deze middelen tot het uiterste gedreven. Die maatregelen kunnen in geen ander licht beschouwd worden, dan dat zij strekken tot vernietiging van industrie, het beletten van uitbreiding van landbouw, en om den Javaan een verbitterenden tegenzin tegen allen arbeid te geven. Die belasting draagt zeer oneigenlijk den naam van landrente, en met waarheid komt daaraan alleen de naam van vernielende belasting op den landbouw en de volksvlijt toe.

Grondbeginselen, als deze, zijn geheel overeenkomstig met den geest van eene Regering, die, in de Preanger Regentschappen, de volstrekte Staatkundige slavernij, met een uiterste van gestrengheid, tot op den dag van heden, in al zijne buitensporigheid in kracht heeft gehouden.

De voortduring van dit stelsel heeft men verdedigd door te zeggen, dat de Engelschen de Preanger Regentschappen van hunne instellingen hebben uitgesloten. Eer dat dit, als een beweeggrond, aangenomen kan worden, diende wel eerst bewezen te zijn, dat die maatregel op goede Staatkunde te regtvaardigen was. Daardoor zou eerst beslist kunnen worden, of er niet een voorbeeld nagevolgd was, dat eene hooge afkeuring verdiende. Als een argument kan het niet aangenomen worden, maar hoe men het ook noeme, het is ten onregte, dat men zich daarop beroept. *Stamford Raffles*, de Luitenant-Gouverneur, heeft stellig gezegd, dat het voornemen der Regering was, het alge-

algemeene systema tot de Preanger Regentschappen uit te strekken, en dat met dat oogmerk de opmetingen reeds in het werk gesteld waren. Kan men hun een verwijt doen, dat zij zulks niet terstond gedaan hebben in een landschap, waar het hoofdzakelijke product, de koffij, op dien tijd, geene waarde had.

De Publicatie van 9 Januarij 1821 statueert:

« Vermits het misbruik van vrije toegang
« tot de Preanger landen; en daarin tot hand-
« having van het stelsel van administratie
« willende voorzien:

« Voortaan zal geen Europeaan, zonder schrif-
« telijke vergunning van den Resident der Re-
« gentschappen, in of op dezelve vermogen han-
« del te drijven, noch zich aldaar op te houden,
« noch op dezelve hun verblijf mogen houden.

« Ook zal het aan personen, met passen
« voorzien, niet verboden zijn, door die lan-
« den te reizen, mits zich niet verwijderende
« van den grooten weg, en zich nergens anders
« langer, dan noodig is, ophoudende. Alles op
« pœne van zoodanige arbitraire dispositie, als
« het Gouvernement in elk geval, naar gelang
« der omstandigheden van contraventie, zal
« vermeenen te behooren. »

Als eene dergelijke schennis van regten, en eene afsluiting, zoo wederstreevend aan alle menschelijk gevoel, noodzakelijk geëischt wordt, om een stelsel van opbrengsten in kracht te houden, zou men van die middelen moeten zeggen, dat het de af-

schuw

schuw voor zoodanig systema medebrengt, zelfs nog eer men dat systema kent. In die geduchte momenten van de worsteling der natuur, waarin dikwijls het behoud van twee menschelijke wezens, van oogenblikkelijke hulp afhangt, is het gebeurd, dat een Europeesch huisgezin, in die Regentschappen woonachtig, eerst een' man, naar het verre afgelegen Buitenzorg, moest zenden, om van den aldaar wonenden Resident, met onderwerping, de gunst af te bidden, die hij hem weigeren kon, van een paspoort te verleenen, zonder hetwelk van *Batavia* geene hulp tot hem kon komen.

De gebergten, die deze landschappen omgeven, hield het volk van hunne landlieden afgescheiden. Zij waren onwetend, en hadden zich bevredigd met het drukkende der koffijplanting, hoewel die somtijds met gestrengheid opgelegd werd, behalve nog de andere diensten, die hun afgedwongen wierden, zoodat het volk tot wanhoop gedreven wierd. Velen vergingen van gebrek, anderen ontvluchten het in het gebergte, waar zij, op sommige plekken, Bergrijst bouwden, of geen ander voedsel, dan eenige wortelen, hadden. De nakomelingen van dat volk willen nog hunne schuilplaatsen niet verlaten, trekken in hun zwervend leven menigmaal over de vruchtbaarste gronden, die niet ontgonnen zijn, welke hunnen arbeid uitnoodigden; maar hunne wilde onafhankelijkheid, en onzeker voedsel achtten zij niet, als zij zich maar beveiligen konden tegen den afgrijselijken dwang van arbeid en van diensten. Als die bevolking gemeenschap

schap kon hebben met hen, die in eenen beteren stand zijn, dan was aan die onderdrukking een einde, en daarom moeten zij, geweldadig, daarin verhinderd worden; iedere pikol koffij, die zij gelegenheid vonden te gelde te maken, matigde de Regering zich aan te beoordeelen, als dat dit eene ontvreemding van haar eigendom was, en werd, als eene misdaad beschouwd, strafbaar met ketting-arbeid.

De Javaansche bevolking van de Preanger Regentschappen wordt, volgens de staten van *T. S. Raffles*, geschat op 243,628 menschen, waarvan zich 209,125 met den landbouw bezig houden. Die landschappen hebben eene uitgestrektheid van 10002 vierkante mijlen: gevolgelijk is de bevolking 24½ op elke vierkante Engelsche statute mijl. In de Regentschappen van de Kadoe is de bevolking 238 en in het Regentschap Samarang 281. In de Vorsten-landen is de bevolking 147; alles op de vierkante mijl. Van die drie opgaven komt voor het middelbare getal 222: dit geslagen over de 10,000 mijlen, die de Regentschappen beslaan, zou aldaar, in die evenredigheid, eene bevolking moeten zijn van 2,200,000 menschen.

De statistieke tafelen van den jare 1820, 1821 geven een zeer aanzienlijk grooter aantal voor de bevolking, maar, vermits die aanzienlijke toeneming aan alle de Residentien gemeen is, zoo zal welligt, in de verhouding tot elkander, geene aanmerkelijke verandering gekomen zijn.

Veel meer, dan woorden in staat zijn het te doen, spreekt die daadzaak het vonnis uit over het

stel-

stelsel, dat in de Regentschappen staande gehouden is. Is die slavernij, die de menschheid schokt, geregtvaardigd, als men die bevolking onderworpen en gedwee kan houden? Heeft de winzucht de kracht, dat zij alles onderwerpt, en geen gehoor geeft aan de uitspraken van het verstand en de zedelijkheid? Is het raadzaam, dat die geweldige staat blijve voortduren, alleen omdat de Regering daarvan een inkomen ontvangt, dat zij, door geene andere middelen, zich weet te verschaffen? Het is wel een bloot sophisme, als de tegenwoordige Regering zich schuldeloos houdt van de waarde of onwaarde van het systema, omdat zij het niet ingesteld heeft en het slechts heeft laten voortduren. In hare aangenomen denkbeelden, zoude zij alleen zich schuldig kunnen maken en zich verantwoordelijk stellen, als zij, door dit af te schaffen, eene vermindering aan de inkomsten toebragt. Aan hare staatkunde is onafscheidelijk, dat zij geene vermeerdering van productie, noch inkomen denkbaar acht, dan door middel van vermeerdering van dwang: het is onvereenigbaar daarmede, dat zij zulks zoeke in middelen, die den Eikel zaait, om den krachtigen eikenboom te zien opgroeijen. Bezit en eigendom te behouden, is haar gezigt-einder.

Alle drangredenen, die uit beweegredenen ontstaan, waaraan een gebiedend vermogen toekomt, zouden verworpen worden, en geen gehoor verkrijgen. Die staatkunde, waartegen deze tegenwerpingen gerigt zijn, heeft geen zorg gehad an-

de-

dere ontwerpen uit te denken, waardoor zij de Peanger-Regentschappen vruchtbaarder kon maken, en in staat stellen tot meerder opbrengsten. Verre van die gedachte was het haar roem van die landschappen 100000 pikols koffij te trekken. Het was har hoogmoed en hare vreugde, dat zij die, onverschillig hoe, tot 140000 pikols had weten af te dwingen, en dat was al de voldoening, naar welke zij omzagen.

Uit wijsgeerige redeneringen, gevolgen af te leiden, kan het verstand, hetwelk zich daartegen verzet, koud laten; daadzaken spreken sterker, en brengen de tegenspraak tot zwijgen. Het beroep op de zoo even bijgebragte zal de overtuiging medebrengen, dat, wel verre, dat, door het bestaande systema, de rijkste inkomsten van die landschappen te trekken, hetzelve gestrekt heeft, meer dan door eenig ander middel geschieden kon, om de productie te verminderen; gevolglijk, dat het niet alleen een zedelijk, maar, in eene hooge mate, een staatkundig misdrijf is.

Het systema heeft door den zwaarsten druk het land ontvolkt: 24½ is aldaar de bevolking op de □ mijl, waarvan 69½ op een' geographischen graad gerekend worden. Er is slechts één residentschap, waar de bevolking geringer is, die van *Banijuwangi*, hetwelk bijna ontvolkt is, en niet meer, dan 7 persouen op de □ mijl heeft. *Grobogong* en *Passarouwan*, tellen, naar de opgave van *Raffles*, nog 2¼ inwoner tegen één in de regentschappen. Men moet zich van de Preanger land-

landschappen het denkbeeld vormen, dat zij van de andere gedeelten van *Java* volkomen afgescheiden zijn: dat er geen Europesche invloed op het volksbestuur gevonden wordt, en dat zij aan hunne Regenten zijn overgegeven, die, als Oostersche despooten, alvermogend handelen, met een buitensporig wangedrag; de Residenten bekommeren zich niet over het gedrag van den Regent, noch veel minder over den harden druk, dien het volk moet lijden, noch aan de opbrengsten, die hun afgedwongen worden, en de hooge Regering draagt geene kennis van de ware gesteldheid der zaken. Is het meer dan een penning van aanmoediging, dat hun vier rijksd. van 48 stuivers, voor de 225 ℔ koffij gegeven wordt? En die penning wordt hun door de regenten en hoofden, op allerlei wijze, verminderd en besnoeid. Zwaarder dan den aanbouw, gaat het volk gebukt onder den last, van zonder belooning de producten op een zeer verre afstand aan de magazijnen te moeten leveren. Naar het zuiderstrand, is het in dien staat, of nooit een Europeaan er den voet gezet had. Woeste berg-volken, die van aardwortelen op de bergen leven, worden niet gewonnen voor den landbouw. De Regent weet niets te verbeteren, noch landbouw aan te moedigen: het is nooit een zorg, die hem bezig houdt; daarentegen moet het volk de gronden van den Regent voor niet bebouwen, in groote troepen bij zijn jagt en visscherijen optrekken. De poelen door waterleidingen over het land te brengen, die uitgestrekte wildernissen, die hij voor zijn jagt en visscherij houdt,

houdt, in vruchtbare velden te verkeeren, daaraan denkt hij niet, maar wel om een talrijken stoet ledigloopers, in ongebondenheid, van nuttigen arbeid, en aan het huisgezin te onttrekken.

Uit dit ineengedrongen berigt blijkt, dat het Nederlandsche Gouvernement niets gedaan heeft voor deze landschappen, en dat dezelve ten eenemaal verwaarloosd zijn. Het kan niet, op grond van natuurlijke beletselen, verdedigd worden, dat het bergachtig land en het gebrek aan communicatien de oorzaken van dien jammerlijken staat zijn. Het laatste bestaat niet uit onoverwinnelijke beletselen, maar omdat niets in het werk gesteld is, om die middelen te vermenigvuldigen en gemakkelijker te maken, en dat het systema in die moeijelijkheid haar veiligheid stelt. Als de bevolking zich onder eene zoodanige orde van zaken gedwee en rustig gedraagt, zou het wel bewijzen voor de uitnemende zachtzinnigheid van het volk, bij hetwelk alle zielskracht door dwang en vernedering verstompd is; maar niet, dat er een bewijs in gelegen is, om dien aard van administratie, in zich zelf, goed te noemen, en dat er, op die wijze, uit die landschappen de vruchten verkregen zijn, die dezelve in staat zijn op te brengen.

Als, in de Regentschappen, de bevolking zoo gering is, in vergelijking met de andere landschappen van *Java*, zoo kan het niet, als eene toevalligheid, geacht worden. In elk der omstandigheden, die opgenoemd zijn, is eene oorzaak gelegen, die de toeneming van de bevolking verhin-

hindert. Het kan niet tegensproken worden, dat, met een tien- of twaalfmaal grootere bevolking, veel meer producten kunnen verkregen worden, dan thans geschiedt, en, als daarbij onder het oog gehouden wordt, dat de producten, die de Regentschappen leveren, de vruchten zijn van een' volksstaat en van opbrengsten, die de wijsgeerige staatkunde voor de allernadeeligste houdt, dan kan het oordeel niet in twijfel staan, dat niet bij een liberaal stelsel, dat alle hulpmiddelen in werking brengt, eene oneindig grootere massa producten uit de Regentschappen zou verkregen zijn. Men kan niet aan de ontvolking dezer landschappen denken, zonder getroffen te worden door het denkbeeld van den groote uitgestrekten heerlijken grond, die, bij gebrek van handen, woest blijft liggen.

De beide laatst overwogene maatregelen, dragen getuigen, dat het koloniale stelsel van 1818, door het vermogen, dat het systema van staatkundige slavernij behield, weinig geëerbiedigd was, en dat het de kracht niet had, de groote maatregelen van administratie voor te schrijven. Die afwijkingen namen toe: wij hebben het oog te slaan op maatregelen, die de artikelen 106 en 107 van het koloniaal charter ten onderste boven keerden; daarbij was het individueel landbezit de grondslag van de welvaart, het aanmoedigen en begunstigen van hetzelve de verbindende wet voor de Regering. In tegenstelling daarmede kwam men er voor uit, dat alle vervreemde landen, als domein, aan de Regering terug moest keeren, en daardoor

zou

zou de welvaart van *Java* bevestigd worden. Uit dat beginsel wierd de eerste aanval, in het begin van 1823, tegen *Soekaboemi*, een landbezit van particulieren, gerigt en uitgevoerd. De bijzonderheden dier beruchte gebeurtenis zijn verhaald in het 2de deel van *Crawfurd's Indische Archipel*, Voorberigt pag. 35. Dit landbezit was verkregen door openbaren verkoop, op voorwaarden van algemeene notorieteit, door de Engelsche Regering afgekondigd. Door dat de Nederlandsche Regering, bij de reintegratie, het vermogen had, de vervreemding van landen door het Engelsche tusschen-bestuur te niet te doen; en vermits zij zulks niet gedaan heeft, zoo is de koop, volgens de voorwaarden van dezelve, en het bezit, op de volkomenste wijze, bekrachtigd. Het dwangstelsel scheen, onder het charter van 1818, bedwongen, te zijn, en als te zieltoogen. Wij zien het hier in volle kracht hersteld: alle de grondslagen, die van de staatkundige slavernij omschreven zijn, zijn de beweegredenen voor dezen maatregel. De vruchten van den arbeid van het geheele volk zijn het eigendom, en gaan onmiddelijk aan de Regering over; alle tusschen beide komenden, die een deel aan die voordeelen zouden toekomen, benadeelen en verminderen het eigendom van de Regering. Derhalve kan geene industrie, noch eigendom geduld worden. Het kon hun niet baten, dat zij, gedurende hun landbezit, daarvan twee millioenen guldens aan de Regering opgebragt hadden. Het kon hun niet baten, dat zij aan de verpligte le-

ve-

vering van hun koffij onderworpen bleven, noch dat de Regering voor het vervolg over de prijsbepaling der koffij beschikken kon. De Regering was onverzadelijk; van den nietigen penning van aanmoediging af aan, dien de Javaan verkreeg, moest zij alles hebben; daaraan kwam een beslissend overwigt toe, boven alle de uitwerkselen, die door het particulier bezit in bestaan gebragt waren: zoo als de verbeterde volksstaat, de bron en welvaart van *Java*, de wonderbare voorspoed, dien de industrie geschapen had, en de uitbreiding van landbouw en vermeerdering van producten. Prakticale zeldzame kennis van den landbouw, zachtheid en wijsheid in beleid met de inlanders, gemeenzaamheid met hunne taal en zeden konden geene genade vinden, en wierden niet, als hoofdstoffen, geacht, voor den bloei en de welvaart der bezitting noodzakelijk.

Wij zien, in deze gebeurtenis, de worsteling van het dwangstelsel, met dat van eigendom en industrie. Voor de waarde der groote zaak, die dit vertoog bezield, is het van onvermijdelijke noodzakelijkheid, dat de voordeelen, die door dit particulier landbezit verkregen zijn, en de ongemeene industrie, die, gedurende dien tijd, op hetzelve ontwikkeld is, noch verduisterd, noch tegensproken kunnen worden. De navolgende facta's kunnen daarvan getuigen. In Januarij 1813, toen de landeigenaars het landgoed *Soekaboemie* verkregen, was aldaar de landbouw verwaarloosd, zoo dat het product van koffij geen vier duizend

pi-

pikols te boven ging. In het jaar 1823 zijn zij verpligt geworden het eigendom van *Soekaboemie* aan de Indische Regering af te staan voor *f* 800,000 Indisch, in weerwil dat zij beweerden, dat hun daarvoor *f* 300,000 meerder toekwam. De waarheid van deze hunne stelling wordt daardoor bevestigd, dat de onteigenden zich, in de jaren 1827 en 1828, bij requeste, hebben geaddresseerd, waarbij zij de verongelijking, die zij geleden hebben, aangetoond, en op grond daarvan, als een gunst gepetitioneerd hebben, weder in het bezit van *Soekaboemie* hersteld te worden, tegen voldoening van dezelfde koopprijs, die zij ontvangen hadden van *f* 800,000; en zulks, met onderwerping aan de verpligte levering, aan het Gouvernement, van het geheele koffij-product, tot prijzen, die met de afwisselingen van den marktprijs in zekeren verband staan. Bij deze aanbieding komt eene bijzondere opmerking toe aan de gewigtige veranderingen, die sedert hun verkoop, in 1823, op *Java* voorgevallen zijn, en die allen in het nadeel van de koopers, en van invloed op de waarde van het land zijn. Van dien aard is, dat de opstand die uitgebroken is, de veiligheid voor het gerust bezit, in de gevolgen, kan bedreigen. Dat de circulatie, het vertrouwen, en den handel, gewigtige schokken hebben ondergaan, waardoor de waarde van onroerende goederen, in eene hooge mate, zijn verminderd, en laatstelijk, maar wel ten principale, dat de koffijprijs, die, in 1823, nog op het hoogste standpunt

stond

stond, dien hij bereikt heeft, in het jaar 1727 en 1728, gedaald was tot op eene nietige waarde, waardoor de inkomsten van *Soekaboemie* eene allergewigtigste vermindering hadden geleden. Het vermelden dezer bijzonderheden moet de overtuiging geven van een groot voorbeeld van industrie te zijn, en daarbij komt eene ernstige opmerking toe, dat, in weerwil van alle de nadeelige omstandigheden, waarin hun aanbod tot koop verkeert, zij nog de bewustheid van hun vermogen hebben, dat zij in staat zijn, op *Soekaboemie*, eene grooter kracht van industrie te ontwikkelen, die hun rijke winsten belooft. Het Gouvernement, heeft in 1827, van dit land een inkomen van 14000 pikols koffij verkregen, en, alzoo de koffijboom eerst in het vierde jaar begint vrucht te geven, zijn het de vruchten van aanplantingen, die door de vorige eigenaars geschied zijn.

In het laatst van 1821, was, door de Indische Regering, een soortgelijke, als de evengemelde, maatregel ten uitvoer gebragt. Het was, ten opzigte van het land *Tjiemai* en *Oedjong Brom*, het eigendom van *H. A. van den Broeck*, Resident van *Krawang*. De drift, om deze landen weder onder het dwangstelsel te brengen, werkte dermate krachtig, dat, bij die onderhandeling, niets van eenen vrijwilligen afstand overbleef.

Deze gebeurtenissen getuigen van de staatkunde der Indische Regering in dien tijd; zij openden den weg tot *de Coup d'état*, die, in Mei 1823, de

de pachters en huurders van gronden in de Vorsten-landen overrompelde. Europeanen, Nederlanders, zoo wel als vreemden en Chineesen hadden, in het grondgebied van den Keizer van de Mataram, en van den Sultan van Djocjocarta, van Vorsten, Prinsen, en van de *Adiepattie*, landerijen in huur of pacht genomen, en hadden, op de landen, met een gelukkig gevolg, veel beloovende koffij-tuinen aangelegd sedert 1820 en 1821. Het besluit van Gouverneur in Rade, van 4 Mei 1823, statueerde, « dat alle contracten door per-« sonen, geene Javanen zijnde, met de Javaansche « Vorsten, de *Adiepattie*, en andere aangegaan « over huur of pacht van landerijen of dessa's, « niet langer, dan drie jaren, met een voorschot « van niet meer, dan zes maanden, mogen blijven « bestaan, mits die contracten bestaan hadden « voor 15 November, 1821.

« Dat, daarentegen, alle contracten, die voor een « langer termijn loopende zijn, of waarop een « grooter voorschot verstrekt is, vervallen zijn en « ophouden van kracht te wezen, voor of op « 31 Januarij, 1824, behoudens het regt der huur-« ders op de verhuurders tot teruggave der voor-« geschotene huurpenningen, en schadeloosstelling, « zoo als hun zullen toekomen.

« Van nu af aan zal het aan niemand, geen « Javaan zijnde, vrij zijn eenig land of *dessa*, ge-« legen in het grondgebied der Vorsten, of van « de *Adiepattie*, als eigenaar, huurder of pachter « te bezitten of daaruit inkomsten te trekken.

« In enkele gevallen kunnen verzoeken tot ad-
« missie in gemelde landen door de hooge Rege-
« ring worden geadmitteerd.

« Dat aan alle, geene Javanen zijnde, die na 31
« Januarij, 1824, in bezit of genot van eenige lan-
« den gevonden wierden, het verblijf dadelijk zal
« worden ontzegd, terwijl tegen anderen, niet op
« de plaats aanwezig, door het Gouvernement
« zoodanige maatregelen zullen worden genomen,
« als hetzelve zal meenen te behooren, met da-
« delijke vernietiging van de bestaande overeen-
« komsten, en onder verbeurd-verklaring, ten voor-
« deele der verhuurders, van alle de inkomsten en
« voordeelen, welke de gedachte personen, uit de
« gemelde overeenkomsten, nog zouden hebben
« kunnen trekken. »

Zoodanig is de summiere staat van eenen maatregel, die, zoo lang *Java* aan het gebied van *Nederland* onderworpen blijft, hoogst gewigtig zal geacht worden. Dezelve biedt twee groote gezigtspunten aan. De aard en de beginselen, die de maatregels kenmerken, en de gevolgen, die met dezelve in verband staan.

Al heel ligt zou men in de staatkunde van dien tijd, zoo als die in de twee laatstgemelde voorvallen gebleken is, de algeheele oplossing van dezen maatregel meenen te vinden. De argumenten, die door de Regering voorgedragen zijn, om den maatregel te verdedigen en te ondersteunen, zijn van dien aard, dat er geene scherpzinnigheid toe behoort, om een groot staatkundig voorne-

men

men in dezelve te vinden en het vermoeden van het verband tusschen het middel en de gevolgen, die het te weeg gebragt heeft, wordt daardoor bekrachtigd.

Aanmerkelijk veel oorspronkelijke stukken liggen ten grondslag, en stellen in staat tot eene breedvoerige overweging. De menigte van voorwerpen, die het voor den geest brengt, verdringt zich, en is zamengevlochten met geheel ons onderwerp, en daaruit ontstaat geene geringe verlegenheid tusschen het verlangen, om de zaak opzettelijk en in zijn geheel te behandelen, en die enge bepalingen, die aan een gedeelte van het onderwerp van dit vertoog toekomt.

De gemelde Wet van Mei, 1823, heeft het karakter van eene terugwerkende kracht, vermits het de contracten, in 1821 en vroeger gesloten, en de regten, die daaruit verkregen zijn, vernietigt.

De Hoofd-Inspecteur van Financien, *H. J. van de Graaf*, heeft, bij ampele memorie, deze zaak ontwikkeld, en dezelve is even beeedvoerig door den afgetreden Resident van Sourakarta en Resident van Djocjocarta, de Luitenant-Kolonel *Nahuys*, beantwoord.

Die terugwerkende kracht wordt door den Resident bewezen uit de vroegere vermelde 106 en en 107de artikels van het Charter, waarbij, in uitdrukkelijke bewoordingen, het bezit van huur en pacht, zonder uitzondering van plaats, wordt gewettigd, waardoor alle ingezetenen van *Java* een verkregen regt hebben. Het huren en pachten van

gronden, in de Vorsten-landen, is geene nieuwigheid, maar sedert lang in gebruik geweest. Bij het aanvaarden van zijne charge, als Resident, luidt zijne instructie, dat hij de zaken moest laten voortgaan in denzelfden staat, waarin hij die vond, ten zij expresselijk aan hem andere bevelen gegeven wierden, en, uit krachte van die zelfde instructie, zijn alle contracten, die met het zegel van den Javaanschen Rijks-Bestuurder voorzien waren, door hem geregistreerd, en hadden daardoor de sanctie van het Gouvernement verkregen. — De Gouverneur-Generaal en andere leden der hooge Regering hadden meermalen die aanplantingen en koffij-tuinen van particulieren gezien en goedgekeurd; zij waren nabij de groote wegen gelegen, aan een ieder kennelijk geweest. Deze krachtige argumenten konden wel opwegen, al hetgene daartegen door zijn' opvolger, en door den Inspecteur was bijgebragt. De geschillen, die tusschen huurder en verhuurder kunnen ontstaan, of de bezitters allen vermaarde landbouwers waren, zijn nietigheden, die bij eene hoofdzaak ongepast zijn. Even weinig admissibel, zijn alle de redeneringen, die uit het monopolie-stelsel ontleend zijn, en, al was het bewezen, dat, in die vroegere dagen, geene zoodanige verhuringen voor een langer termijn, dan drie jaren, geschied zijn, hier waren niet die vermolmde reglementen, maar hier was het Charter van 1818 in kracht: daar uit moest de afkeuring en het verbod afgeleid worden, dat van koffij-tuinen aan te leggen, welke alleen op grond van een lang-

langdurig bezit kunnen aangevangen worden. De Inspecteur ijvert niet minder, om het bezit van huur of pacht uit de oude tijden en niet uit het Charter af te leiden, hetwelk doch voor den eenigen grondslag gehouden moet worden.

Het is over bekend, dat het niet gedoogd werd, dat een particulier land-bezitter aanplantingen deed van producten, waarin de Comp. naar Europa handelde: zoo als koffij, peper-gewassen, die jaren vereischen, voor dat zij vruchten dragen. De Indische Magnaten hadden onderling zich met uitgestrekt land-bezit begiftigd, maar zij durfden zich niet veroorloven aldaar de winstgevende producten aan te bouwen. Van daar alleen, dat de ommelanden van *Batavia* tot aan dien tijd wildernissen gebleven zijn, en niettemin wordt de ellendige staat, waarin die landschappen bleven, aangevoerd, als een bewijs, dat particulier land-bezit geene voordeelige uitkomsten geeft.

Hieruit zou blijken, dat het onregtvaardige van de terugwerkende kracht der wet ontweken is, met de pogingen, om de contracten van onwaarde te verklaren, en als niet geschied te achten. Maar dit is wederstrijdig met het regt op restitutie van betaalde voorschotten, en schadevergoeding op den verhuurder, uit kracht van de contracten, verleend.

Een maatregel, die zoo belangrijk is, welke over het bezit en den eigendom van een zeer groot aantal ingezetenen oppermagtig beschikt, behoort in moreele waarde, geen blaam toe te komen.

De huurders en pachters van landen in deze land-

landstreken waren ter goede trouw. Hunne contracten waren, door middel van geregistreerd te zijn, door den Souverein gewettigd. De overtuiging van de wettigheid van dit bezit was algemeen en zoo wel gevestigd bij de schroomvallige kapitalisten, dat het zonder moeijelijkheid was, onder verband van de vruchten, de kapitalen, die zij voor hunne ondernemingen behoefden, op te nemen. Zij aarzelden niet hunne kapitalen uit te schieten en koffij aan te planten, waartoe, vier jaren lang, kosten moesten besteed worden, voor en al eer zij eenige vruchten konden trekken.

De verhuurders hadden, bij dezen maatregel, niet minder in hunne belangen te lijden. Zij trokken inkomsten van landen, die woest waren gebleven, en zij bedongen veel meer pacht en huur, dan de Javanen, buiten Europeschen invloed, bewilligden. Hun regt tot die verhuring kon niet in twijfel getrokken worden; nogtans zagen zij zich, op eenmaal, beroofd van aanzienlijke inkomsten.

De wederzijdsche regten en pligten wierden vernietigd door magt; de Regering heeft niet verdedigd, dat zij zulks in haar regt vermogt te doen. De ongelukkige planters wierden geruineerd, en uit hunne welvaart onverhoeds in armoede gedompeld. Tot vermeerdering van hun leed, wierden zij uit huis en bezitting verstoten, op het oogenblik, wanneer zij de eerste vruchten van hunnen arbeid zouden hebben kunnen trekken. Voor het Gouvernement, dat hun verdreef, waren de vruchten gerijpt, van eene onderneming, waarvan zij de

ge-

gevaren van mislukking, de moeijelijkheden en alle de kosten gedragen hadden.

De ontroering, die door dezen slag bij Europeer en Javaan algemeen was, laat zich niet beschrijven. Zij bragt den geweldigsten schok te weeg, en wet en regt, bezit, eigendom en welvaart waren zonder berscherming.

Bestond er een groot gevaar, of een overheerschend kwaad, moest dan al, dat te eerbiedigen is, opgeofferd worden voor het algemeene welzijn? Waren er geene hulpmiddelen, die het vermeende onheil konden beteugelen en matigen? Was het gebiedend de bijl aan den stam van den krachtigen boom te leggen, en een geneesmiddel te kiezen, dat veel erger, dan het kwaad was, dat men voorgaf te keer te gaan?

Door het Gouvernement is een bijzondere nadruk gelegd op de onderstelling en de vrees, die er bestond, dat het meerendeel der pachters en huurders, in de Vorstenlanden, vreemdelingen waren, en wel zoodanige, die aldaar uitgestrekte landen bezaten, en, door hunne nabijheid bij de Hoven, eenen gevaarlijken invloed aldaar konden verkrijgen, en, ingevalle van een eventuelen oorlog, hetzij met de inlandsche Vorsten, of met eene Europesche Mogendheid, hoogst gevaarlijk zouden zijn.

Aan deze consideratien voegden zij nog die, dat de Javanen door de Europeers onderdrukt werden.

De afgetreden Resident, door de Regering gereque-

quireerd zijnde, op het eerste punt te dienen van berigt, heeft daarop rapport gedaan.

De landen, door den Vorst, de Rijksgrooten, Regenten en mindere Hoofden, aan Europeanen en Chineesen in huur gegeven, bestaan zoo wel in Tagallanden als in Sawahvelden. In de, verre van de hoofdplaats verwijderde, districten, zoo als in de Banjoemaas en in de oosthoek in den Montjonegorosche regentschappen vindt men zelden andere, als Chineesen. De registers van den Resident hebben doen blijken, dat in het Solosche van een en dertig christen-huisgezinnen, meer dan twee derde huurders zijn, op *Java* geboren of Nederlanders, sedert lang te Souracarta wonende. Onder deze waren er slechts drie van een vreemden landaard: daaronder een Schotsman *Shaud*, die, in zijne onderneming, door het Gouvernement ondersteund is met *f* 14,000. Dat de registers van Djocjo dezelfde gesteldheid getuigen van *Thomson*, een Schot, die indigo fabriceerde: behalve dat, nog twee Franschen. Hij, Resident, oordeelde, dat, behalve de namen, die op de registers voorkomen, er misschien drie of vier vreemdelingen, hier op *Java* gevestigd, deelgenooten in deze verhuringen kunnen zijn. Hiermede zou dit punt als geheel ter zijde kunnen gesteld worden.

Alzoo bewezen is, dat er zeer weinige vreemden, althans zeer weinig Engelschen, zich, als huurders of pachters, in de Vorstenlanden hebben ter nedergezet; zoo komen daardoor te vervallen alle

de

de schrikbeelden, die, in gevalle van oorlog, uit het verblijf aldaar van de zoodanigen te duchten zijn. Het zou dus nutteloos zijn, zich bij de voor- of nadeelen van eenen zoodanigen staat van zaken op te houden. Het oordeel van den Luitenant Kolonel prijst zich bijzonder aan. Hij beweert, dat eene weldadige en beschermende Regering, welke de grondslag is van de welvaart, die den individu opbouwt, de hechtste gronden zijn, die hem tot een' getrouwen onderdaan maken: dat hij, door een ander gedrag, alles in de waagschaal stelt, zonder voordeelen, die hem daartoe kunnen bewegen. Hij staafde dit gevoelen door eenige voorbeelden van vreemde planters, die, bij het ontstaan van gevaar, dadelijk ter hulp gesneld zijn, zoo als nog door *Boutet* geschied was, die, na dat hij in het harde lot gedeeld had, van uit zijn bezit verbannen te zijn, bij het uitbarsten van den opstand, den Generaal *de Cock*, met vier honderd man, die hij gewapend had, ter hulp gesneld was.

Het is zoo, dat op het landbezit van *Bouwens*, 15 mijlen van *Djocjo* gelegen, verschrikkelijke gewelddadigheden zijn gepleegd. De Resident heeft, bij geschrifte, aan de hooge Regering aangetoond, dat dit onvermijdelijke gevolgen waren van Emissarissen, in de landen rondgezonden, om te verspreiden, dat de Europeers aan de bescherming van het Gouvernement onttrokken, en dat zij gevaarlijke en verderfelijke menschen waren. Dit voorval, aan die natuurlijke oorzaken te wijten,

is

is dus zelfs geene uitzondering op die reeks van voorbeelden, die hierop zullen volgen. Op Bedojo waren ook, in vroegeren tijd, misdaden gepleegd. Zoo lang het land onder particulier bezit geweest had, was niemand beledigd. Zoo getuigt de Resident, was het buitenzorgsche, Krawang, en het Bantamsche, dat holen van moord en roof geweest waren, in vreedzame en bloeijende landen verkeerd. Zoo was Indramayo, Tjassim, Pamanoekan, waar nog, in 1818, oproer en gisting was, door de Europesche planters de veiligheid en rust verzekerd.

In de aaneenschakeling der redenering, wordt de aandacht bepaald op eenige, naauw aan een verbonden, omstandigheden, die te bewijzen zijn: zoo als, dat het Europeesch landbezit, in de Vorstenlanden, den Javaan niet onderdrukt heeft, maar dat daardoor welvaart verspreid is: dat het volk in zeden verbeterd, en de heerschende loomheid in werkzaamheid verkeerd is, dat het verre van de rust en veiligheid te verstooren, die gevestigd en tot stand gebragt heeft, waar alles wanorde was: dat de beschuldiging, dat pachters en huurders niet werkzaam zijn, geheel ten onregte is: dat de voortgangen van industrie en landbouw, onder het particulier bezit, verbazend groot zijn: dat vele woeste gronden onder den ploeg gebragt zijn; dat de resultaten van den landbouw onder het particulier bezit, die van het dwangstelsel en van het landelijk stelsel, zeer verre overtreffen. Alle deze hoofdzaken zijn van

de

de Vorstenlanden te bewijzen; daartoe zullen meest al de rapporten dienen, die door de planters aan den Resident zijn ingediend. Het zal geene verwarring geven, dat die verschillende objecten, tot één gemaakt en vermeld worden, zoo als zij voorkomen. Deze behandeling, regtstreeks gerigt op de zaak van bezit in de Vorstenlanden, heeft het grootste gewigt op het algemeene onderwerp van dit vertoog; daarin is zoo veel kracht en waarde gelegen, dat het toegeven in breedvoerigheid geene verantwoording zal behoeven.

De Resident getuigt, in 1822, dat, in de Gouvernements-districten van *Oenarang*, *Anbaranwa*, *Salatiga* en *Boejolalie*, uitnemend voor koffijaanbouw geschikt, met eene bevolking van 100000, waarvan 20000 landbouwende huisvaders, en 4000 daglooners, en nabij *Samarang* gelegen, sedert vier jaren, waren aangeplant 800000 koffijboomen, welke, met die sedert 1808 geplant, te zamen bedragen 1,400000 boomen. Aldus had ieder landbouwer met zijne familie, in veertien jaren, jaarlijks niet meer, dan vijf boomen, geplant.

In drie, onder Souracarta gelegene plantaadjen, Assinam, Ampel, en te Melambong, met schaarsche bevolking van 1500 huisgezinnen, zijn, in twee jaren, 1,400000 koffijboomen opgekomen, door den arbeid van 20000 daglooners. Als men die krachtoefening toepast op de voorafgemelde Gouvernements-landen, zoo had aldaar, in dien tijd, 28 millioen koffijboomen moeten aangeplant zijn, en dat had, onder die Gouvernements-administratie, niet

niet zonder grooten dwang en niet dan ten koste van de rijst-cultuur kunnen geschieden.

De landbouw houdt eene groote hoevéelheid daglooners aan het werk, die anders, door armoede, zich aan euveldaden overgeven. Groot is derhalve de invloed op de zeden, en daardoor op de toeneming der bevolking. De uitgebreide koffij-aanplanting maakt die der rijst noodzakelijk. De waarde der landen zullen, in weinigen tijd, voor den huurder, drievoudig toenemen. De landbezitters geven vee en gereedschap aan den Javaan. Landen worden ontgonnen; het gebruik van Europeschen invoer neemt toe.

Bij groote aanplantingen van Gouvernementswege, wordt niet zelden verloop van volk bespeurd. In diezelfde werkzaamheden, door particulieren ondernomen, heeft eene directe aanwinst van volk ten gevolge. De ondervinding bevestigt, dat alle publieke administratie, vooral in koloniën, tot eenig minder of meerder zedelijk bederf leidt, waartoe de misbruiken der ambtenaars zoo vele aanleiding plegen te geven.

P. H. de la Brithonière berigt, uit Salatiga, aan den Resident, dat de rijstvelden behoorlijk verdeeld zijn: dat de hooggelegene en braakliggende geheel aan het volk afgestaan zijn, met voorschot van het zaaikoren, en geld voor de onkosten, en, al hetgene zij te koop aanbieden, wordt hun betaald. Vrijwillig komen zij in de koffij-tuinen en aan de wegen dienst doen, waarvoor ieder vijf stuivers 's daags geniet, en verschei-

scheiden hunner, die meer dan andere werken, hadden 7 tot 10 stuivers daags. Ten bewijze, dat het volk welvaart heeft, zijn velen der te voren weggeloopene personen weder terug gekeerd, en hebben de braakliggende rijstvelden bebouwd.

Versteeg, van Souracarta, berigt, dat zijne landen Bakalan, Simpoe en Djamtiau, het vruchtbaarste land, maar zeer weinig bevolkt was, en woest was blijven liggen. Bij zijne komst waren, op 1600 morgen, 200 inwoners, zonder buffels en gereedschappen. Er wierd voor de behoefte van die weinige menschen geen rijst genoeg gebouwd, zoo dat men, voor zaaikoren en gereedschappen, dikwijls van naburen afhankelijk was. Hij voorzag hen van alles; daardoor ging men met moed aan het werk.

Zeven waterleidingen heeft hij hersteld met vele kosten, die hij alleen voor zijne rekening genomen had, *en* alles is door dagiooners geschied. Op een ander district heeft hij, met goed gevolg, de tabakplanting ondernomen. *Bakalan* heeft twee koffij-tuinen: de helft der boomen zijn bijna twee jaren oud: die 1000000 boomen zijn alle door de dagiooners aangelegd, waarvan, door goede behandeling, zich velen op zijn land hebben ter nedergezet.

D'Abo berigt, van Djocjocarta, het volgende: « De gemeene man die van zijne inlandsche Hoofden niets verkrijgt, heb ik van vee en van alle gereedschappen voorzien. Door de verwoesting van den brandenden berg, in December, 1822, is

op

op Bedojo al het te veld staande vernield. Ik heb ook toen den inwoners alle bijstand geboden. Aan de ontginners van landen heb ik drie jaren vrijstelling aan alle opbrengsten toegestaan, en nog daarenboven bijstand aan vee en gereedschap gegeven. Daardoor zijn die landen in een' vruchtbaren streek verkeerd van 1½ palen breed, 2 a 3 palen lang, dat te voren een ondoorkomelijke wildernis was. Behalve dat op Bedojo de waterleidingen voor de rijstvelden met groote kosten hersteld zijn, zoo heb ik op een' grond, die uit wildernissen bestond, 100000 koffij-boomen aangeplant. Het gevolg van dat alle is geweest, eene toenemende bevolking, in veiligheid en rust, te vestigen, in plaats waar te voren, bij wildernissen, roovers en slecht volk zich ophielden. De opgezetenen zijn te vreden en arbeidzaam. Met de zeer vermeerderde opbrengst der rijstvelden is ook de bevolking toegenomen.

Gezamenlijk met *Versteeg* berigt *C. Nolten* van Samarang: dat hij, in September 1821, die landen aanvaard heeft, die aan den Keizer toebehooren: zijnde Sampoe, Bakalang en Jamboan: dat de bevolking op 500 versmolten was, die zoo armoedig waren, dat zij met hun alle geen 250 ℔ rijst bezaten. De waterleidingen waren in geen 16 jaren bruikbaar geweest: die zijn onder mijne directie hersteld. « Wij zagen in het eerste jaar reeds vruchten van vlijt, en hadden bij het volk vertrouwen op onze goede inzigten met hen. Den tijd, dien zij van den rijstbouw overhadden, namen wij hen in huur,

voor

voor aanbouw van koffij en tabak, en, in den tijd van binnen de twee jaren, zijn daarvan de schoonste plantaadjen geworden. Wij hebben, in dien tijd, bruggen en wegen aangelegd, daar die niet waren, waar nooit een Europeaan den voet had gezet. Wij hebben ook een passer aangelegd, met vrijstelling van pacht; en, zeer zorgvuldig, alle knevelarijen geweerd. Elk, die wilde arbeiden voorzagen wij van al hetgene hij daartoe noodig had, en de werkeloosheid wierd krachtdadig geweerd: de inwoning in de dessa's wierd alleen vergund aan hen, die landbouwen wilden. De anderen konden, in de koffij- en tabaksgronden, tegen daaglijksche betaling arbeiden. De Padie-oogst, van 100 hamatten, is reeds op 700 hamatten gebragt, en de ingezetenen zijn met ons doen en laten, volkomen te vreden. »

Francisco Deux berigt uit Souracarta: « Toen de landen, door hun in pacht bezeten, onder Javaansche hoofden waren, moesten zij pachtgelden opbrengen, en zij waren tot zware diensten verpligt; dien druk had hij verligt, en landbouw en bevolking vermeerderd: het volk had, in goede jaren, de helft: bij nadeeligen oogst maakte hij eene redelijke schikking. Door hunnen arbeid aan de aanplanting van 100000 koffij-boomen, ontvangen zij behoorlijke betaling en onderhoud. Ook de Dessa's volken zijn aanmerkelijk vermenigvuldigd, en betuigen allen, eene volkomen voldoening over onze administratie. »

Bouwens van der Booijen heeft, op Batadan, het

het volk bevrijd van alle kleine belastingen, die zij voorheen aan hun Javaansch Hoofd opbragten, en hun de klappers en de vruchten van hunne dessa's geschonken: ook heeft hij alle knevelarijen ten sterkste tegengegaan. De rijstvelden wierden terstond weer beplant, zoo dat er drie, zoo geen vier gewassen in de twee jaren waren. Vele bosschen en woeste streken zijn in koffij-tuinen veranderd, en daardoor vele ledige handen aan de kost geholpen. Zoo lang hij in het bezit der landen was geweest, is er geen schijn van een rooverbende geweest, zoo dat de Javaan geruster en onbevreesd voortleeft.

De *Loeroh Soeto Joedo*, van de Dessa Bakalan en de overige Loerohs van de andere Dessa's, die aan hen ondergeschikt zijn, verklaren voor de waarheid, dat zij vele weldaden van de Heeren *Nolten* te Samarang en *Versteeg*, wonende te Souracarta genoten hebben: dat zij, gedurende hun bezit, het volk geene de minste overlast gedaan, en, al hetgene zij verlangden, behoorlijk betaald hebben: dat zij geene diensten van den gemeenen man onbetaald gelaten hebben.

J. Jacobs zegt wegens de landen Masmong, Lemmoes, Jambos: « Bij mijne komst alhier vond ik den rijstbouw in diep verval, zoo dat er zelf geene buffels te vinden waren. Daarin voorzien hebbende, moest ik hen nog dikwerf aan het zaaikoren helpen: de waterleidingen heb ik met gehuurd volk doen herstellen, en met veel moeite

twee

twee nieuwe aangelegd. Op suiker- en koffij-culture heb ik mij hoofdzakelijk toegelegt; waaruit vele armen zoo wel van mijn land, als van de omliggende dorpen, in de twee laatste jaren, hun onderhoud hebben gevonden. Het meest afdoende bewijs voor mijne behandeling van den Inlander is, dat, gedurende mijn bezit, de bevolking meer, dan een derde gedeelte, is toegenomen.

T. M. Ruijmi, op het landgoed Timpoeran, vond aldaar vijf waterleidingen onbruikbaar, die hij met daglooners aan wie hij daags 3¾ stuiver betaalde, deed herstellen. Er waren geene buffels genoeg om de helft der rijstvelden te bebouwen, zoodat ik 150 stuks, ten mijnen kosten, heb doen aankoopen en onder het volk verdeeld, zonder eenige vergoeding. Voor hunne gereedschappen heb ik eene smederij aangelegd. Mijne inkomsten zijn de helft van de Padie, zonder van de andere vruchten iets te vorderen. Ik voorzie hun van padie beneden den marktprijs, waardoor zij het hunne voordeelig verkoopen. Zij betalen mij van tijd tot tijd. Ten blijke, dat zij daarmede voordeel doen, zijn zij mij op die wijze dikwijls van 300 tot 800 spaansche matten schuldig. Mijne koffij-tuinen heb ik tot 250,000 boomen gebragt, waarvan de planten, de dadap, en de stekken door mij betaald zijn. Den dagglooner geniet 3¾ stuiver: daarenboven nog het gebruik van mijn vee, en van mijne gereedschappen.

Het inlandsche Hoofd, dat, door mijn huur, van zijn post was vervallen, heb ik het inkomen van

twee jonken rijstland gegeven: een ander Hoofd heb ik met geld geassisteerd, tot dat hij weder aan een bestaan kwam.

Ten tijde, dat mijn volk gedwongen was aan den grooten weg, die mijn land doorsnijdt, te werken, heb ik elk, die zich naar het werk begaf, een bos paddij gegeven, wegende 12 a 15 katjes. »

Betrekkelijk het land *Ampel*, getuigt *J. H. Dezentje :* « de inwoners bestonden uit 740 huisgezinnen, aan welke ik buffels heb doen uitdeelen: vier Negorijen, die ik onbewoond vond, zijn, door het uitgeven van gronden voor niet, rijkelijk bevolkt. Voorts heb ik 12 nieuwe dorpen opgerigt, en voor de inwoners, meer dan 400 huizen, gekocht, zoodat het getal huisgezinnen reeds 1200 bedraagt.

De alhier aangeplantte 650000 koffij-boomen zijn, met een ongeloofelijken arbeid, op te voren nooit bewerkte gronden, door daglooners tot 12 en 13 duiten daags, in de grond gebragt. Dit volk heb ik met huisvesting voorzien. Met den tijd kwam het dagelijks, soms wel 2000 te gelijk, zich tot het werk aanbieden. Hierdoor heb ik eene andere inrigting kunnen maken en het loon bepaald naar den arbeid, die verrigt wierd. Zij genieten nu 15 tot 45 duiten daags. Dit geeft het volk meer lust tot werk, zoo dat zij, om te meer te kunnen verdienen, dikwijls bij maanlicht komen werken, of zij zijn des morgens ten 4 of 5 uren reeds op het werk. Ik heb het voordeel, dat ik thans met 400 meerder werk gedaan krijg, dan te voren met 1500, ja met 2000 koppen.

Aan

Aan de verbetering van den grooten weg en het herstel van zes zware bruggen, heb ik *f* 8000 uitgeschoten, op de verzekering van restitutie door den Soloschen Rijks-bestuurder, die dit echter vergeten heeft. De kosten van het feest *Sedikat*, hetwelk het volk bekostigen moest, daarvan heb ik het ontslagen en die op mij genomen. »

H. Thomson, te Rodjowinangoon. — « Hoe is het mogelijk », zegt hij, « dat er nog menschen, die eenige kennis van *Java* hebben, gevonden worden, die durven beweeren, of kunnen twijfelen, dat de voordeelen van het behoorlijk bestuur van bekwame en werkzame Europeanen niet verre overtreffen de loome en luije wijze der Javanen onder het Gouvernement.

Ik heb den landbouw bij mij door waterleidingen aan te leggen, niet kunnen uitbreiden. Het is alles Sawa-land: overal wel van water voorzien, maar ik heb die, ten mijnen kosten, goed onderhouden. Toen ik, in 1818, het land pachtte, was het volk slecht gekleed, slecht gehuisvest, en zij hadden naauwlijks vee genoeg. Een ieder, die thans op mijne dessa's komt, zal de bevolking verdubbeld vinden, goede sufficiente huizen, waar te voren ellendige hutten stonden: het volk is fatsoenlijk gekleed: De meeste bakals hebben zilveren ook wel gouden scheden voor de *Kriss*: vrouwen en kinderen zijn wel te vreden, en zij begeeren niets meer, dan de voortduring van hunnen tegenwoordigen staat. »

« Ik kan nog bevestigen, dat een mijner naburen,

ren, een Europeaan, genaamd *Lammers*, pachter van een *dessa* is, houdende drie jonken Sawah, en een groote streek Tagal landen, die naauwlijks iets voortbragten; door middel van eene waterleiding van vijf mijlen, waardoor hij het water op de Tagal landen bragt en die tot Sawa's schiep, heeft hij nu een product van dertien jonks, in plaats van drie jonks, die er te voren waren. »

J. D. Boutet, in het jaar 1818 op *Java* gekomen, vond, in de provincien der inboorlingen, verscheiden Europeanen gevestigd. Met een' derzelven, die een koffij-plantaadje bezat, associeerde hij zich, hij deed zulks met kennis en toestemming van het Gouvernement. Door den aldaar wonenden Resident zijn de contracten geregistreerd. Nooit zijn er klachten tegen hun voortgebragt. Hij heeft den Javaan zijn land niet ontnomen, maar landen beplant, die, sedert eeuwen, onbebouwd hadden gelegen. Ieder had zijne rijst-velden vermeerderd. Hij had de zijne verdubbeld. Aan alle zijden op zijn grond ontstonden nieuwe dorpen. Door zeer aanzienlijke kosten had hij zijn bezit in den bloeijendste staat gebragt. Vele leden der hooge Regering waren daarvan oog getuigen geweest. 400,000 koffij-boomen in volle opbrengst waren daarvan het gevolg: hij verkreeg daarvan een jaarlijks product van 4000 pikols koffij.

Willem Cotis, uit *Salatiga*, getuigt, dat hij, in vijf dagen, met 1083 daglooners, die hem 71 spaansche matten gekost hebben, 82995 koffij-boomen heeft doen wieden en zuiveren, en, vermits zulks

in

in den druksten en moeijelijksten tijd der aanplanting, niet meer, dan om den 45ste dag behoeft te geschieden, zoo is een man in staat, 3442 koffijboomen behoorlijk waar te nemen. Door de eenvoudigste verdeeling van arbeid wordt dit voordeel verkregen. Indien dit over de geheele bevolking van *Java* gemeen was, hoe wijd verschillend zou dan het product niet zijn, bij hetgene thans verkregen wordt? de bevolking zou dan met rassche schreden toe nemen, en de lang gewenschte verbeteringen zouden verkregen worden.

Een rapport aan den Commissaris-Generaal, te vinden in de Bataviasche Courant van 28 Augustus laatstleden n.° 103, geeft gelijksoortige daadzaken van een merkwaardigen aard.

De Chinees *Ong Sioko*, is, voor omtrent vijf jaren geleden, door aankoop eigenaar geworden van het land Tjieledoek waarvan het contingent in Paddie slechts 13 Tjain van 4000 ℔ ieder bedroeg. Hij is in staat gesteld de onderhorige landbouwers aan te moedigen tot het bebouwen hunner velden, die nu, jaarlijks, twee gewassen kunnen oogsten, waardoor hij zijn contingent tot op 80 Tjain 's jaars gebragt heeft. Het volk is daarbij arbeidzaam en vlijtig geworden. Een bejaard Javaan had, met zijn huisgezin, te zamen 14 personen, voor het bedrag en het vervoeren van het Indigo gewas naar de fabriek *f* 100 ontvangen; voor het vervoeren van de 2de en 3de snijdsels zou hij nog (580) karren vrachten verdienen, die hem *f* 1400 zouden opbrengen. Zij zijn zoo arbeidzaam en te

vre-

vreden, dat die huisgezinnen van den morgen tot den avond te velde zijn. Nadat het volk aan den arbeid gewoon is, wordt het vlijtig en arbeidzaam: de woningen worden hersteld, en het is in het bezit van een aantal genietingen, waarvan het te voren zelf geen denkbeeld had.

Ong Sioko begon zijne Indigo makerij in Mei 1827. Zijne gronden waren wildernissen. Hij heeft thans drie stel pannen gebouwd. Twee zware dijken van 220 voeten lang, 25 voeten hoog, en hij heeft een kanaal gegraven van ééne paal lengte, en 1½ paal in het vierkant met Indigo beplant: hij heeft alreeds 12,000 ℔ goede soort Indigo gemaakt. Hij heeft 60 tuinen van 60 roeden vierkant in cultivatie: voor den arbeid en het vervoeren ontvangt het volk 2½ per karre vracht van 1200 ℔.

Ong Sioko is, door nieuwe inkoopen, in staat gesteld, zijn landbouw, dit jaar, tot het dubbele uit te strekken van hetgene het geweest is.

Deze daadzaken zullen vermoedelijk wel belangstelling opwekken, en het oordeel bevestigen, dat daarin geene reden ontdekt wordt voor het harde lot, dat die menschen hebben ondergaan. Wat de schadeloosstelling betreft, die aan hen toegezegd is, vermits deze zaak aan eene andere plaats behoort, zij het genoeg hierbij aan te merken, dat geene schadeloosstelling zoo ruim zou kunnen gesteld worden, die billijk te achten is; geene voldoening van voorschotten, geene terugbetaling van te koste gelegde gelden, komen in vergelij-

king,

king, bij het genot der vruchten van hunne gevaren en arbeid, die hun ontrukt worden op den tijd, dat zij die vruchten zouden beginnen te genieten.

Ten aanzien van de finantiele belangen van de Indische Regering, komt aan dezen gewigtigen maatregel opmerking toe. Het was eene bekende zaak in 1821, dat de inkomsten welke het Nederlandsch Gouvernement uit de Vorsten-landen trekt, sedert vijf jaren, meer dan verdubbeld waren geworden, zonder dat de administratie-kosten toegenomen zijn. De afgetredene Resident, die zoo bevoegd was de zaak op juiste kennis van zaken te beoordeelen, bevestigt op de stelligste wijze, dat binnen weinige jaren de Vorsten-landen een product van vijf en twintig millioenen ponden koffij zouden opleveren: dat het product van *Java* en het kapitaal van den handel met drie tot vijf millioenen guldens zou verrijken, een kapitaal, waaruit de Indische Regering, op menigerlei wijzen, inkomsten vermogt te trekken.

Dezelfde onderwerpen komen, in de geheele behandeling der zaak, menigmaal voor. Van dien aard zijn de tegenwerpingen, die hier bepaaldelijk tegen colonisatie voorgedragen worden. Daaraan komt, in de laatste afdeeling, of het Besluit, eene meer breedvoerige beschouwing toe, en het is daarom verkieselijker, die argumenten hier voorbij te gaan.

Men is, namelijk, gewoon tegen te werpen, dat, naarmate de koffij-planting in de Vorsten-landen uitgebreid wordt, dezelve daardoor over geheel

Java

Java zal verminderen: dat de vermeerdering van product den prijs van de overige koffij van *Java* moet doen dalen. Deze zijn argumenten, waaraan de staatkundige geene opmerking geeft. Maar de echte staatkundige slavernij komt stoutmoedig te voorschijn in de volgende redenering. De 25 millioen ponden, die in de Vorsten-landen geproduceerd zullen worden, waardeerende op zes millioen guldens, als de Regering, hetzij door tolpoorten of op andere wijze daarvan heftc 1½ millioen, zoo zouden tusschen huurder en verhuurder 4½ millioen genoten worden. Welk eene verkwisting van inkomsten, die aan het Gouvernement toebehooren! Men vreest zelf, dat de 1½ millioenen, die aan het Gouvernement zouden toekomen, door perceptiekosten, zouden verslonden worden. Behalve dat ons vertoog in zijn geheel tegen dat systema gerigt is, zou er min of meer een gaping bespeurd worden in het consequente der argumenten van den Inspecteur-Generaal. De gronden, op welke die schat van koffij is voortgebragt, waren woest: zij zouden onbebouwd gebleven zijn, en geene opbrengsten aan de Regering gegeven hebben. De Europeer komt er, om schatten voort te brengen, mits voor zijn eigen genot. Verdrijft men de Europeers, dan vernietigt men te zelfde tijd de productie; het toeeigenen der producten, doet de productive kracht vergaan.

In den geest van de staatkunde van de Regering, had men kunnen verhinderen, dat, na het uiteinde van den termijn der contracten, dezelve

niet

niet verlengd hadden kunnen worden, en men had kunnen verbieden, dat voortaan geen Europeaan tot bezit van huur of pacht in de Vorstenlanden toegelaten wierd; deze en soortgelijke maatregelen, zouden in evenredigheid met het voorgewende doel geweest zijn. Als deze maatregel middelen te baat neemt, waartoe in het overzigt van de gesteldheid der zaak generlei aanleiding gevonden is, dan wordt het vermoeden opgewekt, dat daar onder staatkundige inzigten verborgen leggen, en dat vermoeden wordt bevestigd, als de vreemdste, en de strijdenste zaken, tot argumenten, gebruikt worden, ter regtvaardiging en ondersteuning van hetzelve.

De magt van den Keizer en Sultan is zoodanig dienstbaar en ondergeschikt aan de Nederlandsche Regering, dat zij beiden het vermogen niet hadden, aan Europeanen gronden in huur of pacht af te staan. Met vermijding van alle diepzinnige twistredenen wegens de verhouding der magt van de Inlandsche Vorsten, hetzij men hen als vasallen, leenpligtigen, of hun bezit tot het *jus utile* beperkt zoo lang er de zwakste schaduw van regt of bezit overblijve, kan het vermogen niet betwist worden van door verhuur of verpachting aan den bruiker dezelve te mogen uitgeven: dat zulks geschied is alleen aan personen door den vertegenwoordiger van het Nederlands Gouvernement gesanctioneerd, en die als onder zijn oog zich bevonden.

Vervolgens ziet men, in die verhuur, het mid-

del om de Vorsten te verrijken. In eene andere onderstelling, dreigt het de Vorsten armoedig te maken. En het verklaart zich hartroerend, over de ongelegenheid, waarin het Regenten en Grooten somtijds zou kunnen brengen. Het is noodlottig voor Europesche planters en huurders, van die zoo veel omvattende menschlievendheid uitgesloten te zijn!

Eene schrandere en krachtige staatkunde, daalt niet tot zoo weifelende argumenten, noch gebruikt geene zoo zwakke middelen, als in het verdrijven der Europeanen op ingebeelde zwarigheden, gelegen is. Het behoeft niet ontveinsd te worden, dat de staatkunde vordert, dat de magt van de Inlandsche Vorsten ondermijnd worde, om die te doen instorten. Maar middelen die eene verachtelijke zwakheid verraden, en zoo onvoorzigtig gekozen zijn, dat zij, in plaats van te treffen, den vijand wapenen, zijn door de gevaren, die daardoor ontstaan, wel te regt onstaatkundig te noemen.

Als de kracht ontbreekt om stoutmoedig, en met de wapenen in de hand, den vijand ten onder te brengen, dan is er groote waarde te stellen in middelen, die langzaam, met den tijd, maar zeker werken. Van dien aard was het verblijf en de landbouw van Europeanen in de Vorsten-landen te achten; op de krachtigste wijze wierd daardoor de magt der Vorsten verzwakt, en de moreele invloed van ons Gouvernement versterkt. Het was dus, in eene dubbele rede, voordelig. Zoo velen hunner onderdanen, als zich wijd en zijd

bij-

bij de Europeers aan den landbouw begaven, waren voor der Vorsten magt verloren. Zij ontrokken zich niet alleen aan de magt, maar zij verlieten hunne loome en luije levenswijze door krachtige aandrift tot werkzaamheid, en, in plaats van armoede en gebrek, verzekerden zij zich een levensonderhoud. De mishandeling en kruipende onderwerping en vernedering voor hunne Hoofden, was in een redelijke overeenkomst veranderd. Die voordeelen waren zoo onberekenbaar groot, dat, zoo lang die staat voortduurde, zij den sterksten tegenzin moesten gevoelen om tot hunnen vorigen staat terug te keeren. Zij namen andere zeden aan, en mogten waarlijk aangemerkt worden als gewonnen onderdanen van het Nederlandsch Gouvernement, aan wiens behoud hun welvaart gehecht was, wiens verstooring hen weer zou doen vervallen in hunne vorige ellende.

Het is niet te denken, dat het deze denkbeelden aan blijkbaarheid ontbrak, maar het werkte te traag voor den overmoed, en de Regering liet zich verleiden, tot de verdrijving der Europeanen uit de Vorsten-landen, om daarop middelen te bouwen, die, zoo zij meenden, met veel vaster schreden haar nader aan het doel zouden brengen.

De Policie was deze; op de contracten van verhuring en verpachting zoo als die nu beperkt worden, is geen vaste staat te maken: de tijd, dat die in opbrengst komen, moet worden waargenomen. Het Gouvernement zal die huren en pachten overnemen. Als de verhuurders de schadeloosstelling niet

vol-

voldoen, zal die aan onze zijde worden overgenomen, en daardoor zal het Gouvernement, in de plaats van dien huurder, een regt verkrijgen. Als dit Gouvernement dat zich als leenheer der Vorsten beschouwd, ook de geheele massa der bebouwde landen in hare magt krijgt, zal het haar overvloedig middelen aanbieden, hare oppermagt te vestigen en uit te breiden, tot onder de muren der *Kratons* van de Vorsten.

Dit doel is de eenige drijfveer van den geheelen maatregel. Het is niet te miskennen, en verre van gewaagde opvatting te zijn, vinden wij dit volkomen toegestemt. Ten bewijze daarvan diene het volgende uittreksel. « Het gevoelen, dat de Vorsten « beducht zouden wezen, dat een verzochte huur « van de voorschreven landen slechts verboden « is, om zich daarvan met den tijd het vaste « bezit te bezorgen, is onaannemelijk; omdat het « een wantrouwen denoteert, hetwelk de Vorsten « van de trouw en de regtvaardigheid van het « Gouvernement niet mogen onderhouden, en dat « het hoog laakbaar in de Vorsten, en vernederend « voor het Gouvernement zoude wezen, wanneer « de Vorsten bij zoodanig en geen ander aanbod, « als dat van particulieren, aan deze laatstgemelde « de voorkeur gaven, daar de belangens van deze « tot die der Vorsten en hunne landen onver« schillig is, en dat, behalve dat zulks het geval « niet is, noch kan zijn bij het Gouvernement, dat « hunne Beschermer is, van hetwelk zij hun ge« heele magt hebben ontleend, en waaraan zij dus « alles aan verschuldigd zijn. »

Bij

Bij het extract uit het register der handelingen en resolutien van den Gouverneur - Generaal in Rade van 14 Januarij 1823, alwaar deze zaak opzettelijk behandeld was, wordt aan den Resident van Souracarta te kennen gegeven, dat de Regering zich in het algemeen veréénigt met den geest zijner voorstellen, vervat in zijne Missive van 30 Junij 1822. Het bovenstaande uittreksel is genomen uit deze opgemelde Missive: bij de daaraan volgende §, komt deze aanmerkelijke periode voor: « dat welligt eenige der verhuurders buiten de « gelegenheid zouden kunnen geraken, aan de « pachters voldoening van schadeloosstelling te « doen genieten: het Gouvernement zich bereid « gevoelt, des noods op denzelfden voet en voor- « waarden, van de tegenwoordige particuliere huur- « ders, de overeenkomsten over te nemen, wan- « neer het Gouvernement de belanghebbende partij « zal hebben genoegen gegeven. Dat het Gouver- « nement alleen, als huurder, wenscht op te treden, « ingeval dit de wensch van den verhuurders, is. « De Vorsten moeten daaruit een overtuigend blijk « ontvangen, dat het Gouvernement met de ver- « nietiging der contracten geene de minste oog- « merken heeft, om eigen belangen te bevorderen, « maar alleen om een maatregel tot stand te bren- « gen zonder bezwaar van partijen, en dat over « deze gevoelens en deze uitdrukkelijke verklaring, « dat het Gouvernement alleen de landen, ingeval « van aanbod van de zijde der verhuurders wenscht « te bezitten op denzelfden voet, als de tegenwoor-

« dige huurders, het Gouvernement vermeent te « mogen verwachten, dat daardoor alle achterdocht « op een langer bezit, als bij de contracten reeds « is bepaald of vrijwillig kan worden overeenge- « komen, zal worden weggenomen: en er dan ook « geen bezwaar kan wezen van den kant der Vor- « sten, om, in den huur of afstand van landen, « een voorkeur aan het Gouvernement te ver- « leenen boven particulieren. »

Ten slotte van zijne Missive, adviseert de Resident, aan de Regering, « niet alleen deze lan- « den in pacht te nemen, maar ook alle de zoo- « danigen, die de Vorsten of hunne onderdanen « daartoe mogten aanbieden of wenschen te be- « stemmen. »

De Maleische Staten en volken zijn in materiele magt bij aanval en bij verdediging, de zwakke: die bewustheid, die het stoutmoedige en opene vernietigd, heeft ook het individueel karakter van den Javaan gevormd. Het wordt hunne natuur, tot de hulpmiddelen der zwakke gedrongen te zijn, hetgene moed en kracht hun weigert; door loosheid, list, en bedrog te verkrijgen. Met die wapenen gaan zij dagelijks gemeenzaam om; dit maakt hen te scherpzinniger, bij de onderstelling, dat die wapenen altijd ook tegen hen gerigt zijn, dezelve overal en te midden door de kunstigste verberging, uit te vinden.

In den maatregel der tegenwoordige overweging, was het doel niet verborgen: het lag voor de kortzigtigste open. Aan dezelve waren die gebre-

breken onafscheidbaar, dat hij van alle kracht ontbloot was van dadelijk te treffen, dat het doel niet verborgen bleef, tot dat het trof, maar lang vooruit in hetgene vooraf moest toebereid worden, en de demonstratie, het nakende gevaar voor de Javaanschen Vorsten geheel open lag; zij zagen dat het hun zelfbehoud gold, daardoor hitste het de wraak op — en of dat niet genoeg was, de maatregel wierd voorafgegaan en vergezeld door vele valsche stappen, die de woeste driften der Javanen op het zwaarste beledigden, en op het grievendste verbitteren moesten.

Het is van eene hooge waarde te achten, tot eene regte onderscheiding der waarheid te komen, van de oorzaken, die den noodlottigen opstand van *Diepo Negoro* te weeg gebragt hebben. Eenige facta's kunnen het algemeene oordeel toelichten, of dezelven al of niet waarschijnlijk, geheel of gedeeltelijk, in verband staan, met het betreuringswaardig oproer.

Bij het overlijden van den vorigen Sultan, in 1822, heeft het Nederlandsch Gouvernement het rijksbestuur, en de voogdijschap over den minderjarige, verdeeld. Daardoor ontstond eene scheuring. De beproefde trouw en de bekwaamheid van den Prins Pakualam, en die van de grootmoeder Ratoe Agam, gingen daarbij verloren, en het gezag bleef in handen van Mangkoboemie en Diepo Negoro.

De krenkende maatregel, waarbij het grondgebied der Vorsten ontoegankelijk, van de overige bevolking afgescheiden en den handel verboden

wierd,

wierd, wekte een levendig gevoel op, dat hun belang in handen van een andere magt was, die voor hun regt en voor hun belang, de verderfelijkste middelen aangreep.

De gekwetste hoogmoed, die verpligt wierd, den smaad te verduren, dat contracten van huur en pacht, die zij *solemneel* en openlijk hadden aangegaan, door hun zelf moesten verbroken en van onwaarde verklaard worden.

Dat het vermogen en het regt, om van hun grondgebied door verhuring of verpachting inkomsten te trekken, hun ontweldigde het onvervreemdbaar regt, dat, onder het gezag van de volstrekste magt, aan elk land-gebruiker nog overblijft. Zoodat die laatste slag, die hun toegebragt kon worden, hun moest overtuigen, dat het op hun bestaan afgezien was.

Dat het verlies van hunne inkomsten, uit die verhuren, hun een zoo groot nadeel toebragt, dat daardoor het sterkste misnoegen bij hen ontstond.

Na hun verpligt te hebben, tegen hun wil, en tegen hun belang, de bestaande contracten van huur te niet te doen, het een ondraaglijke verongelijking hun oplegde, dat zij gehouden waren, de verbannen huurders schadeloos te stellen, en zulks te meer, alzoo aan het Nederlandsch Gouvernement zeer wel bekend was, dat zij geen ander vermogen bezaten, dan de inkomsten hunner landen.

Dat zij de innige overtuiging hadden, dat de verhuring hunner landen met kennis en onder

goed-

goedkeuring van het Nederlandsch Gouvernement geschied was, weshalve het eene sterke belediging was, dat het Gouvernement de daden van zijn' vertegenwoordiger ontkende. Dat ook daardoor alle kracht en waarde ontnomen wierd aan hetgene, in het vervolg, door de Resident, aan hunne Hoven, gepraesteerd zou kunnen worden, door het bewijs, dat zij daarin geen vertrouwen behooren te stellen.

Als men dit alles te zamen trekke, oordeele men, of de Javaan, in het Nederlandsch Gouvernement, zijn' Beschermer, of zijn' verklaarden vijand moest zien. De gevoelens en de gedragingen, die daardoor bij de Javanen, onstuimig, oprezen, konden weinig tot bedaren gebragt worden door den buitengewonen gezant *van IJsseldyk*, die aan de Vorsten, namens het Nederlandsch Gouvernement, de verzekering gaf, dat men hen zou bewaren bij hunne regten, zonder een haar daarvan af te wijken.

Vier jaren nadat de gedenkwaardige maatregel had bestaan, is daarop eene volkomen reactie daargesteld, door het besluit van den Commissaris-Generaal, in dato 17 Mei 1827: daarbij wordt het besluit van Mei 1823 ingetrokken, wordende het verblijf en land-bezit op *Java*, voorloopig, terug gebragt op den voet, als bepaald is bij de publicatie van Commissarissen - Generaal, in dato 28 Augustus, 1818.

« Art. 2. Alle de pacht - contracten, wegens gronden in de Vorsten-landen, tusschen de Vorsten en Grooten, ten eenre, en de Europeesche

 plan-

planters ten andere zijde, die loopende waren, op den 6 Mei 1823, en geregistreerd waren bij de Residenten aan de Hoven, worden verstaan, onder het wederzijds genoegen der belanghebbenden, van stonden aan te mogen doorloopen, mits afstand doende van alle toegezegde, of restitutie van alle genoten schadeloosstellingen door het Gouvernement verleend, of gewaarborgd. De Commissaris-Generaal zal toestemmen tot zoodanige verlenging der in der tijd bepaalde pacht-termijnen, als hunne belangens zullen mede brengen, en als wel vooral tot billijke schadeloosstelling van de huurders zal strekken, wegens tijdverlies en winstderving, die zij ondergaan hebben, zijnde het de begeerten van hem Commissaris-Generaal, om, vóor zoo verre de partijen zich wegens deze verlenging van termijnen zullen kunnen verstaan, hun daarin al die ruimte te verzekeren, waarvoor die zaak vatbaar is.

« Art. 4. De vrije beschikking over hunne landen, en bepaaldelijk ter verhuring aan Europeesche planters, blijft ook wijders in haar geheel aan de Javaansche Vorsten en Grooten verzekerd, alleen onder verband, dat de pacht-contracten bij de Residenten aan de Hoven geregistreerd, en aan de goedkeuring van hem Commissaris-Generaal onderworpen worden.

« Art. 7. Voorschotten op de bepaalde pachtsommen zullen niet mogen bedongen worden, dan uiterlijk voor één jaar. Zij blijven daar buiten voor rekening en risico van de huurders, en zullen hen niet in regten gehandhaafd worden. »

Zal

Zal ook, uit deze laatstgemelde wetsbepaling, de veroordeeling ontstaan van de ruime ontwikkeling der maatregel van Mei 1823, die voorafgegaan is? Zal men te regt mogen beweren, dat al het schadelijke van de laatste, door den maatregel van 1827, te niet gedaan is?

Als het oordeel van het verlicht publiek, na dit onderzoek, verdeeld gebleven is; of in den maatregel van Mei 1823, al of niet de oorzaak gelegen is van den opstand van Diepo Negoro, den voogd van den minderjarigen Sultan, en mede Regeerder van het hof van Djocjocarta, zullen degene, die dat ontkennen, al zeer ligt zonder doel achten, dat men op eene gebeurtenis, die zoo lang geleden en verre af geschied is, terug kome.

Als door hetgene ten aanzien van de zaak voorgedragen is, een meerder licht van dezelve verkregen is, dan tot nu aan toe algemeen was, zal die mededeeling andere gevoelens opwekken bij hen, die het daarvoor houden, dat de dikwijls vermelde maatregel, te regt, voor de oorzaak moet gehouden worden van den noodlottigen opstand. Dan ziet men de staatkundige groote gevolgen van dien maatregel in vier veldtogten, waarin zoo veel onheil is te weeg gebragt, een oorlog, die nog welligt in onverminderde kracht voort woedt, en waarvan noch het einde, noch de uitkomst te berekenen is door het menschelijk vooruitzigt. Bij den bedroevenden staat, waarin de geldmiddelen van *Java* op dien tijd verkeerden, beklaagt men de schatten, die door het voeren van dien

oorlog zijn verslonden, en de onbepaalde opofferingen, die het nog kan opeischen. De terugbetaling van de kapitalen, die door Nederland tot hulp verstrekt zijn, zal, in eene onafzienbare reeks van tijd, aan de welvaart van *Java* blijven knagen. De menschheid jammert over de duizenden slagtoffers, die door dien rampspoedigen oorlog nutteloos zijn weggemaaid; minder door het staal van den vijand, dan door de verpletterende ongemakken, aldaar aan het leger onafscheidelijk.

Het kan niet vermeden worden hier te herhalen, dat het in de toekomst mogelijk nog veel grooter gevaar en rampen voorbereid heeft. De Javaan heeft het gevoel van zijne krachten verkregen, en zijne krijgskunde geoefend, en hij heeft een besef gekregen van onze zwakheid. Zonder eene gelukkige wending van de oorlogs kans, en dan evenwel, moet het gebeurde, op onze verhouding en op ons gedrag ten aanzien van de Vorsten, eenen zeer aanmerkelijken invloed blijven behouden.

Niet minder regtstreeks heeft het zich uitgestrekt over die allereerste belangen, waarvan de welvaart van *Java* afhangt. De huurders en planters, die onder de bescherming der wet hadden behooren te zijn, zijn verdreven; hunne landbouw en eigendommen zijn verwaarloosd en bedorven en het tooneel van den oorlog heeft de verwoesting voltooid. Bloeijende steden, zoo spreekt een oog getuigen, zijn thans in puinhoopen verkeerd, vruchtbare velden zijn in wildernissen herschapen, en de verwoesting rondom Djocjocarta,

wel-

weleer het Eden van *Java*, gaat alle denkbeelden te boven. Dit strekke ten bewijze, dat het kwaad, in 1823 gesticht, voor geen herstel vatbaar was. Voor eene geheel landbouwende kolonie is rust en vrede de hoofdzaak. Daar legers hunne standplaats hebben, of trekken, wordt niet gezaaid, en het het gezaaide, door vriend en vijand, vernield. Kan het ontkend worden, dat de achtbaarheid, de eerbied, en de kracht van een Gouvernement niet zeer aanmerkelijk lijden, door slingerende beginselen, die zich vertoonen in lijnregt aan elkander ovesgestelde maatregelen. De ingezetenen van *Java* hebben betrouwd op de grondwet, de Constitutie voor de bezitting: daarbij was hunne vrije cultivatie en land-bezit, op de volkomenste en uitdrukkelijkste wijze, verzekerd. Onder het bestaan van die grondwet, wordt daaraan, door het Gouvernement, de bodem ingeslagen, door de vrije cultuur en het land-bezit in den grond te booren; waren de ingezetenen niet geregtigd aan de beginselen van die grondwet eene onschendbaarheid bij te leggen, die niet wankelen mogt, noch wankelen kan, al ware het ook dat het gebeuren mogt, dat, in den loop van administratie, de noodzakelijkheid van tegenstrijdigheid in maatregelen onvermijdelijk kan zijn?

Het kan niet in de natuur der zake gelegen zijn, dat aan eene speciale wet van den Commissaris Generaal van Mei, 1827, het vermogen toekomt van het vertrouwen te herstellen, of een waarborg te geven aan de ingezetenen van meerder kracht

en

en waarde, dan de constitutie voor *Java* van 1818, welke onverhoeds verbroken is. De dikwijls aangehaalde artikelen 106 en 107 van het Regerings-reglement van 1818 zijn woordelijk vernieuwd en overgenomen in het Regerings-reglement van 1827. Er kan dan aan het laatste geene kracht toekomen, hetwelk niet reeds aan het eerste oorspronkelijk eigen was. De sporen, die de maatregelen van 1823 en 1824 hebben nagelaten, zijn niet zoo ligt uit te wisschen: men mag het tegendeel hopen, maar het is aan weinig twijfel onderworpen, dat er nog lang een groot vermogen van wederstand zal toekomen, waardoor Nederlanders en Vreemden zullen terug gehouden worden, van ondernemingen in landbezit op *Java*, of hunne kapitalen aldaar in den landbouw vast te leggen.

BESLUIT UIT AL HET VOORGAANDE.

Overgaande tot het te zamen trekken van al het voorafgaande, zoo is, op gronden van wijsgeerige staatkunde, een naauwlettend onderzoek besteed aan het bestaan hebbende en nog bestaande administratie-stelsel van *Java*, voor zoo verre het den landbouw, en de daarvan geheven wordende opbrengsten aangaat; en daarop is het bewijs gegrond, dat, niet alleen door die middelen,

len, de overvloed van producten, die *Java* in staat is voort te brengen, niet kunnen verkregen worden, maar dat die maatregelen onoverkomelijke hinderpalen hebben in den weg gelegd aan het verkrijgen van dien rijkdom van producten. Als, op die wijze, van oorzaken tot noodzakelijke uitkomsten besloten is, geeft het scherpzinnig oordeel, na een naauwgezet onderzoek, daarover zijne uitspraak. Maar de kracht en waarde eener redenering kan nooit zoo volkomen zijn, dan als de mogelijkheid bestaat, dat de onderstelde uitkomsten, met den werkelijken staat van zaken, overeenstemmen, en dien bevestigen. Met dat inzigt volgden de geschiedkundige bewijzen, waarbij de producten, die in verschillende tijdperken verkregen zijn van *Java*, aangetoond zijn, getuigenis dragende, dat het totaal dier productie in zich zelf gering is. Voortgaande, zijn vergelijkende staten bijgebragt van de productie van eenige kolonien, alwaar de landbouw door slaven-arbeid geschiedt; daaruit is gebleken, dat de producten dier kolonien, die van *Java*, in een zoo ontzettende mate te boven gaan, dat alle vergelijking wegvalt. Dit alles is ten einde gebragt met het overzigt van de opmerkelijk groote afwijkingen, die, van tijd tot tijd, tegen alle welberaden beginselen van huishoudkunde in het werk gesteld zijn. Deze eenheid in de behandeling van het onderwerp levert eene aaneenschakeling van bewijzen, zoodanig te zamen verbonden, als immer verkregen kan worden.

Het problema van die ongelijkheid in productie is nog in het geringste niet opgelost. Het gewigt der zake zal moeten billijken, dat daarop nog rugwaarts het oog geslagen wordt. Zoo veel is zeker, dat de te voren vermelde producten verkregen zijn in de slaven-kolonien, waardoor het boven tegenspraak is, dat eene zoo geringe uitgebreidheid gronds in staat is, eene zoo enorme quantiteit producten voort te kunnen brengen. Er zijn geene omstandigheden voorgekomen, anders dan bewijzen, dat aan *Java*, ten aanzien van rijken vruchtbaren grond, van voortreffelijke klimaat, ook in den aard der voortbrengselen, niet eene beslissende meerderheid boven de slaven-kolonien toekomt; en diezelfde meerderheid heeft den Javaan, boven den slaaf, door zijne ondervinding van den landbouw, die met zijne aangeboren neiging overeenkomt. Die overweging, die zoo geheel ten voordeele van den Javaan en van *Java* is, maakt de zaak onverklaarbaar. Zonder te beweeren, dat de zaak voor eene arithmetische berekening vatbaar is, of het als zoodanig te doen voortkomen, en niets meer dan als opmerkelijke tegenstellingen, mogen de volgende opmerkingen gelden. — De slavenmagt in de bewuste kolonien, staat tegen over met de bevolking van *Java*, zoo als 1, staat tot 18. Als nu de eerste 5 en 6 maal zoo veel geproduceerd hebben, als de laatste, dan staat de arbeid van den slaaf tegen dien van den Javaan, als 1 staat tot 90, of zoo als één staat tot 108. Als die zelfde maat-

maatstaf gebruikt en aangenomen wordt, dat de voortbrengselen door 300000 slaven voortgebragt zijn, door tien uren dagelijkschen arbeid, dan zou het gelijk staan met vijf of zes minuten dagelijkschen arbeid van de Javaansche bevolking. Het loopt gevaar, dat dit, als beuzelarij, met minachting worde aangezien; het is hier echter bijgebragt, om het contrast in het sterkste licht te plaatsen. Het is zoo treffend, dat zulks een ernstig en voortgezet onderzoek moet inscherpen. Dit besluit zou er althans uit getrokken moeten worden, dat het geheel krachteloos maakt het argument, die de ongelijkheid der productie, alleen in den dwang en harden arbeid van den Negerslaaf, meent te kunnen oplossen. Als die overwinning op de vooringenomenheid der Sectarissen van de bestaande inrigtingen verkregen is, dan zouden zij ontwapend mogen geacht worden, en hun geene uitvlugt overblijven, dan hunne onderworpen erkentenis, dat de geringe opbrengst van *Java*, in alle de gebreken van ons administratif stelsel, gelegen is. Vandaar de physieke onmogelijkheid, dat, onder het bestaande stelsel, slechts zoo vele producten van *Java* verkregen kunnen worden, als *Cuba* voortgebragt heeft, door de handen van zijn 300000 slaven. Er kunnen dan geene sterkere drangredenen bestaan, dan in deze overwegingen gelegen zijn, om, met geestkracht, de hand te slaan aan het uit den weg nemen der beletselen, en het aannemen van hulpmiddelen, die in staat zijn de ongelijkheid te sloopen, die de

op-

opbrengsten vertoond hebben. Eene zaak van groot gewigt boeit de opmerking. In de slavenbezitting worden vele producten voor uitvoer, door weinigen verkregen: op *Java* daarentegen, weinige producten, door vele menschen. Daardoor wordt in de slaven-kolonien, gemakkelijker, aan den aanbouw van levensmiddelen voorzien. Hun gewoon voedsel, de bananen-struik, levert eene groote hoeveelheid, en vereischt weinig arbeid. Op *Java* bestaat bijna het eenige levensmiddel van de volksmenigte in rijst; de comsumtie is daardoor verbazend groot; door dat in het gras weinig voedsel is, is er veel noodig voor voeder voor het vee, ook voor arrakbranderijen, en voor een aanmerkelijken uitvoer. Deze rijstbouw vordert eene zeer groote uitgestrektheid gronds, en in diezelfde mate houdt hij een aantal handen bezig: gevolgelijk onttrekt de rijstbouw vele handen aan den landbouw voor artikelen van uitvoer, meer dan de aanbouw van levensmiddelen, in de slaven-kolonien, zulks doet. Ten einde aan deze omstandigheid geene onbepaalde uitwerking toegeschreven worde, verdient de volgende approximatie eenige opmerking. Een landbouwer, die, door verpligte diensten, niet te veel van zijn rijstveld afgetrokken wordt; is in staat een Jonk Sawah veld te bebouwen, waarvan de gewone opbrengst 20000 katjes padie is, dat is: circa 14000 ℔ rijst; als men de gewone consumtie op 400 ℔ 's jaars, hoofd voor hoofd, stelt, zou een landbouwer de levensmiddelen voor 35 men-

menschen produceren, een tweede rijstoogst niet in aanmerking genomen. Dit brenge men over op de geheele bevolking van *Java!* Als men aanneemt, dat op *Java* het grootste gedeelte, om niet de geheele bevolking te zeggen, zich met den rijstbouw bezig houdt, zal men, aan dit paradoxsche, weinige opmerking willen geven. Weinig opmerking! Veeleer mag men zeggen, dat het plaatst op dat standpunt, van waar eene veelvermogende oorzaak ontdekt wordt van de geringe productie van *Java.* Het aangelegene der zaak bewijst genoeg, dat het in algemeene en groote oorzaken gezocht moet worden.

Op andere plaatsen is, als beginsel, beredeneerd, dat het smaldeelen van het land, inzonderheid voor rijstbouw, de nadeeligste uitkomsten ten gevolge moest hebben, vermits daardoor zoo ontzettend veel meer arbeid, waartoe de landbouwer in staat is, verloren gaat. Hier wierd de uitkomst aanschouwelijk, en bevestigt de redenering *a priori.* Het beveelt zich daardoor aan het diepzinnig nadenken. Is niet de onevenredige productie van slaven-kolonien tot *Java*, nagegaan in alle bijzonderheden, tot zoo verre, zelf, dat dwang en harde arbeid van de negerslaaf, niet in staat was het op te lossen; zou dan de staats-oeconomie te vergeefsch leeren, dat de hoofdstoffen van Volkswelvaart, in de oordeelkundige verdeeling van den arbeid, gelegen is, om dat niet op *Java* toe te passen? Onder de menigvuldige oorzaken, behoort eene hoofdzakelijke

kracht

kracht toegeschreven te worden aan kwalijk besteeden tijd en arbeid, hetwelk altijd, ten koste van tijd en nuttigen arbeid geschiedende, groote resultaten ten gevolge moet hebben.

Als niet elk dorpbewooner zijn kleinen rijstveld had, zou het zoo verschriklijk schijnen, als of *Java* ten onderste boven gekeerd was. In de orde der dingen, zoo als noch aanwezig is, mag het zoo zijn, omdat het levens-onderhoud van elk een, op geene andere wijze, verkregen kan worden. Maar zoo ras alle de maatregelen, die hierbij voorgedragen zijn, aangenomen en in werking gebragt zullen zijn, zal als van zelve de zaak deze gedaanten aannemen. Zoo ras er allerwegen de middelen gevonden worden, die tot een voordeelig bedrijf open zijn, zoo ras er in het landbezit eene verhandelbare waarde zijn zal, moet daarvan het natuurlijk gevolg zijn, dat, in de zamenleving, ongelijkheid van standen zal ontstaan, en er zal geene noodzakelijkheid meer zijn, dat een ieder zijn rijstveld voor zijne behoeften bebouwt. Die zachte overgang der zaken zou door de voorzigtigheid aangeprezen worden.

Voor zoo verre de zaak uit staatkundige wijsbegeerte beschouwd is, is gebleken, dat de huishonding van *Java* op beginselen gebouwd is, die zoo vele oorzaken worden, waardoor de uitbreiding van landbouw, en de verbetering van dezelve belet en tegengehouden is.

Een gedwongen arbeid, een arbeid, die slechts eene niettswaardige belooning is, moet onder de

ver-

vermogendste der oorzaken geteld worden. In eene landbouwende bezitting komt het hoogste gewigt toe aan volkrijkheid, dat is: aan handen, die voor den landbouw bekwaam zijn. Daaraan kan geene zoo magtige verhindering worden in den weg gelegd, dan door de beide evengenoemde oorzaken geschiedt. Derzelver strekking doet den lust en de aandrift tot arbeid verloren gaan. Bij eenen vrijwilligen arbeid, als de vruchten van denzelven een ruim en onbezorgd levensgenot aanbrengen, is er overal eene sterke aanmoediging en effective toeneming van bevolking, welke nergens gevonden kan worden, waar gedwongen arbeid heerschend is, en de man nooit zijn staat kan verbeteren, noch zijn armoede te boven komen: daar wordt de toeneming van bevolking op de sterkste wijze onderdrukt, en die voortgang gestuit, die anders, door het gelukkig climaat en de groeikracht van *Java*, verkregen zou moeten worden. De slaven-staten dragen getuigen, dat dit onnatuurlijke verschijnsel het gevolg is van den staat, waaronder het volk gedrukt is. In de meeste derzelven overweegt de sterfte de geborenen, en slechts in enkele kolonien blijft het aantal onverminderd; toenemend echter nergens. Zou het toevallig zijn, dat de Regentschappen, onder het gestrenge stelsel van slavernij, eene zoo rampzalige bevolking vertoonen? De volks staat van geheel *Java* levert van deze geringe bevolking de doorslaande bewijzen. De nevensgaande staat is uit de historie van *Java* van *T. S. Raffles* ontleend:

Pre-

		Oppervlakte, berekend in Engelsche statute mijlen, waarvan $69\frac{1}{2}$ op de Geographische graad.	Geheele bevolking op de □ statute mijl.
Preanger-Regentschappen, zijnde $\frac{2}{9}$ van den geheelen oppervlakte van *Java*		10002	$24\frac{1}{2}$
Grobogong	te zamen zijnde $\frac{2}{9}$ van de geheele oppervlakte van *Java*, en in doorslag 45 zielen op de □ Engelsche mijl.	1219	$54\frac{1}{2}$
Passaruan		1952	58
Probolingo		2854	$36\frac{1}{2}$
Banyuwangi		1274	7
Bantam		3428	$67\frac{1}{2}$
Batavia en Buitenzorg	te zamen bedragende $\frac{3}{9}$ van den geheelen oppervlakte van *Java*, en in doorslag 166 zielen op den □ Engelsche mijl.	2411	$169\frac{1}{2}$
Cheribon		1334	162
Tagal		1297	$137\frac{1}{2}$
Pakalongang		607	190
Samarang		1166	281
Kadoe		826	238
Japara		1025	100
Rembang		1400	113
Grissee		778	148
Sourabaya		1218	$126\frac{1}{2}$
De Vorsten landen		11300	$147\frac{1}{2}$
Geheele oppervlakte van *Java*		44090 mijl.	

Het vertoont, voor de helft van geheel *Java*, eene rampzalige bevolking, en is op zich zelf een afdoenend bewijs, dat het levensonderhoud moeijelijk verkregen wordt, en dat er geene welvaart aanwezig is.

Het kan niet anders zijn, of de staatkundige slavernij, dwang-arbeid, onbeloonde arbeid, moet de toeneming van bevolking, volstrekt, in den weg staan; terwijl vrijheid en eigendom, en ruim genot van den arbeid de bevolking moet doen toenemen, waarvan het zekere gevolg is, uitbreiding en vermeerdering van voortbrengselen, en dat is het doel en het belang der groote huishouding.

Onder de menigvuldige voorwerpen, die, als eerste oorzaken, moeten geacht worden, behoort, dat de man hersteld worde in zijne zelfstandigheid, in het bezit van de regten, die hem ontnomen zijn; hetwelk, in de eerste plaats, bestaat, dat hij in den eigendom gesteld worde van het land, hetwelk hij bebouwt. Het mag, als een verouderd geschilpunt, betracht worden, of de eigendom van den grond aan den Souverein behoore; het is althans van geene toepassing op den effectieven landbouwer, en, bijaldien eenige kracht toekomt aan de redeneringen van dit vertoog, zal er geene belangstelling meer zijn, dat den Souverein dat regt blijve behouden. Dit regt had alleen die waarde, dat de Vorst, uit krachte daarvan, zich den eigendom aanmatigde op de voortbrengselen van den grond, en wel eene zoodanige

nige

nige portie daarvan, dat het den landbouwer, van geslachten tot geslachten, even armoedig liet. Als de staatkunde erkent, dat, daaruit, de verderfelijkste gevolgen ontstaan zijn, en tot de matiging terug komt, van die overdreven eischen aanmerkelijk te wijzigen, dan staat er niets in den weg, om dat regt van eigendom aan den effectieven landbezitter toe te eigenen, zoodat hij het land, dat hij bebouwt, kan te gelde maken, voor geheel of gedeelten hetzelve aan anderen afstaan, of aan zijne descendenten of erfgenamen kan overlaten, of onder hen verdeelen, of in huur of pacht uitgeven voor korte of lange termijnen. Mits maar de opbrengsten aan den Souverein alleen op het land gehecht zijn, en dat hetzelve voor alle achterstallen aansprakelijk zij: zoo is dan ook het regt van den Souverein noch verkort, noch in gevaar gebrågt.

Even gebiedend, als deze maatregel in het wel verstaan belang ook is, even zoo noodzakelijk is het ook, dat alle andere aanspraken op land-eigendom, naauwkeurig en met gestrengheid, onderzocht worden.

Er zullen enkele perpetueele giften door de Javaansche Vorsten gedaan zijn, hetzij aan personen uit hun geslacht, of aan de geestelijkheid: desgelijks alle bezit, dat door de Nederlandsche Regering, op gelijke voorwaarden mogt zijn afgeståan, moet, naar de eisschen van goede trouw en billijkheid, aan de bezitters gelaten worden. Maar alle ander landbezit moet tot de al-

ge-

algemeene afkomst, die gene uitzondering lijdt, terug gebragt worden, dat is het leenroerige. Over dat gedeelte van de voortbrengselen van den grond, hetwelk de Vorst zich toeeigende, beschikte hij ten voordeele van den gunsteling, hetzij tot wederopzegging toe, of levenlang, en, meesten tijds, was die gifte niet meer dan eene jaarwedde van eene bediening, een Eerambt, of militaire dienst, zoo dat, met het ophouden dier betrekking, het genot dier overgedragen inkomsten vervallen was, en ophielt. De Regenten en Hoofden kunnen geen ander begrip hebben van hun genot van die inkomsten. Het is derhalve eene dwaasheid onder het Nederlandsch Gouvernement, dat precaire bezit, in een duurzaam bezit, te veranderen. De belangen van het Gouvernement eischen, dat zij die vervreemding van inkomsten doen ophouden, en zich dezelve toeeigenen, latende alleen gerespecteerd blijven dat gene, dat, als jaarwedde of soldij, genoten wordt, en niet langer, dan gedurende de waarneming dier ambten. Zij zijn het, die aan die parasite planten gelijk zijn, en uit de meerdere magt, die zij uit dat landbezit verkrijgen, hunne onderdrukking van het volk verzwaren. Het moet van de hoogste aangelegenheid geacht worden, die slaafsche onderwerping van het volk te verbreken.

Tot dien maatregel, waarbij aan den Javaan den eigendom van zijn landbezit toegezegd wordt, behoort noodzakelijk, dat aan hem het bewijs daarvan uitgevaardigd worde, voor zoo veel zulks niet reeds geschied is; dat daarvan geregelde re-

gisters bij de Dorps-besturen gehouden worden, en daarbij naauwkeurig blijke, de ligging en scheiding van zijn land, en de jaarlijksche opbrengsten, waartoe hij verpligt is; en de wanbetaling der landrente, ook ingevalle het land onbebouwd bleef liggen, zou, door verkoop, op het land zelve verhaald worden.

Het zou alleen, ten aanzien van Europeanen, mogelijk in sommige gevallen aan Chineesen, geraden konnen zijn, aanmerkelijke stukken onbebouwd land te verkoopen; in het klein zou aan den Inlander het ontginnen van gronden, op alle wijzen, begunstigd moeten worden, en hij, in alle gevallen, het eerste jaar van zijn' arbeid van alle opbrengsten vrijgesteld moeten zijn.

Van hoe hooger waarde het ook te achten is, dat het volle eigendom van den grond bij den cultivateur gevestigd zij, zoude daarmede nog weinig geschied zijn, als zijne opbrengsten bleven op dien voet, waarop dezelven tot nu toe bestaan hebben. Het is gebleken, dat die hoeveelheid opbrèngsten de Staatkundige slavernij uitmaakt; dat het, in zijn aard en wezen, de productie onderdrukt, en dat alle zaden van bederf daarin zijn opgesloten. Alle beweegredenen vereenigen zich, om daaraan een einde te maken, en de inkomsten van de Regering tot eene stevige landrente te bepalen. Van dien aard zou het zijn ééne maatstaf aan te nemen, zoo als dat, bij voorbeeld, de opbrengst van het Sawah-veld, hetwelk thans op de helft, of op 50 pct. vastgesteld is, op een derde

of

of 33 pct. gesteld wierden, zoodat alle opbrengsten, in die zelfde evenredigheid, verminderd wierden. Door middel hiervan zou de landbouwer een derde meerder product verkrijgen, dan hij te voren genoot, en hij behoudt zoo doende, twee derde van zijn te veld staande Sawah-gewas. Aan die wetbepaling zou de verzekering bijgevoegd moeten worden, dat die opbrengsten nooit verhoogd zullen worden, terwijl het de ruimte overlaat, met de ondervinding, en met alle omstandigheden te rade te gaan, om, ten eenigen tijd, die opbrengsten tot op een vierde, op 25 pct., in vervolg van tijd te verminderen. Die langzame en trapsgewijze vermindering heeft het voordeel van de inkomsten der Regering niet te gevoelig te doen lijden, en om de gevaren, die er voor den Javaan in te groote en plotselijke veranderingen gelegen zijn, te voorkomen.

Nog eene andere en niet minder gewigtige zaak verdient hier in aanmerking te komen; zij is gelegen in de smaldeeling van het land of rijstveld, dat aan elken Javaan ter bebouwing wordt toegewezen. Reeds is het verderfelijke daarvan aangetoond, en het getuigenis van alle schrijvers over wijsgeerige staatkunde zal het bevestigen, dat daarin de waarheid van een grondbeginsel gelegen is, van de nadeeligste uitwerking in den staat, aan hetwelk, en zoo veel te meer bij het bestaan van een overvloed van arbeid, de strekking toekomt, dat het den landbouwer altijd zijn arbeid, met het verkrijgen van zijn levens-onderhoud in

verband brengt, en dat bereikt zijnde, gevoelloosheid en verwaarloozing bij hem eigen maakt, waardoor dan ook al de arbeid, welken de man meer in staat zou zijn te verrigten, geheel verloren gaat, en het uitwerksel op den geheele volksstaat zoo groot maakt. Al den nuttigen arbeid van het volk te verkrijgen, moet het hoofddoel der Regering zijn; het bestaande regeringsstelsel, erkende wel de kracht van dat beginsel, doch de middelen van dwang en onbeloonden arbeid, in plaats van het te bevorderen, beletten het. Dat systema, aan de Lacedemonische akkerwet gelijk, waardoor de armoedige staat van allen voortdurend blijft, dat de werkkring voor den ijverigen, bekwamen, schranderen en industrieusen gesloten houdt, moet verbroken. Gewis niet ten koste van onregtvaardigheid aan anderen, maar voor zoo verre het met alle regelen van billijkheid bestaanbaar is, moeten de uitgiften in het klein niet zoodanig gesmaldeeld zijn, dat het niet ten volle aanmoediging en ruimte geve, aan de inspanning en werkkracht van den landbouwer.

Het is niet te ontkennen, dat de uitvoering van dien maatregel voor de Regering soms moeijelijk, en dikwijls onmogelijk is. Het kan niet te min het ernstig voornemen van de Regering zijn, het allerwegen in acht te nemen, alwaar het uitvoerlijk is. Voor het overige, mogen, aan de beide voorafgegane maatregelen, de kracht toegeschreven worden, van eene onbedwingbare strekking

te

te hebben, ook den laatst overwogen maatregel te zullen aanbrengen. Zoo ras het eigendom van den grond aan den Javaan verzekerd is, verkrijgt dat eigendom, door het aangeprezen middel, eene waardij, door dat hij, meer, dan voor zijn levensbehoeften gevorderd wordt, van hetzelve een inkomen geniet. Nu ontstaat er eene waarde in het bezit, die verhandelbaar is; eene waarde, die onder de handen van den eenen, niet ten nutte gemaakt wordt, op dezelfde hoogte blijft, of voor toeneming vatbaar is, naarmate van de geaardheid van den bezitter.

Het tot stand brengen dier middelen zal, zonder zich aan hersenschimmen over te geven, den staat van *Java*, in eene ontzettende mate veranderen, zoodanig, dat de voordeelen daarvan onberekenbaar zijn. De loome geestelooze man zal men zien verkwijnen: hij moet van zijn eigendom scheiden, en hij wordt daglooner; zijn ijveriger nabuur verkrijgt zijne akkers, en door zijn vlijt verbeterd hij zijnen staat, en blijft een klein landbezitter. De schrandere ziet, in het verbeteren van waterleidingen, in zijn beleid en in zijne industrie, het middel om meer producten van het land te trekken, dan tot nu toe geschied is, en daardoor breidt hij zij landbezit uit. Zoo ontstaan de onderscheiden standen in de zamenleving, en de krachtigste drangredenen werken op het karakter van den Javaan, dat niet zonder uitwerksel kan blijven. Hierdoor blijft een kapitaal bij den landbouw, dat te voren daaraan

ont-

onttrokken wierd, en nu althans voor een gedeelte besteed wordt aan waterleidingen, wegen, bruggen, aan vee voor den landbouw, in verbetering van gereedschappen en ontginning van landen, dat zoo vele middelen zijn, om nieuwe kapitalen te scheppen, en door dien geest, die het volk bezielt, de populatie doet toenemen.

Aan alle die voordeelen, voegt zich nog die, dat het volk, die krachtdadige blijken ziende, dat aan hun staat van dwang een einde is, en dat zoo aanmerkelijk hun welstand verbeterd wordt, eene opregte gehechtheid aan het Nederlandsch Gouvernement zou aan den dag leggen, op hetwelk vrij wat meer vertrouwen te stellen is, dan op hetgeen door dwang en vrees afgedwongen wordt, en dat eene krachtige zuil is, door welke de rust en de gehoorzaamheid, geschraagd wordt, en een betere staatkunde, dan die, aan welke wij ons lot zoo roekeloos betrouwd hebben. Die voordeelen, die het volk onder ons Gouvernement aangeboden wierden, zou het willekeurige Vorstengebied ondermijnen, doen vervallen, en het volk bij ons doen overgaan.

Als men opregtelijk aan die hervorming de hand legt, is het daarmede onbestaanbaar, dat de dwang arbeid en levering tot onevenredige prijzen in de Preanger-landen blijven bestaan. Wijsgeerige staatkunde kan het voorwendsel niet dulden, dat zekere inkomsten noodzakelijk zijn voor de behoeften van den Staat. en nog minder dat daaraan de voortduring van eene onstaatkundige

en

en hoogstnadelige belasting behoort ondergeschikt te zijn. Het is niet waarschijnlijk te achten, dat er geene hulpmiddelen te vinden zouden zijn, die althans ten principale zouden voorzien, aan het verlies van inkomsten, dat de Regering, in den aanvang, kan lijden bij het aannemen van een redelijker stelsel van heffingen in de Regentschappen.

Zou er een zoo geducht nadeel in zijn, als *Java* eenige schulden had, en eenige kapitalen in haren eigen boezem had opgenomen? dit mag in twijfel getrokken worden; het is voor de ingezetenen zeer gewenscht dat zij hun vermogen aan het Gouvernement op rente kunnen geven: de veiligheid waarmede dat geschiedt, houden zij in groote waarde. Het bedrag dier rente komt in den omloop, en wordt verteerd op velerlei wijze, die belastingen opbrengen. In een zoodanig geval, als dat waarin de Regering van *Java* zou kunnen verkeeren, door het aannemen der hierbij voorgeslagen middelen, zou eene temporaire verminderingring van inkomsten kunnen ontstaan, om daardoor dezelven in het vervolg te vermeerderen. In zoodanige omstandigheden zou men mogen denken, dat de gestrengste regelen van staats-œconomie niet zouden kunnen afkeuren, dat de Regering van *Java*, in haren eigen boezem daartoe gelden opnam, en schulden contracteerde.

De inkomsten, welke de Regering uit de Preanger Regentschappen getrokken heeft, door andere wegen en middelen te vinden en op te wegen, is

of

of aan zoo groote moeijelijkheden niet onderhevig, als men het heeft doen schijnen, of het geoefende verstand heeft zich daarop niet met schranderheid toegelegd. Voor niet meer dan de ruwste omtrekken moet de oppervlakkige berekening gelden, die hier voorkomt. Daarbij wordt aangenomen, dat aan de heffingen, die thans aldaar bestaan, het landelijke stelsel zoo als het thans op *Java* bestaat, in de plaats gesteld worde; genomen voor den tijd van vijf jaren, om geen te grooten overgang te wagen.

140,000 Pikols koffij, is de hoogste opbrengst: het heeft waarschijnlijk slechts eenmaal die hoogte bereikt. Als die koffij berekend wierd tegen *f* 24 de Pikol, zou het te voren beneden den middelbaren prijs, en nu verre boven den actueelen prijs zijn. De Regering zou dan tot *f* 24 realiseerende, bij dien verkoop ontvangen	*f* 3,360,000
Het Gouvernement betaalt die koffij a *f* 9.12 de 225 ℔	= 740,000
geheele inkomsten	*f* 2,620000
Als die koffij, op den voet van het landelijk stelsel, verkregen was, zou de verkoop, als boven, zijn................	*f* 3,360000
De helft, waarvoor de prijs van *f* 21 aan den cultivateur betaald zou zijn....	= 1,470000
geheele inkomsten	*f* 1,890000
De Regering zou dan een inkomen missen van	*f* 730,000

140,000 Pikols koffij, berekend op den tegenwoordigen prijs van ƒ 17.............. ƒ 2,380,000

Af vergoeding a ƒ 9.12 de 225 ℔.. = 740,000

ƒ 1,640,000

Op den voet van het landelijk stelsel brengt de verkoop a ƒ 17....	ƒ 2,380,000	1330,000
De helft wordt aan de cultivateur a ƒ 15 betaald......	= 1,050,000	

De Regerfng, zou dan een inkomen verliezen van.............................. ƒ 310,000

Indien het dan zoo is, dat het verbreken van het hatelijke stelsel, en het daarvoor in de plaats stellen van de landrente, op den tegenwoordigen stand van prijzen, slechts de inkomsten met drie ton vermindert, dan zou het wel blijken, dat die atlas van zwarigheden niets meer, dan een' schrikbeeld is, waarvan de monopolie-geest zich looselijk bediend heeft, om haar magt onverminderd te bewaren. Vallen er op deze berekeningen geene zeer aanmerkelijke tegenwerpingen, dan kan er geen beletsel zijn, om, al dadelijk, dit gedrochtelijk stelsel onder den voet te smijten.

Die verwaarloosde Regentschappen, en de zware verongelijkte bevolking, moeten, op elk nadenkenden, een' diepen indruk maken. Aan het verstandig beheer van de Nederlandsche Regering zijn die landschappen onttrokken gebleven. De Resident bemoeide zich met het bijeen schrapen der opbrengsten, en eene zoogenaamde politie. De hulpmiddelen, die door de natuur aangeboden wierden, bleven onbekend en nutteloos. De eerste

ondersteuningen, van wegen en bruggen, magazijnen, en water, wierden niet verleend. Uit het land wierd alles uitgeperst, zoodat de inwoners in de uiterste armoede bleven. Als de Regering zich met zoo zware schuld beladen heeft, wordt het tijd, dat zij op hare voetstappen terug kome en het volk behulpzaam zij, in hetgene hun noodzakelijk is, dat zij niet kunnen uitvoeren in hun uitgeputten Staat. Als de Regering tot zoo verlichte maatregelen komt, dan is het ook zeker, dat het welhaast eene rijke vermeerdering van opbrengsten ten gevolge zal hebben.

Niet minder getuigt het landelijk stelsel, zoo als het thans bestaat, van dwang, van geheel onevenredig beloonden arbeid, zoodat het, in zijne eigenschappen, den arbeid, die verkregen kan worden, vermindert, in plaats, dat het behoort gegrond te zijn, op alle de beginselen, en ondersteund te zijn door alle de middelen, die den Javaan in zijn eigen belang kunnen aanmoedigen, en uitlokkende voordeelen aanbieden in het ontginnen van gronden. De nadeelen en gebreken, (bij het stelsel van buitensporig hooge opbrengsten) dat de landbouw geschiedt met het kapitaal van den landbouwer, dat is: met zijn vee, zijn gereedschap, en zijn zaaikoren, moeten van een' gewigtigen invloed zijn, en alles tegenwerken, wat het zou moeten bevorderen in het belang van de Regering. De wijze van berekening, waaraan men, in het landelijk stelsel, den landbouwer onderwerpt, is ongehoord, en zondigt in een hooge

mate

mate tegen alle voorschriften van eene gezonde huishoudkunde. De opbrengsten van den landbouwer moeten eenvoudig en klaar uitgedrukt naauwkeurig en vast bepaald zijn, en zonder ongelijkheid opgebragt worden: hij moet onbedwongen kennen wat hij moet opbrengen, zoodat hij niet alleen van alle argwaan ontheven is, maar dat het onmogelijk gemaakt is, dat hij aan de knevelarijen van roofzuchtige ambtenaren prijs gegeven wordt. Het loopt in het ongerijmde, zoo als tegenwoordig onder het landelijke stelsel, de opbrengst van elken landbouwer opgemaakt wordt. Zijn zaaikoren wordt begroot en berekend; zoo ook de dagen, die hij tot ploegen gearbeid heeft; zoo worden nog vijf posten van arbeidsloon begroot en berekend; het totaal van het opgenoemde wordt voor de helft afgetrokken, van het halve product van het Sawah - veld, hetwelk de Regering eischt, en, na zoo eene metaphysische rekening, blijkt dan eerst de opbrengst van den landbouwer. Zeker wordt er, onder de honderd Javanen, niet één gevonden, die in staat is, die rekening te begrijpen, veel min dat hij in staat zou zijn, zelf zijne rekening te maken.

Als aan het behoud van dit systema waarlijk de welvaart van *Java* afhangt, als het tot overtuigende klaarheid gebragt is, dat dwang en onbeloonde arbeid de productie tegenhoudt en belet, en dat, door middel van vrijen en welbeloonden arbeid, alleen de voortbrengselen verkregen kunnen worden, waartoe *Java* in staat is;

dan

dan zal het onbevooroordeelde verstand de noodzakelijkheid gevoelen, dat het landelijke stelsel met die beginselen niet in tegenspraak zijn kan, maar daarmede in overeenstemming moet gebragt worden. Het landelijk stelsel moet dan terug gebragt worden tot eene grondbelasting, waarvan het, op redelijke beginselen, nooit kan afwijken. Welke belasting dan verminderd en in evenredigheid gebragt moet worden, met de voorgedragen maatstaf van een derde van het Sawahveld. Nooit kan toegelaten worden, dat het product zelf, of een tweede oogst na het rijst gewas, belast worde, en zoo doende ijver, arbeidzaamheid, en schranderheid, in de levensbeginselen, verniele.

Aan de koffij-tuinen wordt, bij het aanleggen, de zwaarste arbeid besteed. Het moet den Javaan toegestaan, en hij aangemoedigd worden, die gronden, in het eerste jaar, ten zijnen voordeele te beplanten, op zoodanige wijze, dat aan koffij of dadapstekken, geen nadeel toegebragt worden; en in de volgende jaren, tot dat de koffij vruchten draagt, moet den Javaan althans een redelijk deel van die tusschen-plantsoenen overgelaten worden.

Het kan aan geene zwarigheden onderhevig geacht worden, dat de koffij-tuinen van het Gouvernement in dagloon bearbeid worden, mits dat *direct* noch *indirect* geen dwang gebruikt worde en de daglooner volkomen ongehinderd zij, bij elken vrijen landbezitter zich te verbinden.

In den tegenwoordigen staat van de Javanen,

is

is het daarvoor te houden, dat er nog geen geestkracht genoeg bij hen gevonden wordt, dat zij geheel aan zich zelven overgelaten blijven kunnen, voor zoo veel den landbouw aangaat; zij hebben noodig, aangemoedigd en er toe opgewekt te worden, om die geneigdheid tot werkzaamheid die hun waarlijk eigen is, in activiteit te brengen, en die niet meer dan eenige leiding behoeft. En dat zelfde toezigt zal toereikend zijn, om voor te komen, dat de aanplantingen van noodzakelijke voortbrengselen, niet aan het geval worde overgelaten. Al is het dan ook niet waarschijnlijk, zoo is het doch mogelijk, dat het eerste uitwerksel van de voorgedragen maatregelen, daar of elders, eene vermindering van arbeid voortbrengt; de waarde van het aangeprezen systema wordt niet verminderd, door dat het misbruikt kan worden, en dat bij, den eersten overgang, daarvoor zeker gevaar kan ondersteld worden; een verstandig en gematigd uitgeoefend gezag zou volkomen het oogmerk bereiken, en al zeer spoedig, bij het gevoel van eenen verbeterden staat, overbodig worden.

Met het aannemen van een systema van administratie, dat op redelijke beginselen rust, zou het niet bestaanbaar zijn, dat de Javaan gelaten wierd onder de magt en het gezag, dat Regenten en Javaansche Hoofden ten hunnen eigen voordeele zoo zeer misbruiken over het onderworpen volk. Menigmaal heeft men voorgegeven, dat het niet met de goede trouw overeengebragt kon worden, die klasse van menschen van hun gezag te ont-

ontzetten. Hoe moet het dan verstaan worden; dat de Nederlandsche Regering een verdrag zou hebben aangegaan met die Regenten, waarbij zij het volk aan hunne willekeur en mishandeling, voortdurend, heeft overgegeven? Het mag zoo zijn, dat die onderwerping van personen en bezit, met het systema van staatkundige slavernij in goed verband stond, en dat de Nederlandsche Regering, hetzij dan uit zwakheid, of dat zij in het begrip was, dat die tusschenkomst niet gemist kon worden, daardoor de magt der Javaansche Grooten meer permanent heeft gemaakt. Als de Regering er werkelijk toekomt, zich alle willekeur te ontzeggen, hoe zou zij zich dan bij het volk kunnen doen vertegenwoordigen door menschen, die in die betrekking aan de gestrengste voorschriften zouden verpligt worden, en die ten hunnen eigen behoeve, naar de lust van hun hart, het volk zouden kunnen blijven mishandelen? Het geheele volk, de arbeid, waartoe zij in staat zijn, al wat zij bezitten zonder uitzondering, ter bescheidenheid van de Regenten over te laten, kan onmogelijk, met eene verstandige en liberale administratie, te gelijk bestaan. Ook zijn alle wetten, waarbij heeren-diensten en verpligte leveringen afgeschaft zijn, ten aanzien van de Javaansche Hoofden krachteloos gebleven, en daaraan is door hen niet gehoorzaamd. Een nog maar zwak voorbeeld, is te vinden in de *Mnemozijne*, van den Hoogleeraar *Tijdeman*, het 18de stuk, bestaande in een Reisverhaal door den Regent van

Sou-

Sourabaya, in 1825, alleen uit vermaak, naar den oosthoek ondernomen. Het gevolg van den Regent bestond uit meer dan 120 Javanen. Het aanzien van dien stoet bezorgdde hen, uit ontzag voor dien hoogen persoon, alles wat zij onder weg benodigd waren, hetgene noch door een Europeaan, noch voor geld kan verkregen worden, en zoo ging die reis zes weken voort. Hetgene daarbij op te merken valt, is, dat de Resident en den Adjunct-Fiskaal van Sourabaya, in plaats van die vexatien te beteugelen, de reisgenooten van den Regent waren, en er dus in deelden. Het voorgeven dat alles betaald wierd, zou, wilde men het interpreteren, met zeer donkere kleuren geteekend worden. De verbeelding volge dien stoet overal waar zij doortrok, en vermoedde hoe het toegegaan zij, bij trotschen overmoed, tegen de geringe, vernederde. Deze vertooningen herhalen zich gedurig en over het geheele land, het bepale de gedachten tot de ernstige gevolgen, door dat zoo veel volk aan het huisgezin, aan nuttigen arbeid, en aan hun akkers onttrokken wordt, en door ledigheid en luiheid, en alle bedorvenheid aan het karakter mede te deelen, onberekenbare nadeelen gesticht worden. Het is niet overdreven, de magt en den invloed der Regenten over het volk verpestend te noemen.

Het Engelsche tusschen-bestuur stond niet lang in beraad, aan die verfoeijelijke onderdrukking der Regenten, een einde te maken. Er voegde zich, aan die noodzakeljjkheid, ook een beginsel, dat

zij

zij van zeer hooge waarde achtten. Zij wilden geene tusschen beide komende personen dulden, maar oordeelden, dat het belang der Regering en dat der ingezetenen, eischtte, dat hare ambtenaren, die met de heffing der opbrengsten belast zijn, met het volk zelve regtstreeks handelden. Dit beginsel verdient gewis de meeste consideratie, als waardoor de bevelen der Regering op het getrouwste kunnen worden uitgevoerd, billijkheid en gematigdheid gehandhaafd, de opbrengsten met regtvaardigheid opgelegd worden. De gesteldheid van het land, alle de hulpmiddelen, die het aanbiedt, de behoeften van het volk, en wat in het algemeen belang gevorderd wordt, kan op geene andere wijze zoo goed bekend worden.

Alle die drangredenen te zamen zijn wel overwegende te achten, om aan het gezag der Regenten, waarvan zij geen goed gebruik maakten, maar slechts misbruikten, een einde te maken. Het vernietigen van hunne ambten en bedieningen, als Regenten en distrikts Hoofden, en al hun gezag over het heffen der inkomsten, behoort hun ontnomen te worden. De Engelschen hielden hen bekwaam voor de zorge der Politie, en behielden hun dat gezag, maar zij wilden niet, dat hunne belooning hun in inkomsten van voortbrengselen van landbouw of land-bezit zou gegeven worden, om het misbruik te weeren, dat zij daardoor van het volk maken. Het zou zeer onvoorzigtig zijn, die menschen tot vijanden van het Gouvernement te maken. Men kan hunne praal en trotsheid

la-

laten behouden, en hen voor de bedieningen, die men hun geeft, tractementen toestaan, waarmede zij te vreden zijn, en over geen onregt te klagen hebben. De inkomsten, die zij van den landbouw trokken, zouden aan de Regering vervallen. Het Engelsche tusschenbestuur heeft, in de uitvoering van dien maatregel, geenen tegenstand ontmoet, en het is ook niet te verwachten, dat die te duchten is. Hoe zouden Regenten en Grooten zich eén' aanhang kunnen maken bij het volk, als zij niet meer gevreesd zijn? Zou dan het volk zich verzetten tegen ons, als wij het onthieven van dien geesel van onderdrukking, waaronder het zoo smartelijk gekneveld wierd? Veel eer is het de grootste weldaad te achten, die het volk uit onze handen ontvangen kan. Ten zij men alle denkbeelden omkeere, is, in dien maatregel, en in die, welke in verband hierbij aangeprezen worden, zoo uitnemend veel weldadigs voor het volk gelegen, dat niets zoo zeer in staat moet zijn onze heerschappij op *Java* te bevestigen, alle muitzucht met tak en wortel uit te roeijen en het volk opregt en hartelijk aan het Nederlandsch Gouvernement te verbinden. Een zoo ernstig aanzien, als tegenwoordig, heeft ons bezit van *Java* niet gehad; met het gevaar zal het besef van onze zwakheid blijvende zijn, zoodat het wel de ernstigste behartiging verdient, dat naar zeer doelmatige middelen om gezien worde; waardoor wij het volk te vreden kunnen houden, en het juk van onze overheersching, met goedwilligheid, doen dragen.

Het is zeer denkelijk, dat hiertegen zal beweerd worden, dat de onderwerping en de rust alleen door het gezag van Regenten en Hoofden kan bewaard blijven, zoodat het verbreken van dat gezag het Nederlandsche bezit in gevaar zou brengen. Aan deze redenering, waarvan de voorstanders der Indische Regering veel ophef gemaakt hebben, zou verondersteld mogen worden, dat reeds volledige opmerking gegeven was. Als het beginsel is, aan het volk druk en dwang op te leggen, moeten de middelen, die dat ten uitvoer brengen, evenredig zijn, maar die zelfde middelen moeten onbruikbaar zijn in eenen maatschappelijken staat. — Met de verbetering van den volks-staat moet de tevredenheid van het volk toenemen, en het vermogen van de Grooten op het volk afnemen, zoo dat van hen niets te vreezen is. Als de Europesche ambtenaren in last hebben, niets dan hetgene redelijk en regt is te mogen vergen, zal op hun goed gedrag meer vertrouwen zijn te stellen en zij zullen daardoor geëerbiedigd worden, terwijl zij, als blanken, eene hooge onderscheiding genieten.

Als gebleken is, dat er geene omstandigheden opgespoord zijn, die het problema oplossen, van de geringe voortbrengselen van *Java*, in vergelijking met de kolonien, waar slaven-arbeid bestaat, dan wordt men gedwongen te gelooven, dat de tijd van den landbouwer verkwist wordt, en, door veel nutteloozen en kwalijk bestuurden arbeid, ontzettend veel nuttige arbeid, die zou kunnen geschie-

schieden, niet verrigt wordt. Als zoodanig is van een groot aanbelang, hetgene den arbeid verminderen kan. Van dien aard is het snijden van de Rijst, dat halm voor halm geschiedt, en hoe vele behendigheid zij daarin ook mogen verkregen hebben, verslindt het vreeselijk veel tijd. *Crawfurd*, v. d. bl. 79, zegt, dat het gebeurt, dat zij veertien dagen bezig zijn, eer verscheiden maaijers een klein veld gesneden hebben. Dat werk, zou bij ons door een' man, in weinige uren, met een' sikkel geschieden. Het zoude derhalve hoogst noodzakelijk zijn, het gebruik van dat gereedschap van landbouw algemeen te maken. Ook het stampen van de Rijst is volkomen van denzelfden aard: in een blok wordt die gestampt. Als men onkostbare werktuigen had in elke dessa, die door een rad, met de hand, of door een' buffel gedreven wierden, zouden wel tien stampers te gelijk in beweging gebragt kunnen worden. Het ontbolsteren van de koffij verslindt even veel nutteloozen arbeid, dat, door onkostbare werktuigen vervangen, zeer veel tijd voor nuttige cultuur zou doen winnen. Als men zulks in het groot over de geheele bevolking, en over den verbazend grooten rijst- en koffij-oogst slaat, dan zal men erkennen, dat door die middelen, hoe gering zij ook mogen schijnen, groote resultaten zouden verkregen kunnen worden.

Als men de zaak in het afgetrokkene beschouwt, moet het de hoogste verwondering opwekken, hoe het immer het systema heeft kunnen worden bij een beschaafd en handeldrijvend volk, dat het

bij het bezit van eene rijk bevolkte kolonie, alwaar kennis en beschaving op een' lagen stand is, in plaats van door alle aanmoedigingen de emigratie uit het Moederland derwaarts te bevorderen, zulks met gestrengheid is tegen gegaan. Aan den onbevooroordeelden geest, stelt kolonisatie zich zoo eigenaardig, en als het krachtdadigste middel voor, dat het uitwerksel daarvan, bij dat van den ploeg op den bodem, vergeleken mag worden. De ploeg verdelgt het onkruid; het onvruchtbare aardrijk, losgemaakt, gekeerd, door lucht en warmte gekoesterd, wordt bezaaid, en in eenen weligen akker herschapen. Zoo zou ook het beschaafde, bij het onbeschaafde volk, het onkruid verdelgd, den volks-staat ontvangbaar voor de voordeelen van kennis gemaakt en de lust tot arbeidzaamheid hebben doen geboren worden, en daardoor de productie van den grond, en rijkdommen vermenigvuldigd hebben. De bedervende invloed van het monopolie-stelsel heeft die middelen geweerd, en is beladen met de verantwoordelijkheid. Het zou ten onregte zijn, indien men meende, dat het monopolie met kolonisatie, in eenigerlei opzigt, vereenigbaar kon zijn: beide systema's kunnen niet in eenen vorm gegoten, noch door een en hetzelfde verstand ontworpen worden; de beginselen zijn, in elk opzigt, aan elkander tegengesteld. Het monopolie-stelsel is alleen-bezit. Waar het zich kan wortelen, cultiveert het alleen; het handelt alleen. Hoe zou daarmede deelgeving aan

an-

anderen kunnen overeen gebragt worden? Het zou niet minder, dan de afstand van haar eigendom zijn; het zou het toelaten van een vermogen zijn, dat haar in alle deelen benadeelde. Daarom houdt zij het algemeen belang onderworpen. De eenige uitzondering, die daarop schijnt gevonden te worden, is het voormalig Spaansch en Portugeesch bezit op het vaste land van *Amerika*, *St. Domingo*, *Cuba*, en de Philippijnsche Eilanden en *Brazilien*. Hoe zeer die bezittingen door dwang, en averegtsche middelen bestuurd en geboeid gehouden zijn, zoo kan men die bezittingen niet onder een monopolie-stelsel rangschikken; met gestrengheid sloot het vreemdelingen uit. Aan Inboorlingen en Spanjaarden was landbouw, en alle bedrijven in de kolonien, vrijgelaten. Den handel van het Moederland met de kolonien was wettig, met uitzondering van enkele handelsartikelen, die de Koning, uitsluitend, behield.

Hoe had er onder het bestaan van de Comp. aan kolonisatie op *Java* gedacht kunnen worden? maar hoe ongerijmd de zaak ook zij, het is beproefd, schoon zoodanig in het klein, dat het der opmerking onwaardig is. Reeds is vermeld, dat de voorslag, door den Gouverneur *van Imhof*, daartoe gedaan is, en nog later vatte men het voortreffelijk begrip, om, uit den matroozen- en soldaten-stand, kolonisten te maken. Uit die zeer geringe en geheel mislukte proeven, heeft men geoordeeld volkomen te kunnen bewijzen, dat alle theorie van kolonisatie valsch was. Het zou veel eer

toe-

toeschijnen, dat de keuze van dat soort van menschen reeds de zaak had doen mislukken; maar als die keuze schrander en welberaden geweest was; van waar had men dan hunne vermenigvuldiging, hun voorspoed, of de welvaart van *Java* kunnen verwachten? De koophandel met *Holland*, en die in *Indiën*, waren hun verboden. Zouden het landbouwers zijn? Als rijstplanters, kon hetgeen nooddruft opbrengen — de producten, in welke de Comp. handel dreef, konden een' voordeeligen landbouw geven, maar dit was hun verboden, ten zij dat zij hun voorspoed wilden bepalen, en zich vergenoegen met den penning van aanmoediging, dien de Comp. voor die producten aan den Javaan gaf.

De kolonisatie van Indische volken, voornamelijk Chineesen, stond aan het monopolie in het geheel niet in den weg. Behalve een geduchten storm, die de Chineesen eens verpletterd heeft, en hunne temporaire verwijdering, die het ten gevolge had, zijn zij, in groote getale en onbepaald, op *Java* toegelaten. Zij overtreffen de Javanen in schranderheid, in slimheid, en in een' levendigen en werkzamen geest. Het Gouvernement gebruikte hunne tusschenkomst, op velerlei wijzen, en daaraan kwam het vermogen toe, van weinig daarna om te zien, of de Chineesen aan de Javanen nadeel toebragten Aan de vrees, dat de Europesche kolonisatie dat kwaad zou stichten, is die kracht gegeven, dat op dien grond alleen beweerd is, dat dezelve volstrekt niet kon toegelaten worden.

Het bewijst wel, dat die ontferming, voor de Javanen, niet zeer diep doorgedrongen was; want de Chineesen zijn niet ongelijk aan de Joden: zij zijn slim, afgerigt en geslepen, trouweloos en bedriegers, die den onnoozelen Javaan bedrogen en misleidden. Zoo was het arme volk, zonder bescherming, aan hunne roofzucht overgelaten; hunne knevelarijen bereikten soms die hoogte, dat daardoor een oproer in *Cherbon* ontstaan is, hetwelk jaren lang geduurd heeft, eer het bedwongen heeft kunnen worden.

De argumenten, waarmede aan Europesche kolonisatie tegenstand geboden is, zijn van dien aard, dat zij ontstonden, en regtstreeks dienen moesten, om het dreigend gevaar van het monopolie af te keeren, en om dat te behouden. Het monopolie stelde men in de plaats van het algemeen belang, en van dat van *Java*. Als men de staatkundige slavernij, waarmede het monopolie zoo veel overeenkomst heeft, met opregtheid aan haar lot overgeeft, zullen niet alleen de tegenkantingen niet onoverwinnelijk zijn, maar de uitnemende voordeelen, die door kolonisatie verkregen worden, zouden in eenen helderen glans stralen.

Het geding wegens kolonisatie is meest altijd onderhevig geweest aan het gebrek van naauwkeurige bepaling; als men niet vooraf wil omschrijven, wat men door kolonisatie te verstaan hebbe, en hoe die zal ingerigt worden, blijven alle gronden van redenering los en onbepaald. Men geeft daaraan eene gedaante, en men zet er kleuren

aan

aan bij, die alleen in de verbeelding aanwezig zijn. Daartegen rigt zich dan de geestdrift, en vat allerlei wapenen op, en de arglistigheid is het tot nog toe gelukt, in die middelen de zegepraal te vinden, ofschoon het beginsel van kolonisatie, in eenen matigen en verstandigen zin verstaan, daarbij niet verzwakt is, is het weggesleept, en, als een overwonnen vijand, ontwapend.

De drangreden, die op den voorgrond geplaatst wordt, in het systema der Indische Regering tegen kolonisatie, is; dat het de Javanen in zijne krachtige bescherming neemt tegen de indringende kolonisten, die hen regt en eigendom, uit land-bezit, zouden verdrijven, en, door zoo onregtvaardige, en overheerschende middelen, den eenvoudigen Javaan tot armoede en ellende zouden brengen.

Als zij die houding van beschermers aannemen, is het, als of zij op het tooneel treden, om in verruilde rollen te spelen. De geheele inhoud van dit geschrift heeft hun systema beschuldigd, dat het de Javanen in eene staatkundige slavernij geboeid hield, dat het aan het volk, met deszelfs regten, ook deszelfs eigendommen ontweldigd heeft, dat het hetzelve armoedig en vernederd houdt, en dat het daarna nog het weerlooze volk overgeeft aan de mishandelingen van deszelfs ondeugende Regenten en Hoofden, en hetzelve niet genoeg beschermd heeft tegen de roofzucht der Chineesen. Als het in het daglicht stellen van zoo vele averegtsche middelen, met geen ander oogmerk, geschiedt, dan, om uit dien hoofde, een zamenstel

van

van middelen voor te dragen, waardoor het volk regt en eigendom verzekerd wordt, de volksstaat aanmerkelijk verbeterd zou worden, en op derzelver welvaart, de voorspoed van den Staat gevestigd zou zijn, zoo komt in die reeks van middelen, aan Europesche kolonisatie op *Java*, een' zeer onderscheiden rang toe, die haar door opregtheid, en het wel verstaan belang van allen, en bijzonder van den volksstaat, toegekend wordt. In dien toestand van zaken, vat het systema van druk en dwang de wapenen op tegen het ontwerp van Europesche kolonisatie, en onder het voorgeven, dat daardoor onafzienbare rampen over het volk zou gebragt worden, wordt hun wapen, dat als op de borst van het volk stond, opgeheven en gerigt, tegen de bevrijders en de vrienden van het volk, opdat, zoo ras dat gewaande gevaar ontwapend is, hunne magt het volk roerloos onderworpen houde.

Aan den onbevooroordeelde, moet het wel zeer verdacht voorkomen, als de onderdrukker zich, als de beschermer, opwerpt; en het zal hem wel noodzakelijk schijnen, geene geringe mate van behoedzaamheid te behoeven, alvorens hij er toekomt, om de kolonisatie als schadelijk en verwoestend voor de welvaart van het volk te verklaren.

Welke kunnen dan die onschatbare voorregten zijn, die door het Javaansch Gouvernement aan het volk overgelaten zijn, en die zoo angstvallig verdedigd moeten worden? Slaat men geloof aan

de tolken dier Regering, dan is het volk benijdenswaardig gelukkig, en de regeringswijze is de verstandigste en de weldadigste. Gelooft men de kenteekenen, die, op de voorafgaande bladzijden daarvan vermeld zijn, dan behoeft men in geen twijfel te staan; dien volks-staat zal men deernis-waardig noemen: men ziet dan al wat aan het volk ontweldigd is, en bemerkt naauwelijks wat hetzelve overblijft.

Een handvol rijst, of een penning van aanmoediging is alles, wat aan den Javaan overblijft, en dat is zoodanig gering te achten, dat van het volk niet meer kan afgevergd worden. Van waar ontstaan die schrikbeelden, dat Europesche kolonisatie dat armoedige bezit in gevaar kan brengen? De gesteldheid van *Java*, als Eiland, beveiligt hetzelve tegen een zoodanig overstroomen en indringen van barbaarsche volken, als weleer *Europa* ondervond. Dat zelfs de mogelijkheid van eene zoodanige volks-invalling, in massa, ondersteld zou kunnen worden, mag men wel voor ongerijmd verklaren; en ofschoon het voornemen, om, van *Bali*, *Madura*, en andere Eilanden, volk, als arbeiders, naar *Java* over te brengen, aanmoediging verdient, zoo is ten minste vreemd, hoe, met het denkbeeld van Europesche kolonisatie in verband gebragt is de invoer in massa van volk uit *Europa*.

Men heeft daarbij welligt het voorbeeld van *Noord-Amerika* op het oog. De Engelsche kolonisten vonden aldaar eene dunne bevolking van wil-

wilde menschen-rassen, die in wildernissen van de jagt en de vischvangst leefden, die het versmaadden den grond te bearbeiden, en nog heden ten dage te hoogmoedig zijn op hunne vrijheid en onafhankelijkheid, om eenen maatschappelijken staat aan te nemen. Het is waar: deze wilden zijn terug geweeken naar de gebergten en onmetelijke, westwaarts gelegen landen, en de vreemde kolonisten hebben hunne plaats ingenomen. Maar, behalve dat hunne staat, in zich zelfs, niet bestaan kan, en dat dezelve de oorzaken van afneming en uitsterving met zich draagt, zoo is deze afstand en inneming met veel goede trouw verkregen, nu eens door koop, en dan weder door verdrag. Al is het nu dat de menschheid dit volkomen verdedige, en de luisterrijke gevolgen, die daaruit ontstaan zijn, toejuiche, het blijft niettemin eene daadzaak, dat de kolonisten de inboorlingen verdreven, en hunne plaats ingenomen hebben. Als men uit die gebeurtenis zou willen beweeren, dat, door kolonisatie, aan *Java* hetzelfde lot zou toebereid worden, dan zou moeten gesteld worden, dat de omstandigheden van de inboorlingen, in de beide werelddelen, aan elkander gelijk stonden. Er bestaan geene overeenkomsten, maar wel de treffendste contrasten, tusschen de beide gemelde volksstaten. Op *Java* is eene overvloedige bevolking; een zachtzinnig volk, dat zich geleidelijk met Europeanen verdragen kan; dat eenige vorderingen in beschaving gemaakt heeft; een volk, dat voor landbouw geschikt, en daarin bedre-

dre-

dreven is. — De waarde van het bezit van *Java* bestaat in de producten, die door landbouw verkregen worden, hoe kan daarbij de talrijke bevolking ontbeerd worden? Aan den arbeid van een volk, wiens behoeften zeer beperkt zijn, kunnen geene voordeeliger arbeiders in plaats gesteld worden. Het zou onzinnig zijn, landbouwers, in massa, uit *Europa* naar *Java* over te brengen, omdat daardoor geenerlei voordeel kan verkregen worden. De schrikbare kosten, die aan hun overvoer zou betaald worden, zouden besteed zijn aan menschen, die, onder de hitte van het climaat, tot hunnen arbeid onvermogend zouden zijn, die niet zoo matig in voedsel en drank, als de Javanen, zijn, en die zeer veel meerdere behoeften hebben. Om alle welke redenen, het arbeidsloon der zoodanigen dat van de Javanen te boven zou gaan, in eene mate, die de berekening ontgaat. Het is derhalve nooit in het belang van die volksklasse in *Europa* zich op te dringen, om naar *Java* overgebragt te worden. De ondernemer kan het nooit van zijn belang achten, zijne kapitalen op eene zoo onberenceerde wijze aan te leggen. De Regering zal, op grond van alle staatkundige leerstellingen, nimmer zoodanige kolonisatie ondernemen willen.

Een niet geringer, maar meer te zamengesteld bezwaar ontstaat uit de bewustheid, dat het Nederlandsch bezit op *Java*, voor zoo veel het aldaar gevestigd is, door in te dringen op de Javanen verkregen is, en op die stelling meent men dan met vertrouwen dit besluit te mogen

gron-

gronden; dat, naar mate het getal der indringers grooter zou zijn, de inboorlingen zoo veel te meer verdrongen zouden worden. De gevolgtrekking zou dan eerst naauwkeurig zijn, wanneer onze oppermagt op *Java* met kolonisatie in alle deelen overeenkomst had. Wij oefenen aldaar de regten van den Souverein, en, uit krachte daarvan, verpligten wij het volk tot zoodanige opbrengsten uit den landbouw, als het voorheen aan hunnen Javaanschen gebieder opbragt. De Regering, als zij een landelijk stelsel inrigt, in andere landschappen zich geheel het product toeeigent, en gebiedt over den geheelen landbouw, zou daardoor als de groote en eenige kolonist voorkomen, en het is wel zeker, dat de Regering, als zij haar stelsel van landbouw over *Java* vermogt uit te breiden, zij daarin in het minste niet terug gehouden zou worden door de angstvallige zorg, dat zij, zoo doende, indringe op het eigendom der Javanen. Uit dien hoofde zou dan de tegenstand niet tegen het uitwerksel van kolonisatie gerigt zijn, maar hetgene wenschelijk en goed was, in de hand van den Souverein, als éénen persoon, zou nadeelig worden in de handen van eenigen of van velen. De tegenstand, welke op die wijze aan kolonisatie geboden wordt, verkrijgt dan alle waarschijnlijkheid, van door het belang voor het behoud van het monopolie voorgedragen te zijn.

Het op *Java* bestaande administrative stelsel is, bij onderzoek, gebleken, op dwang en onderdrukking van het volk gegrond te zijn. Als de

voor-

voorafgaande redeneringen zulks tot overtuiging gebragt hebben, op welken grond kan de staatkunde hetzelve dan beschermen, door middel van aankanting tegen groote redmiddelen?

Het stelsel van Europesche kolonisatie kan het groote uitwerksel, dat, redelijker wijze, daarvan te verwachten is, alleen bereiken, door middel van geheel de Inlandsche bevolking, door goede verstandhouding tusschen kolonisten en Javanen. Daarmede is volstrekt strijdig, dat zij de laatste uit hun bezit verdrijven, en die tot vijanden maken. De Regering kende geene andere middelen, dan dwang en onderdrukking. Alles, wat door kolonisten van het volk verkregen moet worden, kan geen' anderen grondslag hebben, dan redelijke en vrijwillige overeenkomsten.

Aan de admissie van kolonisatie behoort vooraf te gaan, dat het 3de gedeelte van art. 29 van het Reglement op de Regering van Neerlandsch Indië, van Augustus, 1827, worde herroepen en te niet gedaan. Daarbij wordt aan Gouverneur in Raade de magt verleend « om die genen, welker verblijf « in Indië gevaarlijk of schadelijk geoordeeld wordt, « van daar te verwijderen. » De veiligheid voor een' ieder', die aldaar eigendommen verkrijgt, kan met die willekeur niet bestaan. In *Bengalen* bestond ook die opschorting van Wet, en dat Gouvernement heeft zich niet ontzien, daarvan misbruik te maken, hetgeen, allerwege, in *Europa* verfoeid is.

Het landbezit, op zich zelf, heeft voor den kolonist

lonist generlei waarde; het verkrijgt de waarde alleen door eene overvloedige bevolking, die tot landbouw genegen is. In de middelen, waardoor het volk in die geneigdheid gebragt en gehouden wordt, kan weinig verschil ontstaan. Behalve zeer enkelen zijner huisgenooten, heeft de kolonist, te midden van eene inlandsche bevolking, zijne veiligheid voor leven en bezit, dwingt hem dat hij den Javaan niet verbittere, maar integendeel, dat hij hem aan zich verbinde. Het eigenbelang van den kolonist is de eenige beweegreden voor zijn landbezit; dat eigenbelang te bevorderen zijn doel. Het is niet denkelijk, dat menschen van onderscheiden karakters zulks, door tegenovergestelde middelen, zouden meenen te verkrijgen; de een door vrees en harde behandeling; de ander door billijke pligtmatige behandeling, die de regten zijner medemenschen eerbiedigt, en daardoor eerbied en achting voor zich zelven verzekert.

Al is het ook middagklaar, dat het welverstane eigenbelang, tusschen die beide middelen, geene keuze overlaat, zoo is het echter mogelijk, dat het onverstand, of het bedorven hart tot dwang en geweld oversla, den Javaan mishandele, en aan die onzekere uitkomsten wordt de inlander door kolonisatie overgegeven.

De gesteldheid van den kolonist kan men zich bezwaarlijk zoodanig voorstellen, dat hij in staat zou zijn, vrees in te boezemen; veel eer zou men hem zeer zwak moeten achten, en daarin

is alweder eene drangreden, die hem tot een zeer billijk gedrag verpligt. Hij kan echter de Javaansche Hoofden in zijn belang nemen, en hen, als de werktuigen van zijn geweld, doen handelen. De landheer, die, verre van zijn bezit, zich aan zijne opgezetenen niet stoort, hunnen staat niet kent, die alleen de opbrengsten te zamen schraapt, en die met gretigheid zoekt te vermeerderen, kan door zijne opzieners het volk kwalijk doen behandelen, of toelaten dat zulks buiten zijn weten geschiede. Het eigenbelang rekent te wel, om te kunnen vergeten, dat alle die middelen, in plaats van zijn belang te bevorderen, daarmede strijdig zijn. De hoeveelheid arbeids, die door dwang en zonder redelijke belooning kan verkregen worden, is nietig, als men die met eenen gewilligen arbeid, tegen voldoende belooning, vergelijkt.

De aanklagten rusten op de mogelijkheid; de ontschuldiging vestigt zich op gronden van zekerheid, welker waarheid door de bijgebragte voorbeelden van Soekaboemie en het gedrag van de kolonisten in de Vorsten-landen bevestigd is.

In de volgende plaats komt in aanmerking de lage staat, waarin de Javaan, ten aanzien van zedelijke en verstandelijke vermogens, en in vernedering, tegen den Europeaan verkeert, waaruit te vreezen staat, dat de Javaan onderdrukt en gekweld zal worden, en, dat zoo ras de Europeanen zich meer zullen uitgebreid en gevestigd hebben, de onderscheiden kleuren afscheidingen zullen worden, die eenen onderlingen haat zullen

len voortplanten, en oproer ten gevolge zal hebben.

Zoo zwak en vernederd als men de Javanen ook moge beoordeelen, hebbe men slechts acht te geven op die zorgvuldige ingetogenheid in hun gedrag tegen elkander, die de palen van eene uitnemende bescheidenheid nooit overschreedt. De Javaan is zeer ligt beledigd, en terstond is de wraakzucht opgewekt, die vroeg of laat bevredigd moet worden. Het zelfsbehoud verpligt tot de meeste bedachtzaamheid in het vermijden van alles, wat die gevreesde hartstogten zou kunnen ontvonken. Daardoor is er minder reden te vreezen, dat, uit het verkeer tusschen Javanen en kolonisten, gevaren zullen ontstaan, niet meer dan er tot nu toe hebben plaats gevonden. Daarenboven is het eene zeer gegronde onderstelling, dat het gedrag der kolonisten en dat van zijne opzieners tegen de Javanen veel gematigder zijn zal, dan doorgaans dat van de ambtenaren was. De laatste hadden den hoogmoed, dat zij de hooge Regering in hun persoon voorstelden. Zij maakten niet zelden een baldadig misbruik van hunne magt, en gedroegen zich overmoedig. De kolonisten, zoo wel als de Javanen zijn in eene verschillende betrekking tegen elkander komen te staan. Zonder zich aan Philantropische droombeelden over te geven, is de Javaan, in die betrekking, niet meer het lage verachtelijke schepsel, dat met versmading moet behandeld worden, en door vrees kruipen moet. Hij sid-

dert niet meer voor den altijd norschen blik van den gebieder. De kolonist is niet meer de harde gebieder, die dwingt en dreigt. Hij heeft van den Javaan geen dwang, geene onderwerping aan harde eischen te bevelen. Het zijn overeenkomsten, die aan beide zijde regten geven, en pligten opleggen; overeenkomsten, die aan het plaatselijke gezag ter goedkeuring onderworpen worden. De verhouding van den Javaan tot de blanken moet bij de aanneming der middelen, die hierbij voorgedragen worden, zeer aanmerkelijk veranderen. De vrees van den Javaan moet voor eene bewustheid van zelfstandigheid plaats maken, die daaruit ontstaat, dat hij in het bezit zijner eigendommelijke regten hersteld is. Hij heeft niets te vreezen, als hij zijne pligten betracht; de vrees wordt eerbied en pligtmatige ondergeschiktheid. Het zal dien invloed hebben, dat het een' maatschappelijken staat vestige, waar wet en regt alleen te vreezen is, en het regt zal meerder veerkracht verkrijgen, om alle misdrijven te straffen en te weeren.

De Javaan is traag van begrip; hij bezit een zeer goed, maar bekrompen oordeel; als het onderling verkeer wordt vermeerderd, en er andere betrekkingen ontstaan, dan die van den gebieder; als algemeene welwillenheid en achting betoond wordt, waar die verdiend is, zoo moet noodzakelijk het Javaansch karakter verbeterd worden.

Is de tegenwerping wel gegrond, die in de kolonisten die gevaarlijke wezens ziet, die zonder gods-

godsdienstig, noch zedelijk gevoel, zonder achting voor hun' goeden naam, zonder een verstandig gedrag, en zonder inachtneeming van hun eigen belang zouden handelen, waarvan derhalve niet anders te verwachten was, dan mishandeling van de inlanders, en gevaar voor de bezitting? Het is zeer mogelijk, een zoo zwart tafereel te schetsen, zonder aan de wezentlijkheid te gelooven. Het oogmerk zou bereikt worden, als men zich daardoor liet wegslepen: het zoude gelijk zijn, als een blok voor het wiel te leggen. Waarop kan die ongerijmde onderstelling gegrond zijn? wel verre van daaraan gewigt toe te kennen, zal, in den geheelen aard van kolonisatie, waarborgen gevonden worden, die deze zwarigheden doen verdwijnen. Het kan niet ontkend worden, dat er onder de kolonisten, zoo als overal, menschen zullen gevonden worden, die zich zullen te buiten gaan, en kwade behandeling aan de Javanen doen ondervinden. Voor zoo verre als alle menschelijke instellingen aan gebreken onderhevig zijn, of daaraan misbruiken zich kunnen hechten, zoo kan de mogelijkheid van een vooronderstelde misbruik het aannemen van eenen hoogstvoortreffelijken maatregel niet in den weg staan. Veeleer zou die staatkunde te veroordeelen zijn, die, om zoodanige beweegreden, eenen weldadigen maatregel tegenhield, in plaats van hare bestaande wetten en verordeningen, krachtdadig, te doen werken, om alle misbruiken te beteugelen, en hare zorgen onafgebroken te besteden, om

doelmatige middelen te beramen, die de gesteldheid der zaken vereischen. Het is niets ongewoons, dat de voorstanders van het bestaande Regerings - stelsel zich aankanten tegen verbeteringen op dien grond; dat er geene wettelijke reglementen zijn, die voor de binnenlanden toereikend zijn, en met kracht gehandhaafd kunnen worden, en, dat zoo doende, de administratiekosten de inkomsten der Regering zouden verzwelgen. Daarop zou geantwoord kunnen worden, dat die eigen bekendtenis de hevigste bestraffing is van het Regering-stelsel zelf, alzoo tot de allereerste pligten eener Regering behoort, gehoorzaamheid aan de wetten te handhaven, en de regten van allen te beschermen. De kolonisten, in hunne overeenkomsten met de Javanen, zijn ook onder het toezigt der Residenten gesteld, welk toezigt meer dan eens misbruikt is, om voorgewende misdrijven uit te vinden tegen kolonisten, die men besloten had, den voet te ligten. Die bestaande maatregelen van toezigt strekken ten bewijze, dat dezelve vermeerderd, verbeterd en doelmatig kunnen ingerigt worden. Het is niet zoo blijkbaar, dat, door die bedoelde inrigtingen, het personeel der ambtenaren zeer aanmerkelijk vermeerderd zou worden, maar gesteld, dat zulks zoo was, zoo is er geene ongelegentheid in te ontwaren, om de kolonisten in kosten te doen dragen, die ten hunnen behoeve, en ook ten hunnen nutte, zouden te weeg gebragt zijn.

De

De Europeanen zijn, als zij in de binnenlanden verspreid zijn, niet zoo onderworpen aan de ondergeschikte autoriteiten. Het Engelsche tusschen-bestuur heeft, te dien aanzien, zeer doeltreffende maatregelen genomen, in het reglement op het beleid der Justitie in de provintiale Regtbanken art. 141 en 150. Ziet de *Hermes*, n.° 12, pag. 223. Die reglementen kunnen versterkt, naar bevind der omstandigheden, in den voortgang van tijd, verbeterd worden.

De wederstand, die aan kolonisatie geboden wordt, ziet een creolen-geslacht optreden, dat, in de verbeelding, eene gevaarlijke midden-caste wordt, tusschen den blanken en den Javaan, en, bij het over het hoofd zien van het onschatbare voordeel, dat uit kolonisatie zou ontstaan, veinst men, dat het *de emancipatie van de kolonie* ten gevolge moet hebben. En, eindelijk, zegt men: het is de kolonisten alleen te doen, om rijkdommen te verkrijgen; daarmede vertrekken zij met hun vermogen, en de kolonie heeft er geen voordeel van.

Adam Smith, de beroemden patriarch in de wetenschap van Staats-Oeconomie, zou aan zijn koloniaal stelsel zeer aanmerkelijk te herroepen, en te verbeteren hebben. Hetzelfde lot hebben latere schrijvers niet kunnen ontgaan. Het koloniaal systema, zoo wel als die handel, is te bewegelijk, uit hoofde van oorzaken, die van buiten op ons werken, zoo wel als die in ons zelven ontstaan; het is in wording, en verkrijgt eene ge-

gedaante, die de tijd allengs ontwikkeld. Het zou, uit overgroote wijsheid, tot dwaasheid doen overslaan, als men tegen de windmolens van Creolen, en onafhankelijke kolonisten, ging vechten. Geslachten zullen er voorbijgaan, eer aan dat gevaar eenige wezentlijkheid toekomt, en die toekomst houdt gebeurtenissen verborgen, die, op ons bezit en op den staat van *Java*, van veel beslissender invloed zullen zijn.

Wat dan die kolonisten aangaat, die, in het betrachten van hun eigenbelang, het belang van de kolonie op eene wijze bevorderen, die niet anders verkregen wordt, en daarna met hun buit *Java* verlaten. Met het criminele dier zaak is het niet zoo erg gesteld, als men het doet voorkomen. Zoo lang die vrije landbezitters, die op *Java* geboren zijn, sterfelijke wezens zijn, is, ten aanzien van de zaak, weinig verandering. De een verlaat de bezitting, de ander de wereld: in beide gevallen, is voor de welvaart van *Java* verkregen een rijke grond, die, door hunne industrie, van eene wildernis, tot eene groote waarde, en vruchtbaar bezit gemaakt is, en die, in andere handen overgegaan zijnde, den afgebroken draad weer aanknoopen. Ook is er nog een troostgrond; de verwachting zal niet te leur gesteld worden; het voordeelige landbezit heeft de meeste kracht, om gehechtheid aan het eigendom te geven.

Aan het systema van kolonisatie, is almede tegenstand geboden in argumenten, die meer uit

uit de plaatselijke gesteldheid van *Java* ontleend zijn; aan dezelven komt eenige opmerking toe. De eerste tegenwerping welke in die geschriften voorkomt, is gerigt tegen de al te groote uitgestrektheid van eigendommen, in particulier bezit. Deze beoordeeling, die ten volle erkend kan worden, zou niet verder strekken, dan ten bewijze, dat men, in de uitgifte van gronden, niet behoedzaam genoeg geweest was; het zou niet beletten, dat daaraan, in vervolgens te doene uitgiften, voorzien wierd. Maar tegen het systema van kolonisatie, is daarin geen bezwaar gelegen.

Aan den land-bezitter wordt misbruik van magt over het volk te laste gelegd. Deze beschuldiging, die alreeds gedacht geworden is, wordt onder geene verzwarender omstandigheden voorgedragen; zoo wanneer de bestaande wetten en reglementen onvolledig tot het doel geacht worden, volgt daar niet uit, dat dezelve gebrekkig moeten blijven, en niet verbeterd kunnen worden; derhalve zou daarin tegen kolonisatie nog geen bewijs te vinden zijn. Niet ten onregte zou gezegd mogen worden, dat het eene valsche conclusie was, als men de zeden en het gedrag der kolonisten afmeette naar die, welke somtijds in de groote steden van *Java* gevonden worden. De kolonist is in eenen zoo geheel anderen staat overgebragt, verkrijgt geheel andere betrekkingen, heeft een zoo verschillend doel en verschillend belang, dat de vrees voor grootere en menigvuldige ongeregeldheden overdreven te achten is.

De

De oppositie gaat vervolgens over, om een overzigt te nemen van de groote producten van landbouw, zoo als rijst, koffij, peper en katoen. Zij beweert, dat de Javanen de kennis van landbouw tot die volkomenheid gebragt hebben, dat zij van de Europeanen niets kunnen leeren, en dat het geldvermogen der laatstgemelden daarbij van even weinig nut als voordeel is. Wat zal men te gemoet voeren, aan het verstand, dat staande houdt dat de landbouw geene meerdere uitbreiding kan verkrijgen, dan zoo als te dien tijd (in 1822) bestond; dat zulks de vruchten waren, niet van Europesche kolonisatie, maar van de wijsheid der Regering, van de integriteit der ambtenaren, en van de bereidwilligheid der Javanen? Laat alle wederlegging zich bepalen tot de conclusie, die de Indische Staatsman daarop bouwt; dat het eene dwaasheid zou zijn iets af te staan aan tusschen beide komende personen; dat het geheele product aan den Souverein toebehoort; onwillig dringt hem de noodzakelijkheid, om terstond de erkentenis te laten volgen van de waarde der kolonisten, die hem onontbeerlijk zijn voor het maken van suiker en indigo, waarin de Regering met hare geroemde wijsheid te kort schiet. Hierop volgt een meer scherpzinnig en breedvoerig onderzoek aangaande het regt van den Indischen land-bezitter, in opvolging van dat regt van eigendom, hetwelk oorspronkelijk aan den Souverein toekomt. Als het regt van eigendom van den Souverein op de producten gewijzigd en in

die

die bepalingen terug gebragt wordt, van eenen redelijken grond-last, erfpacht, of onverbrekelijke huur, als te gelijk de verpligte diensten krachtdadig uitgeroeid zijn, zouden vele zwarigheden opgelost zijn. De landheer, tredende in de regten van den Souverein tot het heffen der inkomsten, die reeds voor hem door eene wet tot een vijfde gedeelte van de padie beperkt is, is jaarlijks weder eene rente van één pCt. over de waarde zijner bezitting opgelegd; daardoor zijn de groote zwarigheden opgeheven. Het ontginnen van onbebouwde gronden kan, mits zoodanig gewijzigd, dat het de industrie niet belemmere, een ruime stroom van inkomsten blijven.

Op de wijsgeerige redeneringen aangaande het regt van eigendom, laat de autheur een overzigt volgen van de uitwerkselen, die het particulier land-bezit gehad had. De zaak van de Ommelanden komt het eerste ter baan, en de volslagen mislukking, in der tijd, bewijst de ongenoegzaamheid. Zou het niet altijd en overal zoo zijn, als men menschen, die na een' zwaren en moeijelijken levensloop, een groot vermogen verkregen hadden, en die geen ander geluk vonden, dan om weelde en de gemakken van het leven te genieten, de geestkracht toevertrouwde, van uitgestrekte woeste gronden te ontginnen; en alsdan daarenboven nog, zoo als de Comp. het deed, die menschen de handen gebonden hield, door hun het cultiveren van alle voordeelige producten te ontzeggen? Het verraadt eene groote partijdigheid, als

als men zulke voorbeelden kiest, in plaats van het particulier land-bezit, sedert *Daendels* en het Engelsch tusschen-bestuur verkregen, te raadplegen. De redenering vervolgt dan weder, in opzigt tot kolonisatie in massa, hetwelk, in vroeger tijd, met het oogmerk, om woest liggende landschappen te bevolken, aangeprezen wierd; dat had men niet meer noodig. Ten besluite wordt gesteld, dat onbeperkte kolonisatie geene plaats moet hebben, vermits het tot bezwaar van *Java*, tot bevordering van de emancipatie zou strekken, en de Inlandsche bevolking tot slaven zou maken.

Aan oppositie tegen kolonisatie is eene genoegzame opmerking gegeven, om de onschatbare voordeelen, die daarin gelegen zijn, te overwegen. Als, in vroegere dagen, meestal de beschouwing der zaak bepaald bleef, aan Massa's volk naar *Java* over te brengen, die door ligchaamskrachten den arbeid met hunne handen moesten verrigten; of dat men zich verbeeldde, dat, in het karakter van soldaten en matrozen, de eigenschappen waren, die de voordeelen van dezen maatregel konden ontwikkelen, blijkt daaruit, dat het zich tot het oppervlakkige bepaald heeft, en dat kon dan ook wel niet anders zijn, vermits op *Java* de groote resultaten van landbouw zelf niet schenen vermoed te worden. Van een' man, als de Gouverneur-Generaal *Zwaardekroon*, die, in 1720, aan het bewind kwam, had men eene zoo krachtige impulsie kunnen verwachten; hij was het, die, op zijn land-bezit *Kadawoeng* nabij *Batavia*, het

het eerst de koffij plantte, waarvan het goed gevolg vele ingezetenen tot navolgers van zijn voorbeeld maakten. Zij contracteerden met de Comp. die de koffij kocht voor 15 rijksdaalders de pikol. De Gouverneur, in 1725, van zijne waardigheid afstand gedaan hebbende, om zijne dagen in rust, op *Java*, ten einde te brengen, duurde het slechts drie jaren, toen zijn Opvolger, ten nutte van het monopolie, de industrie bedierf, en de koffijplanters dwong, hunne koffij aan de Comp. te leveren tegen den prijs van zes rijksdaalders de pikol. Zou het, na dit voorbeeld, nog betoog behoeven, dat monopolie en industrie nimmer vereenigbaar zijn? Het was niet door het beleid van het monopolie, dat een niet op *Java* bekende aanzienlijke tak van cultuur aldaar overgebragt, en daarmede een onschatbaar voordeel verkregen was. De verdienstelijke eerste ondernemers moesten, door middel van kwade trouw, geruineerd worden. Zij moesten geen voordeel hebben; het was genoeg, dat zulks bleek, om het hun te ontweldigen, en hetzelve aan het monopolie toe te eigenen. De Javanen moesten het, als hare slaven, planten; zoo kwam geheel de winst aan haar. Had het monopolie zich vergenoegd met handelswinsten op den vervoer, naar *Europa*, en, door *liberale* middelen, de cultuur der planters aangemoedigd, en tegelijk met hen blijven aanplanten, dan had men het goed verstand geraadpleegd. De magt, die de staatkundige slavernij in handen heeft, geeft geenen toegang aan zoodanige consideratien.

Het

Het is eene onderstelling, die geheel ten onregte is, dat het systema van kolonisatie medebrengt, om de geringe volks-klassen naar *Java* over te brengen. Zij is geheel vreemd aan dat denkbeeld, maar bepaalt hetzelve tot kennis, genie, industrie, wetenschap, en kapitalen. Als het, zoo als het behoort, in dien zin wordt opgevat, kan het dan nog in twijfel getrokken worden, of daardoor eene mate van welvaart zou uitgestort worden, die alleen langs dien weg verkrijgbaar is? Onder het systema, zoo als het bestaan heeft, leerde de ondervinding, hoeveel arbeid men van den Javaan verkrijgen kon; dit, zegt men, is het *ultimatum*, en, dewijl dat systema geene middelen kent, dan die van dwang door magt, zoo houdt het staande, dat de kolonist niet meer arbeid verkrijgen kan. Die dwaling heeft welligt aan dat Regerings-systema den krachtigsten steun geboden, en de oogen afgetrokken van die magtige hulpmiddelen, die de vrije cultivateur tot zijne beschikking heeft, en die hij in het werk stelt, om den landbouw vruchtbaarder te maken, en uit te breiden. Het vernuft heeft daarna allerlei bezwaren en gevaren uitgedacht, die de onvermijdelijke nasleep zoude zijn van kolonisatie, om, door dat middel, aan de zwakheid van deszelfs argumenten, de kracht van beletselen bij te voegen. Sedert twaalf jaren heeft men, van jaar tot jaar, zich overgegeven aan de verwachting van groote opbrengsten, die, uit *Java*, in het moederland zouden komen, en het is bij de-

deze verwachting gebleven! Thans heeft *Java*, jaarlijks, drie milliocnen te voldoen voor intrest en aflossing van de aan haar verstrekte subsidien. Aan verwachtingen blijft dus ruimte overgelaten. Men blijve op de naauwgezette volbrenging van de, aan *Java* opgelegde, verpligting staat maken, en nog daarenboven op een groot surplus van inkomsten, die jaarlijks overgemaakt zullen worden.

De hoeveelheid voortbrengselen, die in eenige slaven-kolonien zijn voortgebragt, drong zich, als eene opmerkelijke daadzaak, aan de overweging op. Zou het mogelijk geweest zijn, dat een oppervlakkig oordeel daarin zou hebben meenen te zien, dat het, om die te verkrijgen, genoeg geweest was, van een gering aantal onbedreven negers, een' harden en onafgebrokenen arbeid af te vergen?' Veeleer is het daarvoor te houden, dat er algemeene en ware denkbeelden verspreid zijn wegens de gesteldheid, en alle de inrigtingen die er bij den planter in de slaven-kolonien bestaan. De ligchaamskrachten van den Neger verschijnen dan in het licht van eene grondstof, waaraan het bezit van den Europeaan, door zijn meerdere kennis, op velerlei wijze een vermogen weet bij te zetten, die de oorspronkelijke kracht in eene ongemeene mate vermeerdert, en in waarde doet toenemen. Dat geschiedt door het beleid bij, en de verdeeling van den arbeid. Door het voorzien van den arbeider van betere gereedschappen, door de voordeelen, die in het gebruik van

werk-

werktuigen, en al hetgene, dat door het vernuft, tot verligting van arbeid en vermeerdering van krachten, is uitgevonden, door de praktische kennis, en door het nut, dat de wetenschap aan den landbouw heeft medegedeeld, en, eindelijk, door genoegzaam kapitaal, hetwelk de hulpmiddelen doet verkrijgen, en gelden te koste legt, die, voor het belang van het geheel, nuttig en voordeelig zijn. Van die vermeerdering van producten, zoo wel als van de verbetering der producten, zijn de uitwerkselen vertoond, en het moet voor voldongen gehouden worden, dat dezelven geheel en alleen, door die te zamen gevoegde hulpmiddelen, verkregen zijn. Op *Java*, waar die hulpmiddelen ontbreken, zijn de voortbrengselen, in verbazend geringere hoeveelheid. Hetzelfde is gebleken in Hindostan; aldaar zijn de punten van vergelijking nevens elkander geplaatst; de cultuur van indigo, die aldaar onder Europeschen invloed verrigt wordt, getuigt van aanzienlijke quantiteit en volmaakte qualiteit. De artikelen van suiker en katoen, schoon zoo veel eenvoudiger productie, zijn, vermits de Europesche invloed, bij die cultuur, aldaar gemitst wordt, veel verminderd in hoeveelheid, en zij staan, in vergelijking met die producten van andere Tropische landen, op de laagste schaal van volkomenheid. De voorbeelden, die aangehaald zijn, van particulier landbezit op *Java*, en de berigten van kolonisten uit de Vorsten-landen leveren een dergelijk voorbeeld, en overtreffen on-

ongemeen in hoeveelheid de producten, die, op de verschillende wijzen, door het administrative stelsel verkregen worden.

Moet dit alles niet voor het volkomen bewijs gehouden worden, dat die verbazende groote hoeveelheid producten alleen door de kennis en industrie van Europezen, en door de hulpmiddelen, die zij aangebragt hebben, zoodanig vermeerderd zijn. Alle vergelijkingen van den Javaan met den Neger zouden tot het besluit moeten leiden, dat, als alle die voorregten bij den eersten aangebragt waren, de vermeerdering van producten nog aanmerkelijk grooter zou geweest zijn, dan het bij de Negers geweest is. De geoefendheid van den Javaan en zijne neiging tot landbouw geven hem een onberekenbaar voordeel boven den Neger. Het aantal Negers is, op elke plantaadje, zoo gering, dat er geene handen gevonden worden, die aan den noodzakelijken arbeid onttrokken, en tot eenigen meerderen arbeid gebruikt kunnen worden. Op *Java* is daarentegen eene overvloedige bevolking. De personele slavernij, de dwang en straf, waardoor de Neger tot bestendigen harden arbeid wordt aangehouden, is op *Java* verloren, althans in een aanmerkelijk gedeelte; maar, met de daad, treed de dwang weder in de plaats, vermits de Javaan tot den arbeid verpligt is, en de arbeid hem niets bevoordeelt, maar hem even armoedig laat; hierbij komt nóg in het nadeel, de verslapping van den arbeid, door dat het toezigt,

het

het welk zoo uitgedijd is, al het nut verliest, en hoogst gebrekkig is.

Van al die opgenoemde voordeelen, die door den Europeschen invloed op den landbouw verkregen zijn, wordt geen spoor gevonden bij het administrative stelsel op *Java*, zelf in geen enkel opzigt. Het is derhalve niet alleen het gemis dier voordeelen, maar aan het gemis van elk derzelven staat weder, in het administrative stelsel, een stellig nadeel tegenover, hetwelk dus, in eene dubbele rede, de hoeveelheid voortbrengselen vermindert, die verkregen kan worden.

Als de oppermagt geheel eene bevolking tot den landbouw, ten hare behoeve, verpligt, is daarvoor geen administratief stelsel uit te denken, hetwelk de onafscheidelijke gebreken overwint, en er de voordeelen aan bijzet, zoo dat zoo vele voortbrengselen, alleen door middel van het particulier landbezit, kunnen verkregen worden.

Het particuliere landbezit is derhalve het eenige en gepaste middel tot verkrijging der vruchten van eenen, met schranderheid bestuurden, landbouw. Dit voordeel wordt verkregen door al hetgene de uitbreiding van kolonisatie aanmoedigen en bevorderen kan.

De groote belangen der menschheid in de beschaafde wereld wekken geene eensgezindheid op. Het lage onderwijs in ons vaderland wordt door velen, als den roem der Natie en vanwaar de veredeling van den volksstaat uitgaat, geacht. Bij

an-

anderen wekt het wrevel, en driftige veroordeeling op. Zij zien daarin verstooring der maatschappelijke orde, tegenzin en verachting voor de lage beroepsbezigheden, en doen eene misleidende waan ontstaan, die, in den burgerlijken stand, de huisgezinnen ongelukkig maakt. Zoo wordt door velen de verfijnde beschaving, in zeden, in karakter, en de groote voortgangen van wetenschap en kennis, als de ontwikkeling van het hooge doel onzer bestemming, beschouwd. Terwijl anderen van oordeel zijn, dat aan het voorouderlijk karakter en aan derzelver zeden, eene voortreffelijker waarde toekomt; en zij houden het daarvoor, dat het nut, dat, in de laatste tijden, door de wetenschap aangebragt is, doorgaans overdreven is, en menigmaal door grooter nadeelen opgewogen wordt. Als de groote aangelegenheden, welke door het koelzinnige verstand, zoo wel in de oorzaken, als in de uitwerkselen, naauwkeurig kunnen worden nagespoord, nog aan goedkeuring en afkeuring onderworpen zijn, zal het niet aan verscheidenheid van begrippen ontbreken over de uitkomsten, die door het overbrengen van onze zeden en kennis bij de Javanen zal verkregen worden.

De volken van *Azië*, zijn, tot nu aan toe, nog weinig bevoordeeld door de beschaving, die door de Europeanen bij hen is overgebragt. De hooggeroemde verlichting, in Hindostan overgebragt, heeft aanmerkelijk zijne schaduw-zijde. Met weinig regt zou men daaruit gevolgen trekken, ten aanzien

 van

van kolonisten. Zij toch hebben weinige overeenkomst met overweldigers, met gewapende handelaars: zij sieren zich met geenen palmtak, maar met den olijftak: zij komen niet in te zamen gedrongen scharen, die overmoedig en aanmatigend zijn in hunne aanspraken: het zijn enkele personen, die zonder verdediging zijn, en die zich komen verspreiden over de geheele bezitting; die, afgezonderd, met vertrouwen zich komen nederzetten, te midden der Javaansche bevolking.

De Nederlandsche Regering, zoo als die tot nu toe bestaan heeft, scheidde zich af van het volk. De Europesche bevolking hield zich op in de groote steden: behalve den Resident en zijne onderhoorigen, enkele opzieners over den landbouw en de Regters van omgang van tijd tot tijd, wierden geene Europeezen in de binnenlanden gevonden. Het particuliere land-bezit was onbeduidend, en bragt nog weinig Europeanen over het land. De maatregelen van 9 Januarij 1821 dragen getuigen, dat, behalve het gestrenge ten aanzien van de Preanger-landen, het Gouvernement de verspreiding van Europeanen, in het algemeen, ernstig tegen ging. Daarbij wierd verboden, op eenigen afstand van de gewone verblijf-plaatsen der Residenten, pakhuizen aan te leggen of comptoiren op te rigten, of die er bestaan, te doen voortduren.

Zij, die zich het systema van kolonisatie eigen gemaakt hebben, leggen geheel andere beginselen ten grondslag en zij verlangen dat, gelijk rivieren, be-

beken en waterleidingen het geheele land doorrijgen en vruchtbaar maken, zoo ook de heilzame Europesche invloed; zich zoodanig onder de bevolking verspreiden mag.

Zou er geene innerlijke waarde toekomen aan godsdienstige en zedelijke beginselen, die het gedrag besturen, en zou hetzelve geene groote uitwerkselen voortbrengen op hen, die het begunstigden? Als wij de vrees, de dwang, de smaad en diepe vernedering, de verwatenheid van den eigendunkelijken gebieder, de onderdrukking en de verarming, opregtelijk, hadden afgelegd, en daarvoor in de plaats stelden, menschlievendheid en goedwilligheid, billijkheid en regtvaardigheid, getrouwheid aan wederkeerige regten en pligten, die het eenvoudigste verstand bevatten kan, hun geen dienstbaarheid oplegden; hun welstand bevorderden, en, in plaats van wantrouwen, hun vertrouwen inboezemden.

Van eene zoodanige regelmaat van gedrag is het onmisbaar gevolg, dat, daardoor, op het Javaansche volk, over het algemeen, niet minder verbetering zou zijn opgewekt, als in ons gedrag ten hunne opzigte zou zijn geschied, in hun goedaardig gemoed zou het wortelen, en vruchten dragen.

Daardoor zou die afstand van verwijdering gesloopt worden, en, door meerdere toenadering tot ons, zouden zij het voortreffelijke van ons verstand, kennis en beschaving hoog achten, en aan de begeerte kracht geven, om daaraan deel te nemen.

Bij de geestvermogens der Javanen, zoo als die tegenwoordig zijn, zou het niet aan te prijzen zijn, hen tot de Christelijke Godsdienst te bekeeren en hen die op te dringen. Verkiesselijker zou het zijn, dat gewigtige werk te verschuiven tot den tijd toe, dat zulks door hun verstand en door hun hart kon aangenomen worden.

Zoo veel is zeker, dat op den weg van verbetering niets verwacht kan worden, voor en aleer de slaafsche onderwerping en de laaghartige vrees jegens de Javaansche Hoofden niet ten eenemaal verbroken is. Zonder de krachtdadige tusschenkomst van het Gouvernement, het doorslaande voorbeeld door alle de ambtenaren, kan zulks niet tot stand gebragt worden, en, zonder deze gewigtige herschepping, is er geene verbetering van het Javaansch karakter mogelijk. Het is eerst daardoor, dat zij vatbaar kunnen worden. De groote uitwerkselen, die verkregen zouden worden, door hunne meerdere verkeer met Europeanen, zouden verkleind, en beneden hunne waarde geschat worden, door die in bijzonderheden te deelen. Gewoonlijk wordt aan de Javanen eene ongemeene bekrompenheid van begrippen en een traage en loome geest toegeschreven. Dit oordeel kan welligt niet ten onregte zijn, maar, met even veel regt, mag beweerd worden, dat het slechts de uitwerkselen vertoont van den staat, waarin zij zich bevonden hebben, de dienstbaarheid en diepe vernedering, die zij hebben moeten ondergaan, welke alle verstandelijke vermogens, onderdrukt,

en

en eenen onbeloonden arbeid, die slechts ligchaamskrachten in werking roept.

De staat van een volk of natie kan men niet oordeelen bepaald te worden door derzelver verstandelijke en zedelijke vermogens alleen, zoodat daaruit besloten zou kunnen worden tot den gevorderden staat van beschaving van sommige, meer dan andere volken, die, te dien opzigte, verre ten achteren gebleven zijn. Zoo zouden dan eenigen, als in hun eigen regt, beschaafd zijn: bij anderen daarentegen de onoverwinnelijke beletselen om daartoe te geraken, in hunne bekrompene zielsvermogens gelegen zijn. De eerste kern van beschaafdheid en kennis was in het westelijk gedeelte van *Azie* en *Egypte*. Bij dien evengemelden grondregel volhardende, zouden die volken niet alleen zoo voortreffelijk hebben moeten blijven, maar op dien weg steeds vorderende gebleven zijn. De staat van de wereld getuigt, dat bij alle die volken die meerderheid weggevaagd is, en bij enkele sedert een reeks van eeuwen staande gebleven is. Niet minder verkeerd zou die maatstaf gebruikt geworden zijn in toepassing van den gelijktijdigen staat der volken van *Europa*. Ten tijde van de inneming der Britsche Eilanden door *Julius Cæsar*, vond hij de inwoners bijna naakt, en *getatoueerd!* Dan zou men uit dien staat hebben moeten besluiten, dat die menschen-rassen, in zielsvermogens, aan de volken van *Azië* oneindig inferieur waren; hetwelk zoo zeer in wederspraak is met den tegenwoordigen staat van *Europa*

ropa

ropa. Op dien tijd znllen de volken van *Azië*, en, na hen, de Romeinen beweerd hebben, dat er van de Barbaren geen verstandig en beschaafd volk te voorschijn gekomen was, met even veel waarheid, als wij thans beweeren, dat er, onder de Maleische volks-rassen, nooit een tot beschaving is gekomen. Maar als de Romeinen staande gehouden hadden, dat uit de Barbaren nooit eenig beschaafd volk zou te voorschijn komen, zouden zij even dwaas geoordeeld hebben, als het dwaas en zonder grond zou zijn, als wij thans beweerden, dat de volgende tijden geen' beschaafden Maleischen volksstaat kan doen te voorschijn komen. De voortgang van den handel bij de volken aan de Zeestranden van *Azie* en *Afrika* hebben, op hunne handel-wegen, de beschaving aangebragt. Hetzelfde heeft geene plaats bij de Maleische volken, omdat zij geen verkeer hebben met natien, die beschaafder, dan zij zelve zijn. Het volk van *Boni* is met een' handel-geest bezield, en zij zijn stoutmoedige zeelieden; maar het bevordert de verbetering van den volksstaat niet. Vele dier volken verkiezen alle de gevaren en de misdaden van de zeeroof, boven de voordeelen van den koophandel. De Javanen zijn, in hunnen aard, landbouwers; de avonturen van de zeevaart bieden hun weinige verzoeking aan, en, als dit ook zoo niet was, zou een verkeer met onbeschaafdere volken, dan zij zelve, weinig ter hunner verbetering uitwerken.

Als de voortgang van beschaving en kennis bij

vele

vele volken bedwongen is door de ongemakken van het climaat, de schraalheid van den grond, en door andere natuurlijke hindernissen, zoo kan daarin geene oplossing zijn voor den lagen trap, op welken de Javanen staan, die met alle voorregten der natuur op het mildste bedeeld zijn.

Het is klaarblijkelijk, dat de lage staat van kennis, waarop de Javaan staat, alleen gelegen is in die oorzaken, aan welke de onwederstaanbare kracht toekomt van alle verbetering van de vermogens van het verstand en van alle uitbreiding van kennis, te bedwingen.

Uit een geschrift, de Preanger-Regentschappen betreffende, hetwelke berust op eigen langdurige ondervinding van het schrandere en werkzame vernuft is het volgend uittreksel ontleend. Van het district *Bandong* sprekende, alwaar de rivier *Tji-taroem* ontspringt, en in deszelfs weg door groote beletselen van zeer aanmerkelijke watervallen gehinderd wordt, bestaat er, verder afvarende, slechts eenen val *Tjoeroek* van weinig beteekenis, en welke wel denkelijk alleen door bekwame Javaansche *Maliems* of waterbouwkundigen uit den weg geruimd kan worden, hetzij door eene nieuwe omgraving en verlegging van de rivier, of door het doen springen van de zware klippen, welke den val veroorzaken, en, in welk geval, alleen Europesche hulp, om de steenen te booren en te doen springen, benoodigd zou zijn. Dergelijke ondernemingen behoören altijd met bijvoeging van Inlandsche *Maliems* te geschieden, vermits deze men-

menschen in het vak van berg-waterwerk eene volmaakte kennis bezitten. In een veeljarig verblijf in de gebergten van de Preanger-Regentschappen, heb ik, zegt de Schrijver, met deze menschen zeer veel gearbeid, en door hen werken tot stand doen brengen, welke niet alleen mij, maar ook anderen, onmogelijk toeschenen: daarbij bestaan hunne gereedschappen alleen in een hakmes, houweel, bijl, en breekijzer: zij voegen daar aan bij een waterpas van hunne eigen uitvinding, hetwelk, volgens het getuigenis van de kundigste officieren van de genie, door geen Europeesch instrument kan verbeterd worden. Met die geringe middelen volbrengen de Javanen werken van het grootste aanbelang, en met zeer geringe kosten, die, door het Gouvernement ondernomen, en door Europezen uitgevoerd, sommen gelds van aanbelang zouden gekost hebben.

Deze welbetoogdde daadzaak bewijst op eene krachtige wijze. de verstandelijke vermogens van de Javanen. Was het een getuigenis ten aanzien van één Individu. zou men beweeren, dat het eene hoogst zeldzame uitzondering was; het getuigenis betreft degenen in het algemeen, die zich op dat bedrijf hebben toegelegd, en het betreft eene wetenschap, welke bij ons, op grond van afgetrokken elementaire kundigheden, en daarop gebouwde diepzinnige studien, verkregen wordt.

Een ander voorbeeld, door *Crawfurd*, (1ste deel pag. 28), als een bewijs van ligtgeloovigheid en het bijgeloof aangehaald, strekt tot bevestiging van het-

hetgene zij in het groot in staat zijn uit te voeren. « Eene oude vrouw had, in het jaar 1814, gedroomd, dat een Goddelijk persoon, op een der hoogste bergtoppen van het Eiland, *Sumbeng* genaamd, zou nederdalen. De vroomheid eischte, dat een weg moest aangelegd worden, om daardoor zijn afkomen gemakkelijk te maken. Zeer onverwachts werd ontdekt, dat er een weg was aangelegd. Bij het onderzoeken der zaak bleek het, dat inderdaad een weg naar dien hoogen bergtop was gelegd, twintig voeten breed, vijftig tot zestig Engelsche mijlen lang, en volmaakt gelijk en goed; en die weg was in twee maanden tijds voltooid; dezelve mogt niet over eene rivier gaan, maar moest slingerend in ontelbare bogten voortgaan.

Zoo zou het ongegronde en het gewaagde van de stelling gebleken zijn, dat de Javanen voor kennis en beschaving onvatbaar zijn, en dat hunne geestvermogens te bekrompen zijn voor ontwikkeling. Het geeft een zeer redelijk vertrouwen, dat zij aanmerkelijke vorderingen zouden maken op den weg van het aannemen van onze zeden, en het navolgen van ons gedrag, in het afleggen van vooroordeelen en bijgeloof, in de uitbreiding van hunne geestvermogens.

Het behoeft slechts opgenoemd te worden, dat het aanleggen van scholen, waarin door Europeanen onderwijs gegeven en de Hollandsche taal geleerd wordt, als een der vermogendste hulpmiddelen geacht moet worden, om die groote hoofdzaak van verbetering van den volksstaat op

te

te bouwen. In het Reisverhaal door Hindostan van den *Bisschop Heber*, ontmoet men het verslag van de uitkomsten, die hem daarvan gebleken zijn, welke wel in staat geacht moeten worden, de geestdrift op te wekken voor het belangrijk doel.

Het verdient niet minder aanbeveling, dat het Gouvernement zich aan de beschaving van de hoogste en ook de mindere classe der Priesters laat aangelegen zijn; voor het staats-belang is zulks op zich zelve, van groote aangelegenheid te achten; zij hebben eenen vermogenden invloed op den volksgeest, waar zij domheid, vooroordeel, bijgeloof voortplanten, om het volk geheel in hunne magt te behouden. Het zal niet zonder groote uitwerkselen zijn, of zij die maatregelen aánprijzen en bevorderen, dan of die gevaarlijke volksleiders het volk daartegen voorinnemen en er tegenstand aan bieden.

Zou het wel slagen van dien invloed twijfelachtig kunnen geacht worden, en zouden wij de voordeelen van een opgehelderd verstand, uitbreiding van kennis, en het aannemen onzer zeden door de Javanen van zoo geringe waarde kunnen achten, dat wij daaraan geene uitnemende verwachtingen zouden toebetrouwen, die op landbouw en industrie gewigtige verbetering zouden doen verkrijgen?

Het verdient de overweging, of het niet gepast zou zijn, dat door het Gouvernement eene belasting op de vrije huis-bediendens gelegd wierd, verzwarend toenemende, naarmate derzelver aantal in elk huisgezin talrijker is. Zonder daarover uit

te

te weiden, is het een slaven dienst, en de ijdelheid stelt eene waarde in het groote aantal. De dienst, die zij verrigten, bederft hen zoodanig, dat zij, ondanks dat ligte werk, niet meer, dan eene nietige dienst uitvoeren; het kweekt de vadzigheid en luiheid aan; het verwoest alle genegenheid tot arbeidzaamheid, en het onttrekt een aanzienlijk aantal aan nuttigen arbeid. Aan de ernstige overweging zij het aangeprezen, dat, als deze maatregel door de Regering aangenomen wierd, dezelve uit te strekken tot alle de Regenten en Grooten, voor zoo veel er in de cathegorie van onderdanen van het Nederlandsch Gouvernement behooren.

Het bijgebragte voorbeeld van de verkwisting van tijd en arbeid, bij het snijden van rijst, vindt men ook bij *Raffles* en bij *Crawfurd* aangewezen, dat in anderen bedrijven plaats heeft; zoo als het katoen van de pitten te zuiveren, hetzelve te spinnen, te verwen, en te weeven, verslindt een tijd, die bijna ongeloofelijk is. Het laat dus het vermoeden, dat er zeer veel kan geschieden, om bij den landbouw, dien zoo slecht besteeden arbeid te doen plaats maken voor die verdeeling van arbeid, het beleid daarbij, en door de voordeelen, welke, op theoresche gronden, den landbouw heeft verrijkt. Het vermindert en verligt den arbeid, waardoor zoo veel tijd voor nuttigen arbeid gewonnen wordt. Geene dier voordeelen zijn te verkrijgen onder het systema, dat de Oppermagt tot den algemeenen landheer maakt.

Het-

Het toezigt kan niet verder gaan, al was het dat geen dwang en onbeloonde arbeid ten grondslag lag, dan tot de uiterste omtrekken. De particuliere land-bezitter is in staat, om zijn bezit met oordeel gade te slaan, en den arbeid te besturen en te leiden; reeds zijn daarvan doorslaande blijken gegeven door de berigten van de kolonisten in de Vorsten-landen, die de gewigtigste uitkomsten bewezen hebben. Het is reeds opgemerkt, van hoe weinige en gebrekkige gereedschappen de Javaan zich bedient; bij zijn' landbouw voegt hij er slechts enkele gereedschappen bij, die geenszins beter getuigenis verdienen. Voor mij ligt het berigt van een veld maïs, hetwelk, met den Europeschen ploeg bearbeid, een' zoo overvloedigen oogst opleverde, die de gewone opbrengsten zeer verre overtrof, zoodat het de Javanen verbaasd deed staan. Voegen wij daaraan bij de voordeelen van al hetgene wij aan werktuigkunde verschuldigd zijn, waardoor zoo veel arbeid verligt, tijd uitgewonnen, en krachten in zoo ongemeene mate vermeerderd worden. Dat alles te zamen gevoegd zijnde, brengt de overtuiging mede, dat daardoor onberekenbare voordeelen, en ongemeene vermeerdering van producten zouden verkregen worden. De gedwongen arbeid, de onbeloonde arbeid, de verpligte diensten om niet, de vrees en vernedering voor de Javaansche Hoofden, de misbruiken der Europesche ambtenaren, die hunne magt gebruikten, om hunnen last, die het volk zeer hard viel, te doen uitvoeren. Al die oorzaken van de geringe produc-

ducten van *Java* zouden niet meer bestaan. — En alle de voordeelen, die daartegen verkregen zouden worden, zou in het karakter van den Javaan, die lust tot arbeidzaamheid opwekken, die slechts onderdrukt was. De particuliere land - bezitter houdt zich onafgebroken bezig met al hetgene hij in het werk kan stellen, om zijne producten te vermeerderen, landbouw te verbeteren, en den arbeid te verligten. Zijn kapitaal geeft hem menigvuldige gelegenheden, hetzelve ten nutte te besteden; het volslagen gebrek aan kapitaal brengt zoo vele onheilen te weeg. Wee den man, die schulden moet maken! De betaling van woeker-intrest legt hem een last op, waaronder hij bezwijkt en verarmt. De groote uitwerkselen van kapitalen zijn op den landbouw onmetelijk, bruggen, en wegen, en kanalen verligten vervoer, en brengen eene groote aanwinst van tijd. Kosten aan te wenden, om water op het land te brengen, waterleidingen te herstellen, brengt landen tot akkers, die woest zouden blijven. Hij vermeerdert den veebouw, van buffels, hoornvee en paarden, en verbetert die, dat voor den landbouw zoo rijke voordeelen geeft, en den vervoer van producten verligt, waardoor het nadeelige en tijd - verkwistende, van het dragen der producten voorkomen, en de zware arbeid der vrouwen verligt wordt, welke voor hare bestemming zoo schadelijk, en voor toenemende populatie zoo nadeelig is. De landbezitter verspreidt al hetgene nut en voordeel kan aanbrengen: hij verbetert de karren, waardoor

de

de buffel, in verligting van arbeid, zoo veel beter in staat blijft. Hij maakt de verbeterde gereedschappen algemeen verkrijgbaar, en overreedt het volk, dat het zich daarvan bediene. Handwerken en nuttige kunsten verbeteren de gebrekkige en het onvolkomene van hunne ambachten. De landbezitter gebruikt zijne kapitalen, waar aanzienlijke uitschotten vereischt worden, overal waar die nuttig besteed kunnen worden, en al wat zijne schranderheid ontwaart, uit te voeren, houdt hem werkzaam bezig.

Zou dit alles niet de overtuiging met zich brengen, dat, door kolonisatie, en, daardoor, aan de uitbreiding van het particulier land-bezit, aan den staat van *Java*, aan de vermeerdering der producten, eene geheele verandering en verbetering zou te weeg gebragt worden.

Hoe groote waarde aan het particulier landbezit ook verdiend te worden toegeschreven, blijft het noodzakelijk, dat eene zorgvuldige en voortdurende zorg werkzaam blijve, dat het landbezit in het groot, in het minste, niet verhindere de voorregten die het wenschelijk is, dat de Javaan verkrijge: hij moet eigenaar van den grond worden en van de voortbrengselen van denzelven, onderworpen aan de opbrengst van een vijfde van het Sawah-veld, van alle andere aanplantingen moet hem een even liberaal genot verzekerd zijn: zijne tuinen en derzelver vruchten moeten geheel zijn eigendom zijn: alle arbeid aan wegen en bruggen moeten hem in daghuur betaald worden, en,

on-

onder de gedaante van geschenken, mag niets van hem afgevergd worden; op die wijze moet het ontginnen van onbebouwde gronden aangemoedigd worden. Voor de bevordering dier heilzame oogmerken, zou het van aangelegenheid te achten zijn, dat geene te uitgestrekte gronden aan eenen persoon wierden uitgegeven, en waarschijnlijk zouden er, zonder verkorting van het regt van eigendom, maatregelen genomen kunnen worden, dat, bij overgang van eigendom van zeer uitgestrekte perceelen, dezelve gesmaldeeld wierden. Door dat middel zou nog een ander wenschelijk voordeel verkregen worden; het bestaat daarin, dat de landheer zijne gronden in daghuur kan laten bearbeiden, hetwelk, als zijn grondgebied, zoo groot als een geheel landschap, of onmatig uitgebreid, onuitvoerlijk is. Daarin is het onwaardeerbaar voordeel gelegen, dat het eenig geld onder den Javaan in omloop brengt, en, daarenboven, die verligting voor den Javaan, dat dan de landbouw niet met het zaaikoorn, met den buffel, noch met het gereedschap van den Javaan, maar met dat van den landheer geschiedt.

In die dobberende staatkunde, waarin ons bezit van *Java* dertien jaren verkeerd heeft, heeft men geenen maatregel gezien, waarbij, in Nederland en bij vreemden, het verkrijgen van land-bezit op *Java* aangemoedigd is door de Regering. Wij zouden verlangen, dat die berigten de waarschijnlijke voordeelen ontwikkelden, die op dien weg verkrijgbaar zijn, de omschrijving van de ligging der

der aangeboden landen, de volkrijkheid, de voorwaarden, die den aankoopsprijs gemakkelijk doen dragen, die de voorschriften van de onderlinge regten en pligten tusschen den landheer en den Javaan uitdrukten en de bepaling onthouden van de opbrengsten van den land-bezitter aan de Regering, ten aanzien van welke opbrengsten, in de eerste jaren van het bezit, naarmate van den staat, waarin die landen zijn, vele toegeefelijkheid zou moeten plaats hebben.

Zoodanig een maatregel zou eene vastheid geven, en een vertrouwen bij het publiek doen geboren worden, dat het systema, krachtdadig, in uitvoering gebragt wierd, en het zou, daarenboven, het eigenaardige middel zijn, om ondernemers daartoe te winnen.

Ware dat geschiedt, zoo zou het waarschijnlijk niet onvruchtbaar gebleven zijn, en het zou de ondernemings-geest opgewakkerd hebben. Het is waarlijk een verschijnsel, hetgeen zonder voorbeeld is, in een handeldrijvend land, dat de commercie en dat kapitalisten, niet te bewegen zijn, om, in eene kolonie van den Staat, hunne ondernemingen verder uit te strekken, dan om aldaar eenige gereed liggende producten aan te koopen. Van welk nut zouden, bij de andere handeldrijvende volken, het bezit van kolonien geweest zijn, als zij naar ons voorbeeld hadden gehandeld? In de slaven-kolonien heeft men noodig een aanzienlijk kapitaal aan te leggen voor den aankoop van slaven, die men gevaar loopt te

ver-

verliezen, of die, door ziekten en ongemakken, tot den arbeid buiten staat kunnen geraken. De kosten moesten gedragen worden van huisvesting, kleeding en voeding. Van dat alles bestaat op *Java* niets. De voordeelige uitslag van den landbouw is niet, als in de West-Indie, aan vele wisselvalligheden blootgesteld, maar zij zijn zeker, en dat zal zij blijken te zijn, als er slechts zoo veel geestkracht gevonden wierd, om een naauwkeurig onderzoek in het werk te stellen. Niets is zoo algemeen, dan klagten te hooren over den onvoordeeligen handel - staat, en nogtans wordt het versmaad, en het komt in geene aanmerking, om kapitalen op *Java* aan te leggen, waaraan gewisse voordeelen verbonden zijn.

In het jaar 1825, dat jaar van de razernij van projecten, wierden in *Engeland* twee ondernemingen ontworpen; het eene voor aanbouw van suiker in *Bengalen*, het andere voor den aanbouw van Tropische voortbrengselen in Indie, in het algemeen, door middel van kapitalen bijéén te brengen. Daarvan is niets tot stand gekomen; niet, om dat het in zich zelve niet op goed verstand rustte, maar om dat het de rampen van dien tijd niet overleven kon. Het is te verwonderen, dat dit voorbeeld, in *Nederland*, niet nagevolgd en tot stand gebragt is. Het zou met een goed gevolg op *Java* in werking gebragt kunnen worden. Daartoe worden geene zoo enorme kapitalen vereischt; de zaak, waarop het ten *principale* aan kwam, zou bestaan in de eer-

lijkheid, braafheid en bekwaamheid van den Directeur, aan wien de administratie op *Java* toevertrouwd wierd.

Hiermede acht ik de taak, die ik mij voorgesteld had, te hebben voleindigd. De leerstellingen, die ik ontwikkeld heb, waren de vruchten mijner overweging. Het zou mijne hoogste voldoening zijn, zoo de aangelegenheid der zaak, en de bijgebragte bewijsredenen de kracht hadden, van overreding met zich te brengen, en dat ik, daardoor, voor den voorspoed en de welvaart van *Java* niet onvruchtbaar had gearbeid.

NOODWENDIGE VERBETERINGEN.

Pag. 114,	Regel 8,	*staat :*	bare,	*lees :*	lage.
« 117,	« 5,	«	2,220,000 ℔ Suiker,	«	22,000,000 ℔ suiker.
« 128,	« 3,	«	n°. 9, van deze jaargang,	«	n°. 9 van de derde jaargang.
« 203,	« 5,	«	20,000 dagglooners,	«	2,000 dagglooners.
« 205,	« 9,	«	1,000,000,	«	100,000.
« 271,	« 6,	«	heeft,	«	leeft.
« 299,	« 6,	v. o.	Theoresche,	«	Theoretische.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 11 08 09 022 7